SUMAR

NOTĂ ASUPRA PREZENTEI EDIȚII 9
I. Ce e nou în DOOM[3] 10
1. Introducerea de articole 11
2. Modificări normative 12
2.1. Tratamentul variantelor 13
2.1.1. Reducerea variantelor 13
2.1.2. Schimbarea ordinii unor variante 15
2.1.3. Adăugarea unor variante 15
2.2. Modificarea altor norme 15
2.3. Completarea unor paradigme 16
2.4. Alte modificări 16
3. Intervenții care nu afectează norma 17
4. Îmbunătățirea organizării informației 18
5. Îmbunătățirea corelațiilor 19
II. Ce s-a păstrat din DOOM[2] 20
III. Elaborarea DOOM[3] 21
Cuvânt-înainte la ediția a II-a 23
Glosar de termeni lingvistici 25
Abrevieri 31
Sigle 33
Semne și convenții grafice 35
Semne pentru indicarea pronunțării 37
Principii generale 38
STUDIU INTRODUCTIV. PRINCIPALELE NORME ORTOGRAFICE, ORTOEPICE ȘI MORFOLOGICE ALE LIMBII ROMÂNE 39
1. Semnele grafice 41
1.1. Literele 41
1.1.1. Alfabetul limbii române 41
1.1.2. Valorile literelor și ale combinațiilor de litere 43
1.1.3. Elementele diacritice 51

1.2. Semnele ortografice.
Generalităţi 54
1.2.1. Apostroful 56
1.2.2. Bara oblică 58
1.2.3. Blancul 59
1.2.4. Cratima 61
1.2.5. Linia de pauză 69
1.2.6. Punctul 71
1.2.7. Alte semne de punctuație cu rol ortografic 76
1.2.7.1. Semnul exclamării 77
1.2.7.2. Virgula 78
1.3. Conversia unor sisteme de scriere 79
1.3.1. Transcrierea 79
1.3.2. Transliterarea 79
1.3.3.Transliterarea caracterelor chirilice moderne în caractere latine 80
1.3.3.1. Redarea în română a cuvintelor și a numelor din limba rusă 81
1.3.3.2. Transliterarea caracterelor limbii bulgare 82
1.3.3.3. Redarea în română a literelor specifice limbii sârbe 83
1.3.4. Transliterarea caracterelor arabe în caractere latine 83
1.3.5. Transpunerea semnelor chineze în alfabetul latin 84
1.3.6. Transliterarea caracterelor ebraice în caractere latine 84
1.3.7. Conversia caracterelor greceşti în caractere latine 84
1.3.8. Transpunerea semnelor japoneze în alfabetul latin 85
2. Reguli de scriere și de pronunțare literară 85
2.1. (Grupuri de litere cu) consoane 86
2.2. Vocale şi semivocale 91
2.3. Litere duble 103
2.3.1. Consoane duble 104
2.3.2. Vocale duble 106
2.4. Accentul 108
2.4.1. Accentul fonetic 108
2.4.2. Accentul grafic 110
2.4.3. Accentul în lanţul vorbirii 111
2.5. Scrierea și pronunțarea numelor proprii străine 111
3. Scrierea cu literă mare sau mică 112
3.1. Scrierea cu literă mare 114
3.2. Scrierea cu literă mică 121
4. Scrierea compuselor, a derivatelor, a grupurilor de cuvinte și a locuțiunilor 125
4.1. Scrierea cuvintelor compuse 126
4.1.1. Adjective 126

4.1.2. Adverbe 128
4.1.3. Conjuncții 130
4.1.4. Interjecții 131
4.1.5. Numerale 132
4.1.6. Prepoziții 133
4.1.7. Pronume și adjective pronominale 133
4.1.8. Substantive 134
4.1.8.1. Comune 134
4.1.8.2. Proprii 138
4.1.9. Verbe 141
4.2. Scrierea derivatelor 141
4.2.1. (Formații cu) prefixe/prefixoide 142
4.2.2. (Formații cu) sufixe/sufixoide 144
4.3. Scrierea grupurilor de cuvinte 144
4.4. Scrierea locuțiunilor 146
5. Despărțirea la capăt de rând 148
5.1. Despărțirea în interiorul cuvintelor 149
5.1.1. Despărțirea după pronunțare 151
5.1.1.1. Consoane 153
5.1.1.2. Vocale 159
5.1.2. Despărțirea după structură 161
5.1.3. Raporturile dintre cele două modalități de despărțire 163
5.1.4. Despărțiri interzise/nerecomandabile 165
5.1.5. Despărțirea cuvintelor scrise cu semne ortografice 165
5.2. Despărțirea expresiilor și a grupurilor de cuvinte 166
6. Câteva observații și recomandări 166
6.1. Adjectivul 166
6.2. Adverbul 167
6.3. Articolul 168
6.4. Conjuncția 169
6.5. Numeralul 170
6.6. Prepoziția 170
6.7. Pronumele 171
6.8. Substantivul 172
6.9. Verbul 174
6.10. Alte recomandări 175
ÎNDRUMĂRI PENTRU CONSULTAREA DICȚIONARULUI 177
1. Lista de cuvinte 177
1.1. Ce cuprinde DOOM[3] 177
1.1.1. Substantivele proprii 178

1.1.2. Substantivele provenite din abrevieri 179
1.2. Forma cuvântului-titlu 179
1.3. Marcarea unor cuvinte-titlu 180
1.4. Ce nu cuprinde DOOM[3] 180
1.5. Organizarea informației 181
2. Ordonarea alfabetică 182
3. Indicarea accentului 183
4. Variantele 183
4.1. Variantele simple 183
4.2. Grupurile de variante 185
4.3. Statutul variantelor 185
5. Informații lexicale 186
5.1. Contextul 186
5.2. Registrul/uzul 186
5.3. Sensul/domeniul 187
5.4. Cuvintele străine 188
6. Indicații privind forma 190
6.1. Citirea/pronunțarea 190
6.2. Despărțirea la capăt de rând 192
7. Informații morfologice 194
7.1. Adjectivele și locuțiunile adjectivale 195
7.2. Adverbele și locuțiunile adverbiale 197
7.3. Articolul și mărcile omonime cu el 198
7.4. Conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale 199
7.5. Interjecțiile și locuțiunile interjecționale 200
7.6. Numeralele 200
7.7. Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale 201
7.8. Pronumele, adjectivele pronominale și locuțiunile pronominale 201
7.9. Substantivele și locuțiunile substantivale 202
7.10. Verbele și locuțiunile verbalec 204
8. Grupurile de cuvintec 207
9. Locuțiunilec 208
10. Informații sintacticec 209
11. Exemplele 209
12. Abrevierile 209
13. Trimiterile 210
DICȚIONARUL 213
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ 1141
ANEXE 1148

DOOM[3] este avizat de Secția de filologie și literatură a Academiei Române.

NOTĂ ASUPRA PREZENTEI EDIȚII[1]

„Si consuetudo vicerit vetus lex sermonis abolebitur."[2]
Quintilian, *Institutio Oratoria* I, 5: 29[3]

Preambul

• Prin *Legea privind organizarea și funcționarea Academiei Române*[4], art. 8, alin. (1), aceasta „are următoarele **atribuții principale:** […] b) se îngrijește de **cultivarea** limbii române și stabilește **regulile ortografice obligatorii**".

• (Re)elaborarea lor, ca și a normelor privind alte aspecte ale **cultivării** limbii (care țin de **ortoepie** și de **morfologie**), a fost încredințată Institutului de Lingvistică din București al Academiei Române.

Legea 500/2004 privind folosirea limbii române în locuri, relații și instituții publice[5] stipulează că orice text de interes public **scris** sau **vorbit** în limba română trebuie să se **conformeze normelor academice în vigoare**. Învățământul, **precum și celelalte autorități și instituții publice** și **notarii publici**[6] au **obligația** de a **respecta DOOM.** De asemenea, potrivit *Codului de reglementare a conținutului audiovizual*[7] din 2011, art. 83, „furnizorii de servicii media audiovizuale au **obligația** de a asigura **respectarea normelor** ortografice, ortoepice și morfologice ale limbii române, stabilite de **Academia Română**."

• DOOM[3] este o **ediție nouă,** integral **revizuită** și substanțial **adăugită,** a celei apărute acum peste un deceniu și jumătate, DOOM[2] (2005).

• Ca și aceea, ea respectă ***Hotărârea*** *Academiei Române* din anul 1993[8] referitoare la scrierea cu ***â*** din *a* și la formele verbului *a fi* din seria ***sunt***.

---

[1] V. în DOOM[2], p. XI-XVII, *Notă asupra ediției,* al cărei conținut nu se reia aici.

[2] Dacă obiceiul învinge, vechea lege se abolește. (trad. Ion Buzași, *Rom lit.* 21/2016).

[3] Mottoul sub care a participat în 1869 la concursul Academiei Române *Gramatica* lui Timotei Cipariu.

[4] Publicată în *Monitorul oficial al României* din 28 decembrie 2001 (și republicată în anul 2009).

[5] Publicată în *Monitorul oficial al României* din 17 noiembrie 2004.

[6] Conform *Ordinului ministrului comunicațiilor și tehnologiei informației nr. 414/2006 cu privire la utilizarea codării standardizate a seturilor de caractere în documentele în formă electronică*, publicat în *Monitorul oficial al României* din 12 octombrie 2006, art. 1 (1), toți aceștia „(1) au **obligația** de a folosi setul de caractere al limbii române astfel cum este el definit în *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic* **(DOOM)** al limbii române editat de Academia Română." și „(3) Se vor folosi întotdeauna **edițiile actualizate** ale DOOM […] editate de Academia Română."

[7] http://legislație.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/186636

[8] *Hotărârea Adunării generale a Academiei Române, din 17 februarie 1993, privind revenirea la „â" și „sunt" în grafia limbii române,* publicată în *Monitorul oficial al României* din 8 martie 1993. *Hotărârea* este prezentată în *STUDIUL INTRODUCTIV* și reprodusă în ANEXE. Formele scrise cu *â,* respectiv cu *î* nu sunt semnalate în

• În DOOM[3] **s-au păstrat,** în general, **corpusul** DOOM[2] și majoritatea **schimbărilor** din DOOM[2] față de DOOM[1] **validate de uz.** În noua versiune s-au respectat, în linii mari, **concepția, principiile** generale și majoritatea **detaliilor normării** din DOOM[2], precum și **structura** *Dicționarului,* **ordinea** informațiilor și convențiile de **tehnică** lexicografică.

• Pe de altă parte, s-a **actualizat** într-o anumită **măsură abordarea** și s-a **îmbogățit** considerabil și **reorganizat** parțial **materialul,** dezvoltându-se, prin exemplele de utilizare a unor cuvinte în sintagme și în propoziții, și componenta **sintactico-stilistică.** Toate cuvintele incluse în plus în DOOM[3] (peste 3.600) au fost **verificate** în dicționarele generale (în special în volumele apărute după 2005) și specializate ale limbii române, ca și în unele dicționare ale limbilor implicate, precum și în unele corpusuri și pe internet (**fără** a lua însă ca literă de lege, din considerente pe care nu le expunem aici, frecvența formelor în aceste surse).

• S-a ținut seama, în măsura în care le-am considerat juste, de sugestiile din **recenziile** la ediția precedentă (provenite din diverse centre universitare și de cercetare lingvistică) și din **studii** despre unele aspecte ale limbii române actuale (multe bazate pe DOOM[2]), ca și, în ceea ce privește, în special, componenta morfologică, de anumite **interpretări** din noile gramatici – din GALR și GLRG și, parțial, din GBLR[1].

• Ca și precedentele ediții, DOOM[3] este destinat în principal publicului **larg,** cu precădere **școlar,** astfel încât urmează **în linii mari** opțiunile gramaticii **tradiționale**, parțial **modernizate,** așa cum se predă acum în învățământul de **cultură generală.** Totodată, DOOM[3] oferă și unele informații și interpretări utile și **specialiștilor.**

• Noua ediție oglindește și o anumită nuanțare a concepțiilor despre raporturile dintre **normă** și **uz.** Abaterile de la norma recomandată în DOOM[3] acoperă un spectru larg, de la greșeli incontestabile și compromițătoare la aspecte tolerabile în anumite situații și contexte, dar care nu puteau fi detaliate într-un dicționar[2].

I. CE E NOU ÎN DOOM[3]

• Diferențele față de DOOM[2] – care **nu** reprezintă o **reformă ortografică** – sunt de ordin atât **calitativ,** cât și **cantitativ.** Principalele intervenții din *Dicționar* fie sunt **normative**, fie vizează **conținutul** și **redactarea** articolelor. Câteva dintre cele

---

mod expres în *Dicționar,* deoarece regulile sunt cunoscute publicului de peste un sfert de secol și au fost aplicate și în DOOM[2]. Conform *Hotărârii* în cauză, *Legea nr. 290/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului României*, publicată în *Monitorul oficial al României* din 12 octombrie 2018, art. I (8), prevede că în denumirile unităților administrative-teritoriale care conțin în interior litera *î,* aceasta se înlocuiește cu litera *â*. Din anul 2016, scrierea cu *â* și *sunt* a devenit obligatorie și pentru învățământul din Republica Moldova.

[1] V. SIGLE și BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.

[2] Considerăm de aceea nepotrivit ca la diversele probe de evaluare a cunoștințelor, mai ales sub formă de grilă, să se insiste asupra unor aspecte de detaliu din DOOM.

mai importante modificări operate în DOOM[3] în raport cu DOOM[2] sunt prezentate și exemplificate[1] în cele ce urmează.

1. Introducerea de articole

• În DOOM[3] sunt peste 3.600 de **articole noi,** marcate prin **semnul +** înaintea intrării de dicționar[2].

• Dintre elementele nou-introduse, unele sunt:

- abrevieri devenite cuvinte: **+ARN;**

- **locuțiuni – adjectivale:** +*ce fel de;* **adverbiale:** +*șleau (pe ~);* **conjuncționale:** +*astfel că;* **interjecționale:** +*ei bine;* **prepoziționale:** +*stânga (în/la ~);* **pronominale:** +*cine știe ce/cine;* numeroasele locuțiuni **substantivale** și mai ales **verbale nu** au putut fi consemnate în *Dicționar* **decât cu titlu de exemple** (majoritatea după **GLRG)** sau/și în măsura în care pun unele probleme: +*bătaie de cap* loc. s., +*bate joc (a-și ~)* loc. vb.;

- membri ai unor **(mini)serii** (astronime, denumiri ale instrumentelor muzicale și ale instrumentiștilor respectivi din orchestră – în „jargonul" profesional al acestora – și alți termeni muzicali, nume ale unor substanțe, ale zodiilor, ale zonelor geografice, termeni gramaticali ș.a.): **+Rac** (zodie), **+Racul** (constelație);

- nume proprii, în măsura[3] în care au legătură cu substantive comune din DOOM[3] și se scriu, se pronunță sau/și se comportă din punct de vedere gramatical diferit[4] de acestea: **coulomb** (unitate de măsură) [*ou* pron. fr. *u*] (desp. *cou-lomb*) s. m., pl. *coulombi;* simb. *C;* **+Coulomb** (fizician francez) [pron. *kulõ*] s. propriu;

- omografe ale unui cuvânt-titlu existent: **+marker[2]** (genă) s. m.; **+scăpăta[1] (a ~)** (a apune), alături de **marker[1]** (creion) s. n.; **scăpăta[2] (a ~)** (a sărăci);

- paronime: +hiatus (discontinuitate), alături de **hiat** (lingv.);

- perechi de cuvinte scrise **cu/fără cratimă ori/și** cu literă **mare/mică** la inițială: **+domnia-voastră** (dumneavoastră) pr., alături de **Domnia Voastră** (înv.) loc. pr.;

- substantive feminine (în special nume de **ocupații**) atestate, dar încă **rar** folosite: **+dramaturgă,** alături de **dramaturg;**

- verbe cu valoare **reflexivă sau/și impersonală**, care implică și diferențiere **semantică: +înnopta[2] (a se ~)** „a se face noapte", **+revărsa[2] (a se ~)** „a se răspândi", alături de **înnopta[1] (a ~)** „a petrece noaptea", **revărsa[1] (a ~)** (pop.) „a împrăștia".

• Cuvintele aflate în **uzul actual,** oral și scris, incluse în DOOM[3] în plus față de DOOM[2] sunt în majoritate **neologisme,** inclusiv elemente din anumite **terminologii**

---

[1] Se dau câte unu sau câteva **exemple** și se reproduce numai porțiunea din articolul de dicționar care privește chestiunea în cauză. **Accentul** este indicat doar când formează obiectul discuției sau în transcrierile fonetice. Ori de câte ori a fost posibil, diversele probleme au fost prezentate **alfabetic,** pentru a putea fi reperate mai ușor.

[2] Și nu (ca în DOOM[2]) prin semnul *, care a fost păstrat pentru marcarea formelor **greșite** sau **neatestate.**

[3] Nu se puteau introduce însă în corpul *Dicționarului* toate substantivele proprii, dintre care unele sunt menționate în STUDIUL INTRODUCTIV.

[4] Dar nu în funcție de **importanța referentului,** DOOM **nefiind** un dicționar enciclopedic.

(informatică, medicală etc.), care au dobândit în ultima vreme o circulație tot mai largă, chiar de ultimă oră, precum: **+abord, +comorbiditate, +digitaliza (a ~), +informatiza (a ~).** DOOM[3] nu poate însă, evident, ilustra toată bogăția **extraordinară** a vocabularului limbii române de **azi,** care **sporește** continuu, astfel încât dicționarele **nu** pot ține pasul cu această dezvoltare.

• **Nu** s-au introdus toate cuvintele rezultate automat din alte clase lexico-gramaticale (precum adverbe provenite din adjective sau participii, substantive din verbe la „infinitivul lung" și invers) sau prin **derivare** cu mijloace productive, ele putând fi oricând **recreate**.

• În ceea ce privește cuvintele **străine** de diverse origini folosite actualmente în enunțuri românești, s-au adăugat mai ales elemente din **engleză,** care sunt utilizate tot mai frecvent, inclusiv în vorbirea curentă, chiar dacă unele au corespondente în limba română: **+fake news, +take away.** Dincolo de modă și de imitația facilă, multe dintre acestea denumesc realități noi, îmbogățesc limba cu **sinonime** și au adesea și avantajul **conciziei** și al **univocității;** pe de altă parte, ele prezintă anumite probleme de **grafie,** de **pronunțare** sau/și de **comportament gramatical.** Pentru a contracara excesul de anglicisme ar trebui să se elaboreze liste de termeni românești recomandați în locul acestor împrumuturi – întreprindere care nu se află însă printre menirile prezentului tip de dicționar. DOOM[3] nefiind un dicționar explicativ, ele nu au putut fi însoțite de indicarea **sensurilor,** care trebuie căutate în alte surse.

• S-au adăugat în DOOM[3] și unele elemente **depășind** sfera limbii **standard actuale,** care sunt mai mult sau mai puțin frecvente sau cu privire la care s-au primit întrebări din public: **+făloșenie** (pop.), **+găta (a ~)** (reg.). Printre acestea se numără și o serie de cuvinte și expresii frecvente în vorbirea familiară, tot mai des întâlnite în spațiul public, ca **+dus și întors (cu ~), +habarnist.**

Includerea în DOOM[3] a unor asemenea cuvinte și expresii **nu** echivalează cu **recomandarea** folosirii lor. Ea reflectă numai **posibilitatea** utilizării acestora în anumite contexte și are scopul de a consemna, pentru asemenea situații, scrierea, pronunțarea sau/și comportamentul lor gramatical considerate corecte, care interesează pe mulți vorbitori și față de care se fac adesea greșeli.

Pe de altă parte, unele cuvinte sau forme care nu se regăsesc în DOOM[3] nu sunt neapărat greșite și se pot totuși întâlni/folosi în anumite tipuri de texte/situații.

2. Modificări normative

• **Normele** ortografice, ortoepice și morfologice **de bază nu** au fost modificate în DOOM[3]**;** s-au făcut însă, punctual, unele **recomandări** normative **noi.** Cele peste 3.000 de intervenții care privesc într-un fel sau altul **normarea** cuvântului-**titlu** sau a unor forme din **interiorul** articolelor, dar și **descrierea**/interpretarea lor gramaticală (inclusiv adăugarea sau eliminarea formelor articulate, a unor forme

flexionare sau a unor variante, modificarea reprezentării accentului la compuse ș.a.) sunt marcate (ca și în DOOM[2]) prin semnul **!** înaintea intrării de dicționar[1].

2.1. Tratamentul variantelor

• Problemele cele mai complexe le-a pus **tratamentul variantelor** unor **cuvinte-titlu** și ale unor **forme flexionare.**

2.1.1. Reducerea variantelor

• Cele mai ample modificări cu efect normativ efectuate în DOOM[3] constau în **eliminarea,** la multe cuvinte sau forme, a unor **variante,** a căror prezență în număr mare era resimțită ca un **neajuns** de către utilizatori (lingviști și mai ales nelingviști, inclusiv profesioniști din edituri, învățământ, mass-media etc.). Toți utilizatorii sunt interesați să se indice precis, ca în dicționarele limbilor **normate,** cum **trebuie** să se scrie, să se spună și să se folosească din punct de vedere gramatical fiecare cuvânt sau formă.

• **Selecția** variantelor s-a realizat după diverse **criterii,** enumerate aici în ordine **alfabetică:** concordanța cu anumite forme și reguli, etimologia, frecvența (criteriul cel mai important, dar **neaplicat** mecanic), tradiția. S-a apelat și la **consultarea** unor **vorbitori –** lingviști și nelingviști, inclusiv editori, elevi, profesori, redactori, specialiști din diverse domenii.

• Prin reducerea semnificativă a numărului variantelor se corectează și imaginea asupra românei ca limbă insuficient normată, cele eliminate neîncadrându-se printre recomandările academice.

• Aceasta **nu** înseamnă însă că folosirea **variantelor** care nu se regăsesc în DOOM[3] ar fi total inacceptabilă: unele **pot** fi utilizate în anumite contexte și în diverse scopuri.

• În DOOM[3] se recomandă câte **una** singură dintre mai multe variante:

i. **accentuale,** ca: **!acatist, !anost, !axilă, !colaps, !dihor, !intim, !mijloc[1-2], !penurie, !vector;**

ii. de **formă,** ca: **!apocalipsă** („sfârșitul lumii"), **!ghimbir, !mănăstire, !percheziție, !sarsana, !tăieței;**

iii. **flexionare,** precum, la **adjectivele** ca **!analog[1],** numai formele cu **alternanță,** de tipul *analoagă;* la **unele substantive feminine,** câte o singură **formă de GD sg. art.** și de **pl.: !îmbrăcăminte,** g.-d. art. *îmbrăcămintii;* pl. *îmbrăcăminți;*

iv. **grafice:** scrierea **abrevierilor** formate din litere mari numai **fără puncte** despărțitoare: **!NATO, !ORL** (dar, prin tradiție, cu puncte, a abrevierilor din latină **P.S., P.P.S.**);

v. **lexico-gramaticale:**

[1] Semnul **!** poate marca una sau **mai multe** intervenții asupra recomandărilor anterioare, **fără** a se preciza pe care. Utilizatorii le pot **identifica** dacă le cunosc pe acelea sau consultă DOOM[2].

- dintre variantele **cu *-a*** (considerate populare) și cele **fără *-a*** (socotite literare) ale unor **adverbe** sau **pronume** au rămas, în unele cazuri, ultimele: **!nimic**[1]**;**

- dintre **diminutivele feminine** (inanimate) în ***-ea/-ică*** s-au păstrat mai ales cele în ***-ică:*** **!cărticică, !floricică,** și, adesea, doar una dintre formele de **GD sg. art.** și de **pl.: !legăturică,** g.-d. art. *legăturelei;* pl. *legăturele* (formând paradigme neregulate);

- dintre formele de **feminin** în ***-ea/-ică*** ale **adjectivelor/substantivelor** cu masculinul în ***-el*** s-au reținut numai cele în ***-ică:*** f. *sprintenică, tinerică;*

- dintre formele de **plural** ale unor **substantive neutre** a rămas una singură: **!lighean** s. n., pl. *ligheane;*

- dintre variantele de **ind./conj. prezent** ale unor **verbe,** conform **tendinței** din uzul **actual,** s-au eliminat formele cu **augmentele *-esc*** sau ***-ez,*** dar și unele **fără acestea,** păstrându-se numai: **!bocăni (a ~)** *(să) bocăn,* **!rășchira (a ~)** *(să) rășchir,* respectiv **!ciocăni (a ~)** *(să) ciocănesc,* **!înveșmânta (a ~)** *(să) înveșmântez.*

• La **neologisme,** selecția a mers în sensul privilegierii variantelor în curs de **adaptare** și al **unificării** seriilor:

- dintre **substantivele feminine** în ***-a/-ă*** s-a optat în anumite cazuri pentru cele în ***-ă:*** **!pumă;**

- dintre **substantivele neutre** în ***-o/-ou*****,** s-au păstrat în unele cazuri numai ultimele: **!(anti)halou, !chimonou, !delcou;**

- dintre variantele de plural ale termenilor **medicali** în ***-om,*** în acord cu uzul specialiștilor, au rămas numai cele în ***-oame:*** **!mielom** pl. *mieloame.*

• Foste variante tratate în DOOM[2] în articole **diferite** au fost unificate sub **una** dintre forme: **!bretea,** reunind sensurile „detaliu de îmbrăcăminte" și „rețea feroviară sau rutieră" (în dauna formei **etimologice,** *bretelă*).

• În același sens s-au tratat și cuvinte asemănătoare **nou-introduse.**

• În cele câteva cazuri în care una dintre soluțiile recomandate în DOOM[2] **nu s-a impus, s-a revenit** la opțiunile anterioare: **!corvoadă, !molibden, !muschetar.**

• În cazul elementelor **nonstandard** (învechite, populare, regionale, chiar familiare) și care **nu se pot,** practic, **norma,** reducerea variantelor după criterii precise este dificilă, dacă nu imposibilă. Ea s-a încercat totuși, parțial, la unele forme flexionare, precum **GD art. sg.** al unor **substantive feminine** terminate în ***-aică, -ică:*** **!maică**[2] (mamă) (înv., reg.), g.-d. art. *maicii;* **!mămică** (fam.), g.-d. art. *mămicii.*

• Întrucât diversele considerente nu au înclinat hotărâtor balanța în favoarea uneia sau a alteia, în DOOM[3] **s-au păstrat** totuși unele variante:

- ale unor **cuvinte-titlu,** la elemente **literare,** inclusiv la **împrumuturi** (relativ) recente neadaptate/adaptate: **cocktail** (engl.)/**cocteil, pampas/**(sp.) **pampa** s. n./s. f.

- ale unor **forme** flexionare (deși contestate de unii): g.-d. art. *căpșunii/căpșunei, cireșii/cireșei;* pl. *căpșuni/căpșune, cireși/cireșe;* g.-d. art. *mass-mediei/mass-media;*

- ale unor **cuvinte-titlu** sau **forme** flexionare la elemente care **nu** aparțin **limbii literare: acum/**(pop.; fam.) **acuma; !mămucă** (reg.), g.-d. art. *mămucăi/mămuchii.*

• În ce privește **despărțirea la capăt de rând** a cuvintelor (semi)analizabile, **variantele bazate pe structură** sunt consemnate în continuare, după cele întemeiate pe **pronunțare: idiostil** (stil individual) (desp. *-di-os-/-o-stil*).

2.1.2. Schimbarea ordinii unor variante

• În unele cazuri s-a schimbat **ordinea de preferință** a variantelor păstrate: **!birui (a ~)** *(să) birui/(să)biruiesc,* **!germene/germen**, **!îngâmfa (a se ~)** *(să) mă îngâmf/(să) mă îngâmfez.*

2.1.3. Adăugarea unor variante

• În câteva situații s-au **adăugat** variante la unele **cuvinte-titlu** și, în consecință, la **formele** lor **flexionare:**

- la câteva cuvinte **cu uzul oscilant** s-a introdus câte o variantă (atestată în texte): **!greier/greiere;**

- la numele de **ocupații** în ***-logă:*** și varianta cu **diftongare: !filologă** (livr.)/(colocv.) **filoloagă** (cu completarea unor serii, chiar dacă deocamdată cu existență **virtuală);**

- la unele **substantive feminine** împrumutate în ***-a*** sau ***-ia*** (care dau impresia că ar fi articulate): și o variantă cu finala adaptată ***-ă,*** respectiv ***-ie,*** ca formă nearticulată: **addenda** (lat.)**/adendă, !mass-media** (engl.)**/mass-medie, !salsa** (sp.)**/salsă;**

- la anumite **neologisme,** alături de variantele cu păstrarea lui ***s*** etimologic: și cele, devenite uzuale, cu **sonorizare** (în spiritul evoluției care se impusese la alte cuvinte, ca **bazin, viteză**), în familiile lui **disertație**/(colocv.) **dizertație, disident**/(colocv.) **dizident;**

- varianta conservatoare, cu ***s,*** în familia lui **!teozofie/**(livr.) **teosofie,** după modelul lui **filozofie/**(livr.) **filosofie.**

• La unele cuvinte s-au adăugat variante de **forme flexionare:**

- de plural (și de gen) la anumite substantive: **!reactor** s. n./s. m., pl. n. *reactoare/*m. *reactori,* **!suport**[1] (obiect) s. n./(tehn.) s. m., pl. *suporturi/suporți* (în concordanță cu tendința extinderii masculinului la termeni **tehnici**);

- cu augmentul ***-esc, -ez,*** conform tendinței, la verbe la care se dădeau numai forme cu sufix: !**exceda (a),** *(să) exced/(să) excedez,* **!răzui (a ~),** *(să) răzuiesc/(să) răzui.*

• La unele substantive comune **învechite**, **populare** ori **regionale** s-au adăugat noi variante de **GD sg. art.** analitic cu ***lui*** (paralel cu păstrarea, dar uneori cu eliminarea unor forme sintetice) la **substantive masculine** terminate în ***-acă, -ică*****: !babacă** (înv.; reg.), **!bădică** (reg.), **!vlădică** (înv.; pop.), g.-d. art. și: *lui babaca, lui bădica, lui vlădica.*

2.2. Modificarea altor norme

• În DOOM[3] s-au modificat, la mai multe cuvinte aflate în aceeași situație sau la cuvinte izolate, câteva norme **ortografice** sau/și **ortoepice**:

2.2.1. generalizarea atașării **fără cratimă** a articolului ***-(u)l*** și a desinenței de plural ***-uri*** și la împrumuturile terminate în ***-y*** pronunțat ca un ***i*** (deoarece ***y*** este recunoscut ca literă **a alfabetului limbii române**): art. *bodyul;* pl. *bodyuri;* de altfel deja DOOM[1] recomandase scrierea pl. *hobbyuri, sprayuri, whiskyuri*;

2.2.2. grafii: !carismă;

2.2.3. pronunțarea cu **diftong** și **despărțirea** corespunzătoare a **adjectivelor neologice** terminate în ***-uu*** de tipul **!ambiguu** [*guu* pron. *guŭ*] (desp. *-guu*), a adv. **!încontinuu** și a s. **!reziduu** (alături de care se păstrează, pe locul al doilea în ordinea preferințelor, variantele cu **hiat**);

2.2.4. scrierea cu literă **mică** a noilor **pronume** de politețe din seria **+domnia-sa,** în contrast cu **locuțiunile** pronominale din seria **!Domnia Sa;**

2.2.5. scrierea cu literă **mare** la **toate** componentele unor substantive **proprii compuse: !Război Mondial (Primul/Al Doilea ~);**

2.2.6. scrierea **legată** a unor **compuse** considerate **sudate: !binevenit** (oportun; agreat), **!întrucâtva** adv.

2.3. Completarea unor paradigme

• La anumite cuvinte s-au adăugat **forme flexionare,** în măsura în care sunt justificate de sens și atestate în dicționare, pe internet sau în uz:

- forme de **gen** sau/și **număr** la **adjective** care erau considerate **defective,** exemplificându-le prin substantive pe care le pot determina: **!alcalino-pământos** adj. m. *(piroxen ~),* pl. *alcalino-pământoși;* f. *alcalino-pământoasă (sticlă ~),* pl. *alcalino-pământoase;* **!retrovers** adj. m. (+ s. n.: *uter* ~); f. *retroversă (poziție ~),* pl. *retroverse;* **!viran** adj. m. (+ s. n.: *teren* ~); f. *virană (zonă ~),* pl. *virane;*

- (cel mai frecvent) forme de **plural** la **substantive** compatibile cu ideea de pluralitate, uneori cu precizarea sensurilor la care apar, acordându-se atenție mai ales unificării, pe cât posibil, a unor (mini)serii care denumesc:
  - animale, plante: pl. *lupii-bălții;*
  - boli: (cazuri; forme) pl. *angiocolite;*
  - nuanțe de culori: pl. *bejuri;*
  - proceduri medicale: pl. *rahianestezii, termoterapii;*
  - produse variate și/sau porționabile: (porții; sorturi) pl. *ginuri;*
  - nativi dintr-o anumită zodie: pl. *Săgetători;*
  - altele: pl. *jacuzziuri.*

• Nu s-au înregistrat toate pluralele **posibile,** chiar dacă se pot întâlni/folosi în anumite contexte/situații.

2.4. Alte modificări

• Alte intervenții asupra unor norme privesc:

- **descrierea** explicită ca (formal) **articulate** a unor substantive proprii, cu adăugarea, eventual, a formei nearticulate: **!Anul Nou** s. propriu m. art., neart. *An Nou (~ fericit!);* **!Dobrogea** s. propriu f. art., neart. *Dobroge (întreaga ~);* **!Evul Mediu**

s. propriu n. art., neart. *Ev Mediu (întunecatul ~)*. Cu observația că numele proprii (multe împrumutate) feminine, ca și cele comune, terminate la NA sg. în *-a*, care dau impresia că sunt articulate, admit, ocazional, forme nearticulate: **România:** *Pentru noi e o singură Românie.* Absența, respectiv prezența articolului la forma-tip distinge, printre altele, numele zodiilor de cele ale corpurilor cerești provenite de la același substantiv comun: **+Arcaș** (zodie) s. propriu m., **!Arcașul** (constelație) s. propriu m. art.;

- **încadrarea lexico-gramaticală,** și anume:

- considerarea ca **reflexive inerente** a unor verbe care în DOOM² apăreau numai implicit ca active: **!împletici (a se ~), !lăcomi (a se ~), !resemna (a se ~);**

- interpretarea drept cuvinte **compuse** și scrierea cu **cratimă: !două-puncte, !punct-și-virgulă** (semne de punctuație);

- schimbarea calificării din **numerale** colective în **pronume/adjective pronominale: !amândoi, !tustrei** (descrierea lor **morfologică** fiind pusă în DOOM³ în concordanță cu GLRG);

- **pronunțări** modificate în serii: **!bestseller** (engl.) [*er* pron. *ăr*], **!pulover** [*er* pron. *ăr*];

-renunțarea la menționarea formei de **plural articulat** în *-(le)le* la **substantivele feminine** terminate la singular în ***-a, -ea*** și la plural în ***-le,*** de tipul *cafelele, sofalele.*

3. Intervenții care nu afectează norma

• Modificările care **nu** privesc norma nu sunt marcate în *Dicționar,* fiind identificabile de cei interesați prin compararea cu DOOM².

• Cele mai multe astfel de intervenții reprezintă **adaosuri** de informații la cele peste 6.500 de **verbe** (deoarece flexiunea verbală fusese prezentată în DOOM², ca și în DOOM¹, mai succint decât cea nominală), prin:

- **adăugarea persoanei I** la verbele personale (ca în majoritatea dicționarelor), deoarece, din indicarea numai a persoanei a III-a la verbe în DOOM¹, conservată în DOOM², nu reieșea dacă verbul este personal sau impersonal: **abandona (a ~)** vb., ind., conj. prez. 1 sg. *(să) abandonez;*

- **adăugarea,** alături de **sincretismele** caracteristice, a unor forme care pun diverse alte probleme (privind **alternanțe fonetice**, **despărțirea la capăt de rând, mobilitatea accentului**, scrierea **cu cratimă**): **abrevia (a ~)** (desp. *a-bre-vi-a*), ind. prez. 1 sg. *abreviez* (desp. *-vi-ez*), 3 *abreviază,* 1 pl. *abreviem;* conj. prez. 1 sg. *să abreviez,* 3 *să abrevieze;* ger. *abreviind* (desp. *-vi-ind*); **abstrage (a ~),** ind. prez. 1 sg. și 3 pl. *abstrag,* 3 sg. *abstrage,* imperf. 1 *abstrăgeam;* conj. prez. 1 sg. *să abstrag,* 3 *să abstragă;* ger. *abstrăgând;* part. *abstras;* **apăsa (a ~),** ind. prez. 1 sg. *apăs,* 2 sg. *apeși,* conj. prez. 1 sg. *să apăs,* 3 *să apese;* imper. 2 sg. afirm. *apasă;* **resemna (a se ~),** ind. prez. 1 sg. *mă resemnez,* 3 *se resemnează;* conj. prez. 1 sg. *să mă resemnez,* 3 *să se resemneze;* imper. 2 sg. afirm. *resemnează-te;* ger. *resemnându-mă;*

• Alte intervenții:

- adăugarea unor **abrevieri/coduri de monede/simboluri** la sfârșitul unor articole: **informatică** abr. (fam.) *info*; **balboa** (moneda panameză) simb. *B, ₿;* **leu** (leu românesc [nou]) *L* (cod *RON*);

- adăugarea unor **contexte** pentru adjectivele invariabile/locuțiunile adjectivale și pentru cele care sunt și adverbe/locuțiuni adverbiale (și care, pentru economie, nu formează intrări separate, neavând forme flexionare distincte): **mono** adj. invar., adv. *(discuri ~, a înregistra ~);* **pas (la ~)** loc. adj., loc. adv. *(mers ~, a merge ~);*

- adăugarea unor **exemple** de expresii (dacă numărul celor în care intră cuvântul-titlu nu este prea mare): **morțiu** (în: *a urla a ~/a fluiera a ~*);

- adăugarea unor **glosări**, mai ales pentru justificarea semantică a pluralului: **scorbut,** (cazuri) pl. *scorbuturi;*

- adăugarea unor **indicații de registru: abraș** (reg.), **sagace** (livr.); pe baza volumelor DELR și DLR apărute după 2005, care aduc mai multe precizări, în DOOM[3] s-a înlocuit la unele cuvinte mențiunea (pop.) cu aceea, mai exactă (reg.): **căiță** (reg.);

- aplicarea, **convențională** (cu excepția cazurilor în care a trebuit marcat accentul secundar), a principiului **un cuvânt – un accent** la cuvintele **compuse** (indiferent cum se scriu), inclusiv la nume **proprii,** notându-se numai **accentul compusului** (chiar când cade pe un component monosilabic), nu al fiecărui component[1]: **Alba Iulia, dacoromân, două-puncte, argint-viu, două sute;**

  • Dar în **locuțiuni** și în **grupuri de cuvinte,** accentul este marcat la fiecare component plurisilabic: **două puncte** num. + s. n. pl.

- adăugarea **pronunțării** la pluralul cuvintelor la care **nu** este marcat accentul la **cuvântul-titlu: PIB,** pl. *PIB-uri* [pron. *pibur*[i]]; **T-shirt,** pl. *T-shirturi* [pron. *tișărtur*[i]];

- introducerea unor indicații de **frecvență** la forme flexionare: **ravagiu** s. n., (mai frecv.) pl. *ravagii;*

- semnalarea în *Dicționar,* potrivit cerințelor legale, a cuvintelor identificate ca **mărci înregistrate: adidas®** (încălțăminte);

- renunțarea la distincțiile de tipul **anglicism** – cuvânt **englez: aftershave** (engl.) [pron. *aftărșeĭv*], **all right**[1] (engl.) [pron. *olrait*].

4. Îmbunătățirea organizării informației

• Pentru **uniformizarea,** pe cât posibil, a **tratării locuțiunilor** adjectivale și adverbiale s-a optat, **convențional,** pentru **plasarea** celor în care cuvinte semantic pline sunt precedate de **prepoziții** la locul alfabetic al **întâiului cuvânt semantic plin** care urmează după prepoziție: **prim (de ~ ordin/rang)** (chiar dacă și această soluție este discutabilă[2]); rezultă astfel, de cele mai multe ori, o prezentare contrastivă, prin raportare la cuvinte înrudite.

---

[1] Ceea ce nu înseamnă că nu au și acestea accentul lor, mai slab.

[2] În DOOM[1, 2], locuțiunile puteau figura sau/și la locul alfabetic al **primului** element, **una și aceeași** locuțiune sau locuțiunile cu componente **comune** fiind plasate uneori, inconsecvent, în locuri **diferite.**

• Prin excepție, locuțiunile, foarte numeroase, care încep cu **de-a** (dintre care multe cuprind cuvinte/forme inexistente și independent: **de-a-n boulea**) au fost plasate toate la D.

• S-a extins prezentarea **contrastivă** a unor reguli, precum scrierea cu literă **mare** la inițială a cuvintelor din componența unor **denumiri cu statut de nume proprii,** neintroduse ca intrări separate, ci incluse în paranteză la sfârșitul articolelor privitoare la numele comun corespunzător: **luteran** (dar: *Biserica Luterană* s. propriu f.).

• S-a introdus termenul (desp. ...) înaintea recomandărilor privind **despărțirea** la capăt de rând: **efectua (a ~)** (desp. *-tu-a*).

• Când la un cuvânt se indică mai multe **sensuri** sau **domenii,** ele se despart prin virgulă sau punct-și-virgulă: **!ablație** (astr.; med.); **aer** (amestec de gaze; aspect; atitudine; obiect de cult), **ajutaj** (tub, duză).

5. Îmbunătățirea corelațiilor

• În *Dicționar* s-a îmbunătățit și unificat **transcrierea** fonologică, prin folosirea consecventă a unor semne precum ***č, ğ, k, k'*** și prin marcarea **devocalizării** lui (pseudo) ***-i*** final: *backgrounduri* [pron. *bĕkgraŭndur^{i}], campinguri* [pron. *kĕmpingur^{i}*], *digesturi* [pron. *dăĭğestur^{i}*], *EEG-uri* [cit. *eeg'ĕur^{i}*].

• S-au **eliminat** câteva **cuvinte-titlu** a căror includere în DOOM[2] era insuficient justificată: nume proprii cărora nu le corespunde un nume comun în *Dicționar* sau care nu pun probleme proprii de scriere ori de pronunțare: **Appassionata, Asterix, Buftea.**

• S-au **corectat** greșeli **de bătaie**[1], omisiuni sau scăpări privitoare la cuvântul-titlu sau la forme **flexionare** (**!nonstop, !roșiatic, !simedianã**) ori la **despărțirea la capăt de rând;** astfel, s-a păstrat numai despărțirea după **pronunțare** și s-a eliminat cea după **structură** la cuvintele din seria **!decastil** (templu cu zece coloane) sau din familia lui **!folclor** (întrucât elementele **-stil** „coloană" și **folc-** nu au existență independentă în limba română).

• S-au revăzut integral, s-au adăugit considerabil și s-au reorganizat în parte secțiunile **introductive** și **finale** ale lucrării și s-a adus la zi bibliografia. S-a reelaborat capitolul despre **despărțirea la capăt de rând** și s-au tratat mai pe larg ori separat secțiunile privind conversia unor sisteme de scriere, literele și semnele diacritice, folosirea cu rol ortografic a unor semne de punctuație etc.

• Nu s-a preluat secțiunea **6. *Câteva norme morfologice*** din DOOM[2] (p. LXXXIX-XCVI), care a fost înlocuită cu **6. *Câteva observații și recomandări.***

• S-au adăugat și ANEXE reunind câteva texte oficiale de referință.

---

[1] Cele evidente, corectate tacit, **nu** sunt marcate cu **!.**

II. CE S-A PĂSTRAT ÎN DOOM[3] DIN DOOM[2]

• În DOOM[3] s-a păstrat aproape integral **inventarul** de cuvinte din ediția precedentă. Astfel, pe lângă cuvintele care aparțin limbii **literare actuale** (care se recunosc după faptul că nu sunt marcate prin **restricții** de uz) și sunt supuse normării academice, numeroase cuvinte care aparțin limbii române în ansamblu, dintotdeauna și de pretutindeni, **marcate** în special ca **învechite, populare** sau **regionale,** au fost **păstrate** din DOOM[1, 2] deși nu se pot norma în același fel, dar pot fi folosite/întâlnite în diverse tipuri de texte sau pentru a produce anumite efecte.

S-au conservat, de asemenea, în mare, **structura** secțiunilor **introductive,** precum și majoritatea **principiilor** și a **convențiilor de redactare** din corpul DOOM[2] enumerate acolo în NOTA ASUPRA EDIȚIEI (p. XI-XVII), care nu se reiau aici.

• Dintre **celelalte** trăsături comune celor două ediții menționăm următoarele:

1. nu s-au eliminat, de regulă, cuvinte din DOOM[2];

2. s-au păstrat, în general, formele flexionare la cuvintele **învechite, populare și regionale,** la care nu se pot aplica normele literare actuale;

3. se dau la locul lor alfabetic, cu **trimitere** la cuvântul-titlu corespunzător, numai **formele** gramaticale **neregulate** care erau semnalate și în DOOM[2]: *sunt, suntem, sunteți* v. **fi[1];**

4. se dau indicații **orientative** de registru (care **nu trebuie absolutizate)** la **cuvinte-titlu** (**rar** la forme flexionare), dar **nu** și la cuvintele aparținând unor limbaje de specialitate sau unor terminologii populare; se dau mai multe indicații la același cuvânt când privesc sensuri diferite sau când unele cuvinte se folosesc în mai multe registre;

5. se includ în același articol **omonimele totale** (deși reprezintă cuvinte diferite), pentru că au aceleași forme flexionare – DOOM[3] fiind în primul rând un dicționar de **forme –**, glosate numai când au **paronime** (unul având un sens în plus): **hialită** (inflamație a ochiului; opal transparent; sticlă neagră); **hialit** (opal transparent; sticlă neagră);

6. se indică separat **prima** sau **ultima vocală** dintr-un cuvânt (chiar când se recomandă să se evite despărțirea lor), pentru a reflecta și **silabisirea** în rostirea **sacadată: abducție** (desp. *-ți-e*), **auzi (a ~)** (desp. *a-u-*);

7. nu se glosează omografele din clase lexico-gramaticale **diferite: havan[1]** adj. invar.; **+havan[2]** s. n.;

8. nu se indică **pronunțarea** la cuvintele care se scriu conform regulilor generale ale limbii române, cunoscute din școală și pentru care, din marcarea sau nu a accentului sau/și a despărțirii la capăt de rând, vorbitorii limbii române știu cum se rostesc, inclusiv când este vorba de diftongi sau de vocale în hiat;

9. nu s-au inclus separat **anexele** din DOOM[1], din care în DOOM[3] un număr mai mare de elemente decât în DOOM[2] au fost introduse în lista de cuvinte la locul lor alfabetic sau menționate în STUDIUL INTRODUCTIV;

10. s-au păstrat, la **despărțirea la capăt de rând** a cuvintelor (semi)analizabile, variantele bazate pe **structură,** indicate după cele bazate pe **pronunțare: idiostil** (stil individual) (desp. *-di-os-/-o-stil*);

11. s-au păstrat **variantele interjecțiilor,** care nu se pot norma;

12. s-a păstrat o **transcriere fonetică** mai **accesibilă** utilizatorilor români decât apelul la toate semnele din *Alfabetul fonetic internațional* (v. tabelul *Semne pentru indicarea pronunțării*).

III. ELABORAREA DOOM[3]

DOOM[2] a fost elaborat de Cristiana Aranghelovici (literele Q-Z), Jana Balacciu Matei (literele E-L), Mioara Popescu (litera D), Marina Rădulescu Sala (literele M-P) și Ioana Vintilă-Rădulescu (literele A-C, secțiunile introductive, coordonarea și revizia).

DOOM[3] a fost reelaborat de Cristiana Aranghelovici, Ioana Vintilă-Rădulescu și (parțial, în faza inițială) Marina Rădulescu Sala (care a făcut și observații la secțiunea *Despărțirea la capăt de rând*). Ele și-au revăzut propriile litere și pe cele datorate autoarelor care au ieșit din proiect (litera D a fost revizuită în principal de Marina Rădulescu Sala, literele E-M de Ioana Vintilă-Rădulescu, literele N-P de Cristiana Aranghelovici). Cristiana Aranghelovici s-a ocupat în mod special de documentare și de verificarea pe probleme, a elaborat prima formă a *Bibliografiei,* a citit de mai multe ori tot volumul și a făcut numeroase propuneri de completare și îmbunătățire. Ioana Vintilă-Rădulescu a coordonat și revizuit ediția, reelaborând principiile de redactare și de completare, convențiile tehnice, adăugirile și revizuirile sistematice, precum și secțiunile introductive și finale.

Referentelor științifice ale DOOM[2] – Monica Busuioc, Gabriela Pană Dindelegan, membru corespondent al Academiei Române, și Rodica Zafiu – li s-au adăugat pentru DOOM[3] inițial Ana-Maria Barbu și Emanuela Timotin. Fiecare a primit spre analiză o porțiune echivalentă din *Dicționar* și tot *Studiul introductiv*. S-a apelat de asemenea la/s-au oferit să facă observații la DOOM[3] Adina Dragomirescu (mai ales cu privire la transcrierea din *Dicționar* și la *Studiul introductiv*), Camelia Stan (cu atenție specială privind raportul rostire – scriere în tot *Dicționarul*) și Raluca Brăescu (pentru *Studiul introductiv*). Ion Giurgea a citit majoritatea cuvintelor la care este indicat statutul de element străin și a făcut observații.

Toți provin din Secția de filologie și literatură și din Comisia de cultivare a limbii ale Academiei Române, din Facultatea de Litere a Universității din București și din Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti" al Academiei Române.

Adresăm în mod deosebit mulțumiri și lui Marian Bolea, redactor-șef la Partea a II-a – *Dezbateri parlamentare* – din *Monitorul oficial al României,* care a citit cu maximă atenție, *pro bono, Studiul introductiv,* făcând observații utile.

Exprimăm tuturor colegilor recunoștința noastră pentru osteneală și pentru sugestiile făcute. Prin observațiile punctuale ale unora, de care s-a ținut seama, DOOM[3] a devenit într-un anume sens un fel de lucrare colectivă a Institutului. El a fost avizat de Consiliul științific al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti" și de Secția de filologie și lingvistică a Academiei Române.

Mulțumim tuturor persoanelor care ne-au transmis reacții la ediția precedentă sau ne-au oferit sugestii pe probleme punctuale și cerem scuze celor, prea numeroși, pe care nu i-am putut menționa.

Nu în cele din urmă, mulțumim Editurii Univers Enciclopedic Gold, în special directorului ei, Vlad Popa, pentru aportul la apariția și a DOOM[3] în cele mai bune condiții.

Răspunderea pentru toate neajunsurile rămase revine, evident, autoarelor, și în primul rând coordonatoarei. Invităm pe toți utilizatorii la noi observații pe adresa inst@lingv.ro.

21 iunie 2021

Cristiana Aranghelovici
Ioana Vintilă-Rădulescu

CUVÂNT-ÎNAINTE LA EDIȚIA A II-A

Institutul de Lingvistică din București, care poartă numele a doi mari oameni de știință, membri ai Academiei Române, Iorgu Iordan și Al. Rosetti, pregătește de mai multă vreme ediția a doua din *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române.* O lucrare, inutil să insist, necesară, așteptată de marele public, în fine, o lucrare de interes național care, nu mă îndoiesc, va fi utilizată de aici înainte ca unica sursă pentru aplicarea corectă a normelor academice în domeniul ortografiei limbii române. Iat-o apărând, grație unor cercetătoare pricepute și devotate, coordonate de dna Ioana Vintilă-Rădulescu. Din informațiile pe care ni le oferă grupul redacțional, deduc că DOOM-ul actual cuprinde 62.000 de cuvinte, cu 2.500 mai mult decât prima ediție (1982). Este vorba, în esență, de cuvinte noi, scoase din dicționare recente, sau de termeni care circulă în mass-media și în limba vorbită… Unele nu s-au fixat bine în limbă, circulă sub mai multe forme, altele tind să se stabilizeze. M-am întrebat, văzând explicațiile de mai sus, dacă n-ar fi fost mai bine ca, înainte de a le introduce într-un dicționar academic, să mai fi așteptat puțin pentru a vedea dacă limba literară reține sau nu aceste *anglicisme, franțuzisme, italienisme* care se grăbesc să intre în casa limbii române… Cât de necesară este, mai ales, această „romgleză" pe care o ascultăm – de cele mai multe ori amuzați, alteori iritați – la TV sau la Radio, vorbită cu precădere de Chiriețele *mediei* de azi și ale lumii politice?… Nu este totdeauna necesară, dar n-avem încotro, nu putem s-o interzicem. Și, de altfel, nici nu avem cum. Trebuie să lăsăm ca un termen nou să-și dovedească utilitatea sau să dispară de la sine, pur și simplu. Vor intra definitiv în limba română literară *a accesa, acquis, broker, dealer, gay, hacker, item, jacuzzi, trend?* Deocamdată circulă prin gazete și sunt folosite cu precădere de experții noștri în integrarea europeană. Nu știm încă dacă este sau nu bine să le introducem într-un dicționar care dă norme de vorbire și scriere corectă…

Autoarele recentului dicționar au procedat bine făcând, în genere, o selecție atentă din numărul mare de termeni adoptați, traduși, importați odată cu tehnologiile și produsele care intră pe piața românească. Francezii s-au luptat câțiva ani să interzică utilizarea în limbajul public a termenului *week-end,* dar n-au reușit. „Sfârșitul de săptămână" – propus de lingviștii francezi – n-a reușit să țină piept *week-end*-ului. Ceea ce nu înseamnă că lingviștii au renunțat la acțiunea lor de protejare și cultivare a limbii. Au cedat doar în fața evidenței…

DOOM-ul nostru apare, este limpede, într-un moment în care este mare nevoie de el. Nu trebuie să fii lingvist ca să-ți dai seama că limba română s-a urâțit sau, mai bine zis, este *urâțită,* simplificată, traumatizată de unii vorbitori fără carte și fără bun-simț. Nici limba scrisă nu dă totdeauna semne de inteligență și corectitudine. Ce-i mai grav este faptul că nici limba oamenilor așa-zis culți nu este totdeauna armonioasă, corectă, *frumoasă* („frumoasă" ca atribut al exactității și al capacității de a nuanța). Este suficient să asculți într-o seară vedetele de la TV pentru a-ți da seama cu câtă grație „jupoaie" bietele noastre cuvinte și cât de anapoda plasează ele accentul în interiorul unui termen oarecare… Este chiar o modă, combinată cu o mișcare nefirească a capului, ceea ce produce un efect hilar…

Ce-i de făcut? Până ce vedetele noastre vor primi o mai bună educație lingvistică, le oferim (lor și tuturor celor interesați să vorbească și să scrie corect limba română!) un dicționar în care pot găsi normele limbii literare și formele acceptate în domeniul ortografiei… Nu putem fi siguri că toți vor consulta acest prețios dicționar, dar este foarte important că el există într-o formă actualizată și că poate să ne stea la îndemână.

Limba, s-a spus de atâtea ori, este primul semn de identitate al unui popor. Și, desigur, instrumentul esențial al culturii sale. Iată de ce țările cu o cultură remarcabilă (cum este Franța) au creat instituții speciale pentru apărarea și cultivarea limbii lor. Aceste instituții, animate de specialiști, duc mai departe educația lingvistică începută în școli. Academia Franceză, de pildă, continuă să discute, ca și acum trei sute și ceva de ani, dacă un cuvânt nou merită sau nu să fie acceptat în dicționar. Unii publiciști iau în râs această preocupare, Academia Franceză își vede de treabă mai departe… Important este că niciun om cât de cât cultivat nu-și permite să scrie altminteri decât au stabilit lingviștii, acești notari erudiți și intratabili ai unei limbi în care, după vorba lui Cioran, *nu poți fi nici poet, nici nebun…*

Românii sunt, în privința ortografiei, mai refractari. Unii nu acceptă, de exemplu, pe *â* și *sunt* recomandați de Academia Română. Au trecut zece ani de când s-a votat această regulă și ei continuă să scrie cu *î* și *sînt* pe motiv că schimbarea lor ar fi o măsură politică abuzivă… O discuție fără sfârșit. Cei care gândesc așa ignoră faptul că ortografia este o convenție și, dacă instituția abilitată prin lege stabilește această convenție, normal ar fi ca ea să fie acceptată. Altminteri vom avea, ca în momentul de față, două sisteme ortografice. La ce bun?… Cu ce efect?

Din fericire, specialiștii Institutului de Lingvistică ne propun, azi, un dicționar care aplică în chip coerent normele ortografice și ortoepice ale unei limbi romanice în care poeții, în orice caz, se pot exprima cu ușurință. Dovadă că românii au dat mari poeți, veritabili creatori în sfera limbajului. Unii, ca Arghezi, Barbu, Nichita Stănescu, combină atât de ingenios cuvintele (chiar și silabele) încât produc efecte surprinzătoare… Ei sunt bolnavi, cum zice ultimul poet citat, de litera A, în care descoperă, concentrate, tainele lumii și ale existenței individuale.

24 octombrie 2004

EUGEN SIMION

GLOSAR[1] DE TERMENI LINGVISTICI[2]

accent	pronunțare mai intensă a unei silabe↑/a unui cuvânt
accent fix	accent↑ legat de poziția silabei↑ accentuate în cuvânt
accent liber	accent↑ nelegat de poziția silabei↑ accentuate în cuvânt
acronim	cuvânt format din prima literă a/primele litere ale cuvintelor dintr-o expresie/sintagmă, dintr-un titlu ș.a.
afereză	cădere accidentală/suprimare a unui sunet/grup de sunete la începutul unui cuvânt
afonizat	(sunet) care și-a pierdut sonoritatea↑
analizabil	(cuvânt) ale cărui componente pot fi puse de către vorbitori în legătură cu alte cuvinte existente și independent sau în alte formații
apocopă	cădere accidentală/suprimare a unuia sau a mai multor sunete de la sfârșitul unui cuvânt
argotic	(element) din limbajul convențional al unui anumit grup social
asilabic	(sunet) care nu formează silabă↑
categorie gramaticală	semnificație gramaticală cu expresie proprie și în funcție de care cuvintele variabile își schimbă forma în cursul flexiunii↑ (caz, comparație, determinare↑, gen, mod, număr, persoană, timp)
clasă lexico-gramaticală	clasă de cuvinte cu trăsături semantice și gramaticale (categorii↑ gramaticale, posibilități de combinare) comune (corespunzând *părții de vorbire* din gramatica tradițională); pentru limba română se disting: adjectiv, adverb, articol[3], conjuncție, interjecție, numeral, prepoziție, pronume, substantiv, verb

[1] Secțiunile GLOSAR, ABREVIERI, SEMNE ȘI CONVENȚII GRAFICE și SEMNE PENTRU INDICAREA PRONUNȚĂRII sunt versiuni revizuite și adăugite ale celor corespunzătoare din DOOM[2] (p. XVIII-XXIV).

[2] GLOSARUL cuprinde explicații simplificate ale accepțiilor (referitoare la limba română) cu care apar în DOOM[3] termenii lingvistici mai frecvenți. Semnul ↑ trimite la termenul respectiv din glosar. Pentru alți termeni și pentru detalii a se vedea în special DSL.

[3] Articolul **nu** mai este tratat ca o clasă lexico-gramaticală **distinctă** în noua gramatică academică/ GALR, unde unele articole sunt considerate **mărci** ale categoriei **determinării;** în GLRG, el este prezentat împreună cu substantivul.

colocvial element specific conversației

compunere procedeu de formare a cuvintelor constând în combinarea unor cuvinte cu cuvinte independente sau cu elemente de compunere (prefixoide↑, sufixoide↑), dobândind împreună un sens global nou

compus cuvânt format prin combinarea mai multor cuvinte sau a unor cuvinte și a unor elemente de compunere (prefixoide↑, sufixoide↑), dobândind împreună un sens global nou

comun (gen ~) gen cuprinzând substantivele invariabile care desemnează ființe de sex fie femeiesc, fie bărbătesc

consoană sunet la a cărui emitere curentul de aer întâlnește un obstacol, care nu poate juca rolul de centru al unei silabe↑ și care nu primește accent↑

conversiune schimbare a clasei↑ lexico-gramaticale a unui cuvânt

corect conform cu normele↑ limbii literare↑ actuale

defectiv (cuvânt) cu distribuție limitată/flexiune↑incompletă/ paradigme incomplete

derivat (cuvânt) format de la un cuvânt de bază prin alipirea unor prefixe↑ sau a unor sufixe↑

desinență element final atașat în general radicalului↑ unui cuvânt flexibil↑, exprimând (adesea împreună) la substantive: numărul și cazul, la adjective: și genul, la verbe: numărul și persoana

desonorizat (sunet) care și-a pierdut sonoritatea↑

determinare funcție semantică de actualizare și de individualizare a substantivului sau categorie gramaticală↑ proprie acestuia, manifestată prin opoziția determinat hotărât/nehotărât

devocalizat (sunet) care și-a pierdut din trăsăturile de vocală (sonoritatea↑)

diacritic, -ă semn care distinge literele respective de altele cu formă identică; literă fără valoare fonetică proprie, care marchează valoarea în context a literei/grupului lângă/în care apare

diftong secvență formată dintr-o vocală↑ și o semivocală↑ pronunțate în aceeași silabă↑ (inclusiv în fonetică sintactică↑, atunci când fac parte din cuvinte diferite, alăturate în lanțul vorbirii)

diftong ascendent diftong↑ care prezintă ordinea semivocală↑ + vocală↑

diftong descendent diftong↑ care prezintă ordinea vocală↑ + semivocală↑

digraf succesiune de două litere care notează un singur sunet

domeniu sector de activitate reflectat în vocabular

element de compunere↑ element asemănător cu prefixele↑ sau cu sufixele↑, dar cu sens relativ mai dezvoltat, originar în general din greaca veche sau din latină, care se atașează unui radical↑, dând naștere unor cuvinte noi; v. și prefixoid↑, sufixoid↑

eliziune cădere accidentală a vocalei↑ neaccentuate de la finala unui cuvânt în contact cu vocala inițială a cuvântului următor

encliză atașare a unui element la termenul precedent, cu care se grupează

etimologie populară modificare greșită a formei unui cuvânt/unei expresii, contrar etimologiei reale, prin apropieri bazate pe asemănări formale sau/și de sens

familiar (element) folosit în vorbirea obișnuită

flexibil (cuvânt) la care semnificațiile gramaticale se exprimă cu ajutorul unui element variabil atașat la partea lui finală

flexiune atașare, în cursul vorbirii, la partea (în general) invariabilă a unor cuvinte, a unor elemente care marchează diferitele categorii↑ gramaticale

fonetică sintactică fenomene fonetice care se produc în lanțul vorbirii

„format” (cuvânt) compus↑ sudat sau derivat↑

greșit neconform cu normele↑ limbii literare↑ actuale

grup relativ stabil de cuvinte grup de cuvinte folosit relativ frecvent, ale cărui componente își păstrează autonomia și sensul de bază și care corespund realității denumite

hiat succesiune de două vocale↑ alăturate pronunțate în silabe↑ diferite (în cuvinte simple sau compuse, inclusiv scrise cu cratimă)

hipercorect (element) la care se evită o falsă greșeală

hipercorectitudine evitare a unei false greșeli

***i* „șoptit” (afonizat↑, asilabic↑, desonorizat↑, devocalizat↑)** *i* final de silabă sau de cuvânt care și-a pierdut sonoritatea↑ și nu formează silabă↑

invariabil (cuvânt) lipsit de flexiune↑ (care în cursul vorbirii își păstrează neschimbată forma)

învechit (element) din faze ale limbii anterioare celei actuale

latinism (în DOOM[3]) împrumut din latină, în general neadaptat, care apare ca un cuvânt străin în contexte în limba română

literară (limbă ~) varianta de cultură, cea mai îngrijită, a limbii unei comunități, codificată prin norme↑ supradialectale unice și consolidată în special prin scris

literă-consoană literă care notează sunete-consoane↑

literă diacritică literă fără valoare fonetică proprie, care modifică valoarea în cuvânt a literei în a cărei vecinătate apare

literă-vocală literă care notează (cu precădere) sunete-vocale↑ (și semivocale↑)

locuțiune grup de cuvinte cu sens global unitar și cu trăsături morfosintactice care atestă pierderea autonomiei gramaticale a cel puțin unei componente și funcționarea de ansamblu ca un cuvânt unic

morfologie schimbarea formei cuvintelor pentru marcarea valorilor gramaticale

neologism (în lingvistica românească) împrumut făcut de limba română modernă și contemporană cu precădere din limbile occidentale de circulație internațională și din limbile clasice

nonstandard (element) din afara limbii standard↑

norma (literară↑) expresia codificată a uzului↑ lingvistic dominant, respectată în scrisul și în vorbirea persoanelor cultivate, care arată „cum **trebuie** să se scrie/spună"

omofone (elemente) care se pronunță la fel

omografe (elemente) care se scriu la fel

omonime parțiale (construcții/cuvinte/morfeme) cu sensuri diferite care au unele forme identice și altele diferite sau prezente numai la unul dintre omonime

omonime totale (cuvinte) cu sensuri diferite, care au toate formele identice

ortoepie pronunțare corectă↑

ortografie scriere corectă↑

ortogramă model de scriere corectă↑

parasintetic (cuvânt) în același timp compus↑ și derivat↑

paronime cuvinte diferite ca sens, dar foarte asemănătoare ca formă și care se pot confunda

personal (gen ~) subclasă a substantivelor nume de persoană care se disting prin anumite particularități morfosintactice

plenisonă (vocală↑~), în opoziție cu semivocala↑ corespunzătoare

popular (element) supradialectal din limbajul curent al oamenilor obișnuiți, fără o instrucție superioară

prefix element antepus unei baze lexicale, cu ajutorul căruia se creează un cuvânt nou

prefixoid element de compunere↑ inițial din limbajul cult/specializat, în general fără existență independentă, având un sens mai dezvoltat decât prefixele↑, care, în limba din care provine (de multe ori indirect) – greaca veche, latina –, constituia un cuvânt autonom, cu sens deplin

procliză atașare a unui element la termenul următor, cu care se grupează

punctuație sistem de semne grafice convenționale care marchează segmentarea unui text în unități sintactice, intonația și pauzele

radical parte a unui cuvânt care poartă sensul lexical și la care se pot atașa desinențe↑, prefixe↑, sufixe↑

reduplicat (element) repetat întocmai

regional (element) specific unei regiuni

registru varietate a limbii în funcție de situația de comunicare

semianalizabil cuvânt „format"↑ din care o componentă poate fi pusă de către vorbitori, într-o măsură mai mare sau mai mică, în legătură cu alt element/alte elemente care există și independent sau în alte formații

semivocală sunet care din punctul de vedere al articulării seamănă cu o vocală↑, dar care nu poate primi accent↑ și nu poate forma singur o silabă↑

semn de punctuație↑ semn grafic convențional care marchează segmentarea unui text în unități sintactice, pauzele sau/și intonația

semn diacritic semn grafic (în general subscris sau suprascris) care distinge litere cu forma de bază identică și cu valoare fonetică diferită

semn ortografic semn grafic convențional utilizat la nivelul cuvântului sau al mai multor cuvinte care formează o unitate

silabație descompunere a cuvintelor în conformitate cu structura lor silabică

silabă (fonetică/orală) secvență sonoră minimală caracterizată prin accent↑ propriu unic, care are în centru o vocală↑, însoțită sau nu de una sau mai multe consoane↑ sau/și semivocale↑

sincopă cădere a unui sunet/grup de sunete din interiorul unui cuvânt.

sinereză pronunțare într-o singură silabă↑ a vocalei↑ finale a unui cuvânt și a vocalei inițiale a cuvântului următor (transformare, în fonetică sintactică↑, a unui hiat↑ în diftong↑)

sinonime (cuvinte/construcții) ale căror sensuri se află în relație de echivalență sau de identitate

sonante consoane↑ care se pronunță cu un zgomot mai slab decât majoritatea consoanelor (și care sunt întotdeauna sonore↑): *l, m, n, r*

sonor (sunet) produs cu vibrația regulată a coardelor vocale

sonoră (consoană↑) dotată cu sonoritate↑: *b, d, g, g', ğ, j, v, z;*

sonoritate trăsătură, atât a vocalelor↑, cât şi a unor consoane↑, datorată vibraţiei regulate a coardelor vocale

standard (limbă ~) variantă a limbii care reuneşte elemente folosite de toţi vorbitorii în condiţii obişnuite şi care nu sunt marcate de afectivitate sau de specializări profesionale

stil (~ funcţional) varietate funcţională a limbii

sufix (lexical) element postpus unei baze lexicale, cu ajutorul căruia se creează un cuvânt nou

sufixoid element de compunere↑ final din limbajul cult/ specializat, în general fără existenţă independentă, având un sens mai dezvoltat decât sufixele↑ şi care, în limba din care provine (de multe ori indirect) – greaca veche, latina – constituia un cuvânt autonom, cu sens deplin

sunet-consoană consoană↑

sunet-tip sunet reprezentând media variaţiilor din pronunţarea unui sunet

sunet-vocală vocală↑

surdă (consoană↑) lipsită de sonoritate↑: *č, f, h, k, k', p, s, ş, t, ţ*

temă radicalul↑ şi sufixul↑ lexical caracteristic, la care se ataşează desinenţele↑

triftong secvenţă formată din o vocală↑ şi două semivocale↑ pronunţate în aceeaşi silabă↑ (inclusiv în fonetică sintactică↑, atunci când fac parte din cuvinte diferite, alăturate în lanţul vorbirii)

trigraf succesiune de trei litere care notează un singur sunet

trunchiere suprimare a silabelor↑ finale ale unui cuvânt

uz folosirea concretă, în condiţii obişnuite, a elementelor lingvistice de către cei mai mulţi vorbitori

variante literare libere forme care circulă în paralel în limba literară actuală şi sunt acceptate de normă ca fiind corecte↑ (ordinea în care apar în DOOM[3] indicând preferinţa); pot fi fonetice (inclusiv accentuale sau de silabaţie↑), lexicale, morfologice, ortografice

vocală sunet la a cărui emitere, prin vibraţii ale coardelor vocale, curentul de aer nu întâlneşte niciun obstacol, care poate primi accent↑ şi poate forma singur o silabă↑

xenism neologism↑ foarte recent, neadaptat la sistemul limbii române, simţit şi tratat de vorbitori ca străin

ABREVIERI

abr.	abreviat; abreviere
ac., A	acuzativ
acc.	accentuat
adj.	adjectiv; adjectival
admin.	administrație
adv.	adverb; adverbial
afirm.	afirmativ
afr.	afrikaans; din afrikaans
amerind.	amerindian
anat.	anatomie
ar.	arab(ă)
arg.	argotic
arhit.	arhitectură
art.	articol; articulat
astron.	astronomie
austral.	australian
aux.	auxiliar
biol.	biologie
C	literă-consoană; sunet-consoană
chim.	chimie
chin.	chinez(ă)
cit.	citit
colocv.	colocvial
compar.	comparativ
cond.	condițional-optativ
conj.	conjugare; conjunctiv
conjcț.	conjuncție; conjuncțional
constr.	construcție; construcții
cont.	contabilitate
cor.	coreean(ă)
cuv.	cuvânt
d., D	dativ
dan.	danez(ă); din daneză
den.	denumit
des.	desinență
desp.	despărțit la capăt de rând
diat.	diateză
ebr.	ebraic(ă)
engl.	englez(ă); din engleză
expr.	expresie; expresii
f.	feminin
fam.	familiar
fig.	figurat
fil.	filologie
filoz.	filozofie
fin.	finanțe
fiz.	fizică
fr.	francez(ă); din franceză
frecv.	frecvent
g., G	genitiv
g.-d., GD	genitiv-dativ
geogr.	geografie
geol.	geologie
ger.	gerunziu
germ.	german(ă); din germană
gr.	greacă; grecesc; din greacă
hot.	hotărât
imper.	imperativ
imperf.	imperfect
impers.	impersonal
ind.	indicativ
inf.	infinitiv
inform.	informatică
int.	interogativ
interj.	interjecție
internaț.	internațional
intranz.	intranzitiv
invar.	invariabil

it.	italian(ă); din italiană
înv.	învechit[1]; ieșit din uz
jap.	japonez(ă)
jur.	juridic
lat.	latin(ă); din latină
lat. șt.	(din) latina științifică
lingv.	lingvistică
lit.	literar(ă); literatură
livr.	livresc
loc.	locuțiune
log.	logică
m.	masculin
mat.	matematică
med.	medicină
m.m.c.p.	mai-mult-ca-perfect
muz.	muzică
n.	neutru
n., N	nominativ
n.-a., NA	nominativ-acuzativ
nav.	navigație
neacc.	neaccentuat
neart.	nearticulat
neerl.	neerlandez(ă)[2]; din neerlandeză
neg.	negativ
nehot.	nehotărât
nelit.	neliterar
nom., N	nominativ
norv.	norvegian(ă); din norvegiană
num.	numeral
part.	participiu
pas.	pasiv
peior.	peiorativ
perf.	perfect
perf. c.	perfect compus
perf. s.	perfect simplu
pers.	persoană; personal
persan	persan(ă)
pict.	pictură
pl.	plural
pol.	polonă; polonez; din polonă
polinez.	polinezian
pop.	popular
port.	portughez(ă); din portugheză
poz.	pozitiv
pr.	pronume; pronominal
pred.	predicativ
prep.	prepoziție; prepozițional
prez.	prezent
pron.	pronunțat; pronunțare (adaptată)
pron. rom.	pronunțarea în română/ (parțial) românizată
psih.	psihologie
refl.	reflexiv
reg.	regional
rel.	relativ
relig.	religie
rom.	română; românesc; românizat
rus.	rus(ă); din rusă
S	semivocală
s.	substantiv; substantival
sanscr.	sanscrit(ă)
sav.	savant
sg.	singular
sil.	silabă
silv.	silvicultură
simb.	simbol
slav.	slavon(ă); slavonism
sp.	spaniol(ă); din spaniolă
sued.	suedez(ă); din suedeză
suf.	sufix
șt.	științific
tehn.	tehnică
term.	termen
tranz.	tranzitiv
V	literă-vocală; sunet-vocală
v.	vezi
vb.	verb; verbal
viit.	viitor
voc., V	vocativ
vulg.	vulgar
zool.	zoologie

[1] **Nu** sunt marcate ca **înv. istorismele,** deoarece asemenea cuvinte se folosesc și actualmente, cu referire la realități dispărute.

[2] Limba numită tradițional *olandeză* (ca și *Olanda* pentru *Țările de Jos* = *Nederland*).

SIGLE[1]

ASRO Asociația de Standardizare din România

DELR Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", *Dicționarul etimologic al limbii române,* Sala, Marius, Andrei Avram (redactori responsabili), vol. I: A-B, 2011 [tiraj nou, revizuit, 2012][2], vol. II: litera C, Partea I, 2015; Ion Giurgea, Cristian Moroianu (coord.), vol. II: litera C, Partea a II-a, 2018, București: Editura Academiei Române.

DIN Vintilă-Rădulescu, Ioana, *Dicționar normativ al limbii române. Ortografic, ortoepic, morfologic și practic,* București: Editura Corint, 2009.

DLR Academia Română, *Dicționarul limbii române* (serie nouă), redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Al. Graur și acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala și acad. Gheorghe Mihăilă, București: Editura Academiei, 1965-2010.

DOOM *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române,* ediția I: DOOM[1], ediția a II-a: DOOM[2], ediția a III-a: DOOM[3].

DOOM[1] Avram, Mioara (redactor responsabil), *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române,* [ediția I], București: Editura Academiei, 1982.

DOOM[1-2] *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române,* ediția I: DOOM[1] și ediția a II-a: DOOM[2].

DOOM[2] Vintilă-Rădulescu, Ioana (coord.), *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române,* ediția a II-a revăzută și adăugită, București: Editura Univers Enciclopedic, 2005.

DOOM[3] Vintilă-Rădulescu, Ioana (coord.), *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române,* ediția a III-a revăzută și adăugită, București: Editura Univers Enciclopedic Gold, 2021.

DSL Bidu-Vrănceanu, Angela, Cristina Călărașu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicționar de științe ale limbii,* București: Nemira, 2001 [ediția a II-a: 2005].

FC *Formarea cuvintelor în limba română:* Graur, Al., Mioara Avram (coord.);

[1] Folosite în text. V. și BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.

[2] Lit. A ed. nouă, 2021.

	Fulvia Ciobanu, Finuța Hasan, vol. I: *Compunerea,* 1970; Mioara Avram, Elena Carabulea, Fulvia Ciobanu, Florica Ficșinescu, Cristina Gherman, Finuța Hasan, Magdalena Popescu-Marin, Marina Rădulescu, Ion Rizescu, Laura Vasiliu, vol. al II-lea: *Prefixele,* 1978; Laura Vasiliu, vol. al III-lea: *Sufixele.* 1. *Derivarea verbală,* 1989; Marina Rădulescu Sala (coord.), vol. al IV-lea: *Sufixele. Derivarea nominală și adverbială*, Partea 1, 2015, [București]: Editura Academiei Române.
GALR	Guțu Romalo, Valeria (coord.), *Gramatica limbii române,* vol. I: *Cuvântul,* vol. II: *Enunțul,* tiraj nou, revizuit, București: Editura Academiei Române, 2008.
GBLR	Pană Dindelegan, Gabriela (coord.), *Gramatica de bază a limbii române,* ediția a II-a, București: Editura Univers Enciclopedic Gold, 2016.
GLRG	Pană Dindelegan, Gabriela (coord.), *Gramatica limbii române pentru gimnaziu,* București: Editura Univers Enciclopedic Gold, 2019.
ISO	International Standardization Organization/Organizația Internațională de Standardizare
ÎOOP	Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație,* ediția a V-a, București: Editura Univers Enciclopedic, 1995.
SR	standard român
SR ISO	standard român care transpune un standard ISO
STAS	standard de stat
TDRG[1]	Tiktin, H., *Rumänisch-deutsches Wörterbuch* [*Dicționar român-german*], I: 1903, II: 1911, III: 1924, Bukarest: Staatsdrückerei.
TDRG[3]	Tiktin, H., *Rumänisch-deutsches Wörterbuch,* 3., überarbeitete und ergäntzte Auflage von Paul Miron und Elsa Lüder, I: 2000; II: 2003: III, 2005, Cluj-Napoca: Clusium.

SEMNE ȘI CONVENȚII GRAFICE[1]

Semnul	Denumire/poziție	Valoare	Exemple[2]
+	plus 1. înaintea cuvântului-titlu 2. înaintea unui element adăugat 3. cu sensul „pe lângă”, cu referire la cuvântul-titlu sau la forma precedentă	cuvânt-titlu introdus în DOOM[3] urmat de...	**+afterschool** C(C) + ***l, r*** **vir<u>a</u>n** adj. m. (+ s. n.: *teren* ~)
!	semnul exclamării (înaintea cuvântului-titlu)	modificare de normă/ interpretare	**!prof<u>e</u>sor**
[1]	cifră la umăr	distinge omografe	**ab<u>a</u>te[1] (a ~)** vb. **ab<u>a</u>te[2]** s. m.
	subliniere cu 1 linie	accentul unic/principal	**prof<u>e</u>sor**
	subliniere cu 2 linii	accentul secundar	**<u>a</u>nteroposterio<u>r</u>**
~	tilda[3] (plasată pe **nivelul rândului**)	1. înlocuiește elementul precedent/cuvântul-titlu 2. marchează opoziții	**baștină (de ~)** loc. adj. ***<u>a</u>pă*** neart. ~ *<u>a</u>pa* art.
/	bară oblică	1. separă variante 2. separă alternanțe	**abdominalg<u>i</u>e** (desp. *-mi-nal-/-min-al-*) **add<u>e</u>nda/ad<u>e</u>ndă** alternanța *x/cș*
//	bară oblică dublă	1. separă grupuri de variante 2. marchează despărțirile interzise/nerecomandabile	**pe at<u>â</u>t/pe at<u>â</u>ta//pe-at<u>â</u>t/ pe-at<u>â</u>ta** **dându-//l*
[ ]	paranteze drepte[4]	1. încadrează pronunțarea[5] 2. încadrează o explicație suplimentară	**in<u>i</u>tio (ab ~)** [*ti* pron. rom. *ți*] [g.-d. art. *st<u>a</u>tului El Salvad<u>o</u>r/*(fam.) *Salvad<u>o</u>rului*]

[1] Folosite în *Dicționar* și/sau în STUDIUL INTRODUCTIV.

[2] Se reproduce numai partea din exemplu semnificativă pentru aspectul ilustrat.

[3] Pentru alte valori ale tildei v. SEMNE PENTRU INDICAREA PRONUNȚĂRII.

[4] Pentru continuitate, s-a păstrat din DOOM[1] indicarea pronunțării între [] (nu între //) (aici cu caractere drepte).

[5] Simplificată: spre deosebire de lucrările de fonetică și de dialectologie, redă numai realizările relevante **funcțional, n**u toate nuanțele de pronunțare.

( )	paranteze rotunde	încadrează 1. indicația de despărțire la capăt de rând 2. domeniul 3. glosarea 4. registrul, frecvența	**elveț<u>i</u>an** (desp. *-ți-an*) **greș<u>i</u>t** (bis.) **emersi<u>u</u>ne** (ieșire) **endecasil<u>a</u>b**[1] (rar)
-	cratimă	marchează limitele în despărțirea la capăt de rând	**aclam<u>a</u>** (desp. *a-cla-*)
<	[mai mic]	provine din	*cunoștință* < *cunoaște* + *-ință*
>	[mai mare]	devine	*dandy* + *-ism* > *dandism*
|	bară verticală	marchează limita dintre silabe fonetice	[liče | <u>a</u>n]
*	asterisc	marchează forme greșite/ neatestate	**Chekhov*
±	plus sau minus	urmat sau nu de...	adv. ± prep.
„ ”	ghilimele	încadrează sensuri	*tânjală* „proțap”
=	egal	marchează echivalențe	*hipo* = *hipotensiv*

SEMNE PENTRU INDICAREA PRONUNȚĂRII[1]

Semn	Valoare	Exemple/pronunțare
ă	vocala „slabă” din engl.	[pron. *aftărsku̲l*]
~	tilda[2], plasată deasupra unei vocale, marchează nazalizarea acesteia	[pron. *ãdetu̲ĭ*], [pron. *sẽbernu̲r*], [pron. *sovin'õ̲*]
č	consoana redată în rom. prin *c* + *e, i* (ca în *cer, cine*)	[pron. *brančˇ*]
ĕ	semivocala redată în rom. în anumite contexte prin *e* (ca în *deal*)	*vrĕo* (în tempo rapid)
ğ	consoana redată în rom. prin *g* + *e, i* (ca în *ger, gir*)	[pron. *ğez/ğaz*]
g′	sunetul redat în rom. prin *gh* + *e, i* (ca în *ghem, ghici*)	[pron. *g'eĭ*]
ĭ	semivocala redată în rom. în anumite contexte prin *i* (ca în *iei*)	[pron. *g'eĭ*]
^{i}	„*i* șoptit”/afonizat/asilabic/desonorizat/devocalizat, redat în rom. la finală și uneori în interior prin *i* (ca în *pomi*)	[pron. *ple̲ĭbekur^{i}*]
î	vocala redată în rom. prin *â, î*	[lî̲nă]
k	consoana redată în rom. prin *c* + V în afară de *e, i* sau prin *k*	[pron. *ple̲ĭbek*]
k′	consoana redată în rom. prin *ch* + *e, i* (ca în *chem, chin*)	[pron. *k'u*]
l′	*l* muiat	[pron. sp. *seg'idi̲l'a*]
n′	*n* muiat	[*gue̲ña* pron. sp. *g'e̲n'a*], [*nh* pron. *n'*], [pron. *sovin'õ̲*]
ŏ	semivocala redată în rom. în anumite contexte prin *o* (ca în *oară*)	[pron. rom. *daŭnlŏada̲*]
ö	vocala anterioara semideschisă labială	[pron. *blö*]
ü	vocala anterioara închisă labială	[pron. *alü̲ră*]
ŭ	semivocala redată în rom. în anumite contexte prin *u* (ca în *două, nou*)	[pron. *be̲kgraŭnd*]
ə	vocala neaccentuată/caducă din fr.	[pron. *ʂmẽdəfe̲r*]
ø	nerealizarea fonetică a unui component al cuvântului: literă fără valoare fonetică	fr., uneori germ. *h* [ø]

[1] Pentru a face transcrierea accesibilă utilizatorilor români nespecialiști — cărora li se adresează cu precădere DOOM[3] —, în redarea pronunțării s-a recurs în continuare, în linia DOOM[1] și DOOM[2], la un compromis între transcrierea științifică și ortografia românească curentă (deși redarea în acest mod mai ales a unor sunete proprii altor limbi este adesea imperfectă). Astfel, pronunțarea de către vorbitorii **români** a celor **câteva** cuvinte/expresii provenite din limbi care posedă consoane **interdentale** este redată, aproximativ, **nu** prin semnele speciale ***þ, ð,*** ci prin literele românești percepute de aceștia ca mai mult sau mai puțin apropiate de sunetele originare (cf. **thriller** (engl.) [pron. rom. *tri̲lăr/sri̲lăr*]).

[2] Pentru altă valoare a tildei v. SEMNE ȘI CONVENȚII GRAFICE.

PRINCIPII GENERALE

Normele privitoare la **limbă nu** sunt la fel de **stricte** ca legile din științele **exacte.** În funcție de context și de situația de comunicare, unele forme sunt **acceptabile** chiar dacă nu se prevăd în mod expres în norme. Uneori **nu** se pot da reguli cu valabilitate **generală,** ci numai **descrie** manifestări ale **uzului, marja** de **aplicare** a normelor putând fi în unele cazuri relativ **laxă** și admite o **variație relativă.**

DOOM[3] cuprinde și cuvinte/forme/variante **nerecomandate de norma academică,** care figurează în dicționar numai în scopul de a se consemna scrierea, pronunțarea și flexiunea lor pentru cazurile în care ar putea fi întâlnite sau folosite în anumite texte sau situații. **Neconsemnarea altora nu** înseamnă neapărat că toate acelea **nu** sunt **admisibile** sau **posibile,** ci că au utilizări **limitate** la anumite împrejurări.

Aparțin limbii **literare actuale** cuvintele din DOOM[3] nemarcate prin **restricții** de uz și care sunt supuse normării academice. Li se adaugă numeroase cuvinte care aparțin limbii române în ansamblul ei, dintotdeauna și de pretutindeni, **marcate** în special ca **învechite, populare** sau **regionale,** care au fost **păstrate** din DOOM[1, 2] deoarece pot fi folosite/întâlnite în diverse tipuri de texte sau pentru a produce anumite efecte.

DOOM[3] **nu** este (și) un dicționar **corectiv,** al **greșelilor** de limbă, al căror caracter este implicit, fiind deductibil din consemnarea formelor corecte; unele **abateri** de la normă sunt semnalate în *Studiul introductiv*. Acestea au un grad de **tolerabilitate** diferit, situat între forme strident incorecte și deci nepermise și variante acceptabile în anumite condiții.

La cuvintele **străine** folosite **în limba română,** indicarea limbii de proveniență **nu** coincide totdeauna cu **etimologia** lor (directă sau îndepărtată), DOOM[3] **ne**fiind un dicționar etimologic. **Pronunțarea** lor conformă cu acest **statut,** consemnată în DOOM[3] cu ajutorul semnelor **minimale** adoptate, **nu** trebuie interpretată ca indicație a rostirii în limba de **origine:** ea reflectă, mai ales în cazul sunetelor care nu se regăsesc ca atare în română, **diferite grade** de **românizare** = de **adaptare (parțială),** în **uz,** la posibilitățile oferite de aceasta. Cuvintele-titlu la care **nu** se indică pronunțarea se rostesc **cum se scriu**, potrivit regulilor de citire în limba română. Variantele la care **nu** se indică limba sunt în **română.**

Includerea unor cuvinte străine în *Dicționar* **nu** înseamnă că ele au devenit cuvinte ale limbii române și că DOOM[3] **recomandă** folosirea tuturor, cu atât mai puțin a celor pentru care există în română cuvinte sau expresii cu sensuri asemănătoare ori chiar aproape identice.

STUDIU INTRODUCTIV. PRINCIPALELE NORME ORTOGRAFICE, ORTOEPICE ȘI MORFOLOGICE ALE LIMBII ROMÂNE[1]

Preambul

• În STUDIUL INTRODUCTIV se explică în linii mari opțiunile **de principiu** pentru o anumită grafie, pronunțare sau flexiune[2] a cuvintelor din *Dicționar.* Se au în vedere mai ales situațiile în care pot exista ezitări, care sunt înfățișate adesea contrastiv[3] (chiar cu riscul unor repetiții, deoarece de multe ori cititorii consultă numai o anumită secțiune). Sunt prezentate și aspecte care nu au putut fi reflectate în formă lexicografică (privind formații mai mult sau mai puțin ocazionale, nume proprii și unități lexicale complexe, utilizări ale cuvintelor în context ș.a.) sau reguli care nu se pot deduce numai din cazurile concrete înregistrate în lista de cuvinte[4].

• Spre deosebire de *Dicționar,* STUDIUL INTRODUCTIV (mai ales **6. Câteva observații și recomandări**) are și caracter **corectiv,** atrăgându-se atenția și asupra unor forme și construcții considerate greșite, care trebuie evitate.

• **Ortografia,** în sensul restrâns în care este folosit termenul în titlul DOOM[3], privește scrierea corectă la nivelul **cuvântului** sau al mai multor cuvinte care formează o **unitate**[5]. Celelalte două laturi din titlu – ortoepică și morfologică – pot fi subînțelese ca incluse (alături de aspectele lexical, sintactic, stilistic – ultimul parțial atins și el începând cu DOOM[2]) în ceea ce în *Legea Academiei* se numește generic **„cultivarea limbii".**

• Norma **ortoepică** este **mai puțin** fermă decât cea ortografică, permițând în practica vorbirii unele **variații** libere, care nu sunt consemnate în general în DOOM[3].

---

[1] Secțiunile PRINCIPALELE NORME ORTOGRAFICE, ORTOEPICE ȘI MORFOLOGICE ALE LIMBII ROMÂNE și ÎNDRUMĂRI PENTRU CONSULTAREA DICȚIONARULUI reprezintă versiuni **noi**, revăzute și substanțial adăugite, în raport cu cele corespunzătoare din DOOM[2] (p. XXV-CIV).

[2] Ori de câte ori a fost posibil, diferitele aspecte sunt prezentate în STUDIUL INTRODUCTIV în ordine **alfabetică,** pentru a ușura găsirea lor.

[3] Alternativa fiind dispusă grafic diferit și precedată de Dar...

[4] Pentru formații care n-au putut fi incluse în *Dicționar,* regulile se pot deduce prin **analogie** cu termenii similari înregistrați în el. De exemplu, din **modelul** lui **sociocultural** se poate conchide că adjectivele compuse cu *socio-* (*sociomedical* etc.) se scriu într-un cuvânt. De asemenea, din cauza numărului și a varietății lor, unele formații, în majoritate ocazionale, de tipul (*relațiile*) *americano — sud-coreene,* nu au fost incluse în *Dicționar,* iar grafia lor trebuie dedusă prin **analogie** cu exemplele date aici. La fel în cazul formațiilor cu **ne-, re-, nemai-** etc.

[5] În sens **larg,** ortografia include și **punctuația** (scrierea corectă la nivelurile **superioare cuvântului**), care nu putea fi tratată în prezentul dicționar. Pentru regulile de punctuație v. ÎOOP, p. 49-91. Un tratat de punctuație este în lucru tot la Institutul de Lingvistică din București.

Pentru norma **morfologică,** detaliată în GALR I, a se vedea acum, într-o formă mai accesibilă, GLRG.

• **Structura** generală a **numelor de persoană** este stabilită actualmente prin *Legea nr. 287/2009 privind Codul civil*[1]*,* art. 83, iar **scrierea** celor **nou-acordate** trebuie să respecte *Legea nr.* 119/1996 *cu privire la actele de stare civilă*[2]*.* În utilizarea lor **oficială,** numele de persoane trebuie să se conformeaze acestor **acte,** dar, uzual, este admisă și **respectarea** dorinței/tradiției familiei sau/și a purtătorilor lor, chiar dacă **nu concordă** cu normele lingvistice actuale (prezentând trăsături învechite, străine sau regionale).

• Scrierea **numelor unităților administrativ-teritoriale** din România trebuie să respecte *Legea nr. 290/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului României*[3].

• **Normele** academice **impun** sau **interzic** anumite grafii, rostiri sau forme, la ele adăugându-se unele **recomandări** mai puțin categorice. Stabilind/consemnând în principal **reguli obligatorii,** DOOM[3] este un dicționar declarat **normativ** sub triplul aspect al scrierii, al pronunțării și al morfologiei.

• Dar normele care privesc **limba nu** pot fi tot atât de **rigide** ca legile din științele **exacte,** oricât ar afecta aceasta așteptările utilizatorilor și mai ales ale practicienilor în domeniu[4].

• Nu face obiectul unor norme **propriu-zis ortografice** scrierea unor **termeni** și mai ales a unor **abrevieri** și **simboluri** din domeniul **științific** și **tehnic** (de ex. a **unităților de măsură**), care este reglementată prin **standarde internaționale**[5] (aceste probleme neprivind, de multe ori, numai limba română) și **interne**[6] de specialitate.

• De ex., în domeniul **cadastral** se folosesc abrevierile *ml* = metru liniar și *mp* = metru pătrat, iar în cel **matematic,** ca și în **uzul curent***, m* și m^2, în timp ce *ml* este consacrat pentru *mililitru*.

• În anumite domenii, norma ortografică **nu** funcționează din rațiuni cutumiare, istorice, legale, tradiționale.

• Legile și standardele cu implicații asupra limbii trebuie **respectate** și nu pot fi **„corectate",** chiar dacă uneori **contravin** normelor academice generale[7].

---

[1] Publicată în *Monitorul Oficial al României* din 24 iulie 2009.

[2] Publicată în *Monitorul Oficial al României* din 11 noiembrie 1966 (și actualizată inclusiv în 2020).

[3] Publicată în *Monitorul Oficial al României* din 12 decembrie 2018.

[4] **Nu** orice nu este prevăzut **expres** în norme este greșit, **marja** de **aplicare** a normelor fiind relativ **laxă** și admițând și o **variație relativă,** în funcție de **context.** Uneori **nu** există reguli cu valabilitate generală, de aceea în asemenea cazuri se dă o **descriere** a **uzului** privind principalele tipuri întâlnite. Un exemplu este reprezentat de unele substantive **proprii,** iar cazul **extrem** îl constituie **interjecția.**

[5] Standardul ISO/TS 80000-1:2009, *Quantities and units Part 1: General* (în curs de revizuire, cf. și **Corrigenda/Amendments ISO 8000-1:2009/COR 1:2011** *Quantities and units Part 1: General - Technical Corrigendum 1*), care va fi înlocuit cu ISO/CD 8000-1, cuprinde **reguli generale** de **scriere** și de **utilizare** a **numelor** și a **simbolurilor unităților de măsură** și de **exprimare** a **valorilor mărimilor respective.**

[6] Sistemul de unități de măsură legal în România este *Sistemul internațional de unități/SI,* cf. *Ordonanță 20/1992 privind activitatea de metrologie,* actualizată în 2021. Textul standardelor este accesibil numai prin achiziționare de la ASRO.

[7] Este însă de dorit ca pe viitor, legile și standarde cu implicații asupra limbii să se elaboreze și cu consultarea lingviștilor.

• În anumite situații există **reglementări parțial diferite de normele generale,** de ex., în stilul administrativ, la completarea unor formulare privind operațiuni bănești, se cere uneori scrierea numeralelor compuse notate în cuvinte în formă **continuă** (fără blancuri), **indiferent de forma lor din normă.**

• Scrierea limbii române utilizează **două sisteme** de **semne grafice: literele** (inclusiv **elemente diacritice**) și **semnele ortografice,** precum și seturi de **reguli** pentru redarea în scris a cuvintelor și a grupurilor de cuvinte, ca și pentru despărțirea la capăt de rând.

• Opțiunile din DOOM[3] sunt explicate aici succint[1], prezentul STUDIU INTRODUCTIV neputând fi un tratat complet în același timp de fonetică, de formare a cuvintelor, de gramatică și de lexicologie a limbii române și nici un compendiu de informații enciclopedice[2].

1. Semnele grafice

1.1. Literele

1.1.1. Alfabetul limbii române

• Limba română modernă se scrie cu **alfabetul latin.**

• Până în 1860, limba română s-a scris, de regulă, cu alfabetul **chirilic** și, mai ales în ultima perioadă dinainte de adoptarea oficială a alfabetului latin, cu un alfabet de **tranziție;** în RSS Moldovenească s-a folosit până în 1989 alfabetul chirilic **modern/rusesc adaptat**[3].

• Alfabetul actual al limbii române are **31** de litere, a căror ordine este cea din Tab. 1. Toate literele sunt **perechi:** literă mare[4] – literă mică[5].

• Prin **litere** (mari sau mici, urmate sau nu de punct ori de spațiu) sau prin **combinații** de litere se redau și unele **abrevieri** și **simboluri.**

• Șapte litere mari au și valoare de **cifre** romane[6], folosite în diferite combinații.

• Literele de tipar[7] sunt prezentate în tabelul care urmează, în ordinea alfabetică pentru limba română.

---

[1] Exemplele se dau, de regulă, în ordine **alfabetică;** accentul se indică (prin subliniere) **numai** dacă este semnificativ din punctul de vedere discutat în cazul respectiv, precum și la redarea pronunțării. Când este necesar, limita dintre silabele **fonetice** se marchează prin semnul **|**.

[2] De aceea cu privire la numele **proprii,** introduse **selectiv** în lista de cuvinte a DOOM[3], numai din rațiuni **lingvistice** (pentru a le distinge sub aspect ortografic, ortoepic sau/și morfologic de substantivele comune apropiate) se dau doar **minime** informații de ordin enciclopedic (de ex. despre purtătorul numelui *Ampère,* la care se raportează unitatea de măsură *amper*), iar numeroase nume românești sau străine de personalități, realități geografice ori istorice etc. sau derivate de la acestea nu au putut fi incluse în DOOM[3].

[3] Pentru o **istorie a scrierii** limbii române v. Aranghelovici, Vintilă-Rădulescu 2018, p. 406-442.

[4] Numită curent *majusculă* sau, mai rar, *capitală*. Capitalele reduse ca dimensiuni se numesc și *capităluțe.*

[5] Numită și *minusculă* (termen folosit mai rar cu acest sens) sau, în domeniul **tipografic,** *de rând*.

[6] Din păcate, cunoscute de tot mai puține persoane și evitate, printre altele și pentru că ocupă mai mult spațiu decât cifrele arabe corespunzătoare.

[7] Forma literelor de mână **nu** este fixată printr-o normă. Ea este parțial diferită pentru diversele **generații** școlare, cu motivații pedagogice mai mult sau mai puțin întemeiate.

Tab. 1. Alfabetul limbii române

Nr. de ordine	Litera		Denumirea/citirea literei[1]
	Mare	Mică	
1	A	a	a
2	Ă	ă	ă
3	Â	â[2]	î (din a)
4	B	b	be/bî
5	C	c	če/kî
6	D	d	de/dî
7	E	e	e
8	F	f	ef/fe/fî
9	G	g	ğe/ghe/gî
10	H	h	haş/hî[3]
11	I	i	i
12	Î	î[4]	î (din i)
13	J	j	je/jî
14	K	k	ka/kapa
15	L	l	el/le/lî
16	M	m	em/me/mî
17	N	n	en/ne/nî
18	O	o	o
19	P	p	pe/pî
20	Q	q	kü
21	R	r	er/re/rî
22	S	s	es/se/sî
23	Ş[5]	ş	şe/şî
24	T	t	te/tî
25	Ţ[5]	ţ	ţe/ţî
26	U	u	u
27	V	v	ve/vî
28	W	w	dublu ve/dublu vî
29	X	x	iks
30	Y	y	i grec
31	Z	z	ze/zet/zî

[1] În tabel, denumirile aceleiaşi litere se dau în ordinea **alfabetică** a numelor, nu a frecvenţei lor în uz. Spre **deosebire** de literele-**vocale,** numele principale ale literelor-**consoane nu** coincid cu valorile lor fonetice, respectiv cu denumirile **sunetelor** corespunzătoare (v. în *Dicţionar* la fiecare literă). În citirea unor abrevieri şi simboluri pentru elemente chimice, mărimi matematice şi fizice, unităţi de măsură ş.a. se folosesc cu precădere citirile (de inspiraţie **străină**) *ef, ğe, haş, kapa, el, em, en, er, es, zet* ale literelor ***f, g, h, k, l, m, n, r, s, z.*** Unele litere din anumite abrevieri se citesc după modelul limbii din care au fost împrumutate (direct) abrevierile: *CD* [sidi], CV [sivi], ca în engleză.

[2] Cu utilizare extinsă din 1993 în **interiorul majorităţii** cuvintelor. **Nu** se foloseşte la **iniţială** sau la finală de cuvânt.

[3] Denumirea *ha* este ieşită din uz.

[4] Folosit la **iniţiala** şi la **finala** cuvintelor şi, numai în anumite condiţii, în **interiorul** unor cuvinte.

[5] Conform Academiei Române, literele Ş ş, Ţ ţ se scriu dedesubt cu **virguliţă, nu cu sedilă.** Pentru discuţie v. 1.1.3.2.3.

• Patru litere, ***k, q, w*** și ***y,*** se utilizează în **împrumuturi** (provenite, direct sau indirect[1], din diverse limbi sau din fondul internațional) neadaptate sau parțial adaptate la limba română, în nume proprii **străine** și în cuvinte bazate pe ele, precum și în unele nume proprii **românești** de persoane scrise după model străin. Scrierea cu ***k, q, w, y*** și nu cu echivalentele lor românești parțiale ***(c, u, v, i),*** chiar în cuvinte în rest adaptate la limba română, se datorează provenienței relativ recente din alte limbi a cuvintelor respective. Datorită faptului că aceste litere nu apar în elemente din fondul vechi, ele sunt conotate în continuare ca „străine"[2]. Pe măsura creșterii actuale a numărului împrumuturilor, în special anglo-americane, a sporit însă și ocurența acestor litere în texte în limba română, unde au devenit destul de frecvente.

> • Unele cuvinte scrise cu aceste litere au omofone parțiale sau totale ori paronime (relativ) mai vechi în limbă, scrise cu literele **românești** corespunzătoare: *Anonymus – anonim, boy – boi, (à la) grecque – grec, kappa – capa, karling – carlingă, kazah – cazac, keta – cheta, kil – chil, kit – chit, koala – coala, maya – maia, Qatar – catar, quaestor – chestor, (in-)quarto – cvartet, wagon(-lit) – vagon.*

• Dintre aceste litere, ***k*** a fost inclusă în alfabetul latin al limbii române **încă de la adoptarea** lui, fiindcă exista și în alfabetul **chirilic.** Ea a fost cel mai bine asimilată, inclusiv datorită frecvenței sale mai ales în cuvinte foarte uzuale de tipul *kilogram* — cu variantele fam. *kil* și (înv.) *kilo* —, *kilometru,* precum și în cuvinte scrise, prin tradiție, și cu litere românești (de ex. *kalmâc, kârgâz, perestroikăi*).

• ***q, w*** și ***y*** au fost recunoscute ca făcând parte din alfabetul limbii române din **1982,** în DOOM[1]. ***q*** a rămas litera cel mai **rar** utilizată în limba română. ***w*** este tratată cel mai evident ca literă străină când apare la sfârșit de cuvânt, cu valoarea **[ŭ]** (implicând atașarea prin cratimă la asemenea cuvinte a articolului hotărât și a desinenței de plural). Când au valoarea **[v],** respectiv **[i]** sau **[ĭ],** ***w*** și ***y*** **nu** mai trebuie tratate ca litere străine: *basedowul* [ba̲zedovul], *boyul* [bo̲ĭul], *derbyul* [de̲rbiul], *kiwiul* [ki̲viul].

• În scrierea limbii române se folosesc și **combinații** de litere (digrafe, trigrafe) cu valoarea unui sunet.

1.1.2. Valorile literelor și ale combinațiilor de litere

I. • În cele ce urmează sunt prezentate valorile literelor și ale combinațiilor de litere care apar în cuvinte din fondul vechi sau în împrumuturi (semi)adaptate. În notele la Tab. 2 se menționează, selectiv, și unele valori dintre cele înregistrate cel mai frecvent ale acelorași (combinații de) litere în cuvinte **străine** așa cum se folosesc/citesc în contexte românești[3].

---

[1] Cuvintele din limbi care, în trecut, nu erau cunoscute direct vorbitorilor români (araba, chineza, hindi, japoneza ș.a.) au intrat inițial în română prin intermediul unei/unor limbi de circulație internațională.

[2] Astfel, litera ***k*** este folosită uneori și cu conotație **stilistică,** pentru a marca cuvinte/sensuri prezentate de cel care scrie ca străine, mai ales **rușești:** *aparatcik* pentru *aparatcic; nomenklatură* „pătura dominantă, prin funcțiile deținute în partidul comunist, în URSS și în celelalte țări foste socialiste" (și derivatele lui), față de *nomenclatură* „terminologie etc.", dar și **germane:** *Diktat* despre *Dictatul de la Viena.*

[3] Distincția între aceste categorii de împrumuturi nu este însă totdeauna ușor de făcut.

• Din cauza numărului extrem de mare de cuvinte preluate mai ales din franceză și, în special în ultima vreme, din engleză, precum și a regulilor de scriere foarte complicate în aceste limbi, **nu** pot fi consemnate aici toate situațiile întâlnite.

II. • Ortografia limbii române contemporane are în principal (dar nu exclusiv, cum se afirmă/crede uneori) caracter **fonologic** (impropriu spus *fonetic*). Potrivit acestui principiu, **fiecare** literă notează de regulă **un** sunet-tip distinct. Acest principiu fundamental este secondat de principiile distribuțional, morfologic, simbolic, sintactic și tradițional-istoric sau etimologic.

• Alfabetul limbii române cuprinde **nouă litere-vocale: *a, ă, â, e, i, î, o, u*** și ***y*,** care notează **sunete-vocale** și **sunete-semivocale.** Această dublă valoare a unora dintre ele ***(e, i, o, u, y)*** se concretizează în faptul că succesiunile de două, respectiv trei litere-vocale care le includ reprezintă vocale în **hiat** sau **diftongi/triftongi** (chiar dacă fac parte din cuvinte diferite).

• Româna are, în fondul tradițional, **conform DSL:**

a. nouă diftongi ascendenți – [ĕa, ĕo; ĭa, ĭe, ĭo, ĭu; ŏa; ŭa, ŭă]: *bea, vreo, ia, ieri, iofca, iubi, soare, lua, două;*

b. 14 diftongi descendenți – [aĭ, ăĭ, eĭ, iĭ, oĭ, uĭ, aŭ, ăŭ, eŭ, iŭ, îĭ, îŭ (scrișiși ***âi, âu***), **oŭ, uŭ]:** *ai, măi, bei, fii, doi, pui, au, lingău, bufeu, vizitiu, pâine, frâu, bou, ambiguu.*

• **Diftongii** se scriu în general așa cum se pronunță, dar:

a. diftongul **[ĭa]** este reprezentat în scris și prin ***ea*** în pr. *aceea, ea* [aceĭa, ĭa]*,* iar **[ĭe]** și prin ***e*** în pr. *el, ele* [ĭel, ĭele] și în formele verbale *eram, erai, era, erați, erau; ești, este* [ĭeram, ĭeșt[1]];

b. unii diftongi apar în formații scrise cu **cratimă:** *de-a* [dĕa].

• În limba română există și numeroși **triftongi: [ĕaĭ, ĕaŭ, ĕŏa, ĭaĭ, ĭaŭ, ĭeĭ, ĭeŭ, ĭŏa, ŏaĭ, ŭĕa],** majoritatea scrișiași așa cum se pronunță (unii în cuvinte scrise cu cratimă): *beai, beau, leoarcă, ia-i, (eu) iau/i-au (dat), iei, milieu, aripioară, turcoaică, înșeuează;* triftongii **[ĭeĭ]** și **[ĭeŭ]** sunt reprezentați în scris și prin ***ei, eu*** în pronume personale.

• În cuvinte **străine** folosite și în contexte românești există și diftongi și triftongi scrișiși cu ***w*** **[ŭ]** sau cu ***y*** **[ĭ],** cf. *show* [șoŭ], *western* [ŭestărn], *white-spirit* [ŭaĭtspirit]; *mayei* [maĭeĭ]*, Paraguay* [paragŭaĭ].

• Succesiunile de vocale în **hiat** se produc în limba română în cuvinte simple sau compuse: *a|er, alco|ol, ale|e, a|ur, bore|al, du|el, famili|a, famili|e, fi|ică, ide|al, po|em, whisky|uri,* inclusiv în cuvinte scrise cu **cratimă:** *astă-|iarnă.* Ele sunt prea numeroase pentru a fi enumerate toate aici.

• Aceleași succesiuni de litere-vocale pot avea în diverse cuvinte valori diferite (de diftongi, triftongi sau vocale în hiat): *agre|a, bea; e|o|antrop, le|oaică, leoar|că; a se că|i/căi* s. f. pl.; *ia|urgiu, iau* vb. În pronunțare există frecvent oscilații mai ales între rostirea cu hiat[1] și aceea cu diftong. În istoria limbii române s-au manifestat o **idiosincrazie** tradițională a românilor pentru **hiat** și tendința **reducerii** acestuia, prin rostirea ca diftong a unor vocale alăturate, cf. mai vechiul **te|atru,* devenit și în rostirea literară *tea|tru.*

[1] Evitarea **în vorbire** a hiatului cu ajutorul semivocalelor *de tranziție ĭ* sau *ŭ* (*luŭa, saniĭe*) ori prin diverse alte procedee (afereză, contragere, eliziune, epenteză, sinereză) este socotită o particularitate a pronunțării românești, iar hiatul este considerat cea mai importantă problemă ortoepică a limbii române actuale.

• Unele dintre combinațiile de litere-vocale pot avea în cuvinte împrumutate din alte limbi valori diferite (consemnate aici numai selectiv) față de cele din cuvinte românești, de ex. ***ai*** fr. **[e]:** *voltairian* [volteri̲an]; ***au*** fr. **[o]:** *aubadă* [ob̲adă]; ***ei*** fr. **[e]:** *Eiffel* [ef̲el], germ. **[aĭ]:** *eifelian* [aĭfeli̲an]; ***eu*** fr. **[ö]:** *pasteuriza* [pastöriz̲a], germ. **[oĭ]:** *freudian* [froĭdi̲an]; ***ie*** **[i]:** engl. *selfie* [s̲elfi], fr. *curiepunctură* [küripunkt̲ură], germ. *diesel* [di̲zăl]; ***ou*** engl. **[aŭ]:** *compoundare* [kompaŭnd̲are], fr. **[u]:** *coulombmetru* [kulombm̲etru].

• Celelalte **22** de litere din alfabetul românesc sunt **litere-consoane,** care notează **sunete-consoane;** numai ***w*** poate nota și un sunet-consoană, **[v],** și un **sunet-semivocală [ŭ]** sau, rar, un **sunet-vocală** [u] – valori specificate în *Dicționar.*

• Corespondența literă – sunet **nu** este în toate cazurile **biunivocă.** Pe de o parte, numai **19** litere românești sunt **monovalente** (corespund câte **unui singur sunet-tip**): ***a, ă, â, b, d, f, î, j, l, m, n, p, r, s, ș, t, ț, v*** și ***z.*** Celelalte **12** litere (***c, e, g, h, i, k, o, q, u, w, x*** și ***y)*** sunt **plurivalente,** adică au **mai multe** valori fonetice, după caz, în funcție de:

- apartenența cuvintelor la fondul vechi sau la cel neologic;
- combinațiile de litere în care apar;
- limba de origine a cuvintelor;
- poziția literelor în cuvânt sau în silabă.

• Se adaugă valorile din limbile care au servit drept sursă pentru împrumuturi, dintre care cele mai frecvente sunt semnalate selectiv în notele la tabel.

• Pe de altă parte, același **sunet** sau **grup de sunete** (**[č], [ğ], [g′], [gz], [i], [ĭ], [ĭe], [î], [k], [k′], [ks], [kŭ], [ŭ], [z]**) poate fi redat în scris în cuvinte românești în **mai multe** feluri.

III. • În Tab. 2 sunt prezentate **principalele valori** ale literelor și combinațiilor de litere[1] în limba română literară actuală, de regulă în cuvinte din fondul vechi și în împrumuturi (semi)adaptate, precum și în unele nume proprii românești.

• În tabel **nu** au fost notate nuanțele de pronunțare fără rol distinctiv[2], nici toate valorile unor (combinații de) litere din împrumuturi și nume proprii **străine** pronunțate în limba română după modelul limbilor de origine și neînregistrate în cuvinte din fondul vechi.

Prin împrumuturi se **introduc,** față de fondul tradițional, unele **completări** și **modificări, deocamdată** marginale, în structura **fonetică** (foneme și diftongi rari[3]) și în regulile **ortografice ale limbii române: creșterea frecvenței** literelor *k, q, w, y,* a consoanelor **duble,** a unor **combinații** de litere precum consoană + *h* care **nu** afectează rostirea sau *ck* = *k*; **pronunțarea,** în unele cuvinte devenite românești, a lui ***c + i*** ca **[s]** sau a lui ***u*** ca **[ü],** ca în **franceză: alură** [pron. *al̲ură*]; **ciclamen**[1] [*ci* pron. *si*].

---

[1] Ele au importanță și pentru **despărțirea** la capăt de rând.

[2] Pentru astfel de situații produse în vorbire și nenotate în scris v. **2. Reguli de scriere și de pronunțare literară.**

[3] De ex. diftongul ***ŭi,*** inexistent în română în fondul vechi, dar rostit ca în limba de origine de unii români în împrumuturi din engleză ca *swing, tweed, twist,* în care este redat mai frecvent prin rom. ***uĭ.***

Tab. 2. Valorile literelor și ale combinațiilor de litere[1]				
Nr.	**Litera/ combinația de litere[2]**	**Pronunțare[3]**	**Condiții /Scris**	**Exemple[4]**
1.	*a*	[a]		*asta, apa, casa, sofaua*
2.	*ă*	[ă]		*ăsta, apă, casă, căsuță*
3.	*â*	[î][5]	în interiorul cuvintelor, în afară de nr. 20	*lână*
4.	*b*	[b]		*bob, boboc*
5.	*c*[6]	[k]	1. + C în afară de *h* + *e, i*	*acru, clasă*
			2. + V în afară de *e, i, y*[7]	*casă, cămilă, cânepă, cocoș, cucurigu*
			3. la sfârșit de cuvânt	*ac*
		v. și *ce, che, chi, ci*		
6.	*ce*[8]	1. [če][9]	1.1. + C	*cec*
			1.2. + V în hiat	*licean* [liče|an], *licee* [liče|e], *liceul* [liče|ul], *merceolog* [merče|olog]
			1.3. la sfârșit de cuvânt	*eficace, tace*
		2. [č]	+ *a* în aceeași sil.	*ceară* [ča|ră]
7.	*che*[10]	1. [k'e]	în afară de 7.2.	*chem*
		2. [k']11	+ *a* în aceeași sil.	*cheamă* [k'a|mă]
8.	*chi*	1. [k'i]	în afară de 7.2.	*chin*, *(a) ochi* vb. [ok'i]
		2. [k']12	2.1. + *a*, *o*, *u* în aceeași sil.	*chiar* [k'ar], *chior* [k'or], *chiul* [k'ul], *unchiul* [un|k'ul]
			2.2. *i* literă diacritică la sfârșit de cuvânt	*ochi* s. [ok'], *unchi* [unk']

[1] În cuvintele **străine** utilizate în contexte românești, (combinațiile de) litere pot avea alte valori (variind de la limbă la limbă și adesea de la cuvânt la cuvânt), conform ortografiei, uneori etimologice, a limbilor de origine. Pentru ele nu se pot da aici reguli generale – situațiile fiind mult prea numeroase și prea diferite. Scrierea și pronunțarea acestor cuvinte trebuie învățate/memorate; în caz de necunoaștere a cuvintelor/limbilor de proveniență trebuie să se consulte DOOM[3] sau/și dicționare ale limbilor respective.

[2] Abrevierile C, V pentru *literă-consoană, literă-vocală* folosite aici nu trebuie confundate cu literele respective.

[3] Păstrând tradiția încetățenită prin DOOM[1], în *Dicționar* pronunțarea se dă cu **italice,** în STUDIUL INTRODUCTIV însă, ca în lucrările de fonetică, cu caractere **drepte**.

[4] Se dau de regulă (în ordine **alfabetică**) unu sau mai multe exemple (cuvinte, eventual nume proprii), mai numeroase dacă poziția în cuvânt sau față de accent etc. este semnificativă. Asemenea detalii reies din *Dicționar* sau din alte capitole ale STUDIULUI INTRODUCTIV. Unele exemple sunt date la forme flexionare, pentru a evidenția începutul adaptării lor la limba română. Pronunțarea se indică numai dacă pune probleme.

[5] În rom., **[î]** se redă prin *â* sau prin *î* (dar în franceză ***â, î*** au altă valoare decât cea din română).

[6] În rom., **[k]** poate fi redat prin ***c, k, qu*** (***+ a, ă, â, o, u,*** după caz). Grupurile de litere ***ck, cqu,*** care apar în unele împrumuturi, au aceeași valoare ca și ***c*** **[k]:** engl. *background* [bekgraŭnd], it. *acqua (tofana)* [akŭa].

[7] Din engl. *cybercafé* [*cyber* pron. *saĭbăr*], r*ecycle bin* [*recycle* pron. *risaĭkăl*].

[8] În unele cuvinte străine, ***c +e*** **[s]:** *service* (engl.) [servis], *romancero* (sp.) [pron. rom. romansero].

[9] **[č]** se poate reda prin engl., sp. ***ch,*** germ. *tsch: chilian, gazpacho, kitsch, macho, Manchester, poncho.*

[10] În unele cuvinte străine, ***ch + e, i*** engl., sp. **[č]:** *chipsuri* (engl.) [čipsur[i]], *ponchouri* (sp.) [pončour[i]]; **[ș]:** *chartreuse* (fr.) [șartröz], *Chicago* (engl.) [șikago]; ***ch*** germ. **[h]:** *hochpartere* [hohpartere].

[11] **[k']** se poate reda și prin ***k + e,*** *i: kaki, kebap*.

[12] **[k']** poate fi redat și prin ***ch, qu + e, i.***

9.	*ci*	1. [či]	1.1. + C	*cinema, citric*
			1.2. + V în hiat	*acacia* [akăči|a], *acacie* [akăči|e], *acaciile* [akăči|ile], *capricios* [kapriči|os]
			1.3. *i* acc. la sfârșit de cuvânt	*(a) munci* vb. [munči]
		2. [č]	2.1. + *a, o, u* în aceeași sil.	*ciaconă* [ča|konă], *ciot* [čot], *ciur* [čur]
			2.2. *i* neacc. la sfârșit de cuvânt	*munci* s. f. pl. [munč], *reci* [reč]
			2.3. în unele compuse	*nicicând* [ničkînd]
		3. [s][1]	în câteva cuvinte de origine fr.	*ciclamen* [siklamen], *citronadă* [sitronadă]
10.	*d*	[d]		*da, drag, dud*
11.	*e*	1. [e][2]	1.1. după C în afară de 11.5.	*bere*
			1.2. la început de cuvânt (în afară de 11.2.) și de sil., mai ales în neologisme	*elev* [elev], *idee* [ide|e], *licee* [liče|e], *poezie* [po|ezi|e], *sebacee* [sebače|e]
		2. [ĭe]	la început de cuvânt, în pr. pers. și vb. *a fi*	*eu* [ĭeu][3] , *ești* [ĭeșt[i]], *eram* [ĭeram]
		3. [ĕ]	după C + *a, o* în aceeași sil.	*deal* [dĕal], *pleosc* [plĕosk]
		4. [ĭ]	+ *a* la început de cuvânt și de sil.	în *ea* pr. [ĭa][4]
		5. [Ø][5]	V. *ce, che, ge, ghe*	
12.	*f*	[f]		*fir, afla, vârf*
13.	*g*	[g]	1. + C în afară de *h*+*e, i*	*glob, gras*
			2. + V în afară de *e, i, y*[6]	*gară, găină, gât, gong, gură*
			3. la sfârșit de cuvânt	*drag*
		v. și *ge, ghe, ghi, gi*		
14.	*ge*	1. [ğe][7]	1.1. + C	*gem*
			1.2. + V în hiat	*apogee* [apoğe|e], *apogeul* [apoğe|ul], *geolog* [ğe|olog], *meningeal* [meninğe|al]
			1.3. la sfârșit de cuvânt	*trage*
		2. [ğ][8]	+ *a, o* în aceeași sil.	*geam* [ğam], *georgian* [ğor|ği|an]
15.	*ghe*[9]	1. [g'e]	în afară de 15.2.	*ghem*
		2. [g']	+ *a, o* în aceeași sil.	*gheară* [g'a|ră], *Gheorghe* [g'or|g'e]
16.	*ghi*	1. [g'i]	+ C(C)	*ghindă* [g'indă]
		2. [g']	2.1. + *a, o, u* în aceeași sil.	*ghiaur* [g'a|ur], *ghiol* [g'ol], *unghiul* [un|g'ul]
			2.2. *i* neacc. la sfârșit de cuvânt	*unghi* [ung']

[1] În unele cuvinte străine ***ci* [s]:** *ciné-vérité* (fr.).

[2] În unele cuvinte străine, ***e*** [*ă*]**:** *führer* (germ.) [*ürăr*].

[3] Prin tradiție. Este **greșită** pronunțarea hipercorectă cu **[e]** la inițială a pr. *ei, el, ele, eu* și a vb. *ești, este, eram*, practicată în special de unele cadre didactice (inițial pentru a forma la elevi deprinderea de scriere corectă).

[4] Prin tradiție: pronunțarea hipercorectă **[ĕa]** a pr. **ea** este **greșită**.

[5] ***e*** are funcție diacritică uneori în ***ce, che, ge, ghe*** – îndeplinită în unele limbi de semne diacritice.

[6] În engl., *groggy* [*gg*y pron. *g'i*], dar *high technology* [pron. *haĭteknoloği*].

[7] **[ğ]** poate fi redat prin ***ge, gi;*** din germ., ***ge*** [g'e]: *röntgenterapie* [röntg'enterapie].

[8] **[ğ]** poate fi redat și prin ***dg, tch:*** *bridge*, *cambodgian, catch, gadget, ketchup, scotch.*

[9] **[g']** poate fi redat prin ***gh* + *e, i.***

17.	*gi*[1]	1. [ğ̲i]2	1.1. + C	*gin*
			1.2. + V în hiat	*biologie* [bioloğ̲i|e], *colegial* [koleğ̲i|a̲l], *colegiile* [koleğ̲i|ile], *colegiul* [koleğ̲i|ul], *contagios* [kontağ̲i|os]
			1.3. *i* acc. la sfârșit de cuvânt	*îndrăgi* [îndrăğ̲i]
		2. [ğ̲]	2.1. + *a*, *o*, *u* în aceeași sil.	*giardia* [ğ̲a̲r|di|a], *giolul* [ğ̲o̲|lul], *giulgiu* [ğ̲ul|ğ̲u]
			2.2. *i* neacc. la sfârșit de cuvânt	*dragi* [drağ̲]
18.	*h*	1. [h]3	în afară de 18.2.	*harpagon, hectar, hibrid, hlamidă, horă, hulub, hrană, înhăma*
		2. [Ø]4	V. și *che, chi, ghe, ghi; wh*	
19.	i5	1. [i]	1.1. după C, în afară de 19.3.	*bir, dor, fir, hibă, inimă, jir, kilogram, miracol, nisip, pisică, rid, situație, șină, tinerețe, ținut, vină, xilofon, zid*
			1.2. la sfârșit de cuvânt	
			1.2.1. *i* acc.	*acri* vb. [a̲kri̲], *bâzâi, citi, urzi, veni, zidi*
			1.2.2. după C + *l*, *r* în adj., s. m. pl. neart.	*acri* adj. [a̲kri], *cvadrupli* [kvadru̲pli] *(doi) membri* [me̲mbri]
			1.2.3. în unele neologisme (indiferent de accent)	*kaki* [kaki̲], *swahili* [sŭahi̲li], *taxi* [taksi̲]
			1.3. la început de sil.	
			1.3.1. + C	*inimă* [i̲|nimă]
			1.3.2. + V în hiat, în unele neologisme, s. proprii6	*ion* [i|o̲n], *Ion* [i|o̲n]
		2. [ĭ]	2.1. în diftongi ascendenți (+ *a*, *e*, *o*, *u*)	*iar, ied, iod, iute*
			2.2. în diftongi descendenți	*acrii* adj. m. pl. art., *bei, cai, cui, întâi, (toți) membrii* s. m. pl. art., *oi, tăi*
			2.3. în triftongi	*beai* [bĕaĭ], *ia-i*, *i-ai* [ĭaĭ], *iau* [ĭaŭ], *iei* [ĭeĭ], *leoaică* [le|o̯ăĭcă]
		3. [i] (*i* „șoptit”)	3.1. după C(C)(C), la sfârșit de cuvânt	*auzi* [au̲zi], *azvârli* [azvî̲rli], *flori* [flor̲i], *lincși* [linkș̲i], *miști* [mișt̲i], *pomi* [pom̲i], *urși* [urș̲i]
			3.2. în *câteși-*, *oareși-* + C	*câteșitrei* [kîteș̲itre̲ĭ], *oareșicare* [ŭareș̲ika̲re]
		4. [Ø]7	V. *chi, ci, ghi, gi*	

[1] *gi* pron. fr. *ji* în *gigoletă* (rar), *gigolo*.

[2] În rom., **[ğ̲]** se redă uneori prin ***g* +*e, i*** și, rar, prin ***dg, dj*** în nume proprii de locuri din România: *Medgidia* [meğ̲idi̲a] și din afara ei și în derivate de la ele: *azerbaidjeni, cambodgieni, djiboutieni,* precum și în unele împrumuturi: *gadgeturi* (engl.) [g'eğ̲etur̲i] (însă *ad\|jectiv, tad\|jic*).

[3] În unele cuvinte străine, ***ch* [č]:** *brunch* (engl.) [branč], **[ș]:** *chemin de fer (*fr.) [șmĕdəfe̲r].

[4] ***h*** are funcție diacritică în rom. ***che, chi, ghe, ghi*** și în alte combinații, în unele cuvinte străine din limbi în care conferă valori diferite C precedente: *cash* (engl.) [keș], *piranha* (port.) [pira̲ña], *phoenix* (lat. reg.) [fo̲niks]. ***h* [ø]** în împrumuturile în care nu schimbă valoarea C precedente: *Buddha* [bu̲da], *khmer* [kmer], *porte-bonheur* [portbono̲r], *rhodesian* [rodezia̲n], *singhalez* [singale̲z], *thailandez* [tailande̲z] și în *Harpagon* (fr.) [arpago̲], *lohn* (germ.) [lon]. V. și *wh* în tabel 37. 2., 3.

[5] În rom., **[i]** poate fi redat prin ***i, y*** (în împrumuturi), ***e*** (și + *a*) la început de cuvânt și de silabă, în anumite pronume.

[6] Nu există o regulă pentru pronunțarea cu diftong/hiat. Aceasta este specificată în *Dicționar*.

[7] ***i*** este uneori și literă diacritică în ***chi, ci, ghi,*** gi – funcție îndeplinită în alte limbi de semne diacritice.

20.	*î*	[î][1]	1. la inițială de cuvânt	*îhî, îmbarca, înger, înnădi, înota, își, îți*
			2. la sfârșit de cuvânt	*îhî, imambaialdî, urî*
			3. în compuse în care al doilea element începe cu *î-*	*bineînțeles* [bineînțeles]
			4. în derivate cu prefixe de la baze care încep cu *î-*	*neînțeles* [neînțeles]
			5. în unele nume de familie	*Rîpeanu*[2] [rîpĕanu]
21.	*j*	[j][3]		*jale, jărăgai, jeg, jir, joc, ajuta, utilaj*
22.	*k*[4] în împrumuturi și în nume proprii străine[5]	1. [k]	1.1. + C	*franklin, kripton, turkmen*
			1.2. + *a, ă, â, o, u*	*kaizer, perestroikăi, kârgâz, kosovar, kurd*
			1.3. la sfârșit de cuvânt	*Irak, link, York*
		2. [k′]	+ *e, i, y*	*berkeliu, kilogram, whisky*
23.	*l*	[l]		*clor, flacără, franklin, glorie*
24.	*m*	[m]		*mim, mima*
25.	*n*[6]	[n]		*cnut, lună, magnet, nun, pneu*
26.	*o*	1. [o]	1.1. după C în afară de 26. 2.	*bol, coc, dor, foc, gol, hol, joc, vino*
			1.2. la început de cuvânt/sil. în afară de 26.3.	*ombilic, pionier* [pi|o|nĭer]
		2. [ŏ]	+ *a* după C	*doară* [dŏară], *joacă* [jŏakă]
		3. [ŭ]	+ *a* la început de cuvânt/sil.	*oameni* [ŭameni], *respectuoasă* [respektu|ŭasă]
27.	*p*	[p]		*papară, păcat, pâine, pește, pin, pocnet, puști, pap*
28.	*q* (foarte rar) în cuvinte/ nume proprii din ar.	[k]	+ *a*	*Qatar, qatarez*
29.	*qu* (de regulă) în cuvinte străine și internaționale[7]	1. [kŭ]		*quasar* [kŭasar], *quaker* [kŭeĭkăr]
		2. [k′]	+ *e, i*	*donquijotesc* [donkihotesk], *quechua* [kečua]
30.	*r*	[r]		*rac, rădăcină, râu, amărî, răsînțelege, rece, risc, roi, ruga*
31.	*s*	[s][8]		*sat, sărat, sâmbătă, scai, seară, sirenă, slab, soc, stat, suci, strangula*

[1] În transcriere redă și pe ***â.***

[2] Dar și *Râpeanu*, în funcție de voința purtătorului și de tradiția familiei.

[3] În unele cuvinte străine, ***j*** se pronunță **[ğ]:** *jazz* (engl.) [ğaz/ğez], *judoka* (cuv. jap.) [ğudoka]; **[ĭ]:** *Jugendstil* (germ.) [ĭugăndstil]; [h]: d*onquijote* (sp.) [donkihote].

[4] **[kŭ]** se poate reda prin ***c, q + u:*** *quasar, scuar*. ***ck*** și ***kh*** din unele cuvinte străine au aceeași valoare ca și ***k:*** *cocktail* (engl.) [kokteĭl]; *khmer* [kmer].

[5] În unele cuvinte străine, ***k-*** inițial **[ø]:** *knockdown* (engl.) [nokdaŭn], *knockout* [nokaŭt], *know-how* [noŭhaŭ].

[6] În unele cuvinte străine, ***n*** poate nota caracterul nazal al vocalei precedente: *Harpagon* [arpagõ].

[7] În unele cuvinte străine, ***qu*** **[kv]:** *quiproquo* (lat.) [pron. rom. kviprokvo]. ***cqu*** au aceeași valoare ca și ***qu:*** *acquis* (fr.) [aki], *acqua (tofana)* (it.) [akŭa].

[8] Uzual, ***s*** **[z]** în rom. *cvasi-*: *cvasitotalitate* [cvazitotalitate]. În unele cuvinte străine, ***s*** + V sau V-***s***-V **[z]:** *berceuse* (fr.) [bersöz], *siemens* (germ.) [zimăns], *furioso* (it.) [furĭozo], *(honoris) causa* (lat.) [pron. rom. kaŭza]; ***s*** și **[ø]:** *gros-plan* [groplan].

32.	*ș*[1]	[ș]		*preș, șanț, șănțuleț, șâșâi, șerpui, șiș, șovăi, ștrasuri, șuvoi*
33.	*t*	[t]		*tată, tăblie, tânăr, altîncotro, teatru, tipar, tot, traistă, tunet*
34.	*ț*[1]	[ț]		*țap, țăran, țâr, pițîmpărătuș, țeapă, ține, țopăi, țuț*
35.	*u*[2]	1. [u]	1.1. după C	*bun, cum, dur, fura, gură, hun*
			1.2. la început de cuvânt și de sil., în afară de 35.2.	*bour* [bo̲ ǀ ur], *taur* [ta̲ ǀ ur], *ulm, urs*
		2. [ŭ]	2.1. în diftongi ascendenți	*acuarelă* [akŭa ǀ re̲lă]
			2.2. în diftongi descendenți	*ambiguu* [ambi̲ ǀ guŭ], *au*, *hău*, *râu*, *meu*, *nou*, *viu*
			2.3. în triftongi	*beau, iau, eu* [ĭeŭ], *milieu*
		3. [ü]	în cuvinte de origine fr.	*alură* [alür̲ă], *carură* [karür̲ă], *cupură* [kupür̲ă], *ecru* [ekrü], *parură* [parür̲ă], *tul* [tül], *tutu* [tütü], *uni* [üni̲][3]
		3. V. și *qu*		
36.	*v*	[v][4]		*aperitiv, vară, văcar, vânt, veni, vino, voce, vuiet*
37.	*w* în împrumuturi și în nume proprii străine și românești scrise după model străin	1. [v], cu excepția unor cuvinte din engl.	+ V	*wat, weber, widia, wolfram, wulfenit*
		2. [ŭ][5] în cuvinte din engl.	2.1. + V	*western* [ŭe̲stărn]
			2.2. + *h* [∅] + V	*white-spirit* [ŭaĭtspi̲rit]
			2.3. la finală de cuvânt	*show* [şoŭ]
		3.[u] în câteva cuvinte din engl.[6]	+ *ee*, + *hi* și după C	*tweed* [tuĭd], *weekend* [u̲ĭkend], *whisky* [u̲ĭski], *wigwam* [u̲ĭgŭam]
		4. [∅] în câteva cuvinte din engl.		*copywriter* [*writer* pron. engl. *raĭtăr*]
38.	*x*	1. [ks][7]	1.1. după V, + C	*excursie, fluxmetru, juxtă, mixt*
			1.2. la sfârșit de cuvânt după V	*lax* adj., *duplex, fix, inox, lux*
			1.3. la început de cuvânt + V	*xantom, xerox, xilofon*
			1.4. uneori, între V; nu există o regulă	*axă, laxativ, execrabil*
		2. [gz][8]	uneori, între V; nu există o regulă	*auxiliar, exact, elixir, examen, exemplu, exista*

[1] Conform Academiei Române, ș, ț, se scriu dedesubt cu **virguliță**. Pentru discuție v. 1.1.3.2.3.

[2] În unele cuvinte străine, ***u* [ü]:** *déjà-vu* (fr.) [dejavü], uneori **[a]:** *underground* (engl) [a̲ndărgraŭnd].

[3] Nu trebuie scrise **aliură, *cupiură.*

[4] În unele cuvinte străine, ***v* [f]:** *vorland* (germ.) [fo̲rland].

[5] Pronunțare specificată în *Dicționar*.

[6] Deoarece diftongul **[ŭi]** nu există în limba română în cuvintele din fondul vechi.

[7] Pronunțare nespecificată în *Dicționar*. Înainte de ***i*** morfem al pluralului alternează cu ***cș*: *lax – lacși*. **[ks]** se redă de cele mai multe ori prin ***x,*** dar și, în unele cuvinte, prin ***cs*: *ecstasi, micsandră,* însă *extaz, a mixa*.

[8] Pronunțare specificată în *Dicționar*. Este greșită rostirea **[ks]** în loc de **[gz]** a lui ***x*** în unele cuvinte, ca *examen, exemporal* – practicată în special în învățământ, pentru a fixa la elevi deprinderea de scriere. Rom. **[gz]** se redă și prin ***gz:*** *zigzag* [zig ǀ za̲g], dar prin ***cz*** în *eczemat*os [eg ǀ ze ǀ mato̲s], *eczemă* [eg ǀ ze̲ ǀ mă].

39.	*y*[1] în împrumuturi și în nume proprii străine și românești scrise după model străin	1. [i][2]	1.1. la început de cuvânt + C(C)	*ylang-ylang, ypresian, yterbiu, yterit, ytriu, ytrocerit*
			1.2. la sfârșit de cuvânt, după C(C)	*country, derby, hobby, penalty, rugby, sexy*
		2. [ĭ]	2.1. + V (în diftongi ascendenți)	*yală, yeni, yoghini, yucca*
			2.2. după V la sfârșit de cuvânt/sil., în triftongi	*Paraguay, Uruguay*
40.	*z*[3]	[z]		*azimă, iaz, zac, zări, zână, zer, zor*

1.1.3. Elementele diacritice

• În scrierea limbii române se folosesc ca **auxiliare două tipuri de elemente diacritice: litere** și **semne.**

1.1.3.1. Literele diacritice

• **Trei** litere, ***e, i*** și ***h,*** au în limba română și rol de litere **diacritice**[4] în cuvinte și în nume proprii:

1. ***e, i*** servesc la notarea, împreună cu ***c, g*** pe care le urmează (± altă vocală), a sunetelor **[č], [ğ]:** *ceară* [čară], *ciaconă, ciot, ciur, munci* s. f. pl., *nicicând, serviciu; dragi, geam* [ğam], *George, georgian, giardia, giol, giulgiu; legi;*

2. ***h* + *e, i*** se folosește la notarea, împreună cu ***c, g*** pe care le urmează (± altă vocală), a sunetelor **[k′], [g′]:** *cheamă* [k′amă], *chiar, chior, Chirițescu, chiul, Hurmuzachi, ochi; gheară* [g′ară], *Gheorghe, ghiaur* (înv.), *ghiol, unghi, unghiuri*.

• În cuvinte **străine** folosite în contexte românești, literele ***e, i, h*** au **alte** valori diacritice, conform normelor ortografice ale limbilor de origine: *service* (engl.) [servis], *romancero* (sp.) [pron. rom. romansero]; *ciné-vérité* (fr.) [sineverite]; *chips* (engl.) [čips], *poncho* (sp.) [pončo]; *chartreuse* (fr.) [șartröz], *Chicago* (engl.) [șikago].

• **[k′]** se notează în limba română și prin litera ***k*** (urmată de ***i***): *Hurmuzaki, kilogram, kibbutz, Kirițescu* (în împrumuturi și în nume proprii ortografiate după model străin).

• În mod **greșit,** ***h,*** folosită cu altă valoare diacritică decât în limba română, și ***s, z,*** împrumutate ca litere diacritice din alte limbi, se utilizează actualmente, în comunicarea **electronică** în limba **română,** în locul elementelor **diacritice:** ***sh* [ș], *ts/tz* [ț].**

1.1.3.2. Semnele diacritice

I. • **Cinci** litere (consoane și vocale) din alfabetul limbii române reiau câte o **literă-suport** cu unul din următoarele **trei**[5] **semne** diacritice (numite pe scurt *diacritice*), **suprascrise** sau **subscrise:**

---

[1] În unele cuvinte străine, ***y* [ăĭ]:** *cyberspațiu* (engl.) [saĭbărspățĭu], *dry* [draĭ].

[2] În unele cuvinte străine, ***y* [i]** după C(C) la sfârșit de cuvânt: *derby* (engl.) [derbi] și în interiorul cuvintelor: *copywright* [kopiraĭt].

[3] În unele cuvinte străine, **z/zz [ț]:** *gablonz* (germ.) [gablonț]; (it.) *intermezzo* [pron. rom. intermeț̦o], *scherzo* [skerț̦o].

[4] Trăsătură care se regăsește și în alte limbi.

[5] Și **punctul** suprapus de la *i* și *j* este un semn diacritic, nenumit însă ca atare, pentru că **nu** are rol distinctiv în limba română, în sensul că aceste litere **nu** se opun unor litere-suport fără punct deasupra (spre deosebire de turcă, de ex., unde ***ı*** fără punct are valoarea [î]) —ci doar lui î.

1. **căciula** (*pălăria*, semnul scurtimii[1] din notarea vocalelor scurte din latină și din transcrierea fonetică), proprie limbii române, plasată deasupra literei ***a,*** deosebește litera ***ă*** **[ă]** de litera-suport ***a*** **[a]** și de litera ***â*** **[î],** cf. opozițiile *apă* neart. ~ *apa* art.; *cântă* ind. perf. simplu ~ *cânta* imperf.; *rău* adj. ~ *râu* s.;

• Este **greșită** folosirea lui ***ã*** (***a*** cu tildă), chiar pentru efecte grafice, în locul lui ***ă.***

2. circumflexul[2] (cu funcții diferite față de alte limbi și care **nu** notează în română accentul), plasat deasupra literelor ***a*** și ***i,*** deosebește literele ***â*** și ***î*** **[î]** de literele-suport ***a*** și ***i*** **[a, i],** și, respectiv, de ***ă*** **[ă],** cf. opozițiile *mână* „membru", vb. ~ *mană* „boală"; *râu* s. ~ *rău* adj.; *în* prep. ~ *in* s.

• Litera mare ***Â,*** care nu apare la inițială, se folosește numai în cuvinte scrise integral cu litere mari (în afișe, lozinci etc.).

• Pentru utilizarea lui ***â*** și ***î*** (reglementată prin *Hotărârea Adunării generale a Academiei Române, din 17 februarie 1993, privind revenirea la „â" și „sunt" în grafia limbii române*) v. Tab. 2; **2. Reguli de scriere și de pronunțare literară** și ANEXE.

3. virgulița[3]**,** plasată dedesubtul literelor ***ș*** și ***ț,*** deosebește literele ***ș*** **[ș]** și, respectiv, ***ț*** **[ț],** de literele-suport ***s*** **[s]** și ***t*** **[t],** cf. opozițiile *șa* s. ~ *sa* adj. pr., *țac* interj. ~ *tac* interj., s., vb.

Conform **Academiei Române,** în scrierea românească actuală, acest semn este **diferit de sedilă** – cu care literele în cauză s-au scris în trecut. El corespunde, la o scară mai mică, desenului **virgulei** (de unde și numele lui). În scrisul la **calculator,** forma adoptată în cele din urmă de normele internaționale și respectată în fonturi ca Times New Roman ș.a. evocă cifra **9** (ca și în scrisul de mână). În alte fonturi însă, semnul plasat sub literă a rămas identic cu sedila sau seamănă mai curând (ca și virgula din acestea) cu accentul ascuțit.

• În ordinea alfabetică, literele cu semne diacritice sunt plasate după literele de bază: ***a, ă, â; i, î; s, ș; t, ț.***

• Folosirea semnelor diacritice este **obligatorie.**

• În mod special, entitățile publice (autorități, instituții și notari) au, prin *Legea* 183/2006 *privind utilizarea codificării standardizate a setului de caractere în documentele în formă electronică*, obligația ca, la elaborarea și procesarea acestor documente în limba română, să utilizeze codificarea standardizată a setului de caractere românești și tastatura standard românească. Acestea includ literele cu semne diacritice și sunt reglementate prin *Ordinul* 414/2006 *al ministrului comunicațiilor și tehnologiei informației cu privire la utilizarea codării standardizate a seturilor de caractere în documentele în formă electronică* (v. ANEXE).

• Dar unele semne diacritice sunt **omise** (adesea **deliberat**) în scrierea anumitor nume de **familie** (uneori și cu efecte asupra pronunțării), conform voinței purtătorilor/tradiției familiei (ceea ce le deosebește de **alte variante** sau de aceleași nume purtate de **alte persoane** ori de **cuvinte/nume proprii** înrudite): *Coseriu/ Coșeriu, Coita, (Ovid) Densusianu* [densușanu] (dar *Densuș*), *(B.P.) Hasdeu* [hașdeu], *Al. Lapedatu, (Eugeniu) Sperantia* [speranța], *St.* [ste] (*O. Iosif*) pentru „Șt.", *Gh. Tattarescu,* dar și **(pentru alte persoane):** *Hașdeu, Lepădat(u), Speranța, Tătărăscu, Tătărescu*.

---

[1] De aici și denumirea (înv.) *brevă.* Numită, mai ales în învățământul primar, și *căciuliță.*

[2] Numit, în special în învățământul primar, și *acoperiș, coif.*

[3] Numită și *virgulă,* iar în învățământul primar *codiță.*

• Semnele diacritice trebuie notate și la literele **mari** corespunzătoare.

• Însă în unele **abrevieri** sau **sigle,** majusculele cu diacritice sunt înlocuite cu **literele-suport** respective (și cu efecte asupra pronunțării): *CNCSIS* [čenečesiș] „Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior”, *CSAT* [česeate/ksat] „Consiliul Suprem de Apărare a Țării”, DSL [desele] „Dicționarul de științe ale limbii”, *SNSPA* [senesepea] „Școala Națională de Studii Politice și Administrative”, dar *CNȘT* [čenešete] fostul „Consiliu Național al Științei și Tehnologiei”.

• În mod **greșit,** semnele diacritice sunt tot mai des **omise** în scrierea pe dispozitive **electronice** (deși programele actuale le includ), ceea ce determină **confuzii** între cuvinte sau între forme, adesea nerezolvabile prin context.

• În cuvinte **străine** folosite în contexte românești și în nume **proprii străine,** sunete reprezentate în limba română prin literele cu semne diacritice sunt redate prin **alte** litere sau prin grupuri de litere, conform normelor ortografice ale limbilor respective, de ex. [**ș**] prin ***ch:*** *Michelet, Michelin;* ***sh:*** *aftershave, cash, flash, offshore, shaker, shocking, shop, show, slash; Shakespeare, Shelley, Shetland (Insulele* ***~); sci:*** *Brescia;* [**ț**] prin ***t(t)s, tz, z, zz:*** *hertzian, intermezzo, jiu-jitsu, kittsian, koblenzian, Kronprinz, mezzosoprană, mozzarella, pizzerie, pizzicato, quetzal, rickettsia, scherzo, tsunami*.

• În comunicarea electronică în limba română, în mod **eronat,** în locul **semnelor** diacritice de la ***ș*** și ***ț*** sunt folosite frecvent (după model englez, mai rar german) **litere** cu valori **diacritice** curente sau ocazionale: ***h*** în ***sh*** pentru **[ș][1],** ***s*** sau ***z*** în ***ts*** ori în ***tz*** pentru **[ț].**

• Procedeul este mai vechi și a fost folosit în scrierea unor nume proprii românești, cărora le conferă aspect străin (deosebindu-le, uneori suplimentar, de aceleași nume purtate de **alte** persoane): *Kretzulescu/Crețulescu, Tonitza/Toniță.*

II. • În **împrumuturi** neadaptate/parțial adaptate, în nume **proprii străine** și în **derivate** de la ele sau în nume de persoană **românești** scrise după **model străin**, precum și în limbile unor **minorități** naționale din România (croată, maghiară, sârbă), se folosesc și **alte semne diacritice,** cu diferite valori:

1. accentul ascuțit notează, în funcție de limba de origine (fr., magh., port., sp.), timbrul vocalei sau locul accentului: *aide-mémoire, Art Déco, café-concert, café-frappé, ciné-vérité, col-roulé, consommé, déjà-vu, en détail, fumé, nescafé, spectacol-coupé; Bolívar, Ciudad de México, Córdoba, Gallé, István, Márquez, São Tomé, Valéry, Velásquez;*

• Pentru folosirea **accentului ascuțit** în limba română v. **2. Reguli de scriere și de pronunțare literară.**

2. accentul ascuțit dublu în maghiară (de aceea numit germ. *Hungarumlaut* „umlaut maghiar”; confundat frecvent cu trema) la ***ő, ű*** marchează lungimea vocalelor **[ö]** și **[ü]:** *Petőfi; fű* „iarbă”;

3. accentul circumflex din franceză notează timbrul vocalei sau are rol etimologic ori gramatical: *Bâle, tête-à-tête, Bricôdepot, Côte d'Ivoire;*

4. accentul grav din franceză notează timbrul vocalei sau are rol gramatical: *bric-à-brac, chou à la crème, deux-pièces, Ampère, Molière;* cel din italiană marchează

[1] În spirit ludic, semnul și litera diacritică apar împreună, de ex. în titlul unei emisiuni TV (*ȚĂST) ȘHOW.*

locul accentului tonic: *omertà, pietà, tiramisù;*

5. cerculeţul (*ring*) deasupra lui ***a*** (sued., norv.) îi schimbă valoarea în **[o]:** *ångström/Ångström, bokmål;*

6. sedila sub ***c*** (fr., port.) îi modifică valoarea în **[s]:** *curaçao/Curaçao, (Nina) Façon;*

7. tilda suprapusă unei vocale marchează în portugheză nazalitatea acesteia: *São Paulo, São Tomé;* în spaniolă, suprapusă consoanei ***n,*** marchează nazala palatală: *malagueña;*

8. trema (formată din două puncte alăturate, suprapuse unei vocale care îşi schimbă valoarea) este folosită în fr., germ. – numită şi *dieresis,* respectiv *Umlaut*[1] –, magh., sued.: *ångström/Ångström, Aufklärung, ausländer, föhn, Führer, göthit, ländler, löss, meistersänger, minnesänger, röntgenterapie, volapük, würmian, Bädeker, Baïf, Dürer, Händel, Kästner, Köln, Malmö, München, Nürnberg, Saint-Saëns, Staël, Sütö;*

9. alte semne diacritice sunt asociate unor consoane în anumite limbi slave (majoritatea – omise frecvent în contexte româneşti): ceh. ***ř*** **[rj]:** *Dvořak* [dv̲orjak], *Jiři* [i̲rji]; ceh., sb., slov. ***š*** **[ş]:** *Košice, Štur, Meštrović;* croat., sb. ***ć*** **[č]:** *Djoković* [ǧo̲kovič], *Ivić;* pol. ***ł*** „*l* barat" [*l* velar]: *Wałęsa,* simb. *zł;* ***ś*** **[ş]:** *Świdnica* ş.a.

• La ordonarea alfabetică a acestor cuvinte şi nume printre cuvinte şi nume româneşti (în biblioteconomie etc.) nu se ţine în general seama de semnele diacritice.

• Unele dintre aceste semne se regăsesc în transcrierea fonetică.

• **Nenotarea** unor semne diacritice în scrierea unor cuvinte şi nume **proprii străine** şi **ignorarea** valorii lor duc la pronunţarea greşită a acestora, încetăţenită uneori **deliberat** în comerţ şi în limbajul curent: *Goldenbrau, musli, Skoda* pentru *Goldenbräu, müsli, Škoda,* deoarece **nu** au corespondent în limba română şi sunt **necunoscute** celor mai mulţi români.

1.2. Semnele ortografice

Generalităţi

• **I.** În scrierea limbii române, pe lângă **litere** (unele şi cu **semne diacritice**) şi **combinaţii de litere,** se folosesc şi anumite mijloace grafice convenţionale: **semne ortografice** (în sens strict) şi **semne de punctuaţie.**

• Semnele **ortografice** (în sens strict) sunt semne grafice folosite în scris, de regulă, la nivelul **elementelor lexicale** – în interiorul unor cuvinte, pe lângă segmente de cuvinte sau între cuvinte care formează o unitate, precum şi în anumite abrevieri şi simboluri; unele dintre ele semnalează şi aspecte legate de **pronunţare** (cum ar fi tempoul vorbirii).

• Semnele **de punctuaţie**[2] marchează segmentarea unui **text** în unităţi sintactico-semantice, reflectând, în acelaşi timp, de cele mai multe ori, şi aspecte prozodice – intonaţia şi pauzele – şi pragmasemantice.

---

[1] În ortografia germană anterioară ultimei reforme, vocalei cu *umlaut* îi corespundea vocala urmată de litera cu rol diacritic ***e:*** *foehn, Haendel, loess.*

[2] Semnele exclusiv de punctuaţie vor fi prezentate în *Tratatul de punctuaţie,* în pregătire tot la Institutul de Lingvistică din Bucureşti.

• Distincția semne *ortografice* – semne *de punctuație* nu este tranșantă: scrierea *corectă* în sens larg include și punctuația, iar multe semne pot îndeplini ambele roluri.

• În plus, multe sunt și semne grafice **convenționale** în diverse domenii.

• **II.** Singurul semn **exclusiv** ortografic este **apostroful.**

• Semnele folosite cu **ambele** roluri, uneori cu **predominarea** unuia dintre ele, sunt bara oblică, blancul (mai curând **procedeu** decât semn propriu-zis), cratima, linia de pauză și punctul. Astfel, cratima este **preponderent** semn ortografic, iar linia de pauză și punctul sunt **precumpănitor** semne de punctuație.

• Li se adaugă semnul exclamării și virgula – semne de **punctuație,** dar care sunt implicate într-o anumită măsură și în scrierea unor **cuvinte** care formează o unitate sau exprimă anumite valori, în **concurență** cu semne ortografice cu care sunt **echivalente** în același context.

• În unele cazuri, **diferența** dintre cele două roluri ale aceluiași semn **nu** este evidentă. **Distincția** între caracterul de semn ortografic și acela de semn de punctuație (și chiar de semn convențional) al aceleiași mărci grafice este de altfel **neesențială** pentru **utilizator.** Important pentru **cel care scrie** este când **poate/trebuie** să folosească **sau nu** un semn, iar dacă **da, ce** semn(e) anume să utilizeze.

De aceea în cele ce urmează sunt prezentate și situații care **depășesc** funcțiile strict ortografice ale unor semne, dar care ar putea pune probleme utilizatorilor, prezentându-se, când este cazul, și uzul lor, în anumite cazuri, ca semne de **punctuație** sau/și ca semne **grafice convenționale.**

Din același motiv sunt menționate și utilizări ale semnelor de punctuație care se folosesc uneori în **concurență** cu semne ortografice propriu-zise și care pot prezenta **dificultăți** celor care scriu.

• Unele semne ortografice îndeplinesc funcții **multiple** (**cratima** având cele mai multe), în timp ce altele au un rol **limitat** (mai ales bara oblică și linia de pauză, dar și punctul, chiar dacă au utilizări mai numeroase ca semne de punctuație) sau se folosesc, fie și într-un număr relativ mare de cuvinte, numai în **anumite** stiluri și condiții (apostroful).

• Între unele dintre semnele ortografice există, în anumite situații, **concurență/echivalență** (deci posibilități de **substituire,** inclusiv cu semne de punctuație propriu-zise, cu eventuala **preferință** pentru un anumit semn), iar uneori este posibilă **cumularea** lor.

• Regulile de folosire a semnelor ortografice **s-au schimbat** parțial în cursul istoriei limbii române. La editarea textelor din alte perioade, ortografia se **actualizează,** inclusiv în ceea ce privește semnele ortografice, când ele **nu** reflectă particularități fonetice.

• În cele ce urmează, semnele ortografice sunt prezentate în ordine **alfabetică.**

1.2.1. Apostroful
[’]

• Apostroful are forma **virgulei**, dar este plasat (după sau înainte de o literă/cifră) în partea superioară a rândului (când este folosit după o literă, se pune la **umărul** ei, ca **exponent**). Conform **Academiei Române,** desenul apostrofului evocă, la fel cu acela al virgulei, cifra **9** (ca și în scrisul de mână). În scrisul la **calculator,** aceasta este și forma adoptată de normele internaționale și respectată în fonturi ca Times New Roman ș.a. În alte fonturi însă, el seamănă mai curând (ca și virgula din acestea) cu accentul ascuțit.

• Apostroful nu trebuie înlocuit cu semnul **primă** (′), care seamănă cu el prin poziție, dar nu are rotunjirea și înclinația lui. El **nu** figurează în mod obișnuit pe tastatura dispozitivelor electronice, dar se poate obține prin diferite **procedee,** în funcție de sistemul de operare și de suport (fiind probabil că aceste metode vor evolua în continuare).

• Este singurul semn **numai** ortografic, **nu** și de punctuație, dar este și semn grafic **convențional** în anumite domenii.

• Apostroful era **mai frecvent** înainte de reforma ortografică din **1953,** când avea **mai multe** funcții, dintre care unele au fost transferate **cratimei.** La reproducerea unor texte anterioare, apostroful trebuie înlocuit, când este cazul, cu cratima, deoarece nu reflectă o deosebire fonetică.

• În limba română literară actuală, rolul apostrofului este **marginal,** în cuvintele românești fiind **facultativ** (cu excepția folosirii sale înaintea notației prescurtate a unui **an calendaristic**). El **nu** se utilizează în scrierea formelor literare ale cuvintelor pronunțate în tempo **normal,** ci notează anumite fenomene fonetice (afereză, apocopă, sincopă). Apostroful redă fie o rostire în tempo **rapid,** fie, mai ales, **realități** fonetice din **vorbirea** familiară, neglijentă, populară sau regională ori **deficiențe** de rostire ale unor vorbitori, apărând în utilizări **contextuale** ale unor cuvinte (de aceea în *Dicționar* **nu** figurează exemple pentru toate ocurențele lui).

• Apostroful se folosește mai ales în stilul **beletristic:** în genurile epic și dramatic, pentru caracterizarea unor personaje prin **reproducerea vorbirii** lor, iar în poezie din motive de **prozodie,** permițând eliminarea unei silabe: *O, vin’, al nopții mele domn, / De ce nu vii tu, vină...* Eminescu.

• **Funcția** specifică a apostrofului este de a marca grafic **absența accidentală** sau **voită** a unei/unor **litere**/sunete (rar) **cifre.**

• Căderea unor sunete poate fi redată în scris, după caz, fie prin **apostrof,** fie prin **cratimă. Apostroful** se folosește când segmentele sonore ajunse, ca urmare a căderii unor sunete, în alăturare nemijlocită **nu** devin parte din **aceeași silabă:** *făr’|de*,

• **Locul** apostrofului în interiorul unui cuvânt coincide cu limita dintre silabele rezultate (*dom’|le; Sal’|tare!* pentru *domnule; Salutare!*).

În schimb, **cratima** se utilizează când rezultă o **nouă** silabă: *fă|r-a,* precum și când căderea unor sunete are loc în cuvinte scrise în mod obișnuit cu cratimă: *sor-mea*.

• **Cumularea** celor două semne, folosite în ordinea cratimă + apostrof, se folosește numai în indicarea prescurtată a **anilor calendaristici** precedați de un **prefix,** unde este **obligatorie:** *ante-'89.*

• **Detaliind,** apostroful notează **căderea:**

1. unui sunet, fie el **consoană** (*al'fel, cân'va, da', dom', pe dracu'* pentru *altfel, cândva, dar, domn, pe dracul)* sau **vocală** (*altădat', 'nainte, lu' (Mihai), numa', pân' la, tocma', vin'* pentru *altădată, înainte, lui (Mihai), numai, până la, tocmai, vino*) ori a mai **multor** sunete/a unei **silabe** sau a mai **multora** (*'neața, dom'le, juma', vino-ncoa'* pentru *(bună) dimineața, domnule, jumătate, vino încoace*);

2. a una sau a două **cifre** arabe înaintea reprezentării prescurtate a unui an calendaristic: *'98, '989.*

• În ceea ce privește **poziția,** apostroful se folosește:

1. la **începutul** (rar) sau în **interiorul** unui **cuvânt:** *'nainte* pentru *înainte; dar'mite, Sal'tare!,* pentru *darămite, Salutare!;* sau al unui **grup** de cuvinte: *Dom' profesor! Săru' mâna!* pentru *Domnul(e) profesor, Sărut mâna,* dar mai ales la **sfârșitul** unui **cuvânt** (folosit izolat sau în propoziții ori în fraze):

da', da' de unde, Domnu'!; Las' pe mine!; Scoal'!; Las' că-ți arăt eu!; Pas' de pricepe!; poa' să...; tre' să... pentru *dar, dar de unde, Domnul(e)!; Lasă pe mine!; Scoală!; Lasă că-ți arăt eu!; Pasă de pricepe!; poate să...; trebuie să...;*

2. înaintea unui număr, apostroful marcând, mai ales în stilul **publicistic, absența accidentală** a **primei cifre** /a **primelor două cifre,** la indicarea prescurtată a anilor **calendaristici** scrișI **fragmentar** cu cifre **arabe:** *'989, '89 = 1989.*

• În **interiorul** cuvintelor, apostroful **nu** este precedat, **nici** urmat de **blanc;** la **început** de cuvânt este, bineînțeles, precedat, dar nu urmat de blanc, iar la **sfârșit** de cuvânt este, firește, urmat de blanc.

• Când locul despărțirii la capăt de rând ar coincide cu locul apostrofului din interiorul unui cuvânt, despărțirea în acel loc trebuie **evitată.**

• Apostroful este **obligatoriu** în cuvinte **străine** (provenind din limbi în care îndeplinește, conform normelor ortografice ale acelor limbi, (și) alte funcții decât în română) folosite în contexte românești, și anume în:

1. substantive **comune** neadaptate:

engl. *five o'clock, no-man's-land, rock'n-roll,* fr. *trompe-l'œil,* it. *commedia dell'arte;*

2. nume **proprii** de **locuri,** de **persoane**, de **formații** muzicale etc.:

Cortina d'Ampezzo, D'Audhebourg, L'Hospitalet de Llobregat, N'Djamena, Nuku'alofa, Saint John's, 's-Gravenhage; D'Alembert, D'Annunzio, D'Artagnan, O'Neal, O'Toole, Rifa'a at-Tahtawi; Guns N' Roses;

3. nume **proprii** de **firme străine** conținând articolul hotărât din **franceză** *(L'Occitane)* sau „genitivul saxon" din **engleză:** *Mc Donald's* (de unde a fost extins la unele nume de firme **românești:** *Bambu's Casian, David's Pub, Jerry's Pizza*).

1.2.2. Bara oblică
[/]

• Bara (oblică)/engl. *slash* [pron. sleș] este o liniuță înclinată, de sus în jos, de la dreapta spre stânga, aproximativ cu înălțimea unei litere mari[1].

• Este semn ortografic cu rol **limitat (I.),** semn de **punctuație**[2] **(II.)** și semn grafic **convențional (III.)** în anumite domenii.

• **I.** Ca semn **ortografic,** bara oblică se utilizează mai ales în stilul **administrativ, jurnalistic** și **științific** și **nu** este precedată, **nici** urmată de **blanc.**

• La trecerea de pe un rând pe altul, elementele despărțite prin bară ca semn ortografic **nu** trebuie separate.

• Detaliind, ca semn ortografic, bara oblică se folosește:

1. obligatoriu (exprimând împărțirea unei unități la alta, cu semnificația **liniei de fracție** din matematică):

- în simbolurile **unităților de măsură** derivate, în care înlocuiește prep. *la, pe:*

km/h, m/s, rot/min (cit. *kilometri la/pe oră*, *metri pe secundă, rotații pe minut*);

- în abrevierile/simbolurile unor **unități monetare** raportate la o unitate de suprafață, de timp etc., în care înlocuiește prep *pe*:

EUR/m², EUR/mp, *€/m², €/mp* (cit. *euro pe metru pătrat*);

• Între **cuvinte** desemnând aceleași unități de măsură sau monetare **neabreviate:** *kilometri/oră, euro/lună,* bara oblică este considerată de unii semn de **punctuație.**

- în abrevierile **tradiționale** *c/val* și *m/n* pentru *contravaloare, motonavă: m/n „Transilvania";*

2. facultativ, în compusul *scris/cititul.*

• Dar acesta se scrie mai frecvent cu **cratimă:** *predarea scris-cititului.*

• **II.** Ca semn de **punctuație,** bara oblică se folosește între:

1. cuvinte care exprimă o **relație:** *raportul semnificant/semnificat, transferul spațiu/timp;* o **alternativă:** *plată în avans/la livrare; o* **opoziție:** *artistic/nonartistic;*

2. numere care exprimă date calendaristice de **tranziție,** cu valoarea prep. *pe, spre*: *În noaptea de 27/28 martie 2021 s-a schimbat ora;*

3. numere care exprimă **durata:** *intervalul orar 9/18, perioada 1/31 ianuarie;*

• Dar în aceste cazuri se pot utiliza:

a. cratima: *raportul semnificant-semnificat, transferul spațiu-timp, intervalul orar 9-18, perioada 1-31 ianuarie, noaptea de 27-28 martie...;*

b. linia de pauză (despre care în DSL, s.v. PAUZĂ **2.,** se afirmă că în această situație **nu** este încadrată de blancuri): *raportul semnificant–semnificat*, *transferul spațiu–timp; intervalul orar 9–18, perioada 1–31 ianuarie, noaptea de 27–28 martie ...*

---

[1] Este în uz uneori și bara oblică dublă: **//**, pentru care v. SEMNE ȘI CONVENȚII GRAFICE.

[2] Asupra căruia a atras atenția Mioara Avram 1979. Nu era recunoscută ca semn ortografic în DOOOM[1]. Nu figurează ca semn de punctuație în ÎOOP. A fost inclusă în DSL s. v. BARĂ **2.,** cu toate cele trei roluri.

• **III.** Ca semn grafic **convențional,** bara oblică se folosește:

1. (în domeniul **administrativ** – în structura **numerelor de înregistrare** a **documentelor** de orice fel –, în **bibliografii**, cu valoarea prep. *pe, per*): *Legea nr. 1/2001*, *Dosarul nr. C-205/44/2009; LR 1/2011;*

2. (în **analiza** literară) pentru a nota **rime**: *dascăl/recunoască-l;* pentru a marca limita dintre **versuri** redate fără alineat (caz în care este încadrată de **blancuri**):

A fost odată ca-n povești, / A fost ca niciodată... EMINESCU;

3. (în **lingvistică)** pentru a despărți **alternanțe:** *x/cș:* pentru a separa indicații gramaticale: **ă** (literă; sunet) s. m./n.; *cât privește* adv. + vb. (+ s. sg./pl.: ~ *condițiile*); pentru a încadra secvențe în **transcriere** fonologică: **ghem** /g'em/; pentru a separa **variante:** *abstracție/abstracțiune;*

4. (în texte **nematematice)** pentru exprimarea **fracțiilor** (cu valoare prep. *pe, supra*): ½ (*unu pe doi, unu supra doi); 1/3;*

5. (în **administrație, corespondență**) pentru indicarea **datei** prin cifre: *31/12/2020, 32/XII/2020 = 31 decembrie 2020.*

• Dar cu acest rol, bara oblică este în concurență cu **cratima:** *31-12-2020* și mai ales cu **punctul:** *31.12.2020.*

• Standardul internațional ISO 8601[1] recomandă exprimarea datei cu ajutorul **cratimei,** în ordinea a-l-z: *2020-12-31.*

1.2.3. Blancul
[ ]

• Blancul – numit și *pauză albă/grafică* sau *spațiu (alb)* – constă într-un spațiu **liber.** El este **separator „negativ”,** cu rol de semn **ortografic** și de **auxiliar de punctuație** în sens larg[2].

• În DOOM[3] este tratat exclusiv ca semn **ortografic** (recunoscut relativ recent[3] ca atare), caz în care este dispus **între cuvinte** și are aproximativ **dimensiunea** unei litere cu **lățime** medie[4].

• Ca semn **ortografic,** blancul delimitează între ele **elemente lexicale,** funcția lui fiind de a **separa** cuvinte simple sau componente ale cuvintelor compuse nesudate, ale locuțiunilor și ale grupurilor relativ stabile de cuvinte, în timp ce **absența** lui (scrierea **fără** blanc**/„legată”**/într-**un cuvânt,** eventual cu **cratimă**) marchează faptul că elementele scrise astfel formează o **unitate** lexicală (cf. *de scăzut* prep. + vb. față de *descăzut* s. n.).

---

[1] ISO 8601-1:2019 *Date and time -- Representations for information interchange – Part 1: Basic rules* (elaborat inițial în 1988), ISO 8601-2:2019 *Date and time -- Representations for information interchange – Part 2: Extensions*.

[2] În DSL s. v. PAUZĂ **2.** „semn (auxiliar) de punctuație”.

[3] Flora Șuteu, Elisabeta Șoșa 1993/1999, p. 272, îl numesc „marcă ortografică”. A fost inclus ca atare în DSL loc. cit. și în DOOM[2].

[4] Mai exact între 1/3 si 1/2 din corpul unei litere cu lățime medie (Funeriu 2021: 214).

• **1.** Se lasă blanc **între:**

1.1. elementele cuvintelor **compuse nesudate,** ale **locuțiunilor** și ale altor **grupuri** de cuvinte**:**

Baia Mare, ceea ce pr., *cinci sute* num., *pentru că* conjcț.; *altă dată*; *câte o dată;*

• Dar cuvintele simple, derivate sau compuse **sudate** se scriu într-**un cuvânt** ori cu **cratimă:** *băimărean, cincisutist* s., *cincizeci* num.; *cinci-degete* s.

1.2. componentele numelor **proprii compuse** care desemnează:

1.2.1. unități administrativ-teritoriale din România (în conformitate cu Legea nr. 290/2018 *pentru modificarea și completarea Legii nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului României*):

județul/municipiul *Satu Mare,* toate numele de **localități** formate cu *Târgu* (*Târgu Mureș* etc), în afară de *Târgu-Neamț;* **alte** nume de localități: *Sântă Măria, Turnu Măgurele;*

• Dar, conform aceleiași legi, majoritatea numelor compuse de unități administrativ-teritoriale din România se scriu cu **cratimă:** nume de **județe:** *Bistrița-Năsăud, Caraș-Severin;* de **localități:** *Orașu Nou-Vii,* iar unele nume compuse de **localități** se scriu într-**un cuvânt:** *Câmpulung, Sântana.*

1.2.2. state (inclusiv nume **traduse/adaptate** în limba română): *Capul Verde, Costa Rica;*

• Dar alte nume compuse de state se scriu cu **cratimă** sau într-**un cuvânt:** *Guineea-Bissau; Muntenegru.*

1.2.3. persoane (prenume, nume de familie):

Alecu Ivan (Ghilia), Ana Maria (Narti), Hagi Culea, Ion Gheorghe (Maurer), Ion Marin (Sadoveanu), (Valeria) Guțu Romalo, Lia Olguța, Victor Ion (Popa);

• Dar aceleași/alte nume compuse cu diverși purtători se scriu într-**un cuvânt** sau cu **cratimă:** *Anamaria/Ana-Maria, Hagiculea; Gheorghiu-Dej, Popescu-Tăriceanu, Sturdza-Bulandra, Ștefănescu-Delavrancea,* iar Legea 119/1996 *cu privire la actele de stare civilă* prevede ca, la **întocmirea** acestora, numele de familie și prenumele formate din **două** sau **mai multe cuvinte** să se scrie cu **cratimă;**

1.2.4. personaje folclorice și literare:

Don Juan, Don Quijote, Moș Crăciun, Moș Ene, Palas Atena;

• Dar cele mai multe nume compuse românești ale unor astfel de **personaje** se scriu cu **cratimă:** *Baba-Cloanța, Făt-Frumos, Harap-Alb, Muma-Pădurii, Sfarmă-Piatră, Statu-Palmă-Barbă-Cot.*

1.2.5. corpuri cerești: *Steaua Polară;*

• Dar cele mai multe nume compuse de **corpuri cerești** se scriu cu **cratimă:** *Calea-Laptelui, Carul-Mare, Cloșca-cu-Pui.*

1.2.6. sărbători:

Adormirea Maicii Domnului, Anul Nou, Iom Kipur, Săptămâna Mare;

• Dar unele nume proprii compuse de **sărbători** se scriu cu **cratimă:** *Lăsata-Secului, Moș-Ajun.*

• **2.** Blancul poate avea **rol distinctiv,** diferențiind de compuse secvențe identice prin sunetele constitutive, ale căror componente, despărțite prin blanc, formează

2.1. locuțiuni:

altă dată „în altă împrejurare”, *de mult* „de vreme îndelungată”, *o dată* „o sigură dată” loc. adv.; *Domnia Sa* (despre un domnitor, boier) (înv.) loc. pr.;

2.2. **grupuri** relativ stabile de cuvinte: *câte o dată* „câte o unică dată” adv. + loc. adv.

• Dar secvențe asemănătoare pot fi cuvinte **compuse** scrise cu **cratimă** sau într-**un cuvânt:** *domnia-sa* „dumnealui” pr.; *altădată*, *demult* „odinioară”, *câteodată* „uneori” adv.

• **3.** Blancul **înlocuiește** uneori punctul între majusculele dintr-o abreviere complexă, însă procedeul **nu** se recomandă, deoarece rezultatul este neeconomic și inestetic: *S T B/S.T.B.* pentru *Societatea de Transport București*.

• **4.** Blancul **poate** preceda sau urma ori nu **alte** semne ortografice: astfel, de regulă, bara oblică, cratima și punctul interior nu sunt precedate, nici urmate de blanc, cu excepția anumitor abrevieri; linia de pauză este încadrată de blancuri; semnul exclamării și virgula nu sunt precedate, dar sunt urmate de blanc.

• **5.** Apar uneori scrise **fără blanc** unele **interjecții** repetate:

Începu a râde hâd și strâmbându-se: *hîhî!* Eminescu; *Hîhîhî! nenee! moș Andronic o spus o poveste.* Bogdan; *Strângea hățurile, repetând lin și totuși poruncitor: Hohoho!... Hohoho!...* Rebreanu.

Este preferabil ca blancul **să nu fie folosit** în locul **punctului** ca semn grafic **convențional** pentru despărțirea **grupurilor de câte trei cifre** din reprezentarea **numerelor mari,** deoarece aceasta prezintă riscul ca ele să apară despărțite la capăt de rând: *1 000; 10 000; 1 205 200* pentru *1.000; 10.000; 1.205.200.*

Când asemenea numere indică **ani** calendaristici, **pagini** ș.a., se scriu fără blanc (și fără punct): *anul/pagina 1000.*

1.2.4. Cratima
[-]

• Cratima – numită și *linioară, liniuță (de despărțire/(și) de unire* sau (înv.) *trăsură de unire* – este o liniuță orizontală cu lungimea medie a unei litere pline, plasată aproximativ la jumătatea înălțimii literelor mici.

• Este **mai scurtă** decât **linia de pauză**[1] și **nu** este precedată, **nici** urmată de blanc, ceea ce o deosebește în plus de aceasta.

• Cratima este în principal semn **ortografic (I.),** dar și semn de **punctuație (II.)** și semn grafic **convențional** în anumite domenii **(III.).**

• Ea nu trebuie înlocuită cu **linia de pauză,** nici folosită în funcțiile proprii acesteia (pentru excepții v. mai jos **II., III.**).

[1] Și, nesemnificativ, decât linia de dialog – semn de punctuație identic numai formal, nu și funcțional, cu linia de pauză.

• În unele cazuri, **diferența** dintre diversele funcții ale cratimei **nu** este evidentă; ceea ce contează pentru utilizator sunt cazurile în care el **trebuie/poate** să utilizeze **cratima, alt** semn (linia de pauză, virgula) sau **niciun** semn.

• Cratima este semnul **ortografic** cu **cele mai multe** funcții și cu cea mai mare frecvență; în plus, una și aceeași cratimă poate cumula **mai multe** roluri, de ex., pe lângă marcarea calității de compus a unui cuvânt, poate nota și atașarea unui element gramatical (articol, desinență, prepoziție, pronume ș.a.) sau/și producerea unor fenomene fonetice, precum căderea unui sunet.

• **I.** Ca semn **ortografic,** cratima se utilizează din rațiuni **fonetice** sau **lexico-gramaticale**.

• Condițiile în care se produc anumite modificări fonetice țin de domeniul foneticii, cele în care anumite elemente gramaticale se leagă de cuvântul de bază – de cel al gramaticii, iar cele în care anumite compuse sau derivate se scriu cu cratimă – de formarea cuvintelor. Ele nu pot fi toate prezentate aici în detaliu.

• **Căderea unor sunete** poate fi redată, după caz, fie prin **apostrof,** fie prin **cratimă,** de aceea trebuie distinse situațiile în care se utilizează unul sau altul din aceste două semne.

• Astfel, se notează cu **cratimă:**

1. căderea **unor sunete** prin care elementele sonore devenite astfel alăturate ajung să facă parte din **aceeași silabă,** cf. căderea unei vocale la întâlnirea cu un cuvânt care începe tot cu o vocală (v. mai jos eliziunea);

2. căderea **unei consoane** în **cuvinte** compuse:

săru-mâna s. n. (în expr. *a umbla cu* ~ „a cerși"), *la sfântu-așteaptă* < *la sfântul așteaptă;*

Dar se scrie cu **apostrof grupul** de cuvinte *Săru' mâna!* „formulă de salut/de mulțumire" vb. + s. f.

3. căderea **unui sunet** în cuvinte scrise în mod obișnuit cu **cratimă:**

D-ale carnavalului, Înșir-te, mărgărite; mam-mare, sor-sa pentru *De-ale carnavalului, Înșiră-te, mărgărite; mama-mare, soră-sa;*

În acest caz se recomandă să se păstreze **exclusiv** cratima, care **să nu** se cumuleze cu apostroful și **nici** să **nu** se folosească apostroful singur (așa cum s-a procedat în trecut): **D'-ale carnavalului; *D'ale carnavalului.*

• Dar când, ca urmare a căderii unor sunete, elementele sonore care ajung astfel să se învecineze **nu** devin parte din aceeași silabă, se folosește **apostroful.**

• **Cumularea** celor două semne, în ordinea cratimă + apostrof, se utilizează numai în indicarea prescurtată a **anilor calendaristici** precedați de un **prefix, unde este obligatorie:** *ante-'89.*

• Cratima cu **rol fonetic** poate avea caracter:

1. obligatoriu/permanent:

dă-l, de-a dreptul, las-o, s-a dus, ți-l dă (nu **dă îl, *de a dreptul, *lasă o, *se a dus, *ți îl dă*);

2. facultativ, când se redă rostirea în **tempo rapid:** *de-abia, n-am* pentru *de abia, nu am.*

• Ea se utilizează **între cuvinte** care formează o unitate sau în **interiorul** unui cuvânt ori (mai rar) al unei **abrevieri,** având rolul de a **lega** sau, dimpotrivă, de a **separa** elementele în cauză.

Cratima **leagă**:

1. articolul hotărât enclitic/desinența de unele **cuvinte** greu flexionabile sau cu finale neobișnuite în limba română;

2. componentele anumitor **abrevieri;**

3. cuvinte pronunțate în tempo **rapid, fără pauză** între ele (v. mai jos afereza, sinereza);

4. cuvinte **repetate** identic sau cu unele modificări;

5. elementele unor **compuse** cu grad mediu de sudură, ale unor **locuțiuni** și ale secvențelor formate din substantive care desemnează **grade de rudenie/relații sociale** + adjective posesive;

6. formanții finali ai **numeralelor** ordinale și sufixul substantivelor desemnând **fracții** de numeralul cardinal corespunzător scris cu cifre;

7. unele **prefixe** și **sufixe** de **baza** derivatelor respective.

• Cratima **separă:**

1. segmentele unui cuvânt în cazul **despărțirii** acestuia la capăt de rând;

2. silabele unui cuvânt rostit sacadat.

• În toate situațiile cu excepția despărțirii la capăt de rând, cratima se folosește **indiferent** de poziția ocupată pe rând (în timp ce în cazul despărțirii la capăt de rând este condiționată de plasarea segmentului de cuvânt la sfârșitul rândului și trebuie eliminată când se schimbă dispunerea pe rânduri).

• Pentru cratima care are (și**) rol lexico-gramatical,** în cele de mai jos se prezintă contrastiv situațiile în care secvențe cu structură și componență asemănătoare se scriu cu cratimă sau în alt mod.

• Utilizările cratimei se pot **detalia** după cum urmează:

1. Leagă în scris cuvinte pronunțate **fără pauză,** notând o realitate fonetică permanentă sau accidentală (în tempo **rapid**). Poate fi vorba de **două-nouă** (mai ales în limba veche sau populară) **cuvinte** alăturate – cazuri în care numărul de cratime variază între **una** și **opt:**

> *s-a dus, a luat-o; dându-le-o, jelui-m-aș, lua-ți-ar, întreba-se-vor, ucigă-l-crucea, urându-mi-se, Da-vă-voi.; ducă-se-pe-pustii, face-li-se-va, plânsu-mi-te-ai; (un) lasă-mă-să-te-las; n-aude-na-vede-na-greul-pământului; Jumătate-de-Om-Călare-pe-Jumătate-de-Iepure-Șchiop.*

• Cuvintele **neaccentuate** atașate prin cratimă pot fi în **encliză:** *dă-l* sau în **proclиză:** *l-a dat.*

• În unele cazuri, pronunțarea fără pauză (marcată prin cratimă) poate conduce **numai** la modificări morfologice sau de topică ale cuvintelor implicate (rostite în silabe diferite): *pare-* | *se* față de *se pare*.

• Alteori, ea poate duce la pronunțarea într-o singură silabă a unor sunete care, în alte situații, formează silabe diferite: *am văzu* | *t-o* față de (înv.) *o am văzut.*

• În anumite cazuri, cratima poate semnala şi producerea (inclusiv în fonetică sintactică) a unor fenomene care duc la **modificări fonetice** ale cuvintelor în cauză: **afereză, eliziune** sau **sinereză** (admise în anumite cazuri şi în limba literară).

• **Afereza (facultativă),** în cuvinte **compuse** sau **derivate,** a lui ***î*** din cuvintele de bază redă rostirea în tempo **rapid** a formațiilor cu adverbul *bine* şi cu prepoziția *de* de la teme care încep cu ***îm-, în-:*** *bi* | *ne-n* | *țeles, de-m* | *părțit, de-n* | *mulțit* şi a celor cu prefixele ***ne-*** şi ***re-,*** eventual şi ***pre-,*** de la acelaşi tip de teme: *ne-m* | *păcat, ne-n* | *țeles; a re-m* | *părți, a re-n* | *călzi, a pre-n* | *tâmpina* față de rostirea literară, în tempo **normal/lent:** *bine* | *înțeles; de* | *împărțit, de* | *înmulțit; ne* | *împăcat, ne* | *înțeles; a re* | *împărți, a re* | *încălzi; a pre* | *întâmpina;* cf. şi *ca-ntotdeauna, cu/pe-ncetul, de-a-ndoaselea* etc.

• **Eliziunea** poate fi:

a. obligatorie/permanentă: *din* | *tr-o* | *dată* < *dintru + odată, din* | *tr-un, în* | *tr-un, prin* | *tr-un* < *dintru/întru/printru + un, în* | *tr-a* | *devăr* < *întru + adevăr, m-a, v-a (văzut)* < *mă, vă + a (văzut);*

b. facultativă: *c-a văzut, c-un copil, du* | *p-o oră, fă* | *r-a (zice), n-a văzut, n-a* | *veam, n-o să vadă, pâ* | *n-a* | *colo, s-o vadă,* față de *că a văzut, cu un copil, după o oră, fără a (zice), nu a văzut, nu aveam, nu o să vadă, până acolo, să o vadă.*

• Aceste posibilități sunt exploatate în **poezie,** din rațiuni prozodice, permițând **reducerea** numărului de silabe:

Ne-nțeles rămâne gândul / Ce-ți străbate cânturile …; Ne spuneam atât de multe / Făr-a zice un cuvânt. EMINESCU

• **Sinereza** poate fi:

a. obligatorie/permanentă: *de-a dreptul* [dĕa], *le-a dat* [lĕa], *mi-a spus* [mĭa], *mi-o dă* [mĭo], *ne-am dat* [nĕam]**;**

b. facultativă, redând rostirea în tempo **rapid:** *de-a* | *bia* [dĕabĭa] față de *de abia* [de abĭa] în tempo **normal/lent;** cf. şi *de-un an, pe-un deal* etc.

• Există dublete sau triplete **omofone** neomografe, scrise cu **cratimă:** *în* | *tr-u* | *na* prep. + num.; *l-a, ne-am, s-a, v-a* pr. + vb. aux. sau **fără** cratimă/„legat”: *întruna* „mereu” adv., *la* prep., *neam* s. n./adv., *sa* pr./adj. pr., *va* vb. aux.

2. Leagă elementele unor compuse **mai slab** sudate decât cele scrise într-un cuvânt, şi anume:

2.1. adjective:

alb-albăstriu, aşa-zis, austro-ungar, bun-platnic, est-european, (dicționar) francez-italian, roşu-deschis;

2.2. adverbe:

astă-iarnă, azi-dimineață, azi-mâine, azi-noapte, după-amiază, harcea-parcea, târâş-grăpiş;

2.3. interjecții: *haida-de;*

2.4. pronume: *domnia-sa* „dumnealui”;

2.5. substantive:

acord-cadru, an-lumină, argint-viu, bună-credință, cafea-filtru, câine-lup, cerul-gurii, cuvânt-înainte, dublu-casetofon, ducă-se-pe-pustii, după-amiază, floarea-soarelui, gura-leului (plantă), *locotenent-colonel, mai-mult-ca-perfect, mamă-surogat, ochiul-boului* (plantă), *prim-ministru, prim-viceprim-ministru, proces-verbal, redactor-şef, scris-cititul,*

situație-limită, sud-est/Sud-Est (inclusiv între abrevierile lor: *S-E*), *unsprezece-metri* „lovitură de la 11 metri", *vel-spătar, viță-de-vie;*

• Compusele scrise cu cratimă se deosebesc astfel de îmbinările libere omofone: *ochiul boului.*

• Dar se scrie, rar, și cu **bară** oblică *scris/cititul.*

2.6. locuțiuni (adverbiale, prepoziționale, pronominale):

de colo-colo, (de) zor-nevoie, jur-împrejurul, una-alta, vrând-nevrând.

• Dar **compusele** cu un grad **avansat** de sudură se scriu **într-un cuvânt:** *untdelemn.*

2.7. cuvinte **repetate** (identic sau cu unele modificări) care formează o unitate, și anume:

2.7.1. adjective (unele folosite și ca adverbe):

(adevărul) gol-goluț, iute-iute, încet-încet, încet-încetișor, mare-mare, nou-nouț, repede-repede, repede-repejor, singur-singurel, talmeș-balmeș;

2.7.2. adverbe (unele folosite și ca adjective):

acuși-acuși, bine-bine, câine-câinește, doar-doar, foarte-foarte, fuga-fuga, fuga-fuguța, gata-gata, mai-mai, (ni)tam-nisam, poate-poate, prea-prea (nici ~, nici foarte-foarte), șontâc-șontâc, talmeș-balmeș;

... încet-încet începu să vadă. GALACTION

2.7.3. interjecții:

ala-bala, boc-boc, cri-cri-cri-cri, măi-măi, nani-nani, pâș-pâș, pis-pis, pu-pu-pup, șontâc-șontâc, șu-șu-șu, ta-ra-ta-ta, teleap-teleap, tilinc-tilinc, tipa-tipa, trosc-pleosc, ța-ța, țac-pac[1]*;*

He-he-he-he! că bune tinerețe ai mai avut! SADOVEANU

• Cf. și interjecția repetată care a dobândit (în limbajul copiilor) și valoare de **substantiv:** *na-na* „bătaie" *a da na-na.*

• Interjecțiile se pot scrie și:

a. cu **semnul exclamării:** *Vai! vai! de s-ar face dimineață.* BENIUC;

b. într-**un cuvânt:** *hâhâ(hî), hohoho, tralala, uiuiu, uliuliu;*

c. cu **blancuri** (rar): *Ha ha ha ha! i-a-nfundat!* CARAGIALE;

d. cu **puncte de suspensie** (rar): *Înghite Agachi... gâl... gâl... gâl.* ALECSANDRI.

2.7.4. pronume: *ceva-ceva* „puțin";

2.7.5. substantive:

Doamne-Doamne „Dumnezeu", *puncte-puncte, rânduri-rânduri* (interpretabil și ca loc. adv. „unul după altul", „în număr mare"), *tam-tam:*

Gânduri-gânduri... treceau prin cugetul lui Dănilă. GALACTION; *Și Apusul își împinse toate neamurile-ncoace; / Pentru-a crucii biruință se mișcară râuri-râuri...* EMINESCU;

• Dar în asemenea situații se poate folosi și **virgula,** între:

a. adjective: *mare, mare;*

[1] Devenită și s. n. ca denumire comercială a unui produs de lipit cu efect rapid.

b. adverbe: *foarte, foarte;*
c. interjecții: *Aho, aho, copii și frați... (Pluguşorul);*
d. substantive: *rânduri, rânduri: Trec, rânduri, rânduri, muncitorii...* BENIUC

3. Leagă componentele secvențelor (pop.) formate din substantive denumind **grade de rudenie/relații sociale** + adjective posesive (cu sau fără apocopă):

mamă-ta/(vulg.) *mă-ta, soră-ta, stăpână-sa, taică-su, tată-su/ta(c)-su/tat-su;*

4. Leagă anumite **prefixe** sau **sufixe** de baza derivatului în derivate **nesudate** (noi sau/și ocazionale):

anti-Gherea, ex-ministru, non-UE, ultra-progresist; poe-esc, STB-ist, X-ulescu;

• Cratima se pune și după prefixele folosite singure, pe prima poziție, în opoziție cu termenul de bază sau cu un derivat de la aceeași bază cu alt prefix:

plăți intra- și interbancare, concediu pre- și postnatal;

• Dar de obicei se scriu într-**un cuvânt** derivatele **obișnuite** cu prefixe și cu sufixe, iar elementele de compunere, prefixele și sufixele folosite independent, cu rol de **cuvinte,** se scriu **separat:** *auto, bio, moto, neo, trans; (voturi) contra; isme.*

5. Leagă articolul hotărât enclitic sau **desinența** de plural de cuvintele greu flexionabile, în:

5.1. numele **literelor** și ale **sunetelor:** *x-ul, z-uri;*

5.2. substantivele provenite din numerale cardinale notate cu **cifre:**

10-le „ zecele/nota 10", *11-le* „unsprezecele/echipa de fotbal";

5.3. împrumuturile neadaptate (fonetic/grafic) și numele de **locuri străine** a căror finală prezintă **deosebiri** între scriere și pronunțare (inclusiv în cazul lui *w* [ŭ], *y* [aĭ, eĭ]):

acquis-ul [aki̯|ul], bleu-ul [blö̯|ul], Bruxelles-ul [brüse̯lul], show-ul [şo̯|ul], pl. *show-uri; standby-ul [stendba̯ĭul], Strasbourg-ul [strasbu̯rul];*

• Dar, de regulă, articolul și desinența **nu** se despart prin cratimă de cuvintele la care se atașează: *bacul* „bacalaureatul", *tirul* „autocamionul".

• Este **contrară normelor** atașarea cu cratimă a articolului și a desinenței la **orice** împrumut (chiar neadaptat integral fonetic/grafic) ori nume **propriu străin** dacă literele în care se **termină** fac parte din alfabetul limbii române și se pronunță cu valoarea de bază din română (inclusiv *k* [c], *w* [v], *y* [i], [ĭ]). Acestea trebuie scrise **fără cratimă** la singular articulat sau la plural: *basedowul* [bazedo̯vul], *dandyul* [de̯ndiul], *folkul, New Yorkul* [nĭu̯ĭorkul]; *rockuri* [ro̯kur^{i}].

5.4. abrevierile/siglele/simbolurile folosite ca **substantive:**

CV-uri, pH-ul, STB-ul.

6. Leagă formanții *-lea, -a* din numeralele ordinale și sufixul *-ime* din substantivele desemnând fracții de numeralele cardinale corespunzătoare scrise cu **cifre** (romane sau arabe):

al XI-lea = al unsprezecelea, a 11-a = a unsprezecea, 16-ime = șaisprezecime;

7. Marchează în **abrevierile discontinui** omiterea unei secvențe din interiorul cuvântului abreviat, inclusiv al unui compus sudat:

ad-ție, d-ta, P-ța pentru *administrație, dumneata, Piața;*

8. Cratima **se păstrează** în **abrevierile** anumitor compuse scrise cu cratimă:

lt.-maj., N-V pentru *locotenent-major, nord-vest.*

• Dar **se suprimă** în majoritatea abrevierilor/simbolurilor: *Ah/A h, a.l., CD, CP, kgf, kWh, mf, m.m.c.p., P.P.S.* pentru *amper-oră, an-lumină, compact-disc, cal-putere, kilogram-forță, kilowatt-oră, mezzo-forte, mai-mult-ca-perfect, post-post-scriptum.*

9. Dintre **substantivele proprii,** se scriu cu **cratimă** între componente:

9.1.1. numele compuse ale majorității **unităților administrativ-teritoriale** din România, care trebuie să respecte Legea 290/2018 *pentru modificarea și completarea Legii nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului României:*

numele **județelor** *Bistrița-Năsăud, Caraș-Severin* și nume de **localități:** *Boldești-Scăeni, Bolintin-Vale, Bumbești-Jiu, Chișineu-Criș, Cluj-Napoca, Drăgănești-Olt, Drobeta-Turnu Severin, Fierbinți-Târg, Lehliu-Gară, Miercurea-Ciuc, Negrești-Oaș, Orașu Nou-Vii, Piatra-Neamț, Piatra-Olt, Popești-Leordeni, Sângeorz-Băi, Slănic-Moldova, Tăuții-Măgherăuș, Târgu-Neamț* (singurul compus cu *Târgu* scris cu cratimă în *Lege*)*;*

• Dar alte nume compuse (chiar similare) se scriu, conform *Legii,*

a. separat: *Satu Mare, Sântă Măria,* toate numele compuse cu *Târgu* (cu excepția lui *Târgu-Neamț*): *Târgu Mureș;*

b. într-un cuvânt: *Câmpulung, Sântana.*

9.1.2. unele nume **străine** compuse de **locuri** (inclusiv de **state, traduse/adaptate** în limba română): *Guineea-Bissau, Papua-Noua Guinee, Trinidad-Tobago;*

• Dar alte nume compuse de locuri se scriu:

a. într**-un cuvânt:** *Eurasia, Muntenegru:*

b. separat: *Capul Verde, Costa Rica.*

9.2. nume compuse de **persoane:**

Ana-Maria, Bogdan-Duică, Candiano-Popescu, Gheorghiu-Dej, Ioan-Aurel (Pop), Micu-Klein, Popescu-Tăriceanu, Schweizer-Cumpăna, Sturdza-Bulandra, Ștefănescu-Delavrancea.

Legea nr. 119/1996 *cu privire la actele de stare civilă*, la art. 66 alin. (1)-(2), stipulează că „la **întocmirea** actului de naștere, precum și a celorlalte acte de stare civilă, numele de familie și prenumele titularului [...] formate din două sau mai multe cuvinte se scriu cu cratimă".

• Dar alte nume compuse de persoane sunt scrise:

a. separat: *Alecu Ivan Ghilia, Ana Maria, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Caragiu Marioțeanu, Hagi Culea, Ion Marin Sadoveanu, Pană Dindelegan;*

b. într**-un cuvânt:** *Anamaria, Hagichirea, Hagiculea.*

9.3. numele compuse de **personaje** istorice, folclorice și literare:

Baba-Cloanța(-Cotoroanța), Barbă-Albastră, Cuza-Vodă, Făt-Frumos, Harap-Alb, Jumătate-de-Om-Călare-pe-Jumătate-de-Iepure-Șchiop, Muma-Pădurii, Negru-Vodă, Sfarmă-Piatră, Statu-Palmă-Barbă-Cot, Strâmbă-Lemne;

• Dar unele nume compuse de personaje se scriu **separat:** *Don Juan, Don Quijote, Moș Crăciun, Moș Ene, Palas Atena.*

9.4. numele compuse de **corpuri cerești:**

Calea-Lactee/Calea-Laptelui/Calea-Robilor, Carul-Mare, Cloșca-cu-Pui, Cornul-Caprei, Luceafărul-Ciobanilor, Luceafărul-de-Dimineață, Părul-Berenicei, Scroafa-cu-Purcei, Ursa-Mare;

• Dar unele nume compuse de corpuri cerești se scriu **separat:** *Steaua Polară.*

9.5. unele nume compuse de **sărbători:** *Lăsata-Secului, Moș-Ajun.*

• Dar majoritatea numelor compuse de sărbători se scriu **separat:** *Adormirea Maicii Domnului, Anul Nou, Iom Kipur, Săptămâna Mare.*

10. Cratima **separă segmentele** unui cuvânt în cazul **despărțirii** acestuia la capăt de rând. Ea trebuie **suprimată** dacă segmentul **nu** mai ocupă această poziție.

Când locul despărțirii ar coincide cu poziția cratimei proprii unui cuvânt, despărțirea în acel loc trebuie **evitată,** iar dacă acest lucru nu este posibil (de ex. în textele dispuse pe coloane înguste), o singură cratimă îndeplinește **dublul** rol.

11. Cratima redă grafic **pauzele** dintre silabele (fonetice ale) unor cuvinte rostite **sacadat,** cu intenție stilistică: *I-nac-cep-ta-bil!,* **numărul** cratimelor fiind în funcție de numărul silabelor.

• **II.** Ca semn de **punctuație,** cratima se folosește, **facultativ,** între:

1. cuvinte care exprimă un **raport** sau o **asociere,** redând sensul „dintre... și...”: *raportul semnificant-semnificat, transferul spațiu-timp;*

• Dar în acest caz se pot utiliza și:

a. bara oblică: *raportul semnificant/semnificat, transferul spațiu/timp;*

b. linia de pauză: *raportul semnificant – semnificat, transferul spațiu – timp;*

Linia de pauză se preferă cratimei pentru a reda **relația dintre două părți:** *Acordul de împrumut România – Franța, întâlnirea la nivel înalt NATO – Rusia.*

2. cuvinte sau **numere** care indică **limite** ale unor distanțe în **spațiu** sau ale unor intervale de **timp,** redând sensurile „dintre/între ... și, de la... (până) la (inclusiv), din... (până) în...”:

anii 2020-2021, distanța București-Ploiești, orele 8-16; paginile 1-22, perioada 1-23 august, temperaturi de 2-4 grade;

3. adverbe sau **numerale** (inclusiv scrise cu **cifre**) în construcții care exprimă **aproximația/imprecizia:** *de azi-de ieri* „de curând”, *două-trei zile, 10-12 ore;*

Numai când silea pe Sultănica să mestece doi-trei dumicați, se socotea în rai. DELAVRANCEA

• Dar în aceste situații se folosesc și:

a. bara oblică: *perioada 1/23 august;*

b. linia de pauză: *distanța București – Ploiești, perioada 1 – 23 august, paginile 1 – 22; două – trei zile;*

c. **virgula:** *de azi, de ieri; două, trei zile.*

• Cratima trebuie **preferată** liniei de pauză, deoarece oferă **economie** de spațiu, nefiind încadrată de **blancuri**[1], cu atât mai mult cu cât, spre deosebire de aceasta, este direct **accesibilă** pe **tastatura** obișnuită a dispozitivelor electronice.

[1] În DSL s.v. PAUZĂ **2.** d), se consideră că, în anumite situații, linia de pauză **nu** ar trebui încadrată de blancuri, ceea ce riscă a provoca derută în rândul celor care scriu, reducând deosebirile dintre ea și cratimă.

• **III.** Ca semn grafic **convențional,** printre altele, cratima:

1. însoțește în **lingvistică** elementele **lipsite de independență,** marcând **poziția** lor în cuvânt, sau servește la punerea în evidență a **silabelor:**

articolul *-ul,* desinența *-uri,* formantul *-lea,* infixul *-n-,* litera/vocala *î-,* prefixul *contra-,* radicalul *floar-;* vocale în hiat: *a-er;*

2. separă **silabele** în analiza **metrică:**

Co-dru-le-co-dru-ți-le-ce-mai-faci-dră-gu-ți-le... EMINESCU*;*

3. se folosește pentru indicarea **datei** cu cifre **arabe,** în uzul curent în ordine **„crescătoare"** zz-ll-aaaa: *12-11-2020 = 12 noiembrie 2020,* iar conform ISO 8601[1] , în ordine „descrescătoare" aaaa-ll-zz: *2020-11-12.*

• Neconcordanța dintre uzul românesc tradițional și norma internațională (mai recentă și puțin cunoscută și respectată) antrenează riscul confuziei între lună și zi în cazul numerelor de până la 12 (de ex. la indicarea datei de **expirare** a unor produse alimentare sau medicamentoase).

• Dar data poate fi indicată și cu **bară oblică:** *12/11/2020* și mai ales cu **punct:** *12.11.2020.*

1.2.5. Linia de pauză
[–]

• Linia de pauză[2] este o liniuță orizontală plasată aproximativ la jumătatea înălțimii literelor mici.

• Este mai lungă decât **cratima** și **nu** trebuie înlocuită cu aceasta și nici folosită în locul ei.

• Este în general precedată și urmată de **blanc**, ceea ce o deosebește în plus de **cratimă.**

• Spre deosebire de aceasta, linia de pauză **nu** este, în general, direct accesibilă pe tastatura dispozitivelor electronice actuale (și de aceea în locul ei se folosește adesea, **greșit, cratima**), dar se poate obține prin diferite **procedee,** în funcție de sistemul de operare și de dispozitiv, fiind previzibil ca aceste metode să evolueze în continuare.

• Linia de pauză este uneori și semn **ortografic (I.),** dar în principal semn de **punctuație (II.),** precum și semn grafic **convențional** în unele domenii.

• Pentru cel care scrie, ceea ce contează nu sunt însă aceste **distincții,** ci situațiile în care el **trebuie/poate** folosi sau **nu** linia de pauză, respectiv cratima.

• **I.** Ca semn **ortografic,** linia de pauză are o funcție foarte **limitată,** fiind utilizată, în mod **specific**, numai în scrierea unor formații cu **structură bipartită** (mai mult sau mai puțin ocazionale[3], considerate tradițional tot cuvinte compuse), și anume

---

[1] Elaborat în 1988 și revizuit de mai multe ori, inclusiv în 2019: ISO 8601-1:2019 *Date and time – Representations for information interchange – Part 1: Basic rules,* ISO 8601-2:2019 *Date and time – Representations for information interchange – Part 2: Extensions*.

[2] În ÎOOP, p. 81, se afirmă că linia de dialog și linia de pauză reprezintă **aceleași** semn de punctuație, deși se recunoaște că au două **funcții total diferite,** ceea ce impune concluzia că, deși identice grafic, sunt semne diferite, așa cum și sunt tratate în DSL.

[3] Din cauza numărului și a varietății lor, asemenea formații nu sunt incluse în *Dicționar,* grafia lor trebuind dedusă prin **analogie** cu exemplele date.

între componentele lor **majore,** care cuprind cel puțin un cuvânt compus propriu-zis scris la rândul lui cu **cratimă;** rolul liniei de pauză este acela de a reflecta grafic **ierarhia** raporturilor dintre termeni:

(relațiile) americano – nord-coreene = relațiile dintre America (= SUA) și Coreea de Nord; (Vântul suflă dinspre) nord – nord-est. = dinspre nord și nord-est; (Râul curge pe direcția) sud-est – nord-vest. = dinspre sud-est spre nord-vest.

• **Nu** se recomandă folosirea și la acest nivel a **cratimei:** (*direcția*) **sud-est-nord-vest,* care **nu** reflectă această ierarhie.

• Când locul despărțirii la capăt de rând ar coincide cu locul liniei de pauză din interiorul unei formații, aceasta trebuie **evitată** în acel loc, iar dacă acest lucru nu este posibil (de ex. în textele dispuse pe coloane înguste), linia de pauză **ține și locul cratimei** care ar marca despărțirea la capăt de rând.

II. • Ca semn de **punctuație**[1]**,** linia de pauză se folosește **între:**

1. cuvinte care exprimă un **raport** sau o **asociere,** redând sensul „dintre... și...": *raportul semnificant – semnificat, transferul spațiu – timp;*

• Dar în acest scop se pot utiliza și

a. bara oblică: *raportul semnificant/semnificat, transferul spațiu/timp;*

b. cratima: *raportul semnificant-semnificat, transferul spațiu-timp.*

2. cifre care exprimă **date calendaristice de tranziție,** cu valoarea prep. *pe, spre: În noaptea de 27 – 28 martie 2021 s-a schimbat ora*;

• Dar în aceste cazuri se folosește uneori **bara oblică:** *În noaptea de 27/28 martie 2021 s-a schimbat ora.*

3. cifre care exprimă **data** în **calendarul gregorian** raportat la cel **iulian** (pe **stil vechi** și **nou**):

Revoluția din 25 *octombrie – 7 noiembrie 1917.*

4. cuvinte sau **cifre** care indică **limite în spațiu:**

distanța București – Ploiești, paginile 1 – 22;

5. cuvinte care indică **durata,** inclusiv prin numere scrise cu **cifre:** *perioada 1 – 23 august;*

6. numerale alăturate (scrise cu cifre sau cu litere) care exprimă **aproximația/imprecizia:**

doi – trei copii, una – două zile, 12 – 24 de ore.

• În asemenea cazuri, linia de pauză este de evitat, întrucât, fiind încadrată de **blancuri,** generează **risipă** de spațiu; **cratima** este de preferat, inclusiv grație faptului că este accesibilă pe tastaturi: *perioada 1-23 august, distanța București-Ploiești, paginile 1-22; doi-trei copii, una-două zile, 12-24 de ore.*

7. pentru a reda **relația** dintre două părți (fiind preferată **cratimei**):

Acordul de împrumut România – Franța, întâlnirea la nivel înalt NATO – Rusia;

8. la citarea unor **titluri**, între părțile titlului sau între titlul și subtitlul unor lucrări și documente (în concurență cu **blancul,** cu **semnul de paragraf** sau cu **două-puncte**):

Certificatul de origine al vehiculului – Declarația producătorului vehiculului de bază;

[1] Pentru funcțiile liniei de pauză ca semn de **punctuație** în propoziție și în frază v. ÎOOP, p. 82-83.

9. (în special în stilul **juridic**) la marcarea unei structuri de apartenență, conducând și la o selecție contextuală a subiectului:

*Ministerul Economiei și Finanțelor – Agenția Națională de Administrare Fiscală va lua măsurile ce se impun. = Agenția Națională de Administrare Fiscală **din cadrul** Ministerului Economiei și Finanțelor….*

1.2.6. Punctul
[.]

• Punctul are forma unui cerculeț minuscul plin, plasat pe nivelul inferior al rândului.

• Este în principal semn de **punctuație**[1]**,** dar și semn **ortografic (I.)** și semn grafic **convențional** în anumite domenii **(II.).**

• Ca semn **ortografic,** punctul se folosește în **abrevieri** și **simboluri** – la **sfârșitul** sau/și în **interiorul** lor, putând fi **obligatoriu (I.1.), facultativ (I.2.)** sau **interzis (I.3.).**

• De regulă, el **nu** este precedat și **nici** urmat de **blanc** când este punct **interior** în **abrevieri/simboluri** complexe.

• Punctul **final** al unei **abrevieri** este, firește, urmat de **blanc** când îi succedă alt cuvânt: *acad. Eugen Simion,* precum și în cazul abrevierilor folosite independent sau care se află la sfârșitul unei fraze.

• Există și **abrevieri de sintagme**, **cu sau fără** punct **interior**, care se scriu cu **blanc** între componente:

ad int., *ad litt*., *ad val*., *al seg*., *art. cit*., *loc. cit*., *lucr. cit*., *op. cit.; nr. crt., ș.u.* pentru *ad interim, ad litteram, ad valorem* (lat.); *al segno* (it.), *articolul citat, locul citat, lucrarea citată, opera citată, numărul curent.*

I. Ca semn **ortografic,** punctul este

1. obligatoriu:

1.1 ca punct **final** în următoarele categorii de **abrevieri simple:**

1.1.1 abrevierile care **nu** păstrează **ultima literă** a cuvântului abreviat:

acad., add., adj., agr./agron., al./alin., ald., ap., arh., art., asist., av., bd., bl., buc., cap., cf., cl., col., conf., coord., cpt., cresc., d., dest., doc., dv./dvs., ec., ed., etc., ex., exp., fasc., fem., fig., gen., ian., ib./ibid., id., ing., intr., jud., lat., lect., long., masc., mil., min., ms., n., nov., nr., op., p., pass., pizz., plt., p.m., prof., r., rall./rallent., reg., rtr., rot., sc., sec., serg., str., șos., tab., tov., univ., v., vol.

pentru

academician/-ă, addenda (lat.), *adjectiv/adjunct/adjutant, agronom/-ă, alineat, aldină, apartament/apud* (lat.)*, arhipelag/arhitect/-ă, articol, asistent/-ă, avocat/-ă, bulevardul, bloc, bucăți, capitol, clasa, colonel/coloana, confer* (lat.) „compară", *conferențiar, coordonator, căpitan, crescendo* (it.), *domnul, destinatar, docent, dumneavoastră, economist/-ă, editor/ editură/ediție, et cetera* (lat.), *exemplu, expeditor, fasciculă, feminin, figură, general, ianuarie;* (lat.) *ibidem, idem; inginer/-ă, intrarea, județ, latitudine, lector, longitudine, masculin, mileniu,*

[1] Pentru funcțiile punctului ca semn de **punctuație** în propoziție și în frază v. ÎOOP p. 52-55.

minut, manuscris, nota, noiembrie, numărul, opus, pagină, passim (lat.), *pizzicato* (it.), *plutonier, postmeridian, profesor/profesoară, rândul, rallentando* (it.), *regiune, (în) retragere, rotație, scara, secol/secundă, sergent, strada/strâmtoarea, șoseaua, tabelul, tovarășul/tovarășa, universitar, vezi, volum* „tom";

1.1.2. câteva abrevieri care (în virtutea tradiției, a analogiei sau a regulilor altor limbi) **păstrează ultima literă** a cuvântului abreviat:

dr., drd., lt., mr., Mr., Mrs., nr. crt., slt.

pentru

doctor, doctorand, locotenent, maior; (engl.) *mister, mistress; numărul curent, sublocotenent;*

1.1.3. abrevierile **prenumelor masculine** și ale anumitor **termeni religioși:**

C./Const., G., Gh., I., Șt., Th.

pentru

Constantin, George, Gheorghe, Ion, Ștefan, Theodor; Sf. pentru *Sfântul/Sfânta*;

1.2. ca punct **interior fără blanc și final** în abrevierile **complexe** de la:

1.2.1. prenumele masculine compuse urmate de nume de familie:

B.P. Hasdeu, I.L. Caragiale

pentru

Bogdan Petriceicu Hasdeu, Ion Luca Caragiale;

1.2.2. denumirile de **ranguri bisericești:**

P.C. (Sa), P.F. (Sa), P.S.S., S.S.

pentru

Preacucernicia (Sa), Preafericirea (Sa), Preasfinția Sa, Sfinția Sa;

1.2.3. denumirile de **ranguri monarhice:**

A.S., A.S.R., M.S.

pentru

Alteța Sa, Alteța Sa Regală, Majestatea Sa;

1.2.4. anumite **expresii** de uz **internațional:**

A.D., d.c., D.S., h.c., N.B., P.S., s.v.

pentru

(lat.) *anno Domini;* (it.) *da capo, dal segno;* (lat.) *honoris causa* „datorită meritelor", *nota bene* „ia aminte", *post-scriptum, sub voce;*

1.2.5. anumite cuvinte **compuse/sintagme:**

a.c., a.i., a.v., a.m., c.m.m.d.c., c.m.m.m.c., d.a., d.ex., d.H., e.g., e.n., î.e.n., î.H., O.U.G., ș.a., ș.a.m.d., ș.c.l., ș.u.

pentru

anul curent; (lat.) *ad interim/ab initio; ad valorem, ante meridiem; cel mai mare divizor comun, cel mai mic multiplu comun, după-amiază, de exemplu, după Hristos,* (lat.) *exempli gratia; (în) era noastră, înaintea erei noastre, înainte de Hristos, Ordonanță de Urgență a Guvernului, și altele/alții, și așa mai departe, și celelalte, și următoarele;*

1.2.6. derivate cu prefixe (în terminologia farmaceutică, medicală) formate din litera inițială a prefixului + litera inițială a bazei:

c.i., i.d., i.m., i.v.

pentru

contraindicații, intradermic, intramuscular, intravenos.

2. facultativ, ca element **interior** (neurmat de blanc) **și final** în abrevieri **complexe** cu circulație națională:

C.F.R., S.U.A., U.E.

pentru

Căile Ferate Române, Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană.

• Punctul este uneori înlocuit în interiorul unor abrevieri prin **blanc:** *S T B* pentru *S.T.B./STB,* dar procedeul este nerecomandabil, deoarece duce la un aspect neelegant și la risipă de spațiu.

• Se recomandă scrierea unor asemenea abrevieri **fără punct**[1] (mai economică):

AGA, BBC, BCA, IMM, MAI, ONG, PAL, PFA, PIB, PFL, PVC, SF, TVA, UE, USLA

pentru

Adunarea Generală a Acționarilor, (engl.) *British Broadcasting Corporation/bumbac, beton celular autoclavizat, întreprinderi mici și mijlocii, organizație nonguvernamentală, plăci aglomerate din lemn, persoană fizică autorizată, produs intern brut, plăci fibrolemnoase, policlorură de vinil,* (engl.) *science-fiction, taxă pe valoarea adăugată, Unitatea Specială de Luptă Antiteroristă.*

Dar, prin tradiție, se scriu cu puncte: *P.S., P.P.S.*

3. interzis:

3.1. după **abrevierile** care **păstrează ultima literă** a cuvântului abreviat (cu excepțiile de sub **1.1.2.**):

cca, cdor, dl, dle, dna, dra, d-ta, d-voastră, jr/Jr, sr/Sr, vs

pentru

circa, comandor, domnul, domnule, doamna, domnișoara, dumneata, dumneavoastră, junior, senior, versus;

3.2. în **acronimele** cu statut de:

3.2.1. substantive proprii:

ADAS, AGERPRES, ALDE, ECOSOC, ROMARTA, TAROM

pentru

Administrația Asigurărilor de Stat, Agenția Română de Presă, Alianța Liberalilor și Democraților, Economic and Social Council (engl.), *Arta Românească, Transporturile Aeriene Române;*

3.2.2. substantive comune:

aragaz, elinvar, laser, quasar, radar, stas

[1] Unele abrevieri apar și scrise cu punct: *M.A.I. aproape de tine,* în titlul unei emisiuni TV, pentru *Ministerul Afacerilor Interne.*

pentru

Asociația Româno-Americană + gaz; fr. *elasticité invariable;* engl. *Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation, Quasi-stellar Radio Source, Radio Detection and Ranging; standard de stat;*

3.3. în cuvinte formate prin **trunchiere** (unele fam.):

antipolio, antitero, bac, dirig(ă), expat, grădi, mate, porno, prof(ă)

pentru

antipoliomielitic, antiterorist, bacalaureat, diriginte/dirigintă, expatriat, grădiniță, matematică, pornografic, profesor/profesoară;

3.4. în **abrevierile** scrise prin tradiție cu **bară oblică:**

c/val, m/n

pentru

contravaloare, motonavă.

4. Se scriu de asemenea **fără punct** (final sau/și interior):

4.1. următoarele categorii de abrevieri **simple** (scrise cu litere mari):

E, N, S, V; F, M pentru numele punctelor cardinale *est, nord, sud, vest* (și în compusele lor, respectiv

pentru *(sexul) femeiesc/masculin* (în stilul administrativ, în formulare);

4.2. următoarele categorii de **abrevieri** și **simboluri** simple și complexe (scrise cu litere mari sau/și mici), pentru termeni din diferite domenii:

4.2.1. astronomie, fizică, matematică:

A, cos, cosec, cotg, F, h, l, L, log, m, N, pH, QSR, sec, sin, tg, UV, V

pentru

arie, cosinus, cosecantă, cotangentă, forță, înălțime, lățime, lungime, logaritm, masă, număr natural, puterea hidrogenului, quasar, secantă, sinus, tangentă, ultraviolete, volum;

4.2.2. chimie (simbolurile elementelor):

Ag, Al, B, C, Ca, Cl, Fe, He, I, K, Li, Mg, N, O, P, Ra

pentru

argint, aluminiu, bor, carbon, calciu, clor, fier, heliu, iod, kaliu, litiu, magneziu, nitrogen, oxigen, fosfor, radiu;

4.2.3. finanțe (simboluri/coduri de monede):

EUR/Eur, Fr, Ft, MDL, Pf, PL/zl, R, ROL, RON, Rs, TL, USD [cit. *usede*]

pentru

euro, franc, forint, leu moldovenesc, pfenig, zlot nou, rublă rusă, leu (vechi), leu (nou), rupie indiană, liră turcească; engl. *United States dollar;*

4.2.4. medicină:

ADN, ASLO/Aslo, BCG, EEG, EKG, IDR, ORL, Rh, TBC, VSH

pentru

acid dezoxiribonucleic, antistreptolizina O, Bacillus Calmette-Guérin, electroencefalogramă, electrocardiogramă, intradermoreacție, otorinolaringologie, (factorul) Rhesus, tuberculoză, viteza de sedimentare a hematiilor;

4.2.5. muzică:

AS, f, ff, p, pp

pentru

al segno, forte, fortissimo, piano, pianissimo (it.);

4.2.6. transporturi (tipuri de trenuri, mărci de automobile, de avioane):

FIAT, IL, IR, R

pentru

Fabbrica Italiana Automobili Torino (it.), (avion) *Iliușin,* (tren) *(inter)regional;*

4.3. abrevierile unor **nume proprii de instituții:**

BCR, BERD, BNR, CEC, ISO, NATO, OMS, ONU, PMP, PNL, SIF, SRR, SRTV, UDMR, UNESCO, USR

pentru

Banca Comercială Română, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Banca Națională a României, Casa de Economii și Consemnațiuni; International Organization for Standardisation, North Atlantic Treaty Organization (engl.), *Organizația Mondială a Sănătății, Organizația Națiunilor Unite, Partidul Mișcarea Populară, Partidul Național Liberal, Societatea de Investiții Financiare…, Societatea Română de Radiodifuziune, Societatea Română de Televiziune, Uniunea Democrată Maghiară din România, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* (engl.), *Uniunea Salvați România;*

4.4. alte abrevieri **complexe** cu caracter internațional:

CD-ROM, CV, GMT, IQ, ISBN, ISSN

pentru

Compact Disc Read-Only Memory (engl.), *curriculum vitae* (lat., dar intrat prin engl.), *Greenwich Mean Time, intelligence quotient, International Standard Book Number, International Standard Serial Number* (engl.);

4.5. indicativele **județelor** din România și ale **statelor** (pentru circulația rutieră; proprietatea intelectuală): *PH; RO* pentru *Prahova, România;*

4.6. denumiri multiple de **ranguri monarhice** (conform protocolului Casei Regale a României):

AALLRR, MMLL pentru *Altețele Lor Regale, Majestățile Lor;*

4.7. unele **abrevieri/simboluri complexe** (scrise fără punct interior) de la **cuvinte compuse scrise cu cratimă/cratime:**

Ah/A h, CD, CP, DJ, kgf, kWh, mf, pf, tdW, tf

pentru

amper-oră; Compact-Disc (engl.), *cal-putere; disc-jockey* (engl.), *kilogram-forță, kilowatt-oră; mezzo-forte, piano-forte* (it.); *tonă-deadweight* (engl.); *tonă-forță.*

• Dar câteva păstrează cratima: *N-V* pentru *nord-vest*.

5. Simbolurile **unităților de măsură** se scriu conform standardelor internaționale și interne[1] (chiar când acestea nu coincid cu regulile ortografice ale limbii române) și anume **fără punct** (final și interior):

A, a, at, cal, cm, dal, dB, Gcal, g, h, ha, hl, in, J, kg, km, km/h, l, m, mag, MHz, Mm, mm, N, ns, ps, q, R, s, st, t, V, W, yd, µ, µm

pentru

amper, ar, atmosferă, calorie, centimetru, decalitru, decibel, gigacalorie, gram, oră, hectar, hectolitru; inch (engl.)*/țol; Joule, kilogram, kilometru, kilometru pe oră, litru, metru, miriagram, megahertz, milă marină, milimetru, newton, nanosecundă, picosecundă, chintal, röntgen, secundă, ster, tonă, volt, watt, yard, micron, micrometru*.

• La **abrevieri/simboluri** scrise **cu** sau **fără punct** final, articolul hotărât și desinența de plural se leagă prin cratimă: *DJ-ul, OK-ul, OK-uri, P.S.-ul, P.S.-uri.*

• Dacă o abreviere terminată cu punct se află la sfârșit de frază, după ea **nu** se pune și punct final de frază: *S-au adoptat multe O.U.*

• Punctul (neurmat de blanc) se folosește curent la exprimarea cu cifre arabe a **datei:** *12.11.2020 = 12 noiembrie 2020* (în concurență cu **bara oblică** și cu **cratima**) și a **orei:** *12.00.*

Conform standardului internațional ISO 8601[2], **data** trebuie exprimată însă cu ajutorul **cratimei,** în ordinea *2020-11-12,* iar **ora** cu ajutorul semnului **două-puncte:** *12:00.*

II. Ca semn grafic **convențional,** în scrierea numerelor **mari,** pentru despărțirea grupurilor de câte **trei cifre,** se recomandă folosirea în română a **punctului** (și **nu** a **blancului**[3] sau a **virgulei**[4]**,** ca în practica **anglo-americană**): *1.000; 10.000, 1.205.200 (o mie…).*

Când asemenea numere indică ani calendaristici sau pagini, se scriu **fără** punct sau blanc: *anul/pagina 1000.*

1.2.7. Alte semne de punctuație cu rol ortografic

• Pe lângă semnele propriu-zis ortografice, în scrierea unor **succesiuni** de cuvinte se folosește uneori un semn de **punctuație** propriu-zisă: **semnul exclamării** sau **virgula.**

• Se poate considera că, în anumite situații, ele au rol și de semne **ortografice** datorită faptului că apar între **cuvinte** în situații în care, de obicei, se utilizează **cratima: interjecții** repetate pentru ambele semne în discuție, iar, în cazul virgulei,

---

[1] ISO 80000-1:2009, *Quantities and units Part 1: General* (înlocuit cu ISO/CD 8000-1, cf. și *Corrigenda* ISO 80000-1:2009/*Cor* 1:2011), ISO 31-0 – 31-13: 1992, ISO 1000: 1992 *SI units and recommendations for the use of their multiples and of certain other units*. Sistemul de unități de măsură legal în România este *Système international d'unités (SI),* 8e éd., a cărui formă revizuită de Bureau international des poids et mesures este în vigoare de la 20 mai 2019; v. și *Sistemul Internațional de unități de măsură (SI)* | *Instrucțiuni* 207/1968.

[2] ISO 8601-1:2019 *Date and time -- Representations for information interchange -- Part 1: Basic rules,* ISO 8601-2:2019 *Part 2: Extensions*.

[3] Care poate pune probleme la sfârșit de rând.

[4] Maniera anglo-americană, imitată uneori în România în texte administrative etc., contrar cutumelor românești, dă naștere la confuzii periculoase.

și alte cuvinte **repetate** sau **numerale** din construcții care exprimă **aproximația/ imprecizia**[1]**.**

• Folosirea acestor semne în asemenea cazuri este **facultativă** (cu excepția **locuțiunilor** scrise cu **virgulă**), una și aceeași succesiune putând fi scrisă cu semne diferite – mai ales cu **cratimă,** uneori cu **virgulă,** mai rar cu **semnul exclamării.**

• Rar, între **interjecții** repetate se înregistrează și **alt** semn de punctuație, **punctele de suspensie:** *Înghite Agachi... gâl... gâl... gâl.* ALECSANDRI

• Posibilitatea substituirii, în anumite situații, între **semnul exclamării,** respectiv **virgulă,** și **cratimă** (ultima fiind în general opțiunea din intrările de dicționar) **nu** conduce la considerarea și a acestora ca semne ortografice propriu-zise[2]. Se pune chiar întrebarea dacă asemenea secvențe scrise cu semnul exclamării sau cu virgulă reprezintă **un** cuvânt sau **mai multe** cuvinte (de aceea, majoritatea variantelor scrise cu unul dintre aceste două semne nu sunt cuvinte-titlu în dicționare).

• Pentru cel care scrie, asemenea **distincții** nu sunt însă importante; ceea ce interesează este **care semne** se pot folosi în asemenea situații.

• Semnul exclamării și virgula **nu** sunt precedate, dar sunt **urmate** de **blanc.**

1.2.7.1. Semnul exclamării[3]
[!]

• Semnul exclamării – numit și *semn de exclamație* sau (înv.) *semnul mirării* – este format dintr-o liniuță verticală ușor îngroșată în partea superioară în scrisul de tipar, având înălțimea unei litere mari, și un punct minuscul sub ea la mică distanță, plasat la baza rândului.

• El se pune între **interjecții:**

1. repetate (identic, câte două sau câte trei):

*A**!** a**!** a! mi-a scos alta!* CARAGIALE**;** *Ho**!** ho! nu mai vrei belete?* CARAGIALE

2. rimate:

*N-apuc să răspunz, domnule, și șart**!** part**!** trosc**!** pleosc! patru palme.* CARAGIALE

3. diferite:

*U**!** O**!** Pi**!** Bre! Ce scandal!* NEGRUZZI.

• Sub raportul semnelor folosite, scrierea construcțiilor cu interjecții prezintă o mare **variație.** Astfel, interjecțiile repetate se scriu și[4]:

a. cu **cratimă:** *Una, două... șase, murmură baba, ho**-**ho, destul!* SADOVEANU

---

[1] Dar după o singură interjecție sau după ultima interjecție dintr-o serie, semnul exclamării și virgula sunt folosite în calitatea lor de semne de **punctuație.**

[2] Virgula este utilizată ca semn de **punctuație** în **formule de invocare** având pe prima poziție un cuvânt cu valoare de/o interjecție, iar pe a doua poziție un substantiv (propriu) în vocativ: *feri**,** Doamne; scârț**,** Mariț**o**!; tronc**,** Marghioalo!,* precum și între cuvinte repetate care formează o unitate și în care este în concurență cu **cratima.**

[3] Netratat în DOOM[2].

[4] Situații menționate în ÎOOP, p. 90, la **cratimă** ca semn de **punctuație.** În ÎOOP, p. 60, se afirmă că se despart prin cratimă sau prin virgulă **interjecții repetate** care formează o **unitate,** și anume între care în rostire **nu** se fac pauze.

b. cu **virgulă:** *Hei, hei! nu știți dumneavoastră ce poam-a dracului e Harap-Alb aista.* CREANGĂ; *– Lăutari sunt? – Ho, ho! Câți pofțești.* CREANGĂ

c. într-**un cuvânt:** *Strângea hățurile, repetând lin și totuși poruncitor: Hohoho!... Hohoho!...* REBREANU

d. (rar) cu **puncte de suspensie:** *Înghite Agachi... gâl... gâl... gâl.* ALECSANDRI.

• În virtutea faptului că **interjecțiile** pot exprima prin ele înseși un **enunț,** cele repetate și despărțite prin semnul exclamării pot fi considerate cuvinte **independente,** iar **semnul exclamării** dintre ele poate fi interpretat și ca având valoarea proprie de semn de **punctuație** (cu atât mai mult când interjecția care urmează după el este scrisă cu **literă mare**), marcând **pauze** mai mari în rostire:

... De-abia se mai aude, departe: *Cioc! Cioc! Cioc!* GÎRLEANU.

1.2.7.2. Virgula
[,]

• Virgula se plasează după cuvânt, pe nivelul inferior al rândului. Conform **Academiei Române,** desenul ei evocă cifra **9** (ca și în scrisul de mână). În scrisul la **calculator,** aceasta este și forma adoptată de normele internaționale și respectată în fonturi ca Times New Roman ș.a. În alte fonturi însă, virgula seamănă mai curând cu accentul ascuțit.

Între cuvinte, virgula **desparte:**

1. componentele unor **locuțiuni adverbiale** cu structură **simetrică, ritmate/rimate**[1]**:**

de bine, de rău „cu mai mult ori mai puțin folos”*:*

Cu chiu, cu vai ajungem la Brădiceni... VLAHUȚĂ; *Cu voie, fără voie, … o să fiu musafirul d-tale.* HOGAȘ; *De silă, de milă, fu nevoit a mai aștepta încă un an.* ISPIRESCU; *De voie, de nevoie trebui să se scoale.* CREANGĂ; *Logodna s-a făcut pe vrute, pe nevrute.* GALACTION.

• Ele apar uneori despărțite prin **cratimă:** *Legumicultura de voie-de nevoie* (internet).

2. cuvinte **repetate** (identic sau cu modificări) care formează o **unitate**[2], și anume:

2.1. adjective: *Mare, mare, o mare iubire...* (manea);

2.2. interjecții (identice sau diferite):

Aho, aho, copii și frați... (Plugușorul); Cioc, boc, treci la loc! TEODORESCU; *...gogâlț, gogâlț... îi mergeau sarmalele întregi pe gât.* CREANGĂ; *Ha, ha! măi badeo, mi-ai căzut la mână acu?* ALECSANDRI; *Ha, ha, ha! bietul ispravnic!* ALECSANDRI; *Noapte bună, Moș Arvinte, Fă hor, hor de-acu-nainte.* ALECSANDRI; *Nani, nani, puiul meu...* ALECSANDRI; *Nț, nț, nț, că rea a mai ajuns lumea în ziua de azi, nț, nț... (internet); Și odată pornesc ei, teleap, teleap, teleap.* CREANGĂ;

2.3. pronume: *Am auzit tot, tot, tot.* CARAGIALE;

2.4. substantive (unele succesiuni interpretabile și ca **locuțiuni adverbiale**):

Începu a se strânge în cete, cete... NEGRUZZI.

• Dar în aceste situații se poate folosi și **cratima**[3] (soluția consemnată, în general, în **dicționare**), între:

a. adjective: *mare-mare;*

b. adverbe: *cum-necum; ... încet-încet începu să vadă.* GALACTION;

---

[1] Situație nemenționată cu privire la virgulă în ÎOOP și în DSL.

[2] Situație în care folosirea virgulei este înregistrată ca posibilă în ÎOOP, p. 90.

[3] Situație menționată la cratimă ca semn de punctuație în ÎOOP, p. 90.

c. interjecții: *He-he-he-he! că bune tinerețe ai mai avut!* SADOVEANU; *Au pornit teleap-teleap!* SCRIBAN;

Interjecțiile se pot scrie și:

(i) cu **semnul exclamării:** *Vai! vai! de s-ar face dimineață.* BENIUC;

(ii) (rar) **într-un cuvânt:** *Începu a râde hâd și strâmbându-se: hîhî!* EMINESCU; *Hîhîhî! nenee! moș Andronic o spus o poveste.* BOGDAN; *Strângea hățurile, repetând lin și totuși poruncitor: Hohoho!... Hohoho!...* REBREANU;

(iii) (rar) în cuvinte **separate:** *Ha ha ha ha! i-a-nfundat!* CARAGIALE;

(iv) (rar) **cu puncte de suspensie:** *Înghite Agachi... gâl... gâl... gâl.* ALECSANDRI

d. substantive: *Gânduri-gânduri... treceau prin cugetul lui Dănilă.* GALACTION

3. numerale (inclusiv scrise cu **cifre**) din construcții care exprimă **aproximația/ imprecizia**[1]**:**

Ce focul, bade, te ține / De nu vii seara la mine / Batăr la două, trei zile? JARNÍK, BÂRSEANU

• Dar între numerale **juxtapuse** se pot folosi și:

a. cratima: *Numai când silea pe Sultănica să mestece doi-trei dumicați, se socotea în rai.* DELAVRANCEA

b. linia de pauză: *două – trei zile.*

1.3. *Conversia unor sisteme de scriere*[2]

• Când sunt folosite în **contexte românești,** cuvintele și numele proprii din limbi scrise cu alte a**lfabete** decât cel latin sau cu alte **sisteme de scriere** sunt supuse **transcrierii,** respectiv **transliterării,** care conduc, ambele, la convertirea formei grafice a cuvintelor dintr-o limbă sau o scriere în alta. Este vorba de **două** operațiuni distincte, prin care redarea aceluiaș cuvânt se face în mod **diferit.**

• 1.3.1. Transcrierea

Reprezintă convertirea formei grafice a cuvintelor dintr-o limbă în alta prin redarea (aproximativă) a **pronunțării** din limba de proveniență cu ajutorul sistemului de **semne** și al convențiilor **ortografice** ale limbii **în care se face transcrierea,** în cazul în speță ale limbii **române.** De aceea, transcrierea în caractere latine **diferă** în funcție de limba în care se transcrie. Cuvintele din limbile care se scriu cu alt alfabet decât cel latin se redau cu acesta după reguli de **corespondență** stabilite pentru fiecare limbă în care se transcrie.

• Transcrierea[3] se folosește în textele **curente** destinate marelui public (literatură, manuale, presă ș.a.). Ea poate fi fonologică sau fonetică.

• 1.3.2. Transliterarea

Este reprezentarea **caracterelor** unei scrieri (**alfabetice** sau **silabice**) în caracterele alfabetului **în care se face conversia.** Ea se efectuează în principiu **caracter cu caracter.**

---

[1] Situație înregistrată în ÎOOP, p. 90 și în DSL s.v. **VIRGULA 1.** l).

[2] Capitol **nou,** cu corespondent **minim** în anexele la DOOM[1].

[3] La editarea textelor românești scrise cu litere **chirilice** sau cu variante ortografice mai **vechi** ale scrierii limbii române cu alfabetul **latin** se aplică **reguli** specifice de transcriere, care nu sunt prezentate aici.

• Transliterarea **nu** depinde de normele ortografice ale limbii **în care se transliterează**. Ea se face după **sistemele oficiale** stabilite pentru limbile supuse transliterării sau după alte norme **naționale** ori **internaționale.**

• Standardele internaționale pentru conversia sistemelor de scriere urmăresc asigurarea unui sistem de convertire **riguros, univoc** și **complet reversibil, fără** ambiguități. El trebuie să permită schimbul **internațional de informații** prin comunicarea cu mijloace **manuale, mecanice sau electronice** a mesajelor scrise între **oameni** sau **mașini,** care să le poată transmite și reconstitui **automat.** De aceea la transliterare se face **abstracție** de considerente fonetice sau estetice și de uzanțe naționale.

• Transliterarea redă **grafia, nu pronunțarea** cuvintelor. Reprezentările rezultate pe baza ei nu pot fi totdeauna pronunțate **exact** conform uzanțelor fonetice ale limbii supuse conversiei, dar persoana care cunoaște limba convertită **poate** reconstitui în mod neechivoc grafia și, între anumite limite, și pronunțarea originară.

• Transliterarea diferitelor caractere este reglementată prin **sisteme** internaționale care redau aceste caractere prin **aceleași** litere pentru **toate** limbile scrise cu alfabetul în care se face transliterarea (în cazul în speță, cu cel **latin**[1]). Este vorba de standarde ISO[2], dintre care majoritatea sunt traduse, eventual completate și adoptate și ca standarde române/SR ISO[3].

Transliterarea se folosește în situații mai **speciale** decât transcrierea: în acte de stare civilă și notariale, în comunicații poștale, în lucrări de bibliografie (cataloage, indici), de cartografie, de geografie, de istorie, de lingvistică.

• În cele ce urmează se dau normele de conversie în alfabetul latin a sistemelor de scriere **alfabetice** și **nealfabetice** ale câtorva dintre limbile cele mai răspândite.

• 1.3.3. Transliterarea caracterelor chirilice moderne în caractere latine.

Alfabetul chirilic modern este adaptat, cu unele diferențe, pentru limbile **slave** belarusă, bulgară, macedoneană, rusă, sârbă (alături de cel latin) și ucraineană, precum și pentru limbi **neslave** din fosta URSS. El nota și **româna** din **RSS Moldovenească** până la obținerea independenței acesteia.

Transliterarea caracterelor chirilice în caractere latine se face conform SR ISO 9:1997 *Informare și documentare. Transliterarea caracterelor chirilice în caractere latine. Limbi slave și neslave* (înlocuind STAS 5309/1-89), care transpune standardul ISO 9:1995 (confirmat în 2017) *Information and documentation – Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters – Slavic and non-Slavic languages* (înlocuind ISO 9:1986). SR 13456:2000 reglementează *Transliterarea simplificată a caracterelor chirilice în caractere latine fără semne diacritice*.

• Multe litere chirilice sunt redate în **transliterare** cu **alte** semne decât în **transcrierea** lor curentă în limba română.

---

[1] Ea se poate face și în alfabetul chirilic etc.

[2] International Standard Organization/Organizația Internațională de Standardizare/standard internațional.

[3] Textele standardelor nu se găsesc pe internet, trebuind cumpărate de la ASRO.

• 1.3.3.1. Redarea în română a cuvintelor şi a numelor din limba rusă

Litera din alfabetul rus	Echivalentul românesc
А а	*A a*
Б б	*B b*
В в	*V v* (v. şi mai jos)
Г г	1. *G, g* + ***a, o, u,*** consoană
	2. *Gh, gh* + ***e, i***
Д д	*D d*
Е е	*E e*
Ё ё	*Io io* (vezi şi mai jos)
Ж ж	*J j*
З з	*Z z*
И и	*I i*
Й й	*I i*
К к	1. *K k (Kalmâkia, Kârgâzstan, Uzbekistan)*
	2. *C, c* în unele cuvinte, prin tradiţie *(kalmâc, uzbec)*
Л л	*L l*
М м	*M m*
Н н	*N n*
О о	*O o*
П п	*P p*
Р р	*R r*
С с	*S s*
Т т	*T t*
У у	*U u*
Ф ф	*F f*
Х х	*H h*
Ц ц	*Ţ ţ*
Ч ч	1. *C c* + ***e, i***
	2. *Ce ce* + ***a***
	3. *Ci ci* • + ***o, u,*** consoane • la sfârşit de cuvânt
Ш ш	*Ş ş*
Щ щ	1. *Şc şc* + ***e, i***
	2. *Şce şce* + ***a***
	3. *Şci şci* • + ***o, u*** • la sfârşit de cuvânt
Ъ ъ	∅
Ы ы	*Â â* în interiorul cuvintelor *Î î* la sfârşit de cuvânt
Ь ь 1. + *е, я* şi după *ч* 2. în celelalte situaţii	1. *I i* 2. ∅
Э э	*E, e*
Ю ю	*Iu iu*
Я я	*Ia ia*

Я я	1. *Ia ia* • iniţial • după vocală
	2. *ea* după consoană

• La transcrierea în limba română a numelor **proprii** din limba rusă:

- litera chirilică ***е*** trebuie redată prin litera lat. ***e*** (**nu** prin *ie*): *Менделеев – Mendeleev;* excepţii (prin tradiţie): *Достоевский – Dostoievski, Тургенев – Turgheniev*[1]*;*

- unele nume **proprii** de persoană terminate în ***-ёв,*** precum *Киселёв* (cf. numele jurnalistului *D.K. Kiseliov*), *Горбачёв – Gorbaciov* au fost redate în trecut în alte cazuri prin ***ef/eff,*** după model francez, păstrat în numele guvernatorului *Pavel Kiseleff;*

- rus. ***-ий*** din numele **proprii** se transcrie ***i:*** *Достоевский – Dostoievski;*

- litera chirilică ***к*** şi grupul ***кс*** se redau prin litera lat. ***k,*** respectiv prin ***ks*** (**nu** prin ***cs*** sau ***x***): *Aleksandr Nevski, Alekseev, Aleksei* (faţă de rom. *Alexandru, Alexeev, Alexei*), iar sunetul [k'] – prin ***k*** (**nu** prin *ch*): *Uzbekistan, Kirov;*

- secvenţa ***ча*** se redă prin ***cea:*** *Ceaikovski, Ceapaev, Goncearov;*

- litera ***ы*** din interiorul cuvintelor se redă prin ***â*** (**nu** prin ***î***): *Cernâşevski, kalmâc, Kalmâkia, kârgâz, Kârgâzstan, Kolâma, Saltâkov, Vâborg,* conform **normelor ortografice actuale ale limbii române;**

- litera ***я*** se redă prin ***ia*** la început de cuvânt şi după vocală: *Ialta, Maiakovski, Zoia,* şi prin ***ea*** după consoană: *Celeabinsk, Kolea, Olea, Tanea, Timireazev, Valea, Vanea* (dar s-a scris şi *Unchiul Vania*), *Vasea, Volodea*, dar prin ***ia*** în *Nadia, Sonia,* pătrunse prin intermediar occidental, precum şi în *Tania* ş.a., când este vorba de purtătoare romînce.

• Este greşită redarea (parţial) **anglicizată** (practicată uneori la TV şi în unele publicaţii), după modelul surselor în limba engleză din care se preiau informaţiile, a numelor **proprii** scrise în limbile de origine cu alfabetul chirilic modern: corect *Anton Pavlovici Cehov, Elţân, Kârgâzstan, Navalnâi, Piotr Ilici Ceaikovski, Sahalin,* **nu** **Anton Pavlovich Chekhov*, *Yeltsyn,*Kyrgyzstan, *Navalny, *Pyotr Ilyich Tchaikovsky, *Sakhalin.*

• **1.3.3.2. Redarea în română a unor caractere din limba bulgară** (diferită de cea pentru rusă)

Litera din alfabetul limbii bulgare	**Echivalentul românesc**
Г г + ***ъ***	*Gh gh*
К к + ъ	*Ch ch*
Щ щ	*Şt şt*
Ь ь după ***г, к, с*** şi + ***о***	*I i*
Ъ ъ	*Ă ă*

[1] *Belarus* este forma oficială adoptată de statul respectiv după dobândirea independenţei şi care a înlocuit forma preluată din limba rusă *Bielorusia.*

• Pentru transliterarea caracterelor chirilice ale limbii bulgare în caractere latine a fost creat în 1952 un sistem care a fost înlocuit în 1995 cu unul ales de guvernul bulgar ca sistem **oficial** de transliterare, promulgat prin acte normative începând din anul 2000 și apoi în 2009, devenit oficial și la ONU (din 2012), în Marea Britanie și în SUA (din 2013).

• 1.3.3.3. Redarea în română a literelor specifice limbii sârbe

Deoarece limba sârbă se scrie oficial atât cu alfabetul **chirilic,** cât și cu cel **latin**[1]**,** cuvintele din sârbă scrise cu litere chirilice trebuie redate cu litere latine în forma lor din alfabetul **ei** latin, chiar dacă unele litere din alfabetul chirilic al sârbei au în acesta corespondente **diferite** de cele din transliterarea internațională și din transcrierea în limba română a acelorași caractere ale limbii ruse.

Litera din alfabetul chirilic al limbii sârbe	Echivalentul din alfabetul latin al limbii sârbe
Ђ ђ	*Đ đ*
Ж ж	*Ž ž*
Ј ј	*J j*
Љ љ	*Lj lj*
Њ њ	*Nj nj*
Ћ ћ	*Ć ć*
Ц ц	*C c*
Ч ч	*Č č*
Џ џ	*Dž dž*
Ш ш	*Š š*

• 1.3.4. Transliterarea caracterelor arabe în caractere latine

Se face conform standardelor ISO 233:1984 *Documentation – Transliteration of Arabic characters into Latin characters* (anterior ISO/R 233:1961, confirmat în 2017) și ISO 233-2:1993 *Information and Documentation. Transliteration of Arabic characters into Latin characters – Part 2: Arabic language – simplified transliteration* (care reglementează transcrierea simplificată a caracterelor arabe pentru informații bibliografice, pornind de la ISO 233:1984), standard adoptat ca SR ISO 233-2:1996

[1] Ca **limbă a unei minorități naționale** cu reprezentare parlamentară din România scrisă și cu **alfabetul latin,** limbii **sârbe** i se aplică în România *Legea* 183/2006 *privind utilizarea codificării standardizate a setului de caractere în documentele în formă electronică* și *Ordinul* 414/2006 *al ministrului comunicațiilor și tehnologiei informației cu privire la utilizarea codării standardizate a seturilor de caractere în documentele în formă electronică* (V. ANEXE).

Informare și documentare. Transliterarea caracterelor arabe în caractere latine. Partea 2: Limba arabă. Transliterare simplificată (ex.: *Marrakech* [marak'e̲ș]).

• 1.3.5.Transpunerea semnelor chineze în litere latine

Chineza se scrie cu **logograme** numite *hanzi,* totalizând cca 40.000 de caractere. Dintre acestea sunt folosite curent sub 10.000; un chinez cult recunoaște 6-7.000 de logograme; pentru a citi un ziar este necesară cunoașterea a 3.000 de caractere; alfabetizarea presupune familiarizarea cu 2.000 de logograme.

• Au existat mai multe sisteme de transpunere a semnelor chineze în litere latine. Pentru redarea în alfabetul latin a sistemului de scriere simplificat (față de cel tradițional) din RP Chineză, China[1] și ISO au adoptat sistemul *Hanyu Pinyin* (sau „Schema alfabetului chinezesc fonetic")/*Pinyin*/ISO 7098:1982 *Documentation – Romanization of Chinese,* înlocuit prin ISO 7098: 1991, care folosește toate literele alfabetului latin și patru semne diacritice pentru redarea tonurilor.

• 1.3.6. Transliterarea caracterelor ebraice în caractere latine

Se face conform standardului ISO 259-2:1994(E): *Information and documentation – Transliteration of Hebrew characters into Latin characters, Part 2: Simplified transliteration,* adoptat ca SR ISO 259-2:1996 *Informare și documentare. Transliterarea caracterelor ebraice în caractere latine. Partea 2: Transliterare simplificată,* cf. și ISO 259-3:1999 *Conversion of Hebrew Characters into Latin characters. Part 3: Phonemic Conversion*.

• 1.3.7. Conversia caracterelor grecești[2] în caractere latine

Se face conform SR ISO 843:2014 *Informare și documentare. Conversia caracterelor grecești în caractere latine,* care transpune standardul ISO 843:1997 *Information and documentation – Conversion of Greek characters into Latin characters* (inițial ISO/R843:1968; versiune corectată 1999-04; confirmat în 2017).

Litera din alfabetul grecesc	Numele literei	Conversia în alfabetul latin
Α α	*a̲lfa*	*A a*
Β β	*be̲ta*	*V v*
Γ γ	*ga̲ma*	*G g*
Δ δ	*de̲lta*	*D d*
Ε ε	*e̲psilon*	*E e*
Ζ ζ	*ze̲ta*	*Z z*
Η η	*e̲ta*	*Ī ī*
Θ θ	*te̲ta*	*Th th*
Ι ι	*io̲ta* [ĭo̲ta]	*I i*
Κ κ	*ka̲pa*	*K k*
Λ λ	*la̲mbda*	*L l*
Μ μ	*miu* [mĭu]	*M m*

[1] Pentru chineza din afara RP Chineze propriu-zise se folosesc sisteme de redare parțial **diferite.**

[2] Dintre care multe sunt folosite ca **simboluri** în diverse domenii ale științei și tehnicii.

N ν	*niu* [nĭu]	*N n*
Ξ ξ	*csi*	*X x*
O o	*omicr̲on*	*O o*
Π π	*pi*	*P p*
P ρ	*ro*	*R r*
*σ/*final *ς*	*s̲igma*	*S s*
T τ	*tau* [taŭ]	*T t*
Υ υ	*i̲psilon*	*Y y*
Φ φ	*fi*	*F f*
Χ χ	*hi*	*Ch ch*
Ψ ψ	*psi*	*Ps ps*
Ω ω	*o̲mega*	*Ō ō*

• **1.3.8. Redarea cuvintelor japoneze în litere latine**

• Japoneza are mai multe sisteme de scriere: două **silabare** – *hiragana* și *katakana* (cu câte 46 de caractere) – și **logograme/ideograme,** numite *kanji* (împrumutate din chineză). Există în total cca 50.000 de caractere *kanji;* în uzul cotidian sunt 1.945 de caractere (predate – după învățarea silabarelor – în învățământul obligatoriu de 9 ani); un japonez cultivat poate recunoaște (nu neapărat și scrie) cel mult cca 5.000 de caractere.

• Pentru redarea cu litere latine (care în Japonia sunt învățate de toți elevii și general folosite în scrisul la calculator) a cuvintelor japoneze există **trei** sisteme principale: *Hepburn (Hebon-shiki Rōmaji),* utilizat curent inclusiv de guvernul japonez; *Kunrei-shiki/Monbushō* (standardizat prin norma ISO 3602:1989 *Documentation – Romanization of Japanese (kana script)* și recunoscut oficial) și *Nippon* (variantă modificată a sistemului *Hepburn*), standardizat prin ISO 3602 *Strict (Nihon-shiki)*. Sistemul *JSL Japanese Yale,* influențat de *Kunrei-shiki,* se folosește la predarea pentru străini a japonezei vorbite. În diferite variante ale acestor sisteme, numele capitalei *Tokio,* de ex., este redat ca *Tōkyō/Tokyo/Tôkyô/Tohkyoh/Toukyou/ Tookyoo;* cf. și *Fujisan/Huzisan* pentru „muntele Fuji".

2. Reguli de scriere și de pronunțare[1] literară a cuvintelor românești

• Prezentele reguli de scriere și de pronunțare literară a cuvintelor **românești** privesc aspecte în legătură cu care, în **scriere** sau/și în **pronunțare,** pot exista **ezitări** ori **greșeli** – din cauza necunoașterii originii, a sensului și a structurii unor cuvinte sau din cauza influenței unor rostiri dialectale, învechite, populare etc.

[1] Pentru a înlesni lectura, pronunțările se redau aici în grafia românească obișnuită.

• Prezentarea acestor reguli este necesară și pentru că ortografia limbii române (numită curent **fonetică**) **nu** este de fapt integral **fonologică,** ci este guvernată în unele cazuri și de **alte** principii.

• **Nu** sunt notate în scrisul **curent asimilările** produse în vorbire între sunete vecine, de ex. **asurzirea** lui *b* la [p] în cuvinte din fondul **vechi** înainte de consoane surde, precum *îndeobște* [îndeopște], *obcină* [opčină] (pop.), *subsuoară* [supsuŭară], *subțire* [supțire], dar și în **neologisme** ca *absent* [apsent], *abține* [apține], *obtuz* [optuz]; **preiotarea** lui *e* în cuvinte vechi ca *mie* [miĭe], *vie* [viĭe] sau pronunțarea [ŭa] a **diftongului** inițial de cuvânt sau de silabă scris *oa-* în cuvinte ca *oameni* [ŭameni], *respectuoasă* [respektu|ŭasă].

• Regulile de mai jos sunt, în general, valabile pentru toate cuvintele din **familiile** cărora le aparțin cele citate. Exemplele cu corp fonetic asemănător sunt distinse prin clasa lexico-gramaticală sau prin glosare. Literele sunt enumerate în ordine alfabetică, nu după locul/modul de articulare.

• În cazurile pentru care **nu** există reguli, scrierea/pronunțarea corectă trebuie memorată sau verificată în *Dicționar.*

• Pentru alte situații v. Mioara Avram, *Ortografia pentru toți,* și DIN.

2.1. (Grupuri de litere cu) consoane

2.1.1. ***c, chi*** sau ***g, ghi***?

• Norma a optat pentru formele cu ***c, ch*** *cangrenă, carafă, chitară,* și nu pentru variantele cu ***g, gh*** **gangrenă, *garafă, *ghitară.*

2.1.2. ***ci*** **[či]** sau **[si]**?

• În câteva împrumuturi relativ mai vechi din franceză, ***ci*** se pronunță **[si]:** *ciclamen, citronadă;* dar: *cinema, citric, citrin.*

2.1.3. ***h-*** sau **ø**?

• Se scriu cu ***h-*** și se pronunță cu **[h]** formațiile cu *hetero-* „diferit", *hexa-* „șase", *hiero-* „sfânt": *heterosexual, hexametru, hieratic, hieroglifă.*

• Dar se scriu **fără *h-*** (și se pronunță ca atare) unele formații cu *etero* „diferit" și *etero* „de eter": *etero**g**en, etero**m**anie,* precum și *ierarhie; umor* (**nu:** **humor* (înv.), însă cu ***h-*** *humorescă*).

2.1.4. **[ks]:** ***cs*** sau ***x***?

• Grupul de sunete pronunțat **[ks]** se scrie:

1. *c* + *s* în:

1.1. câteva cuvinte (mai ales provenite din limbi **unde se scriu cu *c(h)s***): *bucsău* (deși adaptat din *buxus*), *catadicsi, cocs, comics, ecstasy, fucsie* „plantă”, *hicsos, îmbâcsi, lacs* „pește”*, micsandră, sconcs, ticsi, tocsin* „clopot de alarmă” (rar), *vacs, vecsel* (înv.);
1.2. unele nume proprii de **familie:** *(Vasile) Alecsandri;*

• Succesiunea de litere/sunete ***c* + *s*** în silabe diferite apare în **compuse** împrumutate/calchiate: *blocstart, cârcserdar, cocsagâz, facsimil, rucsac.*

2. *x*, de regulă, în:
2.1. numeroase cuvinte: *chix, coxă, extaz, fux* „manevră”, *lax* adj.*, a mixa, ruxandră, tix* „praf de curățat”, *toxină* „substanță”;
2.2. numeroase nume proprii de **persoană:** *Alexandra, (Grigore) Alexandrescu, Alexandri, Alexandru, Ruxandra.*

• În scrierea unor nume de **familie,** lui ***x*** îi corespunde uneori ***ss:*** *(Alfred) Alessandrescu, (Ioan) Massim.*

2.1.5. ***m*** sau ***n*** înainte de ***b, f, p***?

• **1.** Înainte de ***b*** și ***p*** se scrie ***m*** și se pronunță **[m], nu *n*** (inclusiv în prefixe din derivate românești sau împrumutate/calchiate care **înaintea altor consoane** se scriu cu ***n***): *ambulanță, amplasa, bomboană, combate, complăcea, emblemă, emplastru, imbatabil, improviza, imputa, îmbolnăvi, îmbunătăți, împacheta, împărat, împături, umbla;*

• Elementul ***sin-*** are înainte de ***b, f, p,*** în cuvinte neanalizabile, varianta ***sim-:*** *simbiozã, simbol, simfonie, simpatie* (dar: *sinfazic*).

• **2.** Însă se scrie ***n*** și se pronunță **[n]** și înainte de ***b*** sau de ***p*** în:
2.1. compuse **împrumutate:** *input, Kronprinz, lumpenproletariat;*
2.2. elemente de compunere/prefixe ca *avan-, non-, pan-: avanport, avanpost, avanpremieră; nonprofit, panpsihism;*
2.3. nume **proprii străine** de localități: *Banbury, Brandenburg* (de unde s. comun *brandenburg*), *Canberra, Istanbul* (dar *Stambul*), *Nürnberg;*

• Dar se scriu și se pronunță fie cu ***m,*** fie cu ***n*** înainte de ***b*** și de ***p*** unele substantive **proprii**:

- nume de localități din **România** compuse cu ***sân-*** „sfânt”: *Sâmbotin* (jud. Gorj)*/ Sânbotin* (jud. Vaslui), *Sânbenedic, Sânpetru* (și *~Almașului, de Câmpie, German, Mare, Mic*), *Valea Sânpetrului,* conform *Legii 290/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului României;*

- nume de **persoane** cu purtători **din România:** *Goldemberg/Goldenberg, Goldenblum, Kernbach, Rosemberg/Rosenberg, Rosenbaum, Rosenblat, Rosenbusch, Weinberg/Vaimberg* sau cu purtători **străini:** *Gutenberg, Steinbeck;*

- nume de **sărbători:** *Sâmpetru/Sânpetru.*

• **3.** Înainte de ***f*** se scrie ***m*** și se pronunță:
3.1. [m] în:
3.1.1. cuvinte ca *amforă, bomfaier, camfor, damf, îngâmfat, limfã, nimfã, pamflet, triumf, a umfla, zamfir;*
3.1.2. elementul ***amfi-:*** *amfibiu, amfibrah, amfiteatru, amfitrion;*
3.1.3. nume **proprii:** *Pamfil, Zamfira;*

3.2. se scrie ***n*** și se pronunță **n** (și nu ***m*** [**m**]) în:
3.2.1. cuvinte precum *confort, fanfară, a fonfăi;*
3.2.2. prefixul ***infra-:*** *infraacustic, infralegal, inframicrobiologie, infrapaginal, infraroșu, infrastructură.*

2.1.6. ***-răsc, -răscu, -răște -răști*** sau ***-resc, -rescu,-rește, -rești***?

• După ***r*** se scrie și se pronunță:
ă: *-ăsc* la ind. prez. pers. 1 sg. și 3 pl. și conj. prez. pers. 1 sg., *-ăști* la ind. și conj. prez. pers. 2 sg., *-ăște* la ind. prez. pers. 3 sg. la verbele de conjugarea **a IV-a** terminate la infinitiv în ***-î*** care primesc augmentul ***-esc:*** *eu, ei urăsc, tu (să) urăști, el urăște;*
e: în ***-resc, -rescu, -rește, -rești*** în adjective, adverbe, nume proprii de persoane și de locuri derivate cu sufixele ***-esc, -ește, -escu, -ești:*** *tătăresc; tătărește*; *Tatarescu/ Tattarescu/Tătărescu; Tătărești* (jud. Satu Mare); sunt însă atestate și nume proprii de persoană sau de localități în ***-ăscu, -ăști:*** *Tătarăscu/Tătărăscu; Tătărăști* (jud. Bacău)[1].

2.1.7. ***s*** sau ***c + i***?

• În câteva împrumuturi din franceză, **[s]** se redă (etimologic și prin tradiție) prin ***c (+i):*** *ciclamen, citronadă.*

2.1.8. ***s*** sau ***z***?

• Înaintea anumitor litere (reprezentând **consoane** surde sau sonore, inclusiv sonante ***(m, n, l, r),*** ori **vocale**) se scrie ***s*** sau ***z*** și se pronunță **[s]** sau **[z]** în funcție, în general, de rostirea actuală a vorbitorilor de limbă literară[2]; la unele cuvinte pot exista ezitări cu privire la grafie/pronunțare.

• **I.** Se scrie ***s*** și se pronunță **[s]:**

1. în prefixele ***des-*** și ***răs-*** înaintea consoanelor surde **[k]** și **[č]** (scrise ***c,*** respectiv ***c + e, i***), **[k']** (scrisă ***ch + e, i***), ***f, h, p, t, ț:*** *a descânta, a descentraliza, a descheia, a deschiaburi, a descifra, a desfereca, a deshăma, a despotcovi, a destăinui, a se desțăra* (rar); *a răsciti, a răscoace, a răsfierbe, răsplată, a răstălmăci;*

• Aceste prefixe pierd pe ***-s*** final în derivate de la baze care încep cu ***s*****:** *a desăra, a răsuci, a răsufla.*

2. în prefixele ***des-, răs-*** și înaintea consoanei sonore ***z:*** *a deszăpezi, a deszăvorî, a răszice;*

3. (inclusiv înaintea unor consoane sonore și a unor sonante) în derivate/ compuse analizabile (formate în limba română sau împrumutate) cu:

3.1. elementul ***plus-:*** *plusvaloare;*

3.2. prefixul ***trans-:*** *transdanubian, translucid, transmutație, transnațional;*

• Dar ***tranz-*** înainte de vocală în cuvinte împrumutate, neformate/neanalizabile în limba română: *tranzacție, tranzistor, tranzit.*

---

[1] Conform *Legii 290/2018.*
[2] În istoria limbii române, scrierea și pronunțarea cu ***s*** sau ***z*** au fost uneori diferite de normele actuale.

4. în **compuse împrumutate:** *aisberg, fosgen, glasbeton, glasvand, jurisdicție* și în nume **proprii străine** (în care este pronunțat și **[z]**): *Desdemona, Dresda, Israel, Lesbos, Svetlana;*

5. înainte de ***m*** în:

5.1. finala ***-sm:*** *marasm, pleonasm, sarcasm;*

5.2. finala ***-smă:*** *agheasmă, carismă, catapeteasmă, clismă, fantasmă, miasmă, mireasmă, plasmă, prismă, schismă, tenesmă;*

5.3. sufixul ***-ism:*** *comunism, simbolism;*

6. în contexte variate (inclusiv la inițială și înainte de sonante), în alte cuvinte mai vechi sau mai noi, **fără** nicio **regulă** formală: *cicisbeu; a desluși, disgravidie, disjunctor; lesbiană, slab, smântână, a sminti, a smulge, snoavă, svastică, sveter, a trăsni, a trosni*, **dar** *bezmetic, beznă, izlaz.*

• **II.** Se scrie *z* și se pronunță **[z]:**

1. înaintea consoanelor sonore ***b, d, g,*** **[g']** (scrisă ***gh + e, i***), **[ğ]** (scrisă ***g + i***), ***j*** și ***v*** (inclusiv la **inițială** de cuvânt și în variantele de **prefixe** ***diz-, răz-*** din derivate analizabile, formate pe teren românesc sau împrumutate): *a azvârli, brazdă, dizgrație, a izgoni, mâzgii, Pazvante; a răzbate, a răzda* (rar), *a se răzgândi, a se răzghina* (reg.), *a răzjudeca; a zbura* (dar, prin tradiție, revista *Sburătorul*), *zdup, a zghihui* (înv., reg.), *zgomot, zvelt;*

2. în prefixul ***dez-*** înaintea consoanelor sonore ***b, d, g,*** **[g']** (scrisă ***gh +e, i***), ***v*** și a sonantelor și înainte de **vocale:** *a dezaproba, a dezbobina, a dezdoi, a dezechilibra, a dezgheța, a dezghioca, a dezgoli, a dezinfecta, a dezlega, a dezmoșteni, a deznaționaliza, a dezonora, a dezrădăcina, a dezrăsuci, a dezumaniza, a dezvinovăți;*

3. înaintea sonantelor ***l, m, n*** (inclusiv la **inițială**) în cuvinte ca: *bezmetic, beznă, bolează, buzna, cazma, caznă, cizmă, gleznă, guzlă, hazna, izlaz, izmană, izmă, iznoavă* (pop.), *a îndrăzni, niznai, pizmă, razna, răzleț, răzmeriță, rozmarin, roznovean, tăzlăuan, zlătar, zloată, zlot, a zmângăli, zmeu, zmeură;* dar: *a desluși, slab, smântână, snoavă;*

4. în **împrumuturi** și în nume **proprii** pronunțate în limba română literară actuală cu **[z]** intervocalic (ca în etimon): *Câmpiile Elizee, concluziv, coroziv, (semi) ocluziv, elizeu;*

• Dar se scrie *conclusum* (lat.) [*s* pron. *s*/rom. *z*].

5. în elementul ***izo-:*** *izoanaliză, izobară, izocoră, izodinamică, izoedric, izofonă, izoglosă, izohipsă, izolinie, izomer, izonefă, izooctan, izoparafină.*

• **III.** În cuvintele analizabile formate cu sufixul ***-nic*** se scrie și se pronunță ***s*** **[s],** respectiv ***z*** **[z],** în funcție de consoana finală a bazei:

1. *casnic, dosnic, josnic, năprasnic (< năprasnă* (înv., reg.)**);**

2. *colhoznic, groaznic, obraznic, paznic.*

• Dar în împrumuturi **neanalizabile** se scrie și se pronunță **conform etimonului:** *becisnic, praznic.*

• **IV.** Se admit variante scrise și pronunțate cu ***s*** **[s]/*z*** **[z]** în cuvintele *disertație/* (colocv.) *dizertație, disident* (livr.)/*dizident,* la care variantele cu ***z*** **[z]** au devenit uzuale chiar în limbajul îngrijit și în practica universitară, urmând tendința mai veche în limbă de sonorizare a lui **s** intervocalic la ***z*** (ca în *bazin, chermeză, viteză* din mai vechile *basin, chermesă, vitesă*); se recomandă însă în continuare numai *premisă, sesiune;* cf. și *filozof/* (livr.) *filosof* s. m., pl. *filozofi/filosofi, teozof/*(livr.) *teosof* și familiile lor.

• **V.** Se scrie ***s*** (conform principiului tradițional-istoric), deși se pronunță uzual **[z]** în elementul ***cvasi-*** [cvazi]: *cvasinormal, cvasitotalitate, cvasiunanim*.

2.1.9. ***sp, st, str*** sau ***șp, șt, știr***?

• În grupurile ***sp, st, str*** la **inițială** de cuvânt
1. se scrie ***s*** și se pronunță **[s]** (**nu [ș]**) în anumite **împrumuturi** din engleză, franceză, italiană, latină: *spray, staff, stat* „tabel" *(~ de plată), stofă, a strangula;*
2. se scrie ***ș*** și se pronunță **[ș] (nu [s])** în împrumuturi din germană: *știand, știas.*

2.1.10. ***x*** **[ks]** sau **[gz]**?

• Litera ***x*** redă fie grupul de consoane surde **[k + s],** fie grupul de consoane sonore **[g+ z],** conform principiului tradițional-istoric, și anume:
• **1.** ***x*** se pronunță **[ks]**[1]:
1.1. la **inițială** de cuvânt + V: *xantom, xenofob, xilofon;*
1.2. la **finală** de cuvânt: *box, complex, fenix, fix, fox, lax* adj., *index, limax, linx, lux, ortodox, perplex, phoenix, pix, prolix, sfinx, xerox;*
1.3. în **interiorul** cuvintelor:
1.3.1. + C surdă (± C): *ambidextru; a excava, excepție, a excita, a exfolia, a explica, exsudat; imixtiune; inexpugnabil, inextricabil; a juxtapune;*

• În asemenea cuvinte, scrierea și pronunțarea lui ***x*** ca **[s]** este ieșită din uz: *O enigmă nesplicată...* EMINESCU (= *neexplicată*).

1.3.2. după ***n, r:*** *anxietate, marxism;*
1.4. în nume **proprii** ca *Alexandru, Felix, Sextil, Xenia;*
• **2.** În poziție **intervocalică,** ***x*** se pronunță **[ks]** sau **[gz],** și anume:
2.1. [ks] în cuvinte ca *aproximație, axă, bauxită, coxalgie, detoxifica, doxă* (fam.); *a exacerba, a exagera; execrabil, exegeză, exigență, exit-poll; a fixa, hexametru, luxemburghez, maxim, oxid, reflexe, taxă, toxic;*
2.2. [gz][2] în neologisme latino-romanice ca *auxiliar, elixir, exact, a exala, a exalta, examen, exantematic, a exaspera, execuție, exemplu, a exercita, exercițiu, a exemplifica, a exersa, a exila, a exista, exotism, a exulta*[3];

---

[1] Pronunțare nespecificată în *Dicționar,* deoarece corespunde componenței literei: ***x = c + s.***
[2] Pronunțare specificată în *Dicționar,* pentru că nu există o regulă.
[3] Rostirea hipercorectă **[ks]** în loc de **[gz]** în aceste cuvinte – practicată în special în învățământ, pentru a fixa la elevi deprinderile de **scriere** – este greșită.

• **Nu** există **reguli general valabile,** ci numai unele **îndrumări orientative,** în funcție de etimologie (latino-romanică), de calea de pătrundere (orală sau scrisă), de pronunțarea în limba de origine (mai ales franceză) sau contrară acesteia ș.a., iar grafia și pronunțarea trebuie memorate sau verificate: când în *Dicționar* nu se indică pronunțarea înseamnă că ***x*** se rostește cu valoarea componentelor lui ***c* +*s*:** **[ks];** pronunțarea lui ca [**gz]** este indicată în *Dicționar.*

• La pluralele în ***-i*** ale cuvintelor terminate în ***-x*** se scrie ***cș*** și se pronunță **[kș]:** *bocși* „câini", *complecși, fenicși* „palmieri", *ficși, focși, indecși* „degete", *lacși* „pești", *limacși, lincși, lucși* „unitate de măsură", *ortodocși, perplecși, phoenicși* „plante", *prolicși, sconcși* „animale", *sfincși;* cf. și *mixt – micști.*

• **3.** în *Bruxelles* și *bruxellez, **x*** se pronunță **[s]:** [brüs<u>e</u>l];

• **4.** în unele cuvinte și nume **proprii străine,** ***x*** are valoarea **[ø]:** *Bordeaux* [bord<u>o</u>].

2.1.11. **x, s/ex** sau **es**?

• **1.** La inițială, se scrie ***ex*** și se pronunță **[eks]**[1] în cuvinte:

1.1. **împrumutate** gata formate (înainte de consoană surdă, inclusiv de literele ***c,*** ***c* + *e***): *excava, excepție, excurs, excursie, expatria, explica, exploata, expre* adv.; *expres*[1, 2] adj., adv.; *expres*[3] s. n.

1.2. în care ***ex*** este **prefix:** *a exînscrie; ex-premier.*

• **2.** Dar se scrie ***es*** și se pronunță **[es]** în cuvinte:

2.1. împrumutate **mai recent:** *espresor, espresso* (cafea) (it.);

2.2. în care această secvență face parte din radical (**nu** este prefixul ***ex-***): *escadrilă, escalada, escroc, espadrilă* (**nu:** **excroc* etc.).

• **Nu** trebuie omise în scris sau în pronunțare (cum se întâmplă uneori) ***x*** în favoarea consoanei **următoare,** nici **consoana** care urmează după ***x:*** *excrescență, exsudat* (**nu:** **ecrescență, *exudat*).

2.1.12. **x** sau **cț**?

x și ***cț*** nu trebuie confundate în scriere și pronunțare în *reflexie* „fenomen fizic" și *reflecție* „gândire".

2.2. Vocale și semivocale[2]

2.2.1. ***â*** sau ***î***?

• *Prin* Hotărârea *Academiei Române din anul 1993 privind înlocuirea literei* î *„din* i*" cu* â *„din* a*" în interiorul cuvintelor*[3]*,* scrierea cu **â** în situații determinate a devenit **obligatorie** în publicațiile **oficiale** din România (fără ca nerespectarea acestei

[1] Când ***x*** se rostește **[gz],** pronunțarea este indicată în *Dicționar: examen* [egz<u>a</u>men], *a exista* [egzist<u>a</u>].
[2] Inclusiv diftongi, hiat, triftongi.
[3] V. ANEXE.

reguli să poată fi sancționată legal) și în învățământ[1] (unde încălcarea ei antrenează scăderea notei).

• Dar există în continuare edituri, instituții, persoane (mai ales literați, dar și unii lingviști) și publicații care aplică regula anterioară a scrierii numai cu *î* din *i* sau/și care cer periodic revenirea la ea. Limba română se singularizează astfel prin aplicarea simultană a două ortografii, uneori în aceeași publicație.

• Conform acestei *Hotărâri,* sunetul [î] este redat în limba română actuală prin două caractere, *â* și *î*[2] (cu litere-suport diferite, dar cu același semn diacritic), după criteriul distribuțional/al poziției în cuvânt și după cel al structurii morfologice.

• Sunetul **[î]** se notează actualmente prin:

1. litera ***â*** numai în **interiorul** cuvintelor: *ascultând, brâncă, brânză, câmp, când, pârâu, a râde, râmnic, rând, râpă, râu, român, sfânt, târg, vânt, vrâncean,* inclusiv în:

1.1 derivate cu sufixe de la cuvinte terminate în ***-î:*** *coborâre, coborâș, coborâtor* de la *a coborî;*

1.2. forme flexionare ale verbelor de conj. a IV-a terminate la inf. în ***-î:*** *coborâi, coborâsem, coborând, coborât* de la *a coborî;*

2. litera ***î:***

2.1. la **inițiala** cuvintelor: *în, încă, a începe, a se întuneca, a înțelege,* și, respectiv, la **finala** verbelor de conj. a IV-a în ***-î:*** *a amărî, a borî, a coborî, a doborî, a hotărî, a mohorî, a omorî, a pârî, a scociorî, a tăbărî, a urî, a vârî, a zăvorî* și a s. *imambaialdî.*

2.2. în **interiorul** cuvintelor: numai în **compusele** în care al doilea element începe cu ***î-:*** *bineînțeles, semiîntuneric* și în **derivatele cu prefixe** de la cuvinte care încep cu ***î-:*** *neîmblânzit, neîncepere; a preîncălzi, a preîntâmpina; a reîmprospăta, a reîncălzi; a subîmpărți, a subînțelege;*

• În unul și același cuvânt pot apărea deci atât ***â,*** cât și ***î:*** *a se întâmpla, nemaiîntâlnit, a preîntâmpina.*

3. În ce privește substantivele **proprii:**

3.1. scrierea **numelor de localități** din România s-a adus în acord cu *Hotărârea Academiei* prin *Legea nr. 290/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului României:*

Brânzeni, Câmpulung, Întrerâuri, Pârâul Rece, Râmnicu Sărat, Râpile, Râu de Mori, Românești, Sâmbotin/Sânbotin, Sânbenedic, Sângeorgiu de Pădure, Sângeorz-Băi, Sânicolau Mare, Sântana, Sântă Măria (~ Orlea), Sfântu Gheorghe, Târgoviște, Târgu Jiu, Topârcea, Vrânceni; excepție*: Pârău Gruiului;*

---

[1] Conform adreselor Ministerului Educației și Cercetării 48.871/23 noiembrie 2005 și 31.641/3 mai 2006, începând cu anul școlar 2006-2007, „respectarea normelor prevăzute în **ediția a II-a a [...] DOOM** este obligatorie [...] la examenele de bacalaureat". Aceste norme au devenit obligatorii și în Republica Moldova (de unde se importau în România tipărituri neconforme cu DOOM[2]) pentru instituțiile de învățământ începând de la 17 octombrie 2016, conform *Ordinului* ministrului Educației și hotărârilor Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al Academiei de Științe a Moldovei.

[2] Cele două litere au în cuvintele din DOOM[3] un număr apropiat de ocurențe: ***â*** peste 10.000, ***î*** peste 11.000.

3.2. numele de familie purtate de români se pot scrie în interior cu ***â*** sau cu ***î*,** în funcție de tradiția familiei, de voința purtătorilor și, în epoca modernă, de actele de stare civilă,

C. *Brâncuși, D. Brândză, V. Pârvan, V. Râpeanu, Topârceanu* (cf. nume de localitate *Topârcea*), *Vântu, Vrânceanu,* dar și, cu **alți** purtători, *Brîncuși, Brînză, V. Cîrlova, E. Gîrleanu, Pîrvan, B.T. Rîpeanu*, *G. Topîrceanu, Vîntu, Vrînceanu* (și *Vrănceanu*).

4. Sunetul **[î],** fie că este scris cu litera ***â,*** fie că este scris cu litera ***î,*** se redă în transcriere prin **[î].**

5. În editarea/reproducerea/transcrierea unor texte datând din perioade când nu operau normele actuale**,** redarea trebuie făcută tacit conform acestora, întrucât distincția ***â – î*** nu are valoare fonetică.

6. Litera ***ѣ*** **[î]** din interiorul cuvintelor și al numelor **proprii** din limbi scrise cu alfabetul chirilic trebuie redată prin ***â,*** **nu** prin ***î:*** *bâlină, Bâvalov, Cernâșevski, kalmâc, kârgâz, Kârgâzstan, Kolâma, Saltâkov, Vâborg*.

2.2.2. ***sânt, sînt*** sau ***sunt***?

• *Hotărârea Academiei* din 1993[1] prevede și revenirea la formele din seria *sunt* în loc de *sînt,* dar expresia „în **grafia** limbii române" din titlul ei a provocat inițial o oarecare derută, chiar la unii lingviști; corect (conform principiului fonologic predominant în ortografia românească), ea trebuie interpretată ca privind și pronunțarea[2].

• În reproducerea formelor verbale în cauză din texte mai vechi, populare etc., formele din seria *sînt* trebuie redate acum cu grafia ***sânt.***

2.2.3. ***a, e, i*** sau ***ea, ă, â*** după ***j*** și ***ș***?

• După ***j*** și ***ș*** se scrie în general, în funcție de structura **morfologică** a cuvântului, ***a, e, i*** sau ***ea, ă, â*** și se pronunță **[a], [e], [i],** respectiv **[ĕa], [ă], [î],** și anume:

• **I.1.** De regulă, în **radicalul** cuvântului se scrie ***a, e, i*** (și **nu** ***ea, ă, â*** **–** cu excepțiile de mai jos) și se pronunță **[a], [e], [i]** și nu **[ĕa], [ă], [î]:**

1.1. ***a:*** *cârjaliu; jalbă, jale, jalon, jaluzea, jar, javră, tânjală* („proțap", cf. *a se lăsa pe ~*); ***e:*** *a jecmăni, a jeli;* ***i:*** *jilav, jiletcă, jilip, jilț, jir;*

1.2. ***e:*** *a așeza, a deșela, a deșerta, a înșela, a înșeua, șelar, șeptic, șerpar, șerpaș, șerpoaică, șes* adj., s., *șesime;* ***i:*** *mașină, șir;* ***a:*** *jalbă, mușama, paușal, șa, șade, șalău, șale, șapcă, șapte, șarpe, șasă* (f. de la adj. (pop.) *șes*), *șase;*

• Dar actualmente se admite și scrierea cu ***ea*** în *deșartă* adj., vb./*deșeartă*, *înșală/înșeală* (deși ***e*** din **radical** alternează cu ***a,*** nefiind vorba de augmentul *-eză*/sufixul *-eală),* ca și a lui *așează* (cu ***a*** în **radical**), la fel cu a lui *atașează* (cu ***ea*** din augment).

2. Însă se scrie ***ă, â*** și se pronunță **[ă, î]** în **derivate:**

2.1. *jălbar, jăratic, jărăgai, stejăriș* (după *jalbă, jar, stejar*);

2.2. ***ă:*** *deșănțat, șăgalnic, șăluț, șănțuleț, șătrar* (după *șagă, șal, șanț, șatră*), ***â:*** *a șâșâi*.

---

[1] V. ANEXE.

[2] Dintre cele două prevederi din *Hotărâre,* cea privind revenirea la formele de tipul *sunt* nu a întâmpinat aceeași rezistență ca reintroducerea lui *â.*

• **II.** În **articolul** hotărât f. sg., în **desinențe** și în **sufixe** se scriu și se pronunță vocale din una din cele două serii, în funcție de clasa **morfologică** a cuvintelor și respectându-se identitatea vocalei acestora după **alte consoane** decât ***j, ș,*** și anume:

1. substantivele și adjectivele feminine cu **tema** terminată în ***j, ș*** se scriu și se pronunță cu:

1.1. *-ă* la **NA** sg. neart.: *broșă, grijă, lojă, plajă, tijă, vrajă; cenușă, fruntașă* adj., s., *gureșă, mătușă, păpușă, tovarășă, ușă* (ca în *mamă, bună*), și la **V** sg. neart.: *tovarășă* (opus V m. sg. sau NA f. pl. *tovarășe*);

1.2. *-a* la NA sg. art.[1]: *grija, loja, plaja, tija, vraja; broșa, cenușa, fruntașa, gureșa, mătușa, păpușa, tovarășa, ușa* (ca în *mama, buna*);

1.3. *-e* la GD sg. neart. și la NA pl.: *plaje, tije; broșe, fruntașe, gureșe, tovarășe* (ca în *mame, bune*);

2. verbele de conj. I cu **tema** terminată în ***j, ș*** se scriu și se pronunță cu:

2.1. *-a* la infinitiv și în formele și cuvintele provenite de la acesta (imperf., part., imper. 2 sg. neg., inf. lung substantivat): *angaja, angajam, angajat, angajare; atașa, atașam, atașat, atașare* (ca în *lucra, lucram, lucrat, lucrare*);

2.2. *-ează* (la verbele cu **augment**) la ind. prez. pers. 3: *angajează, aranjează, atașează, erijează, șarjează* (ca în *lucrează*);

2.3. *-ă* neaccentuat la ind. prez. pers. 3: *îngrașă* (la fel ca în *ascultă*) și accentuat la ind. prez. 1 pl. și perf. s. 3 sg. *angajăm, angajă; îngrășăm, îngrășă* (ca în *lucrăm, lucră*);

2.4. *-e* (la verbele fără **augment**)***/-eze*** (la verbele cu **augment**) la conj. prez. pers. 3 *să angajeze, să îngrașe* (ca în *să cânte, să lucreze*).

• **III.** Verbele de conj. a IV-a cu **tema** terminată în ***j, ș*** se scriu și se pronunță cu:

1. *-i* la infinitiv și în formele și cuvintele provenite de la acesta (ind. prez. 1 pl., perf. s., part., ger., imper. 2 sg. neg., inf. lung substantivat): *a îngriji, îngrijim, îngrijii, îngrijind, îngrijit, îngrijire; a ieși, ieșim, ieșii, ieșind, ieșit, ieșire* (ca în *a citi, citim, citii, citind, citit, citire*);

• Astfel, la verbele cu tema terminată în ***j*** sau ***ș,*** gerunziul este diferit la majoritatea verbelor de conj. I: *îngrijându-se* (de la *a se îngrija* „a se neliniști") și, respectiv, a IV-a: *îngrijind* (de la *a îngriji* „a avea grijă").

2. *-eam/-ească* (la verbele cu **sufix/augment**) la ind. imperf. pers. 1, respectiv la conj. prez. pers. 3: *îngrijeam, să îngrijească; sfârșeam, să sfârșească* (ca în *citeam, să citească*).

• **IV. Sufixele** se scriu cu ***a, ă, ea*** și se pronunță cum se scriu:

1. *-ar:* *birjar; călușar, cenușar, chițibușar, cireșar, coșar, gogoșar, toboșar* (ca în *lemnar*);

2. *-ământ:* *îngrășământ* (ca în *legământ*);

3. *-ăreasă* dacă sunt legate (cel puțin virtual) de ***-ar:*** *cenușăreasă* (după *cenușar*) și ***-ereasă*** dacă sunt legate de ***-er:*** *lenjereasă* (după *lenjerie*);

[1] De aceea aceste forme se dau în *Dicționar.*

4. *-ărie* dacă sunt legate (cel puțin virtual) de ***-ar*: *birjărie*** (înv.); *chițibușărie, gogoșărie* (după *birjar, chițibușar, gogoșar;* la fel ca în *berărie*) și ***-erie*** dacă sunt legate de *-er: lenjerie, menajerie* (ca în *frizerie, tapițerie*) sau independente: *cartușerie;*

5. *-ător:* *crucișător, înduioșător, înfricoșător, îngrășător* (ca în *temător*);

6. *-eală:* *bălmăjeală* (fam.), *gălbejeală* (pop.), *oblojeală* (pop.), *prăjeală, tânjeală* „tânjire", *vrăjeală* (fam.); *greșeală, învălmășeală, lingușeală, moleșeală, răgușeală, sfârșeală, zăpușeală* (ca în *îndrăzneală*);

• *Tânjeală* „tânjire" (rar), format cu **sufixul *-eală*** de la verbul *a tânji,* se distinge astfel de *tânjală* „proțap", care este probabil împrumutat ca atare.

7. *-ean:* *blăjean, clujean, dejean, doljean, gorjean, lugojean, sălăjean, zaporojean; argeșean, crișean, (trans)făgărășean, ieșean, (mara)mureșean, orășean, someșean, timișean* (ca în *brașovean*);

• Însă se scrie ***-ian*** și se pronunță **[ĭan]** după un **radical** vocalic: *buzoian, vasluian* și **[ian]** în *argentini|an, bolivi|an, iraki|an, israeli|an.*

8. *-ească:* *vitejească; arendășească, ostășească, papistășească, strămoșească, tovărășească* (la fel ca în *bărbătească*);

9. *-eață:* *roșeață* (ca în *negreață*);

• Dar unele **nume proprii** s-au fixat (și) în forme care nu respectă regulile, diferind de adj./s. comun corespunzător: nume de **persoane:** *Argeșan(u)/Argeșeanu, Cartojan, Crișan/Crișean, Făgărășanu/Făgărășeanu, Gorjan, Ieșanu, (Ana) Lugojana, Orășanu, Sălăjan, Someșan(u)/Someșeanu, Stolojan, Șearpe;* nume de **locuri:** *Argeșani, Blăjani, Botoșani, Clejani, Crișan, Crișana, (Cubleșu) Someșan, Dejan, Dejani, Drăgășani, Focșani, Petroșani* (localități), *Transfăgărășan* (drum); nume de **firme:** *Argeșana, Clujana, Someșana* (față de adj. și s. comune *argeșean, clujean, crișean, dejean, făgărășean, lugojean, șarpe, someșean, transfăgărășean*).

2.2.4. *e* sau *i*?

• Se scrie ***i,* nu *e,*** și se pronunță **[i]** în finala ***-atic* (nu *-atec*):** *iernatic, jăratic, ostatic;* cf. și *a deretica, petic, a trimite.*

• Cf. și nume de **localități:** *Tomnatic* (jud. Alba, Bihor, Timiș), *Văratic* (jud. Vaslui), dar și *Tomnatec* (jud. Hunedoara), *Văratec* (jud. Neamț).

2.2.5. *e* sau *ie*?

• Uneori poate exista ezitare între scrierea/pronunțarea cu ***e*** **[e]** sau cu ***ie*** **[ĭe].**

• La început de cuvânt și de silabă după vocală se scrie ***e*** sau ***ie,*** în funcție, în general, de pronunțarea actuală a vorbitorilor de limbă literară, de etimologie, dar și de tradiție (scrierea și pronunțarea putând sau nu să concorde).

•1. În majoritatea **neologismelor,** la **început** de cuvânt și de silabă **după vocală** se scrie ***e*** și se pronunță (de către oamenii culți) **[e]**[1]: *ecran, educație, efect, efemer, elev, elocvent, epic, epocă, epopee, elan, eră, Europa, examen; aed, aerodrom, alee, coexistență, idee, poem,* inclusiv în verbe cu augmentul ***-ez:*** *agreez, creez, efectuez, procreez, recreez;* la fel în cuvinte mai vechi, cu caracter cărturăresc, ca *egumen, episcop, evanghelie, evreu* (în timp ce unii vorbitori obișnuiți le pronunță cu **[ie]**).

• Dar *ierarhic, ierarhie, ierarhiza.*

• 2. În câteva cuvinte din cel mai **vechi** fond al limbii – pronume personale și forme ale verbului *a fi* –, se scrie ***e,*** dar se pronunță [ĭe][2]: *eu, el, ei, ele; ești, este, e, eram, erai, era, erați, erau.*

• 3. Se scrie ***ie*** și se pronunță **[ĭe]** în:

3.1. cuvinte din fondul **vechi:** *ied, iederă, ieftin, iepure, ieri, a ierna, a ieși; baie, bătaie, cărăruie, cheie, femeie, voie,* inclusiv la forme ale verbelor cu finală **vocalică** a radicalului: *bântuie, biruie, lălăie, măcăie, mângâie, suie, taie, trebuie;*

3.2. verbe **neologice** cu radical cu finală vocalică: *atribuie, contribuie* (prin asimilare la verbele din fondul vechi *suie, trebuie*)**:** cf. și *bruiez, deraiez;*

3.3. neologisme cu ***ie*** în etimon: *hematopoieză, proiect.*

2.2.6. ***ea*** sau ***ia***?

• 1. La început de cuvânt și de silabă după vocală:

1.1. se scrie ***ia*** și se pronunță **[ĭa]** când alternează cu ***ie:*** *baia/baie, băiat/băieți, femeia/femeie, iadă/iede, iarnă/ierni, întemeiază/să întemeieze, îndoială/îndoieli, a tăia/taie, să trăiască/trăiește, trebuia/trebuie, îndoială/îndoieli, vasluian/vasluieni* sau cu ***i:*** *joia/joi, a treia/trei;*

1.2. se scrie ***ea,*** dar se pronunță **[ĭa]** în pr**.** ***ea*** **[ĭa];** se diferențiază numai grafic f. sg. *ac**eea**și* – m. pl. *ac**eia**și.*

1.3. în **neologisme,** vorbitorii limbii literare actuale pronunță **[ĕa]** (nu **[*ĭa*]**), sub influența scrierii: *aleea/alee, creează/creez, efectuează/efectuez.*

• 2. După ***d, l, n, r, s, t, ț*** și ***z,*** diftongul se scrie ***ea*** **(nu *ia*)** și se pronunță **[ĕa]** (**nu [*ĭa*]**): *deal, leac, neam, reavăn, seară, teapă, țeapă, zeamă;* dar cf. hiatul **[e-a]:** *leal.*

• 3. Dar se scrie ***ia*** în *diabolo, diavol* și în (adj.) pr. *aceștia*, *atâția* (unde alternează cu ***i***).

• 4. Se scrie ***cea, gea*** și se pronunță **[ča, ğa]** când formează o silabă: *acea* [a | ča], *ceapă*, *ceasuri, a cincea, să lucească, a tăcea; fugea* [fu | ğa], *geacă, geamuri.*

• Secvențele scrise ***cia, gia*** se pronunță în unele cuvinte **[či | a], [ği | a]** (în două silabe/cu hiat, ***i*** având valoare de vocală): *ci | anură, colegi | al, elegi | ac, Luci | a, Luci | an, Ligi | a.*

În alte cuvinte, ele se pronunță **[ča], [ğa]** (formând o silabă, cu ***i*** literă diacritică): *ciaconă* [ča | co͡nă], *ciadian* [ča | dia͡n], *giardiază* [ğar | dia͡ză].

---

[1] Pronunțarea cu **[ĭe],** care poate fi explicată ca regionalism, este simțită ca incultă.

[2] Rostirea hipercorectă cu **[e]** în loc de **[ĭe]** – practicată în special în școală, pentru a fixa la elevi deprinderile de **scriere** – este greșită.

• **5.** După ***b, f, m, p*** și ***v*** se scrie și se pronunță:

5.1. ***ea*** **[ĕa]** când alternează cu ***e:*** *beat/beți, să bârfească/bârfesc, să meargă/merg, cârpeală/cârpeli, veac/veci* (în expr.);

5.2. ***ia*** **[ĭa]** când alternează cu ***ie:*** *biată/biete, fiare/fier, amiază/amiezi, piatră/pietre, viață/vieți.*

• Astfel, *beată* [bĕa̲tă] „băută” se deosebește de *biată* [bĭa̲tă] „sărmană”.

• **6.** După ***ch, gh*** se scrie:

6.1. ***ea*** când alternează cu ***e:*** *agheasmă/aghesmei, blochează/blochez, cheag/a închega, cheamă/chem, a deochea/deoache, gheară/gheruță, gheată/ghete, gheață/ghețuri, încheagă/a închega, tinichea/tinichele, a veghea/veghez;*

6.2. ***ia*** când **nu** există forme alternante, iar trigrafele ***chi, ghi*** au valorile **[k′], [g′]:** *chiar, chiabur; ghiaur, maghiar.*

2.2.7. ***eai, eau*** sau ***iai, iau***?

• **1.** La **început** de cuvânt și de silabă după vocală se scrie ***iai, iau*** și se pronunță **[ĭaĭ, ĭaŭ]:** *i-ai, ia-i, iau*, *îndoiai, îndoiau; suiai, suiau.*

• **2.** După consoană se scrie și se pronunță după aceleași reguli ca la ***ea, ia:***

2.1. ***eai, eau:*** *beau, șleau, urecheai, urecheau, vegheai, vegheau;*

2.2. ***iau:*** *miau.*

2.2.8. ***eo, eoa*** sau ***io, ioa***?

• **1.** Se scrie totdeauna ***io, ioa*** după ***c, g*** (pronunțate **[č], [ğ]**) și după ***ch, gh*** (pronunțate **[k′], [g′]**) rostite în aceeași silabă, când ***i*** este literă diacritică: *cior | chine, giol; cioară, gioar | să; chior, chioșc, șchiop, ghiol, (cu) ghiotura, ghiozdan; chioară, șchioapă, ghioagă.*

• **2.** ***ceo, geo*** notează secvențe pronunțate în silabe diferite **([če | o], [ğe | o]):** *lance | olat, merce | olog, urce | ol; ge | odă, ge | oid, ge | ologie, ge | onomic,* sau în aceeași silabă, când ***e*** este literă **diacritică ([čo], [ğo]):** *Geor | ge*, *geor | gian, Sângeor | giu de Pădure, Sângeorz | -Băi.*

• **3.** După alte consoane se scrie de obicei ***eo, eoa*** și se pronunță cu diftong/triftong **[ĕo], [ĕŏa]:** *a leor | păi, a pleos | căi; leoar | că,* dar ***io*** în *feleș | tioc* (reg.).

2.2.9. ***-i*** **[i], [^{i}]** sau ***ø***?

• **1.** ***-i*** este devocalizat **[^{i}]** (și nu formează silabă):

1.1. la sfârșit de cuvânt după C(C): *ace | lași, a | dormi, albi* adj. m. pl., *az | vârli, bebe | luși, buni, crezi, cum | peri, domni, drăgă | lași, e | levi, fi | ori, go | lași, ieși, în | suși, lu | crezi, lupi, muști, nopți, oa | meni, o | braji, pescă | ruși, puști, pomi, roți, se | nini, to | tuși, vi | sezi;*

1.2. în anumite **compuse:** *că | teși | trei, ori | când, ori | cât.*

• **2.** Însă ***-i*** final este **plenison:**

2.1. după C(C) + ***l, r*** *(muta cum liquida): afli, aștri, codri, membri, umbli;*

2.2. în nume proprii de **familie c**u purtători români: *(Piața) Lahovă | ri, Moru | zi* sau în nume **proprii străine:** *Go | ri, Kară | chi* [karači], *So | ci.*

• **3.** În succesiunile ***chi, ci, ghi, gi, -i*** final de cuvânt are valoarea fonetică ***ø:*** *a | jungi* [ajunğ], *cinci* [činč], *dragi, joci, mergi, reci, unchi* [unk′], *unghi* [ung′], *ungi.*

2.2.10. ***-i,-ii, -iii,*** (rar) ***iii-i***?

• Litera ***i*** prezintă un caz particular prin aceea că la sfârșit de cuvânt pot apărea în **scris** un ***i,*** doi ***i,*** trei ***i*** și, rar, patru ***i*** (***-i, -ii, -iii, -iii-i***), cu **pronunțări** uneori identice sau apropiate, în timp ce **scrierea** este diferită – fiind conformă principiului morfologic.

• Deși aceste reguli sunt făcute cunoscute încă din școală (unde *i* „se numără", respectiv „nu se numără" ca sunet distinct: vocală, semivocală, *i* „șoptit"), există totuși uneori ezitări sau confuzii.

• **I**. În flexiunea **nominală**

1. Se scriu cu un singur ***-i***

1.1. pluralul nearticulat al adjectivelor masculine și, uneori, și feminine (inclusiv cu grupul *muta cum liquida*):

pl. neart. m. scris *buni (prieteni)/(prieteni) buni* **pronunțat ca i „șoptit":** [buni]

pl. neart. m. și f. scrise *dragi (prietene)/(prietene) dragi, reci (ochi)/(ochi) reci, sarmale reci* **pronunțate fără i (nici „șoptit"):** [drağ], [reč]

pl. neart. scrise *(ochi) albaștri, negri* **pronunțate cu o vocală [i]:** [albaștri], [negri]

cf. și *acri, ampli, celebri, centupli, cvadrupli, cvintupli, ipohondri, mândri, mediocri, neutri, sextupli, simpli, (sub)multipli, supli, tripli;*
alpeștri, ecveștri, iluștri, lacuștri, măieștri, rupeștri, sihaștri, tereștri;

1.2. pluralul nearticulat al substantivelor masculine (inclusiv cu grupul *muta cum liquida*):

pl. neart. scris *(dragi/dragii) frați/prieteni* **pronunțat cu i „șoptit":** [frați], [priĭeteni]

dar: **sg. și pl.** *unchi* **scris și pronunțat fără i (nici „șoptit"):** [unk′]

pl. neart. scris pl. *cercei,* **sg. și pl.** *pui* **pronunțate cu semivocala ĭ:** [čerčeĭ], [puĭ]

pl. neart. scris *(acești/alți/anumiți/ceilalți (doi)/mulți/niște/puțini/unii) membri* **pronunțat cu vocala i:** [membri]

cf. și *acri, arbitri, aștri, băiețandri, cafri, ciocli, cuscri, extratereștri, felibri, membri, metri, miniștri, negri, orfevri, socri, (sub)multipli, tigri; sihaștri;*

1.3. pluralul nearticulat și genitiv-dativul singular nearticulat al **substantivelor feminine:**

pl. neart., GD sg. neart. scrise *(aceste/acestor) nopți* **pronunțate cu i „șoptit”** [nopț^{i}]

pl. f. neart. scris *(aceste) prietenii* (de la *prietenie)* **pronunțat cu diftongul [iĭ]:** [priĭeteni̯ĭ]

1.4. pluralul pronumelor/adjectivelor pronominale posesive: *(ai) noștri, (ai) voștri*

nu se scriu **niciodată cu doi i:** (*prietenii) noștri/ai noștri (prieteni)*)

pronunțate cu 1 vocală [i]: [no̯ș | tri].

• **2.** Se scriu cu **doi *i (-ii)***

2.1. pluralul articulat al adjectivelor masculine antepuse (inclusiv cu grupul *muta cum liquida*):

pl. art. scris *bunii (lui prieteni), albaștrii (ei ochi), celebrii (săi părinți)*

pronunțate cu o vocală [i]: [bu̯ni], [albaș̯tri], [čelebri]

cf. și *acrii, amplii, centuplii, cvadruplii, cvintuplii, ipohondrii, mândrii, mediocrii, negrii, neutrii, sextuplii, simplii, (sub)multiplii, suplii, triplii;*

alpeștrii, ecveștrii, iluștrii, lacuștrii, măieștrii, rupeștrii, sihaștrii, tereștrii;

2.2. pluralul articulat al substantivelor masculine (inclusiv cu grupul *muta cum liquida*):

pl. art. scris *(toți) prietenii, membrii* **pronunțat** cu **1 vocală [i]:** [priĭe̯teni], [me̯mbri]

cf. și *puii, frații, unchii, cerceii, cioclii, colegii* (pl. de la *coleg*)

arbitrii, aștrii, băiețandrii, cafrii, cuscrii, extratereștrii, felibrii, membrii, metrii, miniștrii, negrii, orfevrii, socrii, (sub)multiplii, tigrii; sihaștrii;

2.3. pluralul nearticulat al adjectivelor (de ambele genuri) și **al substantivelor masculine și neutre** cu ***i*** în radical (terminate la m. sg. în ***-iu***): **adj.** *curbilinii, rectilinii, proprii, stranii;* ***s.*** *barcagii, colegii* (pl. de la *colegiu*)**;**

2.4. pluralul nearticulat al substantivelor *copil, fiu:*

pl. neart. al s. *copil* **scris** *copii* **pronunțat cu diftongul [iĭ]:** [ko | pi̯ĭ]

cf. și *fii;*

2.5. genitiv-dativul singular articulat al **substantivelor feminine:**

GD sg. art. scris *nopții (aceleia)* **pronunțat cu 1 vocală [i]:** [no̯p | ți]

2.6. genitiv-dativul singular articulat (**al substantivelor feminine** desemnând **grade de rudenie, relații sociale**) **+ posesive conjuncte:** *maică-mii/-tii/-sii,* (fam.) *mamă-mii/-tii/-sii,* (vulgar) *mă-tii-/sii,* (pop., fam.) *soră-mii/-tii/-sii* (în tempo rapid: *sor-mii/-tii/-sii*), *stăpână-mii/-tii/-sii;*

2.7. pluralul nearticulat al substantivelor feminine cu singularul în *-ie:* *familii, vii.*

• **3.** Se scriu cu **trei *i (-iii)***

3.1. pluralul articulat al adjectivelor masculine antepuse cu ***i*** în radical (terminate la m. sg. în *-iu*): *propriii (lui fii), straniii (lui prieteni);*

3.2. pluralul articulat al substantivelor *copil, fiu:*

pl. art. scris *(toți) copiii* **pronunțat cu 2 vocale:** [kopi̲	i]

cf. și *fiii.*

• **4.** Se scriu (foarte rar) **cu patru *i (iii-i)*** **adjectivele de sub 3.1. la pluralul articulat hotărât + cliticul de dativ posesiv** legat prin **cratimă:** *propriii-i (fii).*

• **II.** În flexiunea **verbală**

• **1.** Se scriu cu un **singur *-i***

1.1. (**neaccentuat)** la verbe de **conj. I, a III-a indicativul prezent persoana 2 singular:** *(tu) a̲fli, i̲ntri, u̲mbli, u̲mpli* sau (**monosilabic) la imperativul pozitiv persoana 2 singular** *zi;*

1.2. (accentuat) la verbele de **conj. a IV-a** cu radicalul terminat în consoană la:

1.2.1. infinitiv și formele **compuse** cu el **(cond. prez., imper. neg. pers. 2 sg., ind. viit.):** *a citi* [čiti̲], *aș citi, nu citi, voi citi; a veni, aș veni, nu veni, voi veni;*

1.2.2. perfect simplu persoana 3 singular: *(ea, el) citi, fugi, veni:*

perf. s. pers. 3 sg. scris *(ea, el) citi* **pronunțat cu 1 vocală [i]:** [čiti̲]

1.3. la verbul ***a fi:*** **infinitivul** și **formele compuse** cu el **(cond. prez., imper. neg. pers. 2 sg., ind. viit., cond. perf., conj. perf., viit. anter.):** *a fi, aș fi, nu fi, voi fi, aș fi citit, să fi citit, voi fi citit;*

• **2.** Se scriu cu **doi *i (-ii)***

2.1. la verbele de **conj. I** cu infinitivul în ***-ia*** *(a apropia):* **indicativul prezent persoanele 1, 2 singular:** *(eu, tu) apropii* și **gerunziul:** *apropiind;*

2.2. la verbele de **conj. a IV-a** cu radicalul terminat în consoană (și la verbe de altă conjugare cu neregularități: *a ține*) la:

2.2.1. perfect simplu persoana 1 singular: (*eu) citii, fugii, venii;*

perf. s. pers. 1 sg. scris *(eu) citii* **pronunțat cu diftongul [ĭĭ]:** [citi̲ĭ̯]

2.2.2. indicativ și conjunctiv prezent persoana 2 singular: *(tu) (să) știi, ții, vii;*

2.3. la verbele de **conj. a IV-a** cu radicalul terminat în ***-i*** (*a înmii, a prii, a pustii, a se sfii*): **inf., cond. prez., imper. neg. 2 sg., ind. viit., ger.:**

formele scrise *a se sfii, (eu) m-aș sfii, nu te sfii, (eu) mă voi sfii, sfiindu-mă*

pronunțate cu **2 vocale [i]:** [sfii̯]

2.4. la verbul ***a fi:*** **imperativ persoana 2 singular** *fii,* **conjunctiv prezent persoana 2 singular** *(tu) să fii*

2.5. imperativ pozitiv persoana 2 singular + *-i:* *zi-i*

• **3.** Se scrie cu **trei *i* (*-iii*)** **perfectul simplu persoana 1 singular** la verbele de **conj. a IV-a** cu radicalul terminat în ***-i*** *(a înmii, a se sfii):*

perf. s. 1 sg. scris *(eu) mă sfiii* **pronunțat cu 1 vocală [i] + 1 diftong [iĭ]:** [sfiiĭ]

• **III.** Sintetizând **raportul grafie – pronunțare**

• **1.** la cuvintele cu un ***i*** în radical și un ***i*** ca desinență, grupul ***-ii*** de la **plural nearticulat** *argintii* [ar-ğin-ti̯ĭ], *copii* [ko-pi̯ĭ], *fii* [fiĭ], respectiv **pers. 1** *știi* [știĭ] reprezintă o realitate fonetică: diftongul descendent ***-i̯i;***

• **2.** la tipul grafic *copiii, fiii* (cu un *i* în radical: *copil, fiu*) se recomandă pronunțarea finalei la **plural articulat** ca ***i*** silabic: *copiii* [ko-pi̯-i], *fiii* [fi-i];

• **3.** la tipul grafic cu ***i*** ca desinență în formele de la **plural articulat** *(oamenii, elevii)* se recomandă pronunțarea la finală cu ***i*** silabic: [ŭa̯-me-ni], [e-le̯-vi];

• 4. în cuvinte care includ un grup *muta cum liquida,* la substantive de tipul *unchi* [unk'] și la adjective de tipul *propriu,* diferențele dintre formele grafice la **plural nearticulat** și **articulat** se neutralizează în pronunțare, ambele grafii corespunzând aceleiași realizări fonetice, ca ***i*** silabic: *arbitri, arbitrii* [ar-bi̯-tri], *codri, codrii* [ko̯-dri], *proprii,* art. *propriii* [pro̯-pri-i].

2.2.11. ***i-*** sau ***î-***?

• Se scrie și se pronunță cu ***i-*** (nu cu ***î-***) *a incarna* „a crește în carne”, *a investi*[1] „a plasa capital”, dar cu ***î-*** *a îmbiba, a încarna* „a întrupa”; *întreprindere* (nu **intreprindere*).

2.2.12. ***-iu*** sau ø?

• ***-iu*** final ***(-ciu, -riu, -toriu),*** care exprimă o realitate fonetică (cu excepții ca *Mateiu Caragiale*), trebuie scris ***iu*** și pronunțat **[ĭu]** în adjective ca *aleatoriu, definitoriu, tranzitoriu* și în substantive neutre ca *acvariu, auditoriu, contrariu, crematoriu, salariu, serviciu* – **nu** **aleator, *salar, *servici*.

2.2.13. ***o*** sau ***eu, oe, ö***?

• Se scrie ***ö*** și se pronunță **[ö]** în câteva cuvinte străine în care se păstrează grafia (și pronunțarea) din limba de origine (în cele mai multe cazuri germana), ca *föhn, löss, röntgenterapie.*

Se scrie ***eu*** și se pronunță **[ö]** în împrumuturi parțial adaptate în care se păstrează grafia și pronunțarea din limba de origine (în cele mai multe cazuri franceza): *cozeur, friteuză, maseur, monteuză, a pasteuriza, remaieuză* etc., dar și *io* în *machieur* (rar)/*machior.*

Se scrie ***oe*** și se pronunță **[ö]** în câteva cuvinte străine în care se păstrează grafia și pronunțarea din limba de origine (latina ș.a.), ca *phoenix*.

2.2.14. ***oa*** sau ***ua***?

• **1.** La **început** de cuvânt și de silabă, diftongul ***oa*** se scrie ***oa,*** dar se pronunță **[ŭa]):** *oameni* [ŭa̲meni], *oare, oaste, oază, respectuoasă* [respektu|ŭa̲să].

• **2. După consoană,** diftongul se scrie ***oa*** și se pronunță, în general, în rostirea literară, **[ŏa]:** *boare, coadă, culoar, doar, foarte, goană, hoardă, joacă, loază, luxoasă, moară, noadă, poartă, roată, soare, șoaptă, țoapă, voal, zoaie*. Dar: *acuarelă, bouar, descuama, jaguar, nouar, piuar, scuar, trotuar.*

• **3. După vocală** se scrie:

3.1. *oa* când alternează cu ***o:*** *cuvioasă/cuvios;*

3.2. *ua* când alternează cu ***uă:*** *(a) doua, piua, roua, steaua, ziua/două, piuă, rouă,* (reg.) *steauă, ziuă* sau cu ***ŭ:*** *băcăuan, tăzlăuan/Bacău, Tazlău.*

2.2.15. ***-u*** sau ***-ul***?

• **1.** Articolul hotărât masculin enclitic ***-(u)l*** se notează obligatoriu în **scris** (în virtutea etimologiei, a necesității dezambiguizării formelor gramaticale, a tradiției), iar **pronunțarea** lui este recomandată în exprimarea **oficială, solemnă.**

În vorbirea curentă, acest ***-l*** nu se mai pronunță, rostirea lui fiind datorată influenței scrierii asupra pronunțării.

• **2.** În unele nume proprii de locuri, ***-u*** final apare ca urmare a omiterii lui ***-l*** final din art. hot. ***-(u)l.*** Această grafie este inconsecventă și încă în discuție în terminologia geografică, dar sistematică și legiferată[1] pentru unitățile administrativ-teritoriale cu denumiri formate din substantiv comun + o complinire: *Dealu Viei, Domnu Tudor, Hanu lui Pală, Izvoru Ampoiului, Orașu Nou*, *Orașu Nou-Vii, Pârău Gruiului, Râmnicu Sărat, Satu Mare, Satu Vechi, Târgu Jiu, Turnu Măgurele,* sau în care (cel puțin) un component este substantiv propriu: *Mihai Viteazu.*

• Omiterea lui ***-l*** conduce în unele cazuri la o structură silabică neobișnuită în partea finală, cf. *Pârău Gruiului* [pârâ̲|u], dând naștere la o nouă realizare a opoziției articulat ~ nearticulat.

[1] Prin Legea 290/2018 *pentru modificarea și completarea Legii nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului României.*

• Dar Legea 290/2018 este inconsecventă, incluzând și un număr restrâns de localități cu nume similare (provenite din substantive comune articulate + o complinire), dar scrise cu ***-l:*** *Dealul Viei, Drumul Carului, Hanul Ancuței, Izvorul Trotușului, Pârâul Rece, Satul Vechi.*

• **3.** Uneori, **același** nume de **persoană** (chiar și cu același **purtător**) apare scris cu și fără ***-l*** sau ***-u*** finali: *Ș.V. Episcupescul/Piscupescu; Pompei/Pompeiu/Pompeius.*

2.2.16. ***u*** pron. **[u]** sau **[ü]**?

• În unele împrumuturi din franceză, ***u*** se pronunță **[ü]:**

alură [alüră], *carură* [karüră], *cupură* [kupüră], *ecru* [ekrü], *etui* [etüi], *fondu*, *fondue* [fõdü], *fumé* [fümę], *parură* [parüră], *sanculot* (rar) [sankülot], *tul* [tül], *tutu* [tütü], *uni* [üni] (**dar** *ecuson*); ele **nu** trebuie scrise cu *iu: *aliură, *cupiură;* dar: *computer* [*u* pron. engl. *ŭu*], însă *computare.*

2.2.17. ***u*** sau ***o***?

• Se scrie și se pronunță ***u,*** nu ***o,*** în cuvinte precum *fascicul, fasciculă, vehicul* ș.a.

2.2.18. Vocale în hiat

• În limba română există multe alăturări de vocale în hiat: *a|ed, a|er, a|erodrom, argentini|an, ci|anură, co|existență, colegi|al, du|el, elegi|ac, E|uropa, famili|a, famili|e, ge|ologi|e, Ligi|a, Luci|a, Luci|an, ide|al, po|em.*

• Ele apar și în cuvinte compuse scrise cu **cratimă:** *ast***ă-**|*iarnă* și în cuvinte **străine:** *whisky|uri.*

• În nume **proprii** la origine **grecești și latinești vechi,** succesiunea ***ea*** este hiat în *Ene|a* (dar diftong în terminația ***-e|ea:*** *Amalteea*); **nu** se pronunță cu hiat, ci cu **diftong** *Au|gust.*

• Un caz particular de vocale în hiat îl reprezintă vocalele **duble** (pronunțate ca atare în rostirea îngrijită): *contra|atac, agre|ez, ale|e, epope|e, ide|e, fi|ință, alco|ol, acaju|ul.*

• În istoria limbii române s-au manifestat **idiodincrazia** vorbitorilor pentru hiat și tendința **reducerii** hiatului, prin rostirea ca diftong a unor vocale alăturate, cf. mai vechiul **te|atru,* devenit și în rostirea literară *tea|tru.*

• Pentru a deosebi situațiile în care două litere-vocale învecinate redau un hiat sau un diftong, cuvintele rostite cu hiat sunt semnalate în *Dicționar* prin marcarea accentului la cuvintele cu mai mult de o silabă, respectiv prin indicarea despărțirii la capăt de rând a altora.

2.3. Litere duble

• În unele cuvinte pot apărea litere-consoane și litere-vocale **duble,** uneori chiar **multiple.**

• Astfel, se scriu **obligatoriu** cu litere duble cuvintele românești **compuse** sau **derivate** în care primul, respectiv al doilea component se termină, respectiv începe **cu aceeași** literă (v. mai jos).

• Litere duble apar și în unele **abrevieri:**

AALLRR pentru *Alteţele Lor Regale, EEG* pentru *electroencefalogramă.*

• **Facultativ,** litere duble sau chiar multiple pot reda **lungirea expresivă** a unor cuvinte (v. mai jos).

2.3.1. Litere-consoane duble

I. Poziția literelor-consoane duble

• Literele-consoane duble se întâlnesc:

1. în **interiorul** cuvintelor (majoritatea);

2. la **finala** unor împrumuturi: *all (right), baseball, bluff, boss, business, bypass, exit-poll, grill, homeless, jazz, löss, mall, miss, mistress, music-hall, off, staff, topless, watt;*

3. la **inițiala** unor cuvinte (numai accidental): **rromân* și, imediat după 1989, *rom* scris **rrom* în loc de *țigan,* inclusiv pentru a se evita confuzia cu *român*, sau în nume **proprii străine:** *Llosa, Lloyd* (pentru pronunțare v. mai jos).

• Literele-consoane duble/multiple pot nota **lungirea expresivă** a unor sunete-consoane în **interjecții:** *brr, prrr, sst* (inclusiv în cazul unor consoane care nu se dublează în cuvinte din alte clase lexico-gramaticale: *șșș, șșșt, țț*) sau pentru exprimarea **superlativului** absolut: *acrru, rrrău.*

• În trecut s-au folosit litere-consoane duble pentru a se distinge unele neologisme de **omonime** din fondul vechi: **cassă, *massă,* față de *casă, masă;* litere-consoane duble se păstrează uneori și astăzi, nejustificat, din limba de origine, în utilizarea unor împrumuturi: **stress* pentru *stres.*

II. Pronunțarea literelor-consoane duble

1. Literele-consoane duble notează, de regulă, **două sunete-consoane,** care se pronunță:

1.1. identic (în silabe fonetice și grafice diferite), în:

1.1.1. compuse din cuvinte independente, inclusiv în împrumuturi recente și în nume proprii:

aerofotogram | metrie, ohm | metru, port | tabac, vacuum | metru; part- | time; Sân | nicolau;

1.1.2. derivate cu prefixe sau **formate cu prefixoide** de la cuvinte care încep cu aceeași consoană ca aceea în care se termină prefixul:

hiper | realist, in | navigabil; în | nădi, în | nămoli, în | nebuni, în | negri, în | negura, în | nobila, în | noda, în | noi, în | nopta, în | nora; post | totalitar, răs- | străbun, sub | bibliotecar, super | refractar, trans | siberian;

• Dar se scriu cu un **singur *n*** *îneca, înota,* unde *în* nu este prefix, și (conform tradiției) *înăbuși, înăclăi, înăduși,* în care **nu se mai recunoaște** faptul că au fost formate cu **prefixul** *în-* de la *năbuși, năclăi, năduși,* actualmente **ieșite din uz.**

• *răsuci, răsufla* se scriu cu un singur ***s,*** prefixul ***răs-*** confundându-se cu ***ră-*** înainte de ***s,*** dar ***răs-*** se poate atașa cu cratimă în derivate **ocazionale:** *a se suci* și *a se răs-suci*.

1.2. diferit: [k] și **[č]** notate cu aceeaşi literă, ***c*** și ***c + e, i:***

ac | cent, ac | ces, boc | cea, ciubuc | ciu, Isac | cea, oc | cident, suc | ces, vac | cin, Zambac | cian.

2. În unele cuvinte împrumutate și nume proprii **străine** sau scrise după **model străin** și în derivate de la acestea, litera-consoană dublă poate nota, în conformitate cu regulile limbii respective, un **singur** sunet, care se pronunță în contexte românești:

2.1. la fel cu litera-consoană simplă[1]:

2.1.1. în **împrumuturi:**

(a) cappella, adagietto, addenda, (ad) litteram, affettuoso, alla (breve), (à la) russe, assai, allegro (ma non) troppo, allegretto, anno (Domini), banner, appassionato, babysitter, bestseller, bidonville, bitter, bossa-nova, box-office, bourrée, bravissimo, café-frappé, call-girl, cannelloni, cappucino, cherry, coffee-break, challenger, chardonnay, cloisonné, commedia dell'arte, (concerto) grosso, confetti, consommé, corrigenda, cottage, crossing-shot, curriculum, curry, cutter, dressing, expressis (verbis), flipper, flutter, fortissimo, full-time, gaullist, glissando, globe-trotter, graffiti, grizzly, grosso (modo), happening, happy-end, hippy, hobby, horror, jacuzzi, kibbutz, kidnapping, larghetto, lobby, mass-media, mezzosoprană, minnesänger, miscellanea, modelling, mortadella, motto, offshore, passim, passing-shot, peppermint, plotter, puzzle, quattrocento, rapper, rummy, scrabble, setter, sex-appeal, shopping, sotto-voce, sparringpartner, stripper, summa (cum laude), summit, summum, sunnit, thriller, travelling, trotteur, tutti-frutti, vedda, vivacissimo;

2.1.2. în **nume proprii străine:**

Apollo, Bruxelles, Buddha, Eiffel, Guineea-Bissau, Lloyd, Lully, Pierrot, Sezession, Sierra Leone, Simmental, Sybilla, Tartuffe, Zeppelin;

2.1.3. în **nume de familie românești** scrise după **model străin:**

Bolliac, Mille, Millo, Pallady, Pally, Philippide, Ressu, Rosetti;

• Dublarea literei-consoană se folosește, la unele nume de persoane **românești,** pentru a da **o impresie de exotism** sau a evoca o **ascendență** străină: *Ana/Anna, Jeni/Jenny, Negruț(iu)/Negruzzi.*

2.2. diferit, în unele împrumuturi, nume **proprii străine** sau românești scrise după model străin:

2.2.1. ca **altă** consoană decât cea notată prin litera-consoană simplă:

ll sp. standard/cat. [l′][2]: *caudillo* [caŭdi̲l′o], *seguidilla* [seg′idi̲l′a], *sevillan* [sevil′a̲n]; *Llobregat* [l′obrega̲t], *Llosa* [l′o̲sa], *Llull* [l′ul′]; *zz* [ț] în împrumuturi și nume **proprii** din italiană: *intermezzo* [pron. rom. interme̲ț̲o], *mezzosoprană, mozzarella, paparazzo, pizza, pizzicato; Buzzati;*

2.2.2. (în combinație cu o literă-vocală) ca o **semivocală:**

fr. *ill* uneori [ĭ]: *Braille* [braĭ], *grisaille* [grizа̲ĭ], *Marseilleza* [marseĭe̲za], *millefeuille* [milfö̲ĭ].

[1] Chiar dacă limba de origine (ca italiana) diferențiază consoanele geminate de cele simple.

[2] Regional în Spania, precum și în spaniola americană [ĭ] – pronunțare care se aude frecvent la TV la vorbitori români.

2.3.2. Litere-vocale duble

I. Poziția literelor-vocale duble

• Literele-vocale duble se întâlnesc:

1. la **inițiala** unor cuvinte/nume proprii (rar):

*aa | lenian, (Vasile) Aa | ron, i | iș*o*ară, o | olit;*

2. în **interiorul** unor cuvinte:

alco | ol, aracce | evism, continu | um, du | umvir, fe | erie, fi | indcă, ne | erladez, perpetu | um (mobile), vacu | um, zo | ologie.

• În limba română modernă se scriu (și se pronunță) cu o **singură** vocală *prerie, proroc* (nu ca în trecut: **preerie, *prooroc*).

3. la **finala** unor cuvinte:

3.1. ***-ee*** la singularul sau și la pluralul unor substantive feminine; la pluralul substantivelor neutre terminate la singular în ***-eu*** și la femininul plural al adjectivelor terminate la masculin singular în ***-eu:***

ale | e, amentacee, apnee, azalee, camee, compozee, epopee, galinacee, graminee, melopee, onomatopee, papaveracee, primulacee, seboree, trahee; lice | e; sebace | e;

3.2. ***-uu*** la adjectivele de tipul *ambiguu,* precum și la adăugarea articolului sg. *-(u)l* și a desinenței de pl. *-uri* la substantive neutre terminate la singular în *-u/-u* sau în *-uu:*

*at*u*u | ul, at*u*u | uri; rez*i*du | ul, rez*i*du | uri.*

• **Accidental,** literele-vocale pot fi **multiplicate** pentru a nota **lungirea expresivă** a unor sunete, mai ales în **interjecții:** *piuuu, tii/tiii, Uraaa!, uu* (inclusiv în cazul unor vocale care nu se repetă în cuvinte din alte clase lexico-gramaticale: *ăăă, zăău*), pentru exprimarea **superlativului** absolut: *acruu, maare, biinee, buună* ș.a. sau pentru punerea în evidență a vocativului: *Nenee! moș Andronic o spus o poveste.* BOGDAN.

II. Pronunțarea literelor-vocale duble

• Literele-vocale duble notează, de regulă, **două** sunete-vocale, care **se pronunță:**

1. amândouă, identic (și așa cum se scriu), în silabe diferite/în hiat, în cuvinte:

1.1. simple:

alco | ol[1]*, continu | um, du | umvir, ghe | enă* „iad” (față de *ghenă* „amenajare pentru aruncarea gunoiului”), *gre | ement, o | ogenează, o | olit, perpetu | um (mobile), pri | incios, vacu | um, zo | o;*

1.2. „formate” (în română sau împrumutate), și anume:

1.2.1. compuse: *giro | orizont;*

1.2.2. cu **prefixe** sau cu **prefixoide:**

anti | inflamator, contra | amiral, co | opta, ne | economic, infra | acustic, intra | atomic, juxta | articular, para | aldehidă, pre | electoral, re | examina, supra | aglomerat,

1 Scris cu doi *o* (***oo***) conform principiului etimologic-istoric și ca în limbile de circulație internațională, dar pronunțat de fapt curent cu un singur *o:* [*alkol].

ultra|acustică; auto|observa, electro|optică, euro|obligațiune, foto|obiectiv, izo|octan, magneto|optică, micro|organism, neuro|oftalmologie, toxi|infecție;

1.2.3. cu **sufixe:** *conști|ință, cuvi|ință, fi|ință, pri|ință, și|ință;*

• Dar se scriu și se pronunță cu un singur *i: cunoștință* < *cunoaște* + *-ință, încunoștința, recunoștință.*

1.3. la **pluralul** articulat în *-iile* al unor substantive feminine în *-sie,-ție* etc.: *aberați|ile; obsesi|ile;*

1.4. în **forme verbale** cu augmentul ***-ez:*** ind. prez. 1, 2 sg., conj. prez. 1, 2 sg., 3 la verbe cu radicalul în ***e;*** gerunzii în ***-ind*** la verbe cu infinitivul în ***-ia, -ie, -i;*** în **substantive** provenite din infinitive lungi cu radicalul în ***e*****:** *(să) agre|ez, cre|ez, suple|ez; abrevi|ind, fi|ind, scri|ind, și|ind; recre|ere.*

• **2.** ca o **singură** vocală, și anume ca sunetul-vocală simplu respectiv:

aalenian [aleni<u>a</u>n], *Aaron* [ar<u>o</u>n], *afrikaans* [afrik<u>a</u>ns], *Aavram* [avr<u>a</u>m], *Eekhoud* [<u>e</u>khoŭt], *Isaac* [is<u>a</u>c], *Maastricht* [m<u>a</u>striht], *Oort* [ort], *Oost* [ost], *Oost Vlaanderen* [ostvl<u>a</u>nderen], *Uusimaa* [<u>u</u>sima].

• **3.** În unele cuvinte, **prima** dintre literele-vocale se pronunță ca **sunet-vocală,** iar a doua ca **semivocală/**parte a unui diftong; la GD sg. neart. și la pl. neart. al unor substantive feminine; în formele cu augmentul ***-ează*** de la verbe cu radicalul în ***-e;*** în unele nume proprii; în adjectivele de tipul *ambiguu*[1]:

ale|ea [al<u>e</u>ĕa], *ce|ea ce* [čeĕač<u>e</u>], *mediterane|ean* [mediteraneĕ<u>a</u>n]; *aberații;* ind. prez. 3 *agre|ează* [agreĕ<u>a</u>ză], *cre|ează, suple|ează; Andre|ea* [andr<u>e</u>ĕa], *Core|ea, Dulcine|ea, Eritre|ea, Guine|ea;*

• **4.** În unele cuvinte împrumutate, literele-vocale duble pot avea **alte** valori decât în cuvintele românești, în funcție de regulile ortografice ale limbii de proveniență:

engl. *afterschoolul* [aftărsk<u>u</u>l], *agreement* „acord” [ăgr<u>i</u>ment], *groom* [*oo* pron. engl. *u*], *indoor* [<u>i</u>ndor], *tweed* [tuĭd], *weekend* [<u>uĭ</u>kend]; lat. *equus* [*qu* pron. rom. *kv*].

• **5.** Litere-vocale duble se întâlnesc și în nume **proprii străine**, precum și în nume de persoană **românești** scrise după **model străin** (dintre care unele au și variante scrise cu litera-vocală simplă), care se pronunță în unul dintre modurile de mai sus:

Aachen [<u>a</u>hăn], *Aaron/Aron, Aasen* (norv.), *Aavram/Avram, Betle|em, Core|ei, (Câmpiile) Elize|e, Google* [g<u>u</u>găl], *Hawaii* [pron. rom. hav<u>a</u>ĭ|engl. hăŭ<u>a</u>ĭ], *Hollywood* [h<u>o</u>liud], *Isaac/Isac, Mendele|ev, Nausicaa, Noua Guine|e, Noua Ze|elandă, Panatene|e, Peer (Gynt)* [per], *Varlaam/Varlam.*

• În spirit ludic, litere-vocale duble se folosesc în **jocuri de cuvinte:** târgul de carte *Bookfest* (cu trimitere la engl. *book* „carte” și la *București*); *Ce spun cărțile. Bookiseli* [buk′is<u>e</u>l[i]], de Gheorghe Erizanu, sau într-un nume românesc de scenă, *Cheloo* [k′<u>e</u>lu].

[1] Pronunțate și cu două vocale în hiat.

2.4. Accentul

• Accentul poate fi **fonetic** sau (și) **grafic.**

2.4.1. Accentul fonetic

• **I.** În limba română, accentul este **liber** (cu poziție variabilă)[1], caracter în virtutea căruia **poate distinge omografe,** și anume:

• **1. cuvinte** (clase lexico-gramaticale/sensuri):

b̲arem[1] adv. – *bar̲em*[2] s. n., *cavaleri̲e*[1] „ordinul cavalerilor” – *cavaler̲ie*[2] „parte a armatei”, *colo̲nie*[1] „apă de colonie” – *colon̲ie*[2] „localitate; teritoriu; grup”, *compan̲ie*[1] „tovărășie; societate” – *comp̲anie*[2] „unitate militară”, *hai̲nă* adj. f. – *h̲ainǎ* s., *moza̲ic*[1] adj. m., s. m. „adept al mozaismului” – *mozai̲c*[2] s. n. „lucrare decorativă”, *to̲rturi* pl. de la *tort* – *tort̲uri* pl. de la *tortură, vesti̲bul*[1] „cavitate a urechii” – *vestibu̲l*[2] „încăpere”;

• **2. forme** gramaticale: pers. 3 sg. ind. perf. s. *cântă̲, încuie̲* – prez. *că̲ntă, încu̲ie.*

• **II. Locul accentului în cuvânt** (exemplificat cu formele-tip ale cuvintelor[2])

• Conform normelor literare actuale, în limba română:

• **1.** sunt **oxitone** (accentuate pe **ultima** silabă):

1.1. cele mai multe cuvinte terminate în **C:**

con | vec | to̲r, dis | co | bo̲l, duș | ma̲n, ma | ri | na̲r, per | for | me̲r;

1.2. unele cuvinte terminate în **V** (în afară de ***ă, â, y***) **–** verbe la infinitiv, cuvinte străine etc. – sau în diftongi:

a | li | go | te̲, bo | le | ro̲, ci | ți, de | ba | ra̲, ho | tă | rî, lu | cra̲, ta | bu̲; pă | rea̲;

• **2.** sunt **paroxitone** (accentuate pe **penultima** silabă):

2.1. majoritatea cuvintelor terminate în **V:**

bo̲ | dy, co | bo | râ̲ | re, co | ho̲r | tă, art. *co | ho̲r | ta, me̲r | ge, ne | u̲ | tru, plă | ce̲ | re, sa | fa̲ | ri;*

2.2. unele cuvinte terminate în **C:** *do̲c | tor, le̲c | tor, ve̲c | tor, vu̲l | tur;*

• **3.** sunt **proparoxitone** (accentuate pe **antepenultima** silabă):

ba | zi̲ | li | că, fa | mi̲ | li | e, fu̲ | ri | e, gi̲ | ne | re, ma̲ | fi | e, mo̲ | tri | ce (nu **furi̲e, *mafi̲e*);

• **4.** sunt **superproparoxitone** (accentuate pe **a patra** silabă dinspre sfârșitul cuvântului):

bi̲ | vo | li | ță, că | lu̲ | gă | ri | ță, do̲c | to | ri | ță, la̲ | po | vi | ță, pre̲ | pe | li | ță, ve̲ | ve | ri | ță.

• Prin numărul mare de cuvinte recente din engleză accentuate pe silaba inițială (cf. *baby-boom* [pron. *be͡ĭbibum*], *blo̲ckbuster, che̲cklist, room-service* [pron. *ru̲mservis*], *sound blaster* [pron. *sa͡ŭndblastăr*]), această repartiție a accentelor tinde să se modifice în româna actuală.

• **5.** La puține cuvinte, norma literară actuală admite **două** variante accentuale: *poli̲p/po̲lip.*

• **6.** Nu există **criterii** precise pentru **predicția** locului accentului în toate cuvintele și formele și de aceea pot exista ezitări și oscilații și se fac uneori greșeli (mai ales la împrumuturi):

---

[1] Spre deosebire de alte limbi, în care accentul este **fix** (totdeauna pe prima sau pe ultima silabă a cuvintelor, în funcție de limbă).

[2] Formele flexionare ale unor cuvinte pot fi accentuate diferit față de forma-tip.

**colibri, *taxi, *tiramisu* în loc de *colibri, taxi* (dar *maxi-taxi*), *tiramisu*.

• Trebuie evitată tendința **deplasării** accentului spre începutul cuvântului, care se observă la diverși profesioniști (mai ales sub influența modelului limbii engleze): **colon, *pancreas.*

• **7.** În funcție de uzul literar actual, prezentele norme recomandă o **singură** accentuare la cuvinte (substantive, adjective) și nume proprii precum:

acatist, anaforă, anost, antic, aripă, avarie, axilă, bantu, bengali, bolnav, butelie, calcar, caracter, călugăriță, chivot, delebil, doctoriță, Dobrogea, duminică, dușman, editor, februarie, fenomen, furie, gingaș, hatman, ianuarie, icos, intim, jilav, miros, nandu, niscai, penurie, picnic, pilotă, pojghiță, precaut, pricină, profesor, puber, radar, regizor, satiră, sever, simbol, simpozion, șervet, trafic, unic, vector, vultur.

• **8.** Unele accentuări și silabații **nerecomandate** de normă sunt percepute ca **greșite/inculte:**

**amnistie, *butelie, *capsulă, *email* „smalț", **seif* (corect: *amnistie, butelie, capsulă, email, seif*).

• **9.** Norma accentuală fiind relativ laxă, alte accentuări decât cele recomandate **se pot utiliza** în anumite cazuri, fiind uneori **livrești,** chiar resimțite ca pedante, mai apropiate de etimon, eventual cu încercare de specializare semantică sau de domeniu ori reprezentând accentuări mai vechi și/sau regionale:

antic, profesor; caracter, fenomen; călugăriță, doctoriță; bolnav, dușman.

• La verbul *a fi* ind. prez. 1, 2 pl. se recomandă accentuarea *suntem, sunteți.*

• În **versuri**/cântece, din motive de **ritm/rimă,** se înregistrează și alte variante accentuale decât cele recomandate de normele academice actuale: *Mi-am pus cămașa de nailon...* Mircea VINTILĂ.

• **10.** Cuvintele **polisilabice pot** avea, pe lângă accentul **principal,** mai puternic, și un accent **secundar,** mai slab, care este indicat în *Dicționar* numai în cazurile în care pot exista ezitări: *aerodinamic, anteroposterior, autoacuzare.*

• Conform principiului un cuvânt – un accent, la cuvintele compuse, în *Dicționar* este indicat numai **accentul compusului** (nu al tuturor componentelor sale).

• **III. Accentuarea sufixelor**

1. cele mai multe sufixe **monosilabice** sunt **accentuate:**

-al, -an, -ar, -aș, -âș, -el, -esc, -et, -giu, -ior, -ism, -ist, -iș, -iu, -lâc, -oi, -os, -șag, -șor, -tor, -ui (sculptural, african, celular, sulițaș, coborâș, cocoșel, românesc, brădet, macaragiu, dulăpior, egalitarism, egalitarist, fățiș, liliachiu, pașalâc, păsăroi, scorțos, vălmășag, boușor, mirositor, albăstrui);

2. unele sufixe **monosilabice** sunt **neaccentuate:** *´-bil, ´-nic (repetabil, rodnic);*

3. câteva sufixe **bisilabice** *(-ete, -işte)* sunt **accentuate** în unele cuvinte și **neaccentuate** în altele: *scumpete, cânepiște; foamete, iniște;*

4. sufixele **trisilabice,** ca *-(ă)tate,* sunt totdeauna **accentuate:** *bunătate.*

5. Substantivele **în *-re*** provenite din „infinitivul lung" al verbelor în *-ea* trebuie accentuate **pe sufix:**

prevedere (accentuat frecvent greșit **prevedere*) – la fel ca *belvedere, întrevedere, plăcere, revedere, tăcere, vedere.*

6. Este corectă o **singură** accentuare la forme verbale ca ind. și conj. prez. 1, 2 pl. și imper. 2 pl. – accentuate pe **sufix** la conj. a II-a: tipul *(să) tăceți,* nu **(să) taceți*, respectiv pe **temă** la conj. **a III-a**: tipul *(să) bateți,* nu **(să) bățeți*.

• **IV. 1. Numele românești de familie** terminate grafic în ***-iu*** se accentuează corect în mod diferit, în conformitate cu originea și cu structura lor:

Alexiu, Costiniu, Dimitriu/Dumitriu, Gheorghiu, Grigoriu, Ioanițiu, Vasiliu (derivate de la **nume proprii**), dar *Ciubotariu, Coșeriu, Ferariu, Funeriu, Morariu, Olariu, Prunariu, Pușcariu, Rotariu, Trăistariu* (identice cu forme **regionale/vechi** ale unor substantive **comune**).

2. La numele **proprii străine** trebuie verificată și respectată accentuarea din limba de **origine**[1]**:**

Ankara, Auchan [oșă], *Carrefour* [karfur], *Kuweit, Modena, Nicosia, Stromboli.*

Fac excepție numele intrate mai de mult în uz, cu forma parțial românizată adoptată prin tradiție: *Moscova,* nu [maskva].

• **V. Accentul în cursul flexiunii**

• **1.** În flexiunea **nominală:**

1.1. la marea majoritate a substantivelor, accentul este în cea mai mare parte **stabil,** inclusiv la cuvintele terminate în ***-o*** (împrumuturi mai recente, termeni de specialitate):

albedo (fiz.), *avocado, comando, credo, fado, fiasco, flamingo, hidalgo, lumbago, mambo;*

1.2. dar el este **mobil** la:

1.2.1. GD sg. și pl. *nurori, surori* față de NA sg. *noră, soră* „grad de rudenie; călugăriță”;

1.2.2. substantivele neutre terminate în ***-o*** intrate mai de mult în limbă:

duo, loto, radio, recto, tempo, verso, zero, la care accentul **se deplasează** pe acest ***o*** la sg. art. și la pl.: *radioul, zeroul; radiouri, zerouri;*

• **2.** În flexiunea **verbală,** accentul este **mobil** (plasat pe **temă** sau pe **desinență**), uneori chiar la același mod și timp, dar la persoane diferite: ind. perf. s. 1 sg. *aduse(i),* 1 pl. *aduserăm.*

2.4.2. Accentul grafic

• **I.** De regulă, în scrierea limbii române **nu** se notează vocala accentuată.

• **II.** Utilizarea accentului **ascuțit** [´] este **permisă** pentru a marca distincția dintre elemente omografe, dar neomofone, care diferă (și) prin poziția accentului,

[1] V. și **2.5. Scrierea și pronunțarea numelor proprii străine.**

când nenotarea accentului ar putea duce la confuzii (uneori supărătoare), în cazul unor cuvinte/sensuri:

ácele s. pl. art. de la *ac* – *acéle* adj. pr. f. pl. de la *acea; comédie*[1] „întâmplare ciudată" – *comedíe*[2] „operă dramatică"; *cópii* s. f. pl. de la *copie* – *copíi* s. m. pl. de la *copil; nódul* s. n. art. de la *nod* – *nodúl* s. m. neart.; *véselă* adj. – *vesélă* s.;

• **III.** Se păstrează accentul **grafic** (ascuțit, circumflex, grav) **din limba de origine** în:

1. împrumuturi **neadaptate:**

bourrée, chou à la crème, ciné-vérité, cloisonné, col-roulé, consommé, córdoba oro, omertà, pietà, tête-à-tête, tiramisù;

2. nume **proprii străine:**

Asunción, Bâle, Côte d'Ivoire, Lomé, Molière, Nouméa, San José, Yaoundé.

• În unele limbi, accentul grafic are **altă valoare** decât aceea de a marca accentul tonic și poate să **nu** coincidă cu locul acestuia: fr. *Gérard* [jera̲r], *Valérie/Valéry* [valeri̲]; magh. *István* [i̲ștvan].

• Prin tradiție, la unele nume **străine** de state folosite în contexte românești **nu** se notează accentul din limba de origine (ceea ce poate duce la accentuări greșite): *Panama*, *Peru*.

2.4.3. Accentul în lanțul vorbirii

• În lanțul vorbirii, anumite cuvinte sunt rostite mai **puternic,** iar altele mai **slab,** cf. formele numite **accentuate** ale pronumelor personale și reflexive, opuse celor numite **neaccentuate/clitice,** de ex. pr. pers. și refl. 1 sg. D forma acc. *mie (Mie îmi dă.)* vs formele neacc. *îmi, mi,* neatașate sau atașate fonetic/grafic (prin cratimă) de cuvintele care le servesc ca suport: *Îmi dă. Mi se pare. Mi-a dat. Dă-mi.; dându-mi-se.*

2.5. Scrierea și pronunțarea numelor proprii străine

1. În scrierea și pronunțarea în limba română a numelor **proprii străine** din limbi scrise numai sau și cu alfabetul **latin** se respectă grafia și pronunțarea din limbile respective:

fr. *Bordeaux* [bordo̲], germ. *Haendel/Händel* [he̲ndăl], magh. *Jókai* [i̯o̲koĭ], pol. *Mickiewicz* [miț*k*e̲vič], germ. *München* [mün̲h'en], magh. *Petöfi* [pe̲töfi], sp. *Quito* [ki̲to], fr. *Racine* [rasi̲n], engl. *Shakespeare* [șe̲ĭkspir], *Wall Street* [ŭă̲lstrit], *Yale* [ĭeĭl], germ. *Zeiss* [ț*a*ĭs].

• Pentru redarea cu litere **latine** a substantivelor proprii și a cuvintelor scrise cu **alte alfabete** sau cu alte **sisteme** de scriere există **norme,** pentru care v. **1.3.** ***Conversia unor sisteme de scriere.***

2. Numele **statelor** (și cuvintele din aceeași familie) trebuie folosite în forma **oficială** actuală recomandată de acestea: *Belarus, belarus, belarusă; Cambodgia, Côte d'Ivoire*[1]*, Kampuchea, Myanmar.*

3. Unele **nume de locuri** străine **cunoscute** de mai multă vreme pe teritoriul României au, pe lângă formele cu grafia și pronunțarea **originare** – folosite în **lucrări de specialitate** (hărți, studii de limbă etc.) –, și forme **tradiționale curente,** intrate prin intermediul altor limbi și **adaptate** limbii române (folosite inclusiv în indicații bibliografice):

> it. *Firenze* [Firențe]/*Florența,* engl. *London* [landăn]/*Londra,* rus. *Moskva* [maskva]/*Moscova,* it. *Napoli/Neapole,* fr. *Nice* [nis]/*Nisa,* ceh. *Praha/Praga,* gr. *Thessaloniki/Salonic,* pol. *Warszawa* [varșava]/*Varșovia,* germ. *Wien* [vin]/*Viena.*

4. Unele nume **proprii latinești** și **vechi grecești** circulă, în uzul literar românesc, atât într-o formă **tradițională, adaptată**, cât și în forma **originară** (folosită în lucrări de specialitate sau, în cazul numelor de persoană latinești, când se reproduc cel puțin două dintre componentele lor): *August/Augustus, Quintilian/Quintilianus* [pron. rom. kvintilian(us)].

> Normele actuale recomandă formele *Damocle**s*** – cf. și expresia consacrată *sabia lui Damocles –, Menalaos, Oedip* [pron. ödip], *Procust* [pron. procust].
>
> În literatură se admite și folosirea altor forme decât cele recomandate de normele actuale: *Joe* pentru *Iupiter,* alături de *Jupiter.*

Pentru **flexiunea** unor astfel de nume se recomandă g.-d. *lui Artemis, Ceres, Dido, Palas Atena, Venus* – formele de tipul **Artemidei, *Cererei, Didonei, *Paladei Atena, *Venerei* (în afară de cazul când corespund nominativelor *Didona, Venera*), după modelul limbii de origine, fiind ieșite din uz.

> Când sunt folosite ca substantive **proprii,** respectiv ca substantive **comune,** unele cuvinte au forme sau/și grafii parțial diferite *(acropolă, Acropole).*

5. Derivatele de la nume **proprii** se scriu cu respectarea grafiei numelui de la care provin, cf. *shakespearian.*

> Alte referiri la scrierea și pronunțarea numelor **proprii străine** se găsesc în secțiuni din STUDIUL INTRODUCTIV în care sunt tratate diferite probleme ortografice sau/și ortoepice.

3. Scrierea cu literă mare sau mică[2]

• **I.** Scrierea cu literă **mare** sau **mică** se referă în special la **inițiala** cuvintelor[3] și, în mai mică măsură – în cazul abrevierilor și al simbolurilor –, și la **alte** poziții.

---

[1] În lista MAE scris însă, greșit, *Côte D'ivoire.*

[2] Pentru alte denumiri v. **1.1.1. Alfabetul limbii române.**

[3] În cele ce urmează vom omite precizarea „la inițială", menționând, când este cazul, numai celelalte poziții.

• Litera mare sau mică la **inițiala** elementelor lexicale este o marcă a caracterului lor de nume **proprii,** respectiv **comune,** relevantă mai ales în cazul celor care pot fi folosite cu **ambele** valori: prin scrierea cu literă **mare,** substantivele **proprii** se deosebesc de substantivele **comune** din care provin sau care derivă din ele, respectiv, prin scrierea cu literă **mică,** numele **comune** se disting de cele **proprii** care le corespund, care se scriu cu literă **mare.**

• În cazul unităților lexicale **complexe** folosite ca nume proprii, scrierea cu literă mare poate privi **toate** componentele sau numai **primul.**

• Fiind mai limitată, scrierea cu literă **mare** a unor cuvinte care în mod obișnuit se scriu cu literă mică are în general ca efect punerea lor în **evidență.**

• **II. Opțiunea** între literă mare și literă mică **depinde** în special de:

1. natura **elementului** (substantive comune sau proprii, cuvinte din celelalte clase lexico-gramaticale, abrevieri/simboluri);

2. natura **textului** (informal/oficial, laic/religios; afișe, capete de tabel, corespondență, etichete, plăcuțe indicatoare; poezie);

3. poziția elementului (de sine stătător sau la începutul ori în interiorul unui enunț);

4. punctuația enunțului;

5. intenția de a marca anumite **valori** (desconsiderarea sau, dimpotrivă, importanța, politețea) sau de a produce anumite **efecte** stilistice, scrierea evident **intenționată** a unor cuvinte contrar normelor curente nefiind o greșeală.

• **III.** Pentru unele situații există reguli **obligatorii,** care privesc cuvinte sau poziții în care se folosește **întotdeauna** litera mare, respectiv mică; în altele, scrierea cu literă mare, respectiv mică este **facultativă.** Probleme pun în special situațiile în care **unul și același** (tip de) cuvânt se scrie **fie** cu literă mare, **fie** cu literă mică. Mai ales în unele cazuri de treceri între substantive comune și substantive proprii – grafia depinzând de modul în care sunt tratate cuvintele în context –, distincția nu este totdeauna ușor de făcut. Regulile privesc în special cazurile în care pot apărea **ezitări,** de aceea ele sunt prezentate contrastiv.

• Regulile de utilizare a literelor mari sau mici în scrierea limbii române au variat **în timp.**

• Ele **diferă** de la o limbă la alta. Situațiile în care în limba română se scrie cu literă mare sunt mai numeroase decât în unele limbi (de ex., față de scrierea numelor compuse de instituții în **franceză**), dar mai restrictive decât în altele (față de scrierea cu literă mare în **engleză** a cuvintelor din titluri – imitată abuziv în scrierea limbii române în ultima perioadă – sau, în **germană,** a tuturor substantivelor).

• **IV.** Scrierea cu literă mare sau mică a numelor unităților de **măsură** și a **simbolurilor** lor, precum și a simbolurilor altor termeni de **specialitate** (cu caracter **internațional**) **nu** face obiectul unor norme propriu-zis ortografice, de competența lingviștilor, ci al **reglementărilor** din domeniile respective, în speță al **standardelor** internaționale, adoptate și ca *standarde române*[1], și care trebuie respectate, chiar dacă **contravin** uneori normelor academice ale limbii române.

3.1. Scrierea cu literă mare

• **I.** Se scriu, de regulă, cu literă mare:

1. primul cuvânt (inclusiv substantivele **comune** sau elementele din **alte clase** lexico-gramaticale) dintr-un enunț (inclusiv în note de **subsol,** în titlurile **coloanelor** dintr-un **tabel** etc.);

2. substantivele **proprii** folosite de sine stătător sau în interiorul unui enunț;

3. componentele locuțiunilor pronominale de **politețe;**

4. anumite **abrevieri** și **simboluri;**

5. primul cuvânt al fiecărui **vers** în poezia de tip **clasic:**

A fost odată ca-n povești, / A fost ca niciodată... EMINESCU

• Dar în poezia de tip **modern,** uneori, primul cuvânt al fiecărui **vers** este scris cu literă mică.

• **Detaliind,** se scriu, de regulă, cu literă mare:

• **1. primul/singurul** cuvânt dintr-un enunț, și anume:

1.1. când cuvântul este **izolat:**

Ploaie.

● Dar se scriu cu literă **mică** cuvintele de **declarație** când enunțul din care fac parte **urmează** după altul în vorbire **directă.**

1.2. când între enunțuri **nu** este o legătură strânsă[2], și anume când enunțul **urmează** după un altul:

1.2.1. întotdeauna, când enunțul precedent se încheie cu **punct:**

Săniile porniră iar încet. Frigul creștea odată cu lumina. SADOVEANU

1.2.2. de regulă, când enunțul precedent se încheie cu unul din celelalte semne de punctuație **finale:**

1.2.2.1. puncte de suspensie:

Aici nu-i nevoie de baba Anița... Noroc să deie Dumnezeu! SADOVEANU

1.2.2.2. semnul exclamării:

Patria mă cheamă! Nu mai pot sta un moment! CARAGIALE

1.2.2.3. semnul întrebării:

Ce să facă? La mușteriu cu cioburi de sticlă nu putea merge. CARAGIALE

• Când legătura dintre enunțuri este **strânsă,** iar enunțul anterior este prezentat ca **neîncheiat,** după aceste semne de punctuație se **poate** scrie **și** cu literă **mică.**

---

[1] Pentru sistemul de unități de măsură legal actualmente în România v. Bureau international des poids et mesures, *Le Système international d'unités (SI), Brochure sur le SI,* 9e éd., 2019; v. și SR ISO 31-x:1995.

[2] Gradul de legătură dintre enunțuri este apreciat **subiectiv** de către cel care scrie.

1.2.3. la începutul unui enunț în **vorbire directă** precedat de **două-puncte** (și de linie de dialog, uneori de ghilimele):

Dl. Goe este foarte impacient și, cu ton de comandă, zice încruntat:
– Mam-mare, de ce nu mai vine? CARAGIALE

• Un enunț precedat de două-puncte începe cu literă mică dacă **nu** se află în această situație.

1.2.4. la începutul reproducerii, după **două-puncte,** a unui enunț **citat** care începe cu literă mare (și este încadrat, de regulă, între **ghilimele**):

Astfel se-ncheia proclamația..., cu acest frumos motto: „Evenimentele mari fac totdeauna să tacă micile pasiuni!" CARAGIALE

1.2.5. în **corespondență, cereri** etc., cuvântul cu care începe **primul enunț după** formula de adresare:

Domnule Director,
Subsemnatul, ..., vă rog să binevoiți...

• **2.** numele **proprii simple** și **toate**[1] **componentele** numelor proprii **compuse**[2] care desemnează:

2.1. unități administrativ-teritoriale, geografice sau politice din România sau **artere** urbane, inclusiv termenii **generici** care **fac parte din numele propriu,** respectiv în care primul termen este urmat de:

- un **adjectiv:**

Crișul Repede (râu), *Europa Răsăriteană; Lacu Roșu, Orașu Nou, Pârâul Rece, Stațiunea Climatercă Sâmbăta* (localități); *Târnava Mare* (râu); *Țara Românească* (fost stat);

- un **numeral:** *Bulevardul 23 August, Bulevardul 1848, Piața 1 Mai, Strada 1907;*
- o **prepoziție** + un **adverb** sau un **substantiv:** *Europa de Est; Izvoru de Sus, Râu de Mori* (localități);
- un **substantiv** în G: *Autostrada Soarelui, Bulevardul Laminorului, Drumul Taberei* (cartier; arteră urbană);
- **mai multe** cuvinte din clase diferite:

Bulevardul Armata Poporului (înv.), *Oceanul Înghețat de Nord, Orașu Nou-Vii, Strada Cocoșului de Munte;*

- un nume **propriu** în N:

Băile Govora/Herculane/Olănești/Tușnad, *Colonia Ucea*[3], *Orașul Stalin*[4] (înv.) (localități)

sau în care termenul generic în cauză:

- **nu** se mai **atribuie** realității denumite sau are un **sens** care **nu corespunde** acestei realități:

Baia Sprie (localitate); *Balta Albă* (cartier); *Dealu Negru; Râmnicu Vâlcea, Rușii-Munți, Târgu-Neamț, Vârfu Dealului* (localități);

---

[1] Cu excepția, de regulă, a elementelor **ajutătoare.**
[2] Inclusiv ale unităților lexicale **complexe** folosite ca nume **proprii.**
[3] Denumirea orașului Victoria în anii 1949-1954.
[4] Numele orașului Brașov într-o parte a perioadei comuniste.

- se află pe locul al **doilea** după un nume **propriu**: *Bolintin-Vale, Geoagiu-Băi, Malnaş-Băi;*

• Se scriu cu literă mare şi **numeralele** (scrise în litere) şi **prepoziţiile** aflate pe **primul** loc în asemenea nume: *După Deal* (sat), *Între Gârle* (stradă), *La Om* (vârf de munte), *Trei Brazi* (cabană).

Dar se scriu cu literă **mică** sectoarele (numerotate ale) municipiului Bucureşti.

2.2. state cu numele **traduse** în limba română (inclusiv când termenii generici **fac parte** din denumirea **oficială lungă** a statului şi sunt urmaţi de un nume **propriu** în N) şi alte **teritorii:**

Africa Centrală, Colectivitatea Teritorială Saint-Pierre şi Miquelon, Europa Centrală, Insulele Feroe, Insulele Minore Îndepărtate ale Statelor Unite, Marea Britanie, Regiunea Administrativă Specială Hong Kong (a Republicii Populare Chineze), Republica Albania, Sfântul Scaun/Statul Cetăţii Vaticanului, Statul Independent Papua-Noua Guinee, Statul Israel, Teritoriul Samoa Americană;

• Dar se scriu cu literă **mică** termenii **generici** care **nu** fac parte din numele **propriu** al unităţilor administrativ-teritoriale, geografice sau politice.

2.3. animale:

Azor, Bubico, Duman, Grivei, Joiana, Murgu, Plăvan, Zefir;

2.4. corpuri **cereşti:**

Balanţa, Carul-Mic, Marte, Saturn, Ursa-Mare, inclusiv *Lună, Pământ*, *Soare, Superluna* în terminologia astronomică**;**

• Dar se scriu cu literă **mică** *lună, pământ, soare* în uzul **curent.**

2.5. instituţii[1], entităţi economice[2] (inclusiv asociaţii, fundaţii, patronate etc.), **planuri** de importanţă naţională:

Administraţia Prezidenţială, Asociaţia Chinologică Metropolitană, Avocatul Poporului, Banca Comercială Română, Biserica Boteanu, Camera Deputaţilor, Comisia Europeană, Congresul (SUA), Consiliul European, Consiliul Superior al Magistraturii, Curtea Constituţională, Departamentul de Stat (al SUA), Editura Corint, Europol, Facultatea de Litere, Fundaţia Regală Margareta a României, Inchiziţia, Institutul de Lingvistică, Institutul Naţional de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizica Pământului, Interpol, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Mănăstirea Caşin, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Public, Organizaţia Naţiunilor Unite, Parchetul General, Parlamentul European, Planul Naţional de Redresare şi Reziliență, *Patronatul Serviciilor Publice, Preşedinţia României, Radio Europa Liberă, Radio Vatican, Regia Autonomă „Monitorul Oficial", Sindicatul Cadrelor Militare Disponibilizate, Teatrul Naţional, Unitatea Militară nr. ..., Uniunea Artiştilor Plastici, Universitatea Politehnica din Bucureşti, Vocea Americii;*

• Numele de instituţii se scriu cu literă **mare** chiar când sunt folosite **eliptic:** *dezbateri în Cameră, secretar de stat la Externe, Guvernul, student la Litere, Parlamentul, admiterea la Politehnică.*

---

[1] Inclusiv **funcţii unice care au şi statut de instituţie.**

[2] Româneşti, străine sau internaţionale denumite în limba română.

• Dar se scriu cu literă **mică** numele **domeniilor** la care se referă o funcție publică;

• Este **incorectă** scrierea cu literă mică, chiar pentru efecte grafice, a numelor unor **instituții**: *editura universității din bucurești* pe publicațiile editurii în cauză.

2.6. clădiri publice, alte construcții și monumente, cartiere, centre comerciale, parcuri, săli și alte **realizări umane:**

AFI Cotroceni, Arcul de Triumf, Ateneul Român, Biroul Oval, Canalul Dunăre-Marea Neagră, Casa Academiei, Casa Albă, Casa Poporului, Palatul Cotroceni, Palatul Parlamentului, Palatul Victoria, Parcul Herăstrău, Plaza Romania, Sala Palatului;

2.7. mijloace de **transport** cu nume devenite celebre: *Orient Expres, Titanicul;*

2.8. concepte exprimate prin cuvinte **străine** (eventual compuse) care în limbile respective se scriu (ambele) cu literă mare:

Aufklärung, Big Bang, Big Brother, Bildungsroman, Führer, Weltanschauung;

2.9. marile **epoci** istorice, **evenimente** istorice interne și internaționale majore, **mișcări** culturale sau religioase (inclusiv numite eliptic, când din context reiese clar referința):

Antichitatea, Evul Mediu, Marea Unire, Marele Război, Renașterea, Revoluția Franceză, (participant la) Revoluție, Unirea Principatelor;

• Dar se scriu cu literă **mică numele italienești** ale **secolelor.**

2.10. războaie de **anvergură** sau prezentate ca fiind evenimente **unice:**

Primul Război Mondial, (Cel de-)Al Doilea Război Mondial; Războiul celor Două Roze, Războiul de Independență, Războiul de Secesiune, Războiul de Treizeci de Ani, Războiul de 100 de Ani;

• Dar se scriu cu literă **mică** denumirile perioadelor istorice delimitate **vag** și ale războaielor care **nu** sunt prezentate ca fiind unice.

2.11. manifestări artistice, culturale, politice, științifice (**indiferent** de **amploare**):

Festivalul „Cerbul de Aur", Seminarul de Parenting, Simpozionul Internațional de Lingvistică, Workshopul de Fotografie de Nuntă de la Craiova;

2.12. mărci de produse: *Izvorul Minunilor* (apă minerală);

2.13. obiecte desemnate ocazional prin numele **creatorului** lor:

doi Grigorești „tablouri de Grigorescu", *trei Stradivarius* „viori fabricate de Stradivarius";

• Dar se scriu cu literă mică substantivele **comune** denumind curent obiecte după creatorul lor.

2.14. numele **traduse** ale **distincțiilor/ordinelor** de stat **străine:** *Legiunea de Onoare;*

Numele decorațiilor românești[1] trebuie scrise ca în **legile** care le instituie (Legea nr. 29/2000 *privind sistemul național de decorații al României* ș.a.), chiar dacă acestea nu

[1] Civile pe domenii, militare (de pace și de război), naționale – cruci, cruci comemorative, medalii, ordine, semne onorifice.

respectă întru totul normele ortografice și de punctuație (de ex. ghilimelele) și există inconsecvențe în cadrul legilor: *Crucea Comemorativă a Rezistenței Anticomuniste, Medalia Meritul pentru Învățământ, Ordinul Pentru Merit, Ordinul Serviciul Credincios, Ordinul Steaua României, Ordinul Virtutea Militară, Semnul onorific în serviciul armatei* etc.

• Dar se scriu cu literă mare numai la **primul** component numele unor medalii sau premii și cu literă **mică titlurile** științifice și onorifice.

2.15. persoane – nume de familie, patronime, porecle, prenume, pseudonime, alte supranume (inclusiv componentele lor provenite din nume de **funcții, ranguri** etc.):

Avădanei, Costapetru, Elvira Popescu, Vasiliu-Birlic, Hagichirea, Hagi-Tudose, Lev Nicolaievici Tolstoi, Mihai-Vodă Viteazul, Moșandrei, Cantacuzino Nababul, Păstorel Teodoreanu, Rousseau Vameșul, Ștefănescu-Delavrancea, Vlad Tepeș;

În unele nume de familie **străine** se scriu cu literă mare și **articolul** și **particulele** din componența lor: *Gabriele D'Annunzio, Vittorio De Sica, Luca Della Robbia, Du Cange* (dar *Charles du Fresne, sieur du Cange*), *Ibn Saud, Jean de La Fontaine, Le Corbusier, J.-L. Mac Adam, Eugene O'Neill, Vincent Van Gogh.*

• Dar se scriu cu literă **mică** substantivele **comune** care denumesc funcții, ranguri etc. și **nu** fac parte din numele propriu, precum și cuvintele **ajutătoare** din componența unor nume de persoană.

2.16. personaje folclorice, literare, mitologice, religioase:

Alah, Artemis, Barbă-Albastră, Buddha, Cenușăreasa, Ceres, Făt-Frumos, Greuceanul, Harpagon, Muma-Pădurii, Mohamed, Ra, Scaraoțchi, Sfarmă-Piatră, Venus, Zeus;

2.17. nume proprii și termeni din domeniul religiei **creștine:**

Atotputernicul, Dumnezeu, Isus Hristos, Mântuitorul, Sfânta Fecioară, Sfânta Maria, Sfânta Scriptură, Sfânta Treime, Sfântul Duh, Sfântul Mormânt, Sfântul Munte, Sfinții Constantin și Elena, Tatăl „Dumnezeu", *Vechiul Testament;*

• Dar se scriu cu literă **mică** substantivele comune care desemnează ființe mitice **neindividualizate** și **tipuri** omenești.

2.18. punctele cardinale când desemnează o **zonă** geografică sau când fac parte dintr-un nume de loc **compus,** inclusiv dintr-un nume de **localitate:**

Apus, Orient, Vest; America de Nord; Europa de Est, Extremul Orient, Orientul Apropiat, Orientul Mijlociu, Polul Nord, Polul Sud; Eforie Nord, Eforie Sud;

• Dar se scriu cu literă **mică** numele punctelor cardinale când **nu** au aceste funcții.

2.19. sărbătorile naționale oficiale, alte sărbători **laice** și **religioase** (ale **diverselor** culte):

Adormirea Maicii Domnului, Anul Nou, Crăciunul, 1 Decembrie, Duminica Tomei/ Tomii, Hanuka, Iom Kipur, Înălțarea, Învierea, Paște/Paști, Patruzeci de Sfinți, Pesach, Purim, Ramazan Bairam, Rusaliile, Schimbarea la Față, Sfântul Andrei, Vinerea Mare, Ziua Copilului, Ziua Națională a României, Ziua Unirii Principatelor Române;

2.20. soiuri de **plante** și rase de **animale,** inclusiv numele provenite dintr-un adjectiv, când acesta, scris cu literă mică, ar putea fi interpretat ca un **calificativ** oarecare:

Aurora (soi de floarea-soarelui), *Marele Alb* (rasă de porci); *vaca Dobrogeană* (rasă de vaci);

• Dar adjectivele respective se scriu cu literă **mică** când exprimă o calificare **oarecare:** *oaie dobrogeană.*

2.21. zodii:

Balanță, Berbec, Capricorn, Fecioară, Gemeni, Leu, Pești, Rac, Săgetător, Scorpion, Taur, Vărsător;

2.22. toate componentele locuțiunilor pronominale **de politețe:**

Alteța Sa, Cucernicia Sa, Cuviosia Sa, Domnia Sa (despre un domnitor, boier) (înv.), *Eminența Sa, Excelența Sa, Magnificența Sa, Majestatea Sa, Preafericirea Sa, Sanctitatea Sa, Sfinția Sa;*

• Dar trebuie scrise cu literă **mică pronumele** nou formate din seria *domnia-sa* „dumnealui".

• **3.** Se scriu cu litere mari **primul/unicul** component din substantivele **proprii** care reprezintă:

3.1. denumiri ale **organismelor** de conducere și ale **compartimentelor,** direcțiilor etc. din instituții:

Adunarea generală a Academiei Române, Catedra de limba română, Comisia de cultivare a limbii a Academiei Române, Consiliul de administrație (*al BNR* etc.), *Consiliul științific, Departamentul de limbi romanice, Direcția de studii economice/Direcția Studii economice, Secretariatul, Secția de filologie și literatură a Academiei Române, Serviciul de contabilitate;*

3.2. numele științifice latinești de **specii** animale și vegetale:

Bacterium aceti, Gorilla beringei, Hygrophorus puniceus, Mustela nivalis, Sequoia gigantea;

• Dar se scrie cu literă **mare** și al doilea lor element dacă este o formă a unui nume **propriu.**

3.3. titluri de **acte normative,** de alte **documente** de importanță internațională sau națională, de **emisiuni** radio-TV, de **fonduri** și de **programe** guvernamentale sau europene (inclusiv bancare), de **opere** artistice, literare, științifice (și de părți ale lor – capitole ș.a.) etc., de **publicații** periodice, de **medalii** ocazionale sau de **premii,** de **zile comemorative** și **festive** (unele instituite prin hotărâri internaționale, ale Guvernului României sau ale altor foruri ori chiar prin legi, care trebuie respectate, chiar dacă contravin nomelor ortografice):

„A 150-a aniversare a nașterii lui Mihai Eminescu" (medalie comemorativă[1]), *Adevărul de weekend* (ziar), *Amintiri din copilărie, Biblia, Capitalul, Codul penal, Constituția, Coranul, Declarația universală a drepturilor omului, Decret-lege, Floarea darurilor, Fondul european de dezvoltare agricolă, Gramatica limbii române, Istoria românilor sub Mihai-Vodă Viteazul, Legea partidelor politice, Limba română* (revistă), *Luna internațională a conștientizării cancerului mamar, Monitorul oficial al României, Ordonanță de urgență a Guvernului, O scrisoare pierdută, Pactul de la Varșovia, Pe cuvânt* (emisiune TV), *Premiul pentru cea mai bună piesă a anului..., Primăvara* (pictură), *Proclamația de la Islaz; (Programul) „Cornul și laptele", Programul național de dezvoltare*

[1] OUG 194/1999 *privind instituirea medaliei comemorative „150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu".*

rurală, *(Programul) „Noua casă”, (Programul operațional sectorial) „Dezvoltarea resurselor umane”*; *Psaltirea scheiană, Regulamentul organic, Simfonia fantastică, Talmudul, Tatăl nostru, Teatru la microfon, Teleenciclopedia, Vede, Vulgata; Ziua adolescentului*[1]*, Ziua internațională a cititului împreună, Ziua întreprinzătorilor din România*[2]*, Ziua limbii, alfabetului și culturii armene*[3]*, Ziua limbii bulgare, Ziua limbii cehe, Ziua limbii slovace, Ziua limbii tătare, Ziua mondială de luptă împotriva cancerului de sân, Ziua națională a consultantului fiscal din România, (Ziua) „Zero discriminare”;*

• Dar se scriu cu literă **mare toate** componentele numelor sărbătorilor naționale **oficiale.**

• **Nu** trebuie scrise cu litere mari toate componentele unor titluri, prin imitarea modelului limbii **engleze:** **Atlasul Cadastrului Apelor Din România, *Evul Mediu Românesc.* Corect: *Atlasul cadastrului apelor din România, Evul Mediu românesc.*

• Dar se scriu cu literă **mare** toate cuvintele (cu excepția elementelor de legătură) din denumirile anumitor documente de importanță națională.

• **4. Abrevierile** se scriu:

4.1. integral cu litere mari când sunt alcătuite din **inițialele:**

4.1.1. componentelor unor **nume proprii compuse** scrise cu literă **mare:**

CFR = Căile Ferate Române, GMT [cit. ğiemtı] = engl. *Greenwich Mean Time, O.U.G. = Ordonanța de Urgență a Guvernului (nr. ...), UE = Uniunea Europeană, UM = Unitatea Militară (nr. ...);*

4.1.2. numelor unor noțiuni de **specialitate** și ale **altor termeni:**

A = arie sau *amper, B = bor, IDR = intradermoreacție, L = lungime, MW = megawatt,* OUG = *ordonanță de urgență a Guvernului, UAT = unitate administrativ-teritorială, UM = unitate militară, TV = televiziune; televizor, TVA = taxa pe valoarea adăugată, VSH = viteza de sedimentare a hematiilor;*

• Dar se scriu cu literă **mică** alte abrevieri și simboluri.

4.1.3. numelor **punctelor cardinale:** *N = nord, S = sud;*

4.1.4. prenumelor bărbătești compuse: *I.L. Caragiale = Ion Luca Caragiale;*

4.1.5. altor cuvinte și expresii:

D.S. = it. *dal segno, N.B.* = lat. *nota bene, PFL = plăci fibrolemnoase, P.S.*= lat. *post-scriptum;*

4.2. Se scriu cu literă mare numai pe **primul** loc **sau și în alte poziții abrevieri** precum:

AChR = Asociația Chinologică Română, ACR = Automobil Clubul Român, HoReCa = Hoteluri, Restaurante, Cafenele; Sf. = Sfântul, Sfânta, Sfinții, Sfintele; dB = decibel, eV = electronvolt, MeV = megaelectronvolt, MHz = megahertz, pH = puterea hidrogenului, Rh = factorul Rhesus.

---

[1] Legea 197/1997 *privind instituirea Zilei adolescentului.*

[2] Hotărârea 546/1992 *privind instituirea „Zilei întreprinzătorilor din România”.*

[3] Legea 181/2019 *privind instituirea zilei de 12 octombrie – Ziua limbii, alfabetului și culturii armene.*

• **II.** Pentru a sugera anumite atitudini sau sentimente (ca devoțiune, respect[1]), a marca valoarea specială a unui cuvânt, a-l scoate în evidență etc., cuvinte scrise în mod **obișnuit** cu literă **mică** se **pot** scrie cu literă **mare**[2]**:**

1. termenii de **adresare** (inclusiv pronumele), în **cereri, corespondență** (pe plicuri și în text): *Doamnei Directoare...; Domnule Președinte...; Dumneavoastră...;*

2. cuvinte/sintagme folosite în **adrese,** pe **etichete, hărți, plăcuțe** indicatoare, în titlurile **coloanelor** unor tabele[3] etc.:

Aleea Nucșoara; Bănească, Camembert; Denumirea/citirea literei;

3. în textele **bisericești,** anumite substantive și sintagme, precum și, în anumite texte, **pronumele**/adjectivele pronominale referitoare la Dumnezeu sau la Isus Hristos:

Atotțiitorul, Ceresc Tată, Domnul nostru Isus Hristos, Duhul Sfânt, Părinte; mare mila Ta; Ne rugăm Ție, Doamne;

4. în semn de **cinstire:**

Soldatul Necunoscut; Slavă Țărilor Române!; Ziua Culturii Naționale[4]*, Ziua Limbii Române*[5]*, Ziua Solidarității Naționale împotriva Dictaturii*[6]*;*

5. pentru a desemna un **concept:** *Binele; Eul; Libertate, Egalitate, Fraternitate; Om; Patrie;*

6. pentru **personificarea** unei abstracțiuni și conferirea valorii de **simbol** etc.:

Cortina de Fier, Justiția; Războiul Rece; în numele Științei; „*A venit pe culme Toamna*" Topîrceanu**;** *Vestul Sălbatic, Zidul Berlinului, Mama-Natură;*

7. pentru a conferi unui substantiv comun valoare de nume **propriu:** *Capitala*= Bucureștiul, *Mama*.

• În perioada **comunistă,** pentru a le marca importanța, numele unor organisme de conducere pe linie de partid se scriau cu litere mari la toate componentele: *Biroul Organizației de Bază, Comitetul Central al PCR,* deprindere care se înregistrează uneori și actualmente: *Comitetul Executiv al PSD*.

3. 2. Scrierea cu literă mică

• **I.** Se scriu, de regulă, cu literă mică:

1. substantivele **comune** și cuvintele aparținând **celorlalte** clase lexico-gramaticale, folosite **de sine stătător** sau în interiorul unui **enunț;**

• Dar la **începutul** unui enunț, aceste cuvinte se scriu cu literă mare.

2. anumite **abrevieri** și **simboluri;**

---

[1] Dar în mesajele și în mailurile transmise pe dispozitive electronice, scrierea integrală cu litere mari exprimă/suscită reacții negative.

[2] Excesul de majuscule le reduce însă efectul.

[3] Actualmente, scrierea cu literă mare în unele trimiteri electronice scrise continuu este folosită pentru a marca începutul fiecărui cuvânt: *facebook.com/MicDejunCuUnCampion*.

[4] *Legea 238/2010 privind declararea zilei de 15 ianuarie Ziua Culturii Naționale.*

[5] Legea 53/2013 *privind instituirea Zilei Limbii Române*.

[6] Legea 230/1998 *pentru proclamarea Zilei Solidarității Naționale împotriva Dictaturii*.

3. uneori, în poezia **modernă, primul** cuvânt al fiecărui **vers:**

A venit toamna, / acoperă-mi inima / cu ceva... NICHITA STĂNESCU.

• Dar în poezia de tip **clasic, primul** cuvânt al fiecărui **vers** se scrie cu literă mare.

• **II. Detaliind,** se scriu cu literă mică la inițială:

• **1.** în **interiorul** unui enunț, substantivele **comune** și cuvintele aparținând **celorlalte** clase lexico-gramaticale, inclusiv, în anumite situații, **primul** cuvânt din enunț, și anume:

1.1. când acesta este un cuvânt de **declarație,** iar enunțul din care face parte urmează după altul în vorbire **directă:**

A adormit! zice cucoana. CARAGIALE

1.2. după puncte de suspensie, când între enunțuri există o legătură **strânsă**[1]**:**

*Se mișcă fata**...** clipește din ochi...* CARAGIALE

• Dar când legătura dintre enunțuri **nu** este strânsă, enunțul care urmează după puncte de suspensie începe cu literă mare.

1.3. după **semnul exclamării** sau al **întrebării,** când enunțul anterior este prezentat ca **neîncheiat:**

*Fie-ți milă**!** e nevastă-ta, iart-o!* CARAGIALE

*Ce-i**?** popă**?** negustor?* CARAGIALE

• Dar dacă enunțul care urmează după semnul exclamării sau al întrebării este prezentat ca **încheiat,** el începe cu literă **mare.**

1.4. după **două-puncte** între enunțuri:

*Poarta țarinii era deschisă**:** intră pe ea.* SADOVEANU

• Dar când după două-puncte urmează un enunț în vorbire **directă** (precedat de **linie de dialog** sau de **ghilimele**) sau un **citat** (încadrat, de regulă, între **ghilimele**), acestea încep cu literă **mare.**

1.5. când cuvântul începe un **citat** reprodus **între ghilimele** și încadrat în enunț:

*Strecura printre dinții albi și mărunți câte un **„ah!”** care-i umplea pieptul.* DELAVRANCEA

• Dar o propoziție/frază citată între **ghilimele** după **două-puncte** începe cu literă **mare.**

• **2.** substantivele **comune** folosite de sine stătător sau în interiorul unui enunț, printre care cele care desemnează:

2.1. ființe imaginare:

ciclop, elf, gigant, iele, muză, nereidă, nimfă, oceanidă, parcă, rusalcă, satir, sirenă, titan, trol;

2.2. funcții oficiale și calități (oricât de importante), când numele sunt **generice, în registrul neoficial:**

ambasador extraordinar și plenipotențiar, avocat, cancelar, deputat, domn „domnitor”, *general, han, împărat, ministru, pașă, prefect, premier, președinte, primar, prim-ministru, principe, rege, secretar de stat, senator, sultan, șah, șahinșah, voievod, vodă;*

[1] Gradul de legătură dintre enunțuri este apreciat **subiectiv** de către cel care scrie.

• Se scriu cu literă **mică** și substantivele **comune** care denumesc funcții, ranguri etc. și **nu** fac parte din numele propriu: *sultanul Baiazid*.

Dar numele de funcții se scriu cu literă **mare** în stilul **oficial** sau dacă cel care scrie vrea să marcheze o **atitudine** ceremonioasă ori reverențioasă.

2.3. instituțiile *(guvernul român)* și **domeniile** la care se referă o funcție publică:

ministru de externe/de interne, ministrul afacerilor externe al..., ministrul finanțelor/ muncii/turismului; răspunderea președintelui interimar;

• Dar se scriu cu literă **mare** numele de funcții care reprezintă o **instituție.**

2.4. obiecte denumite curent **după creatorul** lor (în sensul cel mai larg) sau după **locul** de proveniență: *un marghiloman*, *o havană, olandă;*

• Dar se scriu cu literă **mare** numele proprii folosite numai **ocazional** pentru a desemna obiecte.

2.5. punctele cardinale: *apus, est, nord, sud, vest;*

• Dar numele punctelor cardinale se scriu cu literă **mare** când desemnează o **zonă** geografică sau când fac parte dintr-un **nume** de loc propriu compus.

2.6.1. sisteme economico-sociale: *capitalism, feudalism;*

2.6.2. epoci geologice: *mezozoic;*

2.6.3. perioade istorice delimitate relativ **vag:** *epoca modernă, paleolitic, perioada contemporană* și numele din limba **italiană** ale **secolelor:** *quattrocento;*

2.6.4. războaie **multiple,** care **nu** au un nume propriu unic: *războaiele balcanice, punice;*

• Dar se scriu cu literă **mare** denumirile războaielor de **anvergură** prezentate ca **unice.**

2.7. substantivele cu sens generic **când nu fac parte din numele propriu al unităților administrativ-teritoriale,** al unor entități **geografice** sau **politice** ori al **unor artere urbane** și care își păstrează **sensul propriu,** precum și subdviziunile administrativ-teritoriale numerotate **(sectoare)** ale municipiului București:

aleea Nucșoara, autostrada A1, balta Călărași, băile Malnaș, bulevardul Nicolae Bălcescu, *calea Florească, comuna Tudor Vladimirescu, dealul Negru, drumul național 7C, fluviul Dunărea, insula Sfânta Elena, intrarea Popa Nan, județul Bistrița-Năsăud, lacul Gâlcescu, munții Carpați, orașul Victoria, pasul Bran, pârâul Cășeria, peninsula Florida, republica Ucraina, râul Olt, sectorul 1, statul Israel, stațiunea Călimănești, strada Anul 1907, strada Cuțitul de Argint, strada Răscoala/Răscoalei (din) 1907, șoseaua Mihai Bravu, țările române*[1]*, vârful Ciucaș;*

• Dar în indicarea **adresei,** pe **hărți, tăblițe** indicatoare, asemenea substantive se scriu cu literă **mare,** la fel și cele cu sens generic care **fac parte** din numele propriu compus al unităților administrativ-teritoriale sau al entităților geografice ori politice.

2.8. tipuri umane desemnate după numele propriu al unor personaje:

un adonis, un apolo, un donjuan, un harpagon, un mitică, un păcală;

• Dar numele **personajelor** respective se scriu cu literă **mare.**

[1] Care **nu** a reprezentat niciodată numele propriu al unei **entități** statale **unitare.**

2.9. unități de măsură (scrise conform **standardelor** internaționale și interne, chiar dacă provin de la nume proprii de persoane): *amper, joule, ohm, pascal, volt, watt, weber;*

2.10. **varietăți** de plante și de animale, sortimente de băuturi, de produse alimentare etc.:

aligote, angora, băbească, buldog, cabernet, camembert, caniș, cornul-caprei (varietate de ardei), *fetească, ionatan, merinos, spancă, țigaie, țurcană;*

• Dar pe **etichete,** numele produselor se scriu cu literă **mare.**

2.11. substantivele comune care denumesc **disciplinele de învățământ, lunile anului, popoare, zilele săptămânii**[1] (care în unele limbi se scriu cu literă mare);

2.12. numele **titlurilor** științifice și onorifice :

academician(ă), campion..., doctor honoris causa, doctor (în Drept), membru corespondent al Academiei, membru de onoare;

• **3.** cuvintele din interiorul unui enunț aparținând celorlalte clase lexico-gramaticale, inclusiv:

3.1. adjectivele din sintagme în care califică varietăți de plante și de animale: *măr crețesc, cireși pietroase, oaie dobrogeană;*

• Dar asemenea adjective se scriu cu literă **mare** când desemnează o **rasă** și când, dacă ar fi scrise cu literă **mică,** ar putea fi interpretate drept **calificative** oarecare.

3.2. cuvintele **ajutătoare** (articole, particule) din componența unor nume proprii compuse de:

aștri: *Luceafărul-de-Seară;* **entități** administrativ-teritoriale sau geografice: *America de Nord, Oceanul Înghețat de Nord, Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, Statele Unite ale Americii, Râu de Mori;* **instituții:** *Consiliul de Miniștri al ..., Adunarea Națională a Republicii Franceze;* **sărbători oficiale:** *Ziua Solidarității Naționale împotriva Dictaturii;* **nume de persoane compuse:** *Ludovic al XIV-lea, Ad al-Rahman, Ion Vodă cel Cumplit, Ștefan cel Mare, Leonardo da Vinci, Charles de Gaulle, Andrea del Sarto, Joachim du Bellay, Abd el-Kader, Jeanne la Papesse, Ludwig van Beethoven, Friedrich von Schiller;*

• Dar se scriu cu literă **mare** și **articolul** și **particulele** din componența unor nume de **familie străine.**

• **4. pronumele,** inclusiv cele de politețe: *domnia-sa* „dumnealui", *dumneata, dumneavoastră;*

• În **corespondență, cereri** etc., pronumele de politețe **maximă** se pot scrie cu literă **mare:** *Dumneavoastră;* se scriu cu literă **mare** și **toate** componentele **locuțiunilor** pronominale de **politețe.**

• **5. abrevierile** și **simbolurile** cuvintelor scrise cu literă **mică:**

a.c. = anul curent; acad. = academician, -ă; art. = articol; d-ta = dumneata; l = lățime; lt. = locotenent; m = metru.

• Scrierea simbolurilor unităților de măsură și ale altor termeni de specialitate se conformează **standardelor** și altor **reglementări** proprii domeniilor respective.

[1] Regulă mai veche.

• **III.** Pentru a sugera anumite atitudini sau sentimente (desconsiderarea, minimalizarea, opoziția), cuvinte scrise în mod obișnuit cu literă **mare se pot** scrie ocazional cu literă **mică.** Astfel, s-au scris cu literă **mică,** în perioada comunistă, cuvinte ca *Dumnezeu* și altele legate de religie**,** iar mai ales imediat după 1989 cuvinte și nume proprii amintind de epoca totalitarismului comunist: *ceaușescu, pcr = Partidul Comunist Român.*

4. Scrierea compuselor, a derivatelor, a grupurilor de cuvinte și a locuțiunilor

• **I.** Cuvintele **compuse** și **derivate, grupurile** relativ stabile de cuvinte și **locuțiunile** se pot scrie în **trei** moduri: cu **cratimă;** într-**un cuvânt** (**fără blancuri** între componente)**:** în cuvinte **separate** (**cu blancuri** între componente). Scrierea lor pune unele probleme specifice, greutatea de a distinge uneori între formații aparținând uneia sau alteia dintre aceste categorii putând crea dificultăți.

• Din punctul de vedere al modului de scriere, **nu** are importanță dacă aceste formații au luat naștere în limba română în mod independent, au fost calchiate după modelul altor limbi ori au fost împrumutate gata formate[1]. Ceea ce contează pentru vorbitorul **nespecialist** care scrie este modul în care structura lor în limba română actuală este pentru el **(semi)analizabilă.**

• Caracterul **(semi)analizabil** al cuvintelor este într-o anumită măsură **relativ,** fiind diferit de la un vorbitor la altul, și se poate modifica în cursul istoriei limbii. În practică, elementele componente ale anumitor cuvinte sunt adesea **greu de identificat,** chiar de către persoanele cultivate, îndeosebi când este vorba de cuvinte împrumutate gata formate din alte limbi, perceperea structurii lor presupunând recunoașterea formei și a sensului componentelor. Este în special cazul cuvintelor aparținând unor terminologii de specialitate (mai ales al celor formate din elemente vechi grecești și latinești), a căror structură este recognoscibilă aproape numai pentru unii dintre specialiștii domeniului respectiv.

• **Dificultatea** de a distinge, uneori, între prefixe și prefixoide sau între sufixe și sufixoide, respectiv cuvinte neologice **nu** are implicații asupra modului de scriere, deoarece derivatele, formațiile din/cu elemente de compunere (prefixoide, sufixoide) și compusele cu cuvinte asemănătoare acestora se scriu în **același** fel.

• **II.** Reguli generale:

1. compusele se scriu, în funcție de **clasa** lexico-gramaticală căreia îi aparțin și de gradul de **sudură,** în unul din cele **trei** moduri posibile menționate**;**

[1] Compusele, derivatele, grupurile de cuvinte și locuțiunile **împrumutate neadaptate** se scriu, de regulă — ca și cuvintele simple neadaptate — ca în limba **de origine.**

2. derivatele se scriu într-**un cuvânt** (situațiile în care ele se scriu diferit sau în care un prefix/sufix se scrie cu cratimă ori separat sunt **rare**[1]);

3. formațiile din sau cu elemente de **compunere/prefixoide, sufixoide** se scriu într-**un cuvânt;**

4. grupurile relativ stabile de cuvinte se scriu **separat;**

5. locuțiunile se scriu în general în cuvinte **separate,** mai rar cu **cratimă** sau cu **virgulă.**

• Unele compuse, derivate, grupuri de cuvinte sau locuțiuni se scriu cu **apostrof** sau cu **cratimă** din rațiuni **fonetice.**

• Aceste reguli generale sunt detaliate în cele ce urmează, insistându-se asupra situațiilor care pot provoca ezitări.

4.1. Scrierea cuvintelor compuse

• Se au în vedere compusele **propriu-zise,** la care se adaugă unele formații din cuvinte **repetate** (întocmai sau cu unele modificări) care alcătuiesc o unitate.

• **I.** Modul de scriere a cuvintelor compuse depinde de:
- apartenența componentelor la diferite clase lexico-gramaticale;
- clasa lexico-gramaticală căreia îi aparțin compusele;
- gradul lor de unitate semantică și de sudură formală;
- modul de articulare și de flexiune (în cazul cuvintelor flexibile);
- natura elementelor pe care le cuprind: abrevieri, cuvinte, prefixe, prefixoide, sufixe, sufixoide;
- raporturile sintactice care au stat la baza compuselor;
- tradiție (uneori);
- vechimea compuselor.

• **II. Nu** există reguli cu valabilitate generală, de aceea în cele de mai jos se dă mai curând o **descriere** a **uzului** ortografic privind principalele **tipuri** de compuse. Ele sunt prezentate **pe clase lexico-gramaticale** (deși unele cuvinte se pot încadra în mai multe clase), în ordinea **alfabetică** a acestora. **Flexiunea** este menționată, când este semnificativă, numai la primul exemplu dintr-un șir. La formațiile prezentate **contrastiv** sau la cele care au **sensuri diferite** față de cuvântul de bază se dă și **glosarea.**

4.1.1. Scrierea adjectivelor compuse

• **Adjectivele (nepronominale)**[2] compuse propriu-zise (dintre care unele au și omonime adverbe sau substantive) se scriu în unul din următoarele **trei** moduri: **I. cu cratimă, II. cu linie de pauză** sau **III. într-un cuvânt.**

---

[1] Pentru notarea prefixelor și a sufixelor în lucrări de **lingvistică** v. **1.2.4.** ***Cratima*.**

[2] Pentru adjectivele pronominale v. **4.1.7.** ***Pronume*.**

• **I.** Se scriu cu **cratimă** adjectivele **compuse nesudate** (dintre care unele sunt și substantive) cu structura:

1. adj.$_1$ + adj.$_2$:

1.1. cu flexiune numai la **ultimul** component:

bun-platnic (pl. *bun-platnici*), *instructiv-educativ, literar-artistic, marxist-leninist, rău-platnic;*

1.2. cu flexiune la **ambele** componente: *alb-argintiu* (pl. *albi-argintii*), *dulce-acrișor;*

1.3. invariabile: *alb-negru (televizoare ~);*

• Dar unele adjective asemănătoare cu cele de mai sus se scriu într-un **cuvânt** *(rozalb).*

2. adj. + adj.:

2.1. repetate identic: *mare-mare* „foarte mare”, *tot-tot;*

2.2. reluate printr-un derivat (mai ales diminutival): *gol-goluț, nou-nouț, singur-singurel, singurică-singurea.*

• Dar adjectivele repetate se pot scrie și cu **virgulă:** *mare, mare; gol, goluț.*

3. adj.$_1$ + adj.$_2$ (desemnând limbi): *(dicționare) croat-sârb, sârb-croat;*

• Dar adjectivele asemănătoare cu V de legătură ***o*** formând o **unitate** se scriu într-**un cuvânt** *(ceholovac).*

4. adj. folosit **invariabil** (desemnând o **culoare**) + **adv.** *deschis/închis,* exprimând o **nuanță:** *roșu-deschis, roșu-închis (rujuri ~);*

5. adj.$_1$ + V de legătură ***o*** + adj.$_{2\text{-}3}$, care exprimă un **raport** între cei doi temeni și au flexiune numai la **ultimul** component:

anglo-normand (f. *anglo-normandă*), *austro-ungar, burghezo-democratic, ceho-slovac* „dintre Cehia și Slovacia”, *chimico-farmaceutic, economico-financiar, fizico-chimic, franco-italo-spaniol, greco-catolic, indo-european, medico-legal, oralo-maxilo-facial, româno-american, sârbo-croat* „dintre sârbi și croați”;

• Dar adjectivele asemănătoare formând o **unitate** se scriu într-**un cuvânt** *(sârbocroat).*

6. adv. + adj. (eventual provenit din participiu), compusul prezentând uneori o diferență de **sens** față de cuvintele de bază:

așa-zis „pretins”; *bine-crescut* „cuviincios”, *bine-cunoscut* „celebru”, *bine-venit* „oportun, agreat”; *liber-schimbist; nou-ales, nou-născut, nou-venit; propriu-zis; sus-citat, sus-menționat, sus-pus* „cu o funcție/situație înaltă”, *sus-zis;*

• Dar compusele asemănătoare **sudate** se scriu într-**un cuvânt,** iar îmbinările **libere** de cuvinte care își **păstrează** sensul se scriu în cuvinte **separate.**

7. s. (care denumește un **punct cardinal**) + adj.:

est-european (f. *est-europeană*), *nord-coreean, nord-vestic, sud-dunărean.*

• **II.** Se scriu cu **linie de pauză** (încadrată de **blancuri**) între componentele lor principale formațiile care cuprind cel puțin un adjectiv compus scris cu **cratimă:** *(relațiile) ruso* **–** *nord-coreene* = dintre Rusia și Coreea de Nord; *Crivățul este un vânt nord* **–** *nord-estic. = dinspre nord sau nord-est.*

• Linia de pauză **nu** trebuie înlocuită aici cu cratima deoarece s-ar masca **ierarhia** componentelor.

• **III.** Se scriu într-**un cuvânt** adjectivele **sudate** (cu flexiune numai la **ultimul** component sau **invariabile**), cu structura:

1. adj.$_1$ + adj.$_2$: *rozalb* (f. pl. *flori rozalbe*)**;**

2. adj. + s.: *pursânge* „de rasă” (f. pl. *iepe* ~)**;**

3. adj.$_1$ + V de legătură ***o*** + adj.$_2$ formând o **unitate** și având flexiune numai la **ultimul** element:

cehoslovac „din (fosta) Cehoslovacia” (pl. *cehoslovaci*), *dacoromân* „român(esc) din Dacia”, *galoromanic* „romanic din Galia”, *retoroman* „romanic din Reția”, *sârbocroat* „referitor la sârbi și la croați”;

• Dar adjectivele asemănătoare care exprimă un **raport** între cei doi termeni se scriu cu **cratimă** *(ceho-slovac).*

4. adv. + adj.: *clarvăzător, dreptcredincios, preafericit;*

• Dar compusele asemănătoare **mai puțin sudate** se scriu cu **cratimă,** iar îmbinările libere **– separat:** *bine cunoscut (de toată lumea)* „știut bine”.

5. compuse cu **numerale** cardinale și sens **colectiv** sau **distributiv:** *amândoi, câteșitrei, tustrei*.

6. prep. ***a + toate/tot*** + adj.: *atoateștiutor, atotștiutor;*

7. prep. + s./adj.: *cuminte* „liniștit”, *deplin* „desăvârșit”;

8. s. (uneori provenit din adj.) + adj.: *codalb, răufăcător* „infractor”, *răuvoitor* „cu rea-voință”;

• Dar compusele asemănătoare **mai puțin sudate** se scriu cu **cratimă,** iar îmbinările **libere – separat:** *cu minte (~ de copil), de plin (~, e plin.), rău famat* „cu o proastă reputație”.

9. pref. ***ne-*** + adv. ***mai*** sau (rar) ***prea*** + adj. provenit din participiu: *nemaivăzut, nepreavăzut;*

10. izolări de propoziții: *cumsecade* „bun” *(oameni ~).*

• Dar îmbinările **libere** asemănătoare se scriu **separat:** *Nu știa cum se cade să se poarte.*

4.1.2. Scrierea adverbelor compuse

• Adverbele compuse (dintre care unele au omonime adjective, conjuncții, prepoziții) se scriu **I.** cu **cratimă** sau **II.** într-**un cuvânt.**

• **I.** Se scriu cu **cratimă** adverbele compuse **mai puțin sudate,** cu structura:

1. adj. pr. *astă* + s.:

astă-iarnă „iarna trecută”, *astă-noapte, astă-primăvară, astă-toamnă, astă-vară; astă-seară* „în seara aceasta”;

2. adv.$_1$ + adv.$_2$ în structuri care exprimă **aproximația/imprecizia:**

azi-mâine „astăzi sau mâine”, *de azi-de ieri* „de curând”, *(de) colo-colo* „(de) peste tot”, *ici-colo* „pe alocuri”, *ieri-alaltăieri* „într-o zi precedentă”, *mâine-poimâine* „într-o zi următoare”;

3. adv. *azi* + s.:

(pop.) *azi-iarnă* (pop.) „iarna trecută”, *azi-vară* (pop.) „vara trecută”; *azi-noapte* „noaptea trecută” (provenind din *astă-noapte*);

4. adverbe **repetate:**

4.1. identic:

bine-bine, doar-doar „în speranța că...”, *foarte-foarte, fuga-fuga* „foarte repede”, *gata-gata* „cât pe ce”, *iute-iute* „foarte iute”, *încet-încet* „cu încetul, treptat”, *mai-mai* „aproape”, *poate-poate* „eventual”, *prea-prea* „excesiv”, *repede-repede* „foarte repede”;

• Se scrie cu **cratimă** din rațiuni **fonetice,** când este rostită în **tempo rapid, locuțiunea** adverbială *așa-și-așa* „relativ bine”.

4.2. cu reluare printr-un **derivat** (mai ales diminutival):

câine-câinește „cu mare greutate”, *fuga-fuguța* „foarte repede”, *încet-încetișor* „cu încetul, treptat”, *repede-repejor* „foarte repede”;

• Dar adverbele repetate se pot scrie și cu **virgulă:** *încet, încetișor; repede, repede*.

5. adv.$_1$ + adv.$_2$ (cu **rimă** sau **asonanță**), considerate și locuțiuni adverbiale:

harcea-parcea „ferfeniță” (fam.), *(ni)tam-nisam* „în mod nepotrivit” (pop., fam.), *târâș-grăpiș* „cu mare greutate”;

6. adv. provenite prin conversiune din s. compuse din prep. *după* + s.:

după-amiaza, după-amiază, după-masa, după-masă „în a doua parte a zilei”;

• Dar se scriu separat **grupurile** asemănătoare de cuvinte.

• Din motive **fonetice,** anumite adverbe se scriu cu **cratimă** care notează **eliziunea:** *dintr-adins, dintr-odată, într-adins.*

7. adv. + s. (care precizează momentul zilei):

azi-dimineață, azi-noapte, (răs)(alaltă)ieri-dimineață, (răs)(alaltă)ieri-seară, (răs)(poi)mâine-dimineață, (răs)(poi)mâine-seară;

• Dar se scriu **separat** (și, eventual, cu **virgulă** ca semn de **punctuație**) **secvențele** asemănătoare de tipul *Alaltăieri(,) dimineața(,) m-am pomenit cu o vizită neașteptată.*

• **II.** Se scriu într-**un cuvânt** adverbele **sudate** (unele provenite din structuri mai vechi, al căror sens a devenit uneori netransparent și care pot fi neanalizabile pentru vorbitori) compuse din:

1. adj. pr. + adv.: *alaltăieri, altcum, altcumva, altundeva;*

2. adj. + s.:

alaltăseară (fam.), *altădată* „odinioară”, *altfel* „în alt mod; în caz contrar”, *astăzi, astfel* „în acest mod”, *bunăoară* „de exemplu”, *deseori, rareori, uneori;*

• Dar se scriu separat **locuțiunile** și alte **secvențe** asemănătoare: *altă dată* „în altă zi”, *alt fel* „fel diferit”.

3. adv. + num. + s.: *câteodată* „uneori”, *niciodată* „în niciun moment”;

• Dar se scriu separat **grupurile** de cuvinte și **locuțiunile** adverbiale asemănătoare.

4. adv. + conjcț.: *așadar;*

5. adv. + elementul final ***-va:*** *cândva, câtva, cumva, undeva;*

6. adv. + elementul final ***-și:*** *câtuși, iarăși, totuși;*

7. adv.$_1$ ± prep. + adv.$_2$/num.:

nicicând „niciodată”, *nici(de)cum* „deloc”, *numai* „doar”, *numaidecât* „imediat”, *(în)totdeauna; totodată* „în același timp”, *totuna* „indiferent”;

• Dar se scriu separat **grupurile** asemănătoare **de cuvinte.**

8. art./num. + s.: *odată* „cândva; imediat, în sfârșit”;

• Dar se scriu separat **grupurile** și alte **secvențe** asemănătoare: *o dată* (calendaristică) art. nehot. + s.

9. elementul inițial ***fie-, oare(și)-, ori(și)-*** + adv.:

fiecum (înv.), *fieunde, oarecum* „cumva”, *oareșicum* (pop.), *oricând, oriîncotro, oricât, oricum, oriunde, orișicât, orișiunde.*

• Dar se scriu separat succesiunile **libere** asemănătoare, cf. *Fie cum vrei tu. Oare când vom afla? Fiecare donează cât poate ori cât vrea.*

10. prep.$_1$ ± prep.$_2$ + adj./adv.:

ades, arar, deasupra, dedesubt, decât „ca, față de; numai”, *degeaba, demult* „odinioară”, *deplin* „complet”, *desigur* „în mod cert”, *dinadins, dinăuntru, înadins* „intenționat”, *îndeaproape, îndelung, întocmai, întotdeauna;*

• Dar se scriu **separat secvențele** asemănătoare *de cât, de plin, de sigur (~ e sigur.).*

11. prep.$_1$ ± prep.$_2$ + num.: *împreună, întruna* „mereu”.

• Dar se scrie cu **cratimă** din rațiuni **fonetice secvența** asemănătoare *într-una (din zile)* „într-una dintre zile”.

12. prep.$_1$ + prep.$_2$ + prep.$_3$: *dedesubt* „în partea de jos, sub ceva”;

• Dar se scrie separat **secvența** *de dedesubt* „din partea de jos”.

13. prep.$_1$ ± prep.$_2$/art./num. + s.:

acasă, anume, aseară, defel „deloc”, *degrabă* „repede”, *deloc* „nicidecum”, *deodată, departe, devale* „(în) jos”, *devreme* „din timp”, *dimpotrivă, împotrivă, împrejur;*

• Dar se scriu **separat secvențele** asemănătoare *de fel* „de origine”, *de grabă* „din cauza grabei”, *de loc* „originar; local”, *de vale* „despre vale”, *de vreme* „despre vreme”.

14. izolări de propoziții/fraze: *cică, parcă, (care)vasăzică* „adică, cu alte cuvinte”, *pasămite* (pop., fam.).

• *(care)vasăzică* adv. se distinge astfel de **fraza** din care provine: *care va să zică* (înv.) „care vrea să însemne”.

4.1.3. Scrierea conjuncțiilor compuse

• Conjuncțiile compuse (dintre care unele au și omonime adverbe) se scriu **I.** într-un **cuvânt** sau **II.** în **cuvinte separate.**

• **I.** Se scriu într-un **cuvânt** conjuncțiile compuse **sudate** (unele devenite **neanalizabile** pentru vorbitori):

dărămite (pop.), *decât* „față de cât", *deoarece, fiindcă, încât, întrucât* „deoarece, fiindcă", *precum* „așa cum".

• Dar **grupurile de cuvinte** asemănătoare se scriu în cuvinte separate: *dat fiind că, de cât, în cât, întru cât* „în ce măsură".

• **II.** Se scriu în cuvinte **separate** conjuncțiile compuse **analizabile** formate din **două conjuncții:** *ca să, cum că, cum și, de să, încât să, precum că.*

4.1.4. Scrierea interjecțiilor compuse

• Nu se poate face totdeauna distincție între interjecții **compuse** propriu-zise și interjecții **repetate,** iar una și aceeași interjecție are adesea **variante** și, sub aspectul **semnelor** folosite, apare scrisă în moduri **diferite,** după cum a crezut mai potrivit cel care scrie.

• Astfel că, privitor la interjecții, supuse **subiectivității, nu** se pot formula norme stricte, ci mai curând se consemnează **uzul.**

• Interjecțiile **plurimembre,** foarte numeroase, se scriu în cea mai **mare** varietate de moduri dintre toate clasele lexico-gramaticale, și anume: **I.** cu **cratimă, II.** (rar) într-un **cuvânt** și **III.** în cuvinte **separate.**

• **I.** Se scriu cu **cratimă:**

1. structurile formate din interj.$_1$ + interj.$_2$: *haida-de,* mai ales cele **onomatopeice:** *ding-dang(-ding), tic-tac,* adesea **rimate:**

Și hodoronc-tronc, ca din senin... s-auzea o gălăgie, un vuiet. Delavrancea; *Ce tot tranca-fleanca toată ziua?* Scriban; *... tura-vura, ne-am abătut pe la o țuică.* Caragiale; *Crezi că popa-i slab? Să-l ții și să-l razi așa, țac-pac?* Sadoveanu

2. interjecțiile **repetate** (aproape) obligatoriu (de două-patru ori):

2.1. identic:

Și greierul cânta ca și în vechi vremuri ale tinereții, cri-cri-cri-cri! Sadoveanu; *Cri-cri-cri, Toamnă gri...* Topîrceanu; *S-a strecurat pâș-pâș* (sau *pâșa-pâșa*) *pin coridor* Scriban; *A plecat băiatul șontâc-șontâc înapoi.* Caragiale; *Îndată pornesc ei teleap-teleap.* Creangă; *Mă aplec pe vine-n jos: «Ța-ța!», și chem căprița cu mâna...* Caragiale;

2.2. cu **modificări:**

Ce mai ala-bala pe la Hagiu? Sadoveanu; *... numai ce aud și pupăza cântând: Pu-pu-pup...* Creangă.

• **II.** Se scriu **accidental** într-**un cuvânt** unele interjecții **repetate:**

Începu a râde hâd și strâmbându-se: *hîhî!* Eminescu; *Hîhîhî! nenee! moș Andronic o spus o poveste.* Bogdan.

• **III.** Se scriu în cuvinte **separate:**

1. cu blanc, interjecțiile (propriu-zise) compuse cu structura interj.$_1$ + interj.$_2$:

ei aș, ei na, ia hai, ia uite, (i)ete fleoșc, (i)ete na, (i)ete scârț; Hai sictir... Că te trag în bătătură Și te toc ca pă trupină. (Șezătoarea).

2. cu **virgulă** între ele:

2.1. interjecții **repetate** (identic, câte două-patru):

Gânsacul... țipa cât îl lua gura: ga, ga, ga, ga! CREANGĂ; *Pune plosca la gură și gâl, gâl, gâl.* SEVASTOS; *Începu a-i face cu degetul și-i zise: Ghidi, ghidi, tâlharule ce ești!* ISPIRESCU; *De acum în turbincă au să-ți putrezească ciolanele. Hă, hă!* CREANGĂ; *Ca d-voastră? – Hî, hî!* ALECSANDRI; *Ea: mac, mac, mac….* SEVASTOS; *Nani, nani, puiul meu...* ALECSANDRI; *Neghiniță intră în urechea dreaptă a împăratului și șopa, șopa, șopa...* DELAVRANCEA; *Țac, țac / Prin copac, / Fâș, fâș / Prin păiș.* GOROVEI; *Se repede la dânsa ș-o sărută, țoc, țoc!* SADOVEANU; *Vai, vai, frate Virgile.* STEINHARDT;

2.2. grupuri repetate de interjecții identice:

Șu-șu-șu, șu-șu-șu, am început a spune la năzbâtii, ca băieții. SADOVEANU;

3. cu **semnul exclamării** între ele: interjecții **repetate** (identic, câte două-trei):

Mânați, copii, hei! hei! POP; *Deodată se auzi prin pădure glasul ursului: mor! mor! mor!* ISPIRESCU; *Bătea nepăsător în poartă: toc! toc! toc!* BOTEZ.

• Întrucât interjecțiile pot exprima un **enunț,** semnul exclamării și virgula dintre ele pot fi interpretate ca având valoarea lor proprie de semne de **punctuație.**

• Anumite interjecții pot juca rol de **predicat,** substituind un verb, pe care îl sugerează și a cărui grilă sintactică o preiau:

... De-abia se mai aude, departe [cum bate]: *Cioc! Cioc! Cioc!* GÎRLEANU; *Ursul... Se scoală în picioare Și, hâța! hâța!* [= se urcă] *până sus.* ODOBESCU - SLAVICI; *–N-apuc să răspunz, domnule, și șart! part! trosc! pleosc!* [= îmi trage] *patru palme.* CARAGIALE.

4. rar, cu **puncte de suspensie** între ele:

Înghite Agachi... gâl... gâl... gâl. ALECSANDRI.

4.1.5. Scrierea numeralelor[1] compuse

• Numeralele compuse[2] se scriu **I.** într-un **cuvânt** sau **II.** în cuvinte **separate.**

• **I.** Se scriu într-un **cuvânt** numeralele cu un grad **avansat** de **sudură:**

1. cardinale propriu-zise: seriile cu ***spre*** *(unsprezece...)* și unele serii formate prin alăturare: *douăzeci...;*

2. ordinale: *dintâi, întâiași,* seriile *al unsprezecelea..., al douăzecilea...*

• **II.** Se scriu în cuvinte **separate** unele serii de numerale **mai puțin sudate:**

1. cardinale: seriile *douăzeci și unu...; o sută, două sute...; o mie, două mii, douăzeci de mii...; un milion...; o sută unu...; o mie unu...*

• Scrierea **continuă/fără blancuri** a numeralelor **cardinale compuse,** care se cere uneori în stilul **administrativ** (pe formulare ș.a.), constituie o **excepție.**

---

[1] Cardinale și ordinale. Vechile categorii de numerale au fost reinterpretate diferit, cf. GLRG.

[2] Numeralele, mai ales cele compuse, se scriu însă, de regulă, **rar** în **cuvinte** și mai frecvent cu **cifre.**

2. ordinale corespunzătoare celor cardinale din seriile de mai sus:

al douăzeci și unulea...; al o sutălea, al două sutelea...; al (o) mielea...; al (un) milionulea...; al o sută unulea...; al o mie unulea; al douăzeci miilea...

Succesiunile **num.$_1$ + num.$_2$ juxtapuse** (inclusiv scrise cu **cifre**) care exprimă **aproximația/imprecizia** se scriu cu **cratimă:** *doi-trei copii, două-trei zile, 10-12 ore,* cu **virgulă:** *două, trei zile* sau cu **linie de pauză:** *două – trei zile* (aceasta este preferabil să se evite, deoarece antrenează risipă de spațiu, fiind încadrată de blancuri).

4.1.6. Scrierea prepozițiilor compuse

• Prepozițiile compuse (dintre care unele au și omonime adverbe) se scriu **I.** într-un **cuvânt** sau **II. separat.**

• **I.** Se scriu într-un **cuvânt** prepozițiile **compuse sudate** (unele devenite **neanalizabile** pentru vorbitori):

deasupra, dedesubtul, despre, dinspre, dintre, dintru (înv.), *împotriva, înspre, printre, printru;*

• **II.** Se scriu în cuvinte **separate** succesiunile de două sau trei prepoziții **nesudate** (prep.$_1$+ prep.$_2$ ± prep.$_3$):

à la (fr.), *datorită a; de deasupra, de dedesubtul, de după, de la, de pe (la), de pe lângă, de peste, de sub, fără de, grație a, în contra* (înv., pop.), *mulțumită a, până după, până în/la/pe, până pe după/pe la/pe sub, pe la, pe lângă.*

• Din motive **fonetice,**

- prepoziția compusă ***de-a*** din locuțiuni ca *de-a berbeleacul, de-a baba-oarba, de-a latul* se scrie totdeauna cu **cratimă,** în timp ce prepozițiile *de* + *a* + verb la infinitiv se scriu **separat** sau cu **cratimă,** în funcție de **tempo:** *de a/de-a scrie;*

- când pierde pe ***-ă,*** la pronunțarea în tempo rapid, prep. *fără* + *a* se scrie cu **cratimă:** *fă | r-a,* iar în prepozițiile compuse *fără de, până la* cu **apostrof:** *făr' | de milă, pân' | la tine.*

4.1.7. Scrierea pronumelor și a adjectivelor pronominale compuse

• Pronumele și adjectivele pronominale compuse se scriu **I.** cu **cratimă** între componente (rar), **II.** într-**un cuvânt** sau **III.** în cuvinte **separate.**

• **I.** Se recomandă scrierea cu **cratimă** (și cu litere mici) a noilor pronume de politețe din seria *domnia-sa* „dumnealui", rezultate prin reluarea în uz a vechilor locuțiuni pronominale de politețe din seria *Domnia Sa* (folosite în trecut referitor la domnitori sau la boieri).

• **II.** Se scriu într-**un cuvânt** pronumele și adjectivele pronominale **sudate,** compuse la origine și devenite în parte **neanalizabile:**

1. de **întărire:** seria lui *însumi;*

2. demonstrative: seriile lui *acelaşi; ălălalt, ăstălalt* (fam.)*; celălalt; cestălalt* (pop., rar)**;**

3. nehotărâte compuse cu:

3.1. elementele iniţiale ***alt-, fie(ş)-, fi(e)şte-, fite-, oare(şi)-, ori(şi)-, vre-:***

altceva, altcineva; fiecare; fieşcare, fieştecare (înv., pop.)*, fiştecare, fitecine* (pop.)**;** *oarecare; oareşicare* (pop.)**;** *oricare; orişicare* (pop.)**;** *vreun/vreunul;*

3.2. elementele finale ***-lea, -şi, -va:***

ceva, cevaşi (înv., reg.), *cevaşilea* (pop.), *niscaiva* (pop., fam.)**;**

• Dar se scriu în cuvinte **separate** îmbinările libere asemănătoare de la nivelul frazei precum *oare care, ori* (= *sau*) *care*: *Oare care dintre ei o fi făcut asta? Să vină toţi ori care vor.*

4. negative:

niciun, nicio (N-a venit niciun elev/nicio elevă).

• Dar se scriu în cuvinte separate **grupurile** asemănătoare adv. + art./num. *(nici un*, *nici unul).*

5. de **politeţe:** *dumneata, dumnealui;*

6. reflexive cu elementul final ***-şi:*** *sieşi,* (înv.) *sineşi;*

• **III.** Se scriu în cuvinte separate pronumele relativ compus ***ceea ce*** şi grupurile pronominale libere ***cel/cei/cele ce***.

4.1.8. Scrierea substantivelor compuse

4.1.8.1. Scrierea substantivelor comune compuse

• Substantivele comune compuse se scriu **I.** cu **cratimă** sau **II.** într-**un cuvânt.**

• **I.** Se scriu cu **cratimă** substantivele compuse cu **unitate semantică** mai **redusă,** în care componentele şi-au păstrat individualitatea **morfologică** (semnalată aici, ca şi sensul, la câte un exemplu), având structura:

1. adj. + s., şi anume:

1.1. adj. ***bun, rău*** + s.:

bună-credinţă „onestitate” (G-D art. *bunei-credinţe*), *bună-creştere* „educaţie bună”*, bună-cuviinţă* „purtare bună”; *bună-dimineaţa* „zorea”, *bun-gust* „simţ estetic”, *bun-plac* „arbitrar”*, bun-rămas* „adio”, *bun-simţ* „decenţă”, *bun-venit* „formulă de salut”; *rea-credinţă* „atitudine incorectă”*, rea-voinţă* „lipsă de bunăvoinţă”;

• Dar compusele **sudate** cu structură/componenţă asemănătoare se scriu într-un cuvânt, iar **îmbinările libere**[1] – în cuvinte separate.

1.2. adj. ***dublu*** + s.:

dublu-casetofon (art. *dublu-casetofonul*), *dublu-decalitru* (art. *dublul-decalitru*)*, dublu-decimetru, dublu-ster;*

[1] Pentru îmbinări libere neexemplificate aici v. **4.3. Scrierea grupurilor de cuvinte.**

• Dar **îmbinările libere** cu structură asemănătoare se scriu în cuvinte separate: *în dublu rol.*

1.3. *prim, viceprim*:

prim-amorez „june-prim” (pl. *prim-amorezi*), *primă-doamnă* „soție de președinte de stat” (art. *prima-doamnă*), *prim-balerin(ă), prim-ministru* „premier”, *prim-plan* „cadru filmat de aproape”, *prim-pretor, prim-procuror, prim-secretar*, *prim-solist(ă), (prim-)viceprim-ministru;*

• Dar compusele **sudate** cu structură/componență asemănătoare se scriu într-un cuvânt, iar **îmbinările libere –** în cuvinte separate.

2. num. cardinal + s. (± adj.):

cinci-degete, doi-dinți, doi-frați „plante”, *nouă-metri* „lovitură de la nouă metri”, *nouă-ochi* „pește”, *șapte-metri* „lovitură de la șapte metri”, *trei-frați(-pătați)* „plante”, *unsprezece-metri* „lovitură de la 11 m”;

• Dar **îmbinările libere** cu componență **asemănătoare** se scriu în cuvinte separate: *(mâna cu) cinci degete.*

3. prep. *după* + s.: *după-amiază* (G-D art. *după-amiezii*), *după-masă* „a doua parte a zilei”;

• Dar **îmbinările libere** cu **aceeași** componență se scriu în cuvinte separate: *după amiază* „după miezul zilei”, *după masă* „după dejun, după cină”.

4. s. + adj.:

argint-viu „mercur” (art. *argintul-viu*), *burtă-verde* „burghez” (fam.), *cal-turtit* „insectă”, *coate-goale* „persoană săracă” (fam.), *făt-frumos* „tânăr frumos”, *floare-domnească* „plantă”, *gură-spartă* „persoană care flecărește”, *iarbă-deasă* „plantă”, *jur-fix* „zi de primire”, *lemn-câinesc* „plantă”, *mamă-mare* „bunică”, *mațe-negre* „pește”, *mațe-fripte* „persoană zgârcită”, *muscă-verde* „insectă”, *pește-auriu* „pește”, *piatră-vânătă* „sulfat de cupru”, *rămas-bun* „adio”, *sânge-rece* „calm”, *tată-mare* „bunic”, *vorbă-lungă* „persoană care flecărește”;

• Dar **îmbinările libere** cu **aceeași** componență se scriu în cuvinte **separate:** *iarbă deasă* „iarba cea deasă”.

5. $s._1$ + prep. + $s._2$:

arbore-de-cacao „plantă” (art. *arborele-de-cacao*), *bou-de-baltă* „bâtlan; gândac”, *brânză-n-sticlă* „persoană zgârcită”, *cal-de-apă* „libelulă”, *cal-de-mare* „pește”, *câine-de-mare* „animal”, *drum-de-fier* „cale ferată”, *floare-de-colț* „plantă”, *gură-de-lup* „malformație; ochi de parâmă; unealtă”, *iarbă-de-Sudan* „plantă”, *ochi-de-pisică* „disc reflectorizant”, *pește-cu-spadă* „specie de pești”, *piatră-de-var* „carbonat de calciu”, *poale-n-brâu* „plăcintă”, *purice-de-apă* „animal”, *viță-de-vie* „plantă”;

• Dar **îmbinările libere** cu structură **asemănătoare** se scriu în cuvinte **separate:** *brânză de burduf, câine de curte, gură de rai, pește de mare, piatră de râu.*

6. $s._1$ + $s._2$ în N^1:

an-lumină „unitate de măsură” (pl. *ani-lumină*), *artist-cetățean* (pl. *artiști-cetățeni*), *bas-bariton, bloc-diagramă, bloc-turn, cal-putere* „unitate de măsură”,

[1] Caracterul de cuvinte compuse al acestor formații este contestat în unele cercetări.

căpitan-comandor[1]*, câine-lup* „specie de câini”, *contabil-șef*[2]*, cuvânt-titlu* „intrare de dicționar”, *cuvânt-cheie* „termen principal”, *cuvânt-vedetă, decret-lege, formular-tip, general-locotenent, locotenent-comandor, locotenent-colonel, mamă-soacră* „soacră”, *marxism-leninism* „doctrină”, *mașină-capcană, mașină-unealtă, moașă-șefă, nord-est, oală-minune; pasăre-liră, pasăre-muscă* „specii de păsări”; *pește-ciocan* „specie de pești”, *plutonier-major, pușcă-mitralieră, redactor-șef, situație-limită, vagon-cisternă; volt-amper, watt-oră* „unități de măsură”; *zi-lumină, zi-muncă;*

• Dar compusele **sudate** cu structură asemănătoare se scriu într-**un cuvânt,** iar **îmbinările libere** – în cuvinte **separate:** *câine pechinez* s. + adj.

7. Se scriu cu cratimă și substantivele **repetate** identic care alcătuiesc o **unitate:**

gânduri-gânduri „multe gânduri”, *rânduri-rânduri, râuri-râuri* (ultimele interpretate și ca locuțiuni adverbiale „unul după altul”, „în număr mare”):

Și Apusul își împinse toate neamurile-ncoace; / Pentru-a crucii biruință se mișcară râuri-râuri... EMINESCU;

• Dar ele se pot scrie și cu **virgulă:** *rânduri, rânduri.*

8. $s._1$ art. + $s._2$ în G:

arborele-vieții „tuia” (reg.) (pl. *arborii-vieții*), *calul-dracului* „insectă” (invariabil la plural), *cerul-gurii* „palatul bucal”; *ciuboțica-cucului, floarea-soarelui, gura-leului, iarba-fiarelor, ochiul-boului* „plante”; *pasărea-paradisului* „specie de păsări”, *piatra-iadului* „azotat de argint”, *roza-vânturilor* „reprezentare grafică”, *sângele-voinicului* „plantă”, *vaca-Domnului* „insectă”;

• Dar **îmbinările libere** cu aceeași componență se scriu în cuvinte **separate:** *arborele vieții* „schema evoluției omului”.

9. izolări de propoziții/fraze (majoritatea – **epitete**):

cască-gură „persoană distrată” (G-D art. *lui cască-gură*), *ducă-se-pe-pustii* „dracul”, *du-te-vino* „mișcare”, *fie-iertatul* „răposatul”; *fluieră-vânt, flutură-vânt* „haimana”; *gură-cască* „persoană distrată”, *încurcă-lume* „persoană care încurcă pe alții”, *lasă-mă-să-te-las* „persoană indolentă”, *lă-mă-mamă* „persoană incapabilă”, *linge-blide* „parazit”, *n-aude-na-vede(-na-greul-pământului)* „personaj; persoană năucă”, *nu-mă-uita* „plantă”, *papă-lapte* „nătăfleață”, *pierde-vară* „persoană leneșă”; *soare-apune, soare-răsare* „puncte cardinale”; *sparge-val* „dig; parapet”, *târâie-brâu* „om de nimic”; *ucigă-l-crucea, ucigă-l-toaca* „dracul”; *a umbla cu uite-popa-nu-e-popa*

---

[1] Denumirile oficiale ale **gradelor militare,** printre care și unele compuse (scrise cu cratimă), sunt reglementate prin Legea 80/1995 privind statutul cadrelor militare *din România,* prin *Ordonanța de urgență 4/2004 pentru modificarea Legii nr. 80/1995 privind Statutul cadrelor militare* și prin Legea 101/2019 *pentru modificarea si completarea Legii nr. 80/1995 privind statutul cadrelor militare.*

[2] *Clasificarea ocupațiilor din România* (COR 2021), cu actualizare periodică, cuprinde lista denumirilor oficiale ale acestora, care prezintă însă unele neconcordanțe cu normele lingvistice.

În cazul numelor de funcții în care figurează *șef* se recomandă scrierea lor cu **cratimă** atunci când este vorba de cuvinte **compuse** (*procuror-șef al Secției X*), nu și de un **cumul de funcții** (*procuror, șef al Secției* X): când *șef(ă)* este plasat la **sfârșitul sintagmei** care desemnează funcția se scrie **separat** (deoarece nu face corp comun cu primul termen): *inspector de stat șef (adjunct), inspector general judecătoresc șef.*

Se recomandă să se scrie în cuvinte **separate, fără** niciun **semn** despărțitor, **expresia (nesudată)** *președinte director general,* care desemnează un **cumul de funcții.**

„a fi inconsecvent”, *vino-ncoace* „farmec” *(Are pe ~.), zgârie-brânză* „persoană zgârcită”, *zgârie-nori* „construcție foarte înaltă”;

• Dar **îmbinările libere** cu **aceeași** componență se scriu în cuvinte **separate:** *Lă-mă, mamă!* (înv.); *Nu mă uita, dragul meu! Papă lapte, puiul mamii!; Vino-ncoace repede!*

10. tipuri **izolate:**

ca-la-Breaza „dans”, *cuvânt-înainte* „prefață” (art. *cuvântul-înainte*), *două-puncte* „semn de punctuație”, *iarba-datului-și-a-faptului* „plantă”, *mai-marele* „superiorul” (fam.), *mai-mult-ca-perfect* „timp verbal”, *post-scriptum, punct-și-virgulă* „semn de punctuație”, *sânge-de-nouă-frați* „plantă; rășină”, *scârța-scârța(-pe-hârtie)* „funcționar”, *terchea-berchea* „persoană de nimic” (fam.); *trei-leșești, trei-păzește* „dansuri”.

• Dar **îmbinările libere** cu **aceeași** componență se scriu în cuvinte **separate:** *ca la Breaza, (cele) două puncte, Se pun și punct și virgulă.*

• Se scriu cu **cratimă** compusele care denumesc **substanțe** chimice distincte, **specii** de animale sau de plante (cu nume științifice diferite, care nu se precizează în general în *Dicționar* la toate cuvintele, glosate numai ca „pasăre”, „plantă” etc.) ș.a.: *apă-grea* (oxigen și deuteriu), *viță-de-vie* „Vitis vinifera”.

• **II.** Se scriu într-**un cuvânt** substantivele compuse **sudate,** ale căror componente **nu** mai au individualitate morfologică (fapt semnalat la câte un exemplu), formate din/cu:

1. cuvinte **nelegate** prin vocală de legătură, care formează compuse cu **unitate** semantică și gramaticală **mai mare** decât a celor scrise cu cratimă, având structura:

1.1. adj. + s.:

bunăstare „prosperitate” (G-D art. *bunăstării*), *bunăvoință; dreptunghi; duraluminiu; lungmetraj; primadonă, primăvară; scurtcircuit, scurtmetraj; triplusalt;*

• Dar **compusele mai puțin sudate** cu componență **identică/**structură **asemănătoare** se scriu cu **cratimă,** iar **îmbinările libere –** în cuvinte **separate.**

1.2. adv. + s.:

binecuvântare (G-D art. *binecuvântării*), *binefăcător, binevoitor; răufăcător, răuvoitor;*

1.3. prep.$_1$ ± prep.$_2$ + s.:

deîmpărțit, deînmulțit, demâncare „mâncare” (pop.), *deochi; fărădelege; subsol, supat* (pop.);

• Dar **îmbinările libere** cu componență **identică/**structură **asemănătoare** se scriu în cuvinte **separate:** *(om) fără de lege* „nelegiuit” (înv.) loc. adj.

• Din motive **fonetice,** de **tempo,** se scriu cu **cratimă** *de-mpărțit, de-nmulțit.*

1.4. s. + adj.: *botgros* (pl. *botgroși*), *botroș* „păsări”, *vinars* „rachiu” (reg.);

• Dar **îmbinările libere** cu componență **identică/**structură **asemănătoare** se scriu în cuvinte **separate:** *Are un bot gros.*

1.5. s.$_1$ + s.$_2$ în nominativ (sau provenit(e) din construcții cu acuzativul):

blocstart (art. *blocstartul*), *electronvolt, fluorclormetan, locțiitor, metalazbest; omucidere, omucigaș, pruncucidere, pruncucigaș; valvârtej* „vâltoare” (pop.; folosit mai mult adverbial);

• Dar **compusele** cu structură **asemănătoare mai puțin sudate** se scriu cu **cratimă:** *bloc-turn* (art. *blocul-turn*).

2. cuvinte unite prin **vocala de legătură *o:***

anotimp (pl. *anotimpuri*), *aurolac, citatomanie, cocainomanie, morfinomanie, opiomanie, procesomanie, secretomanie, ședințomanie;*

3. compuse **parasintetice:** *codobatură* (G-D art. *codobaturii*), *gâtlegău* (înv.)**;**

4. tipuri izolate:

atotputință (G-D art. *atotputinței*), *atoștiință, preaplin* „dispozitiv", *sinucidere, sinucigaș, untdelemn* „ulei".

• Dar **îmbinările libere** cu componență **identică/**structură **asemănătoare** se scriu în cuvinte **separate:** *prea plin.*

4.1.8.2. Scrierea substantivelor proprii compuse

• Substantivele proprii compuse sunt foarte **variate** și au un comportament **diferit** sub raportul modului de scriere.

• Pentru anumite tipuri **nu** se pot da reguli generale, ci se descrie **uzul,** iar unele nume **nu** pot fi normate de către lingviști, cele **oficiale** fiind fixate de **legislatori,** iar cele folosite în lucrări de **specialitate – propuse de către profesioniștii domeniilor respective (astronomi, geografi,** oameni ai **bisericii** ș.a.).

• Ca urmare, unele nume proprii compuse cu structură și chiar cu componență **asemănătoare** apar în **acte normative** sau în diverse **lucrări** (și) în variante **diferite** (cu explicații diverse) de cele conforme cu normele academice. Formele din legi sunt **obligatorii** și **nu** trebuie „corectate" de utilizatori, chiar dacă se abat de la normele lingvistice sau de la tiparul comun seriei din care fac parte. În schimb, formele sub care apar alte categorii de nume (astronomice, geografice, religioase) în lucrări din domeniile respective **nu** au același caracter obligatoriu.[1]

• Principalele tipuri de substantive proprii figurează în *Dicționar,* însă DOOM[3], nefiind (și) un dicționar de nume proprii, cuprinde numai **unele** dintre acestea, care pun anumite probleme. Ele au fost incluse (în număr mult mai mare decât în edițiile precedente) din anumite considerente **lingvistice** – între altele pentru a diferenția de ele substantivele comune înrudite sau apropiate sau pentru a evidenția scrierea diferită a unor nume cu structură asemănătoare sau identică.

• În cele de mai jos se au în vedere nume proprii în majoritate românești sau cu forme în limba română și numai puține nume proprii **străine[2].**

• În funcție de categorie, de componență, de gradul de unitate, de oficializare, ca și de tradiție, numele proprii compuse românești și străine se scriu cu **cratimă,** într**-un cuvânt** sau în cuvinte **separate,** fără **nicio** regulă; de aceea trebuie căutate, la nevoie, în *Dicționar* sau în surse oficiale.

• 1. Nume de locuri

[1] Toate numele proprii ar trebui însă unificate prin conlucrarea cu lingviștii a organismelor care elaborează acte normative, respectiv a autorilor de lucrări din domeniile de specialitate.

[2] Pentru generalități despre acestea v. ***1.5. Scrierea și pronunțarea numelor proprii străine.***

Pentru numele **unităților administrativ-teritoriale** (UAT) din România trebuie respectate formele **oficializate** prin anexele la Legea 290/2018 *pentru modificarea și completarea Legii nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului României,* ale căror motivări (prin componență, decizii administrative și politice, rutină, tradiție etc.) nu le discutăm aici.

• Aceste nume, extrem de numeroase, nu puteau fi incluse toate în *Dicționar,* unde figurează doar cele mai importante și mai frecvent folosite (de județe, municipii și alte orașe, numai sporadic de localități mai mici, în funcție de problemele lingvistice pe care le pun); pentru celelalte trebuie consultată *Legea.*

• Conform *Legii,*

1.1. dintre numele compuse de **județe** se scriu: cu **cratimă** *Bistrița-Năsăud* și *Caraș-Severin*, iar în cuvinte **separate** *Satu Mare.*

1.2. Numele compuse de **orașe** (dintre care reproducem numele celor declarate municipii) se scriu:

1.2.1. cu **cratimă:**

Boldești-Scăeni, Bolintin-Vale, Bumbești-Jiu, Chișineu-Criș, Cluj-Napoca, Drăgănești-Olt, Drobeta-Turnu Severin, Fierbinți-Târg, Lehliu-Gară, Miercurea-Ciuc, Negrești-Oaș, Piatra-Neamț, Piatra-Olt, Popești-Leordeni, Sângeorz-Băi, Slănic-Moldova, Tăuții-Măgherăuș, Târgu-Neamț;

1.2.2. (rar) într-un **cuvânt:**

Câmpulung (inclusiv în ~ *Moldovenesc*), *Sângeorgiu (*în ~ *de Pădure*), *Sânnicolau* (în ~ *Mare*), *Sântana;*

1.2.3. în cuvinte **separate:**

Baia Mare, Baia Sprie[1]*, Copșa Mică, Negru Vodă, Ocna Mureș, Râmnicu Sărat, Râmnicu Vâlcea, Satu Mare, Sânnicolau Mare, Sfântu Gheorghe, Sighetu Marmației, Șomcuta Mare;* toate numele compuse cu primul element ***Târgu*** în afară de *Târgu-Neamț: Târgu Bujor, Târgu Cărbunești, Târgu Frumos, Târgu Jiu, Târgu Lăpuș, Târgu Mureș, Târgu Ocna, Târgu Secuiesc; Turnu Măgurele, Turnu Severin* (actualmente în *Drobeta-*~);

1.3. Numele compuse ale **comunelor** și **satelor** prezintă adesea **inconsecvențe** între ele și față de numele asemănătoare de orașe (chiar când au aceeași structură și uneori chiar aceeași componență), fiind scrise în *Lege* diferit referitor la localizări diferite: cu **cratimă** între componentele principale, într-**un cuvânt** sau în cuvinte **separate.**

Orașu Nou-Vii; Dupăpiatră, Întrerâuri, Luncasprie, Satchinez, Satulung (jud. Maramureș), *Sântămăria* – (în ~ *Orlea*), *Subcetate* (jud. Harghita), *Subpiatră* (jud. Bihor), *Suplai; După Deal, La Curte, Satu Lung* (jud. Cluj), *Sântă Măria* (jud. Sălaj), *Sub Cetate* (jud. Sălaj), *Sub Piatră* (jud. Alba), *Sub Plai.*

1.4. Numele compuse de locuri din **afara** României, **traduse/adaptate** în limba română, se scriu în cuvinte **separate** sau într-**un cuvânt:**

---

[1] De la adjectivul *asprie* „destul de aspră", cf. N. Felecan, *Semnificațiile cuvântului* Sprie, în LR, 32, 1983, 6, p. 524-527.

Asia Mică, Berlinul de Est, Berlinul de Vest/Berlinul Occidental, Extremul Orient, Orientul Apropiat, Orientul Mijlociu, Polul Nord, Polul Sud; Eurasia.

1.5. Numele compuse de **state** traduse în limba română trebuie scrise conform recomandărilor Ministerului român al Afacerilor Externe[1] și ale *Ghidului de redactare interinstituțional* al Oficiului pentru Publicații al UE, și anume cu **cratimă** între componentele principale, într-**un cuvânt** sau, mai ales, în cuvinte **separate:**

Papua-Noua Guinee; Muntenegru; Capul Verde, Marea Britanie, Regatul Unit.

1.6. Numele **proprii străine** compuse de orașe, state, teritorii etc. se scriu ca în limba de origine (directă sau indirectă)/ca în uzul internațional, cu **cratimă** (mai rar), în cuvinte **separate** (mai frecvent), uneori și cu **alte** semne ortografice (de ex. cu apostrof):

Guineea-Bissau; Burkina Fasso, Costa Rica, Côte d'Ivoire, *Hong Kong, Puerto Rico, San Marino, Sierra Leone, Sri Lanka, New York.*

• Scrierea altor categorii de nume geografice **nu** este reglementată în mod strict.

• 2. Nume de persoane și asimilate lor

2.1. Numele proprii de persoană compuse – prenume și nume de familie – (neincluse în *Dicționar*) se întâlnesc scrise fie cu **cratimă,** fie într-**un cuvânt,** fie în cuvinte **separate:**

Ana-Maria/Anamaria/Ana Maria; Bogdan-Duică, Candiano-Popescu, Gheorghiu-Dej, Ionescu-Șișești, Micu-Klein, Niculescu-Mizil, Piuariu-Molnar, Popescu-Gopo, Popovici-Bayreuth, Ronetti-Roman, Schweizer-Cumpăna, Sturdza-Bulandra, Ștefănescu-Delavrancea; Amarie(i), Avădanei, Boubătrân, Capdebo(u), Celmare/Cel Mare, Cincilei, Costapetru, Delavrancea, Dinvale, Hagichirea, Hagiculea, Moșandrei, Sparionoapte, Șaptefrați; Alecu Ivan (Ghilia), Hagi Culea, Ioan Andrei (Wachmann), Ion Emil (Bruckner), Ștefan Vasile (Episcupescul).

2.2. (**Supra)numele** personalităților istorice care datează din perioade când sistemul actual al numelor de familie **nu** era constituit se scriu conform **tradiției:**

Ștefan cel Mare, Radu de la Afumați, Petru Șchiopul, Mihai Viteazul, Ioan Vodă cel Cumplit.

2.3. Pentru a se asigura **identitatea** legală a persoanei, numele folosite **oficial** se scriu în forma din **documentele** acesteia. Legea nr. 119/1996 *cu privire la actele de stare civilă,* stipulează că la întocmirea actului de naștere, precum și a celorlalte acte de stare civilă**, numele de familie** și **prenumele** titularului formate din **două** sau mai multe cuvinte se scriu cu **cratimă**[2]**.** Este vorba de înscrierea în acte a prenumelor **nou-născuților** și a numelor de familie pentru care cetățenii optează la **căsătorie/divorț** sau la **schimbarea** numelui.

• Ca orice lege, ea dispune numai pentru **viitor,** acest mod de scriere neregăsindu-se în toate actele întocmite anterior: cetățenii au dreptul de a păstra și în uzul oficial forma propriilor nume corespunzătoare voinței lor și tradiției

[1] Ministerul Afacerilor Externe, *Lista corpului diplomatic acreditat în România*, Direcția Protocol, februarie 2020.

[2] Pentru prenumele cu **mai mult** de două componente, scrierea lor în cuvinte **separate,** cf. prenumele mai vechi *Călin Constantin Anton (Popescu-Tăriceanu*), apare totuși ca mai firească decât scrierea lor cu **cratime.**

familiei, în măsura în care ea este consemnată în actele lor de **stare civilă** emise anterior.

Legea nu se aplică numelor **neoficiale** compuse de persoane – hipocoristice, nume de autor, nume de scenă, porecle, pseudonime –, care se pot scrie potrivit voinței purtătorilor (cf. *Ionescu-Ruxăndoiu,* dar *Guțu Romalo*).

2.4. Numele compuse românești de **personaje** folclorice și literare se scriu în general cu **cratimă** sau în cuvinte **separate:**

Baba-Cloanța(-Cotoroanța), Barbă-Albastră, Făt-Frumos, Harap-Alb, Jumătate-de-Om-Călare-pe-Jumătate-de-Iepure-Șchiop, Muma-Pădurii, Sfarmă-Piatră, Statu-Palmă-Barbă-Cot, Strâmbă-Lemne; Moș Crăciun, Moș Ene, ca și numele **împrumutate** ale unor personaje literare sau mitologice: *Don Juan, Don Quijote, Palas Atena.*

• 3. Nume de corpuri cerești

Numele proprii compuse de corpuri cerești se scriu cu **cratimă** sau în cuvinte **separate:**

Calea-Lactee/Calea-Laptelui/Calea-Robilor, Carul-Mare, Cloșca-cu-Pui, Cornul-Caprei, Luceafărul-Ciobanilor, Luceafărul-de-Dimineață, Părul-Berenicei, Scroafa-cu-Purcei, Ursa-Mare; Steaua Polară.

• 4. Nume de sărbători

Numele proprii compuse de sărbători **laice** sau **religioase** (indiferent de cult) se scriu mai rar cu **cratimă** și de cele mai multe ori în cuvinte **separate:**

Lăsata-Secului, Moș-Ajun; *Adormirea Maicii Domnului, Anul Nou, Buna Vestire, Iom Kipur, Săptămâna Mare, Patruzeci de Sfinți, Ramazan Bairam, Schimbarea la Față, 1 Iunie.*

• Numele proprii compuse formate din sintagme bazate pe cuvinte comune (precum denumirile de **instituții, epoci istorice, titluri de documente** etc.) se scriu în cuvinte **separate.**

4.1.9. Scrierea verbelor compuse

• I. Puținele verbe compuse sunt **sudate** și se scriu, toate, într-**un cuvânt:**

a binecuvânta, a binedispune, a binevoi, a se sinucide, a telecomanda (inclusiv formații accidentale ca *a furgăsi, a furlua*).

• II. Se scriu într-un cuvânt formațiile alcătuite din prefixul ***ne-*** + adv. ***mai*** sau (rar) ***prea*** + verb la **gerunziu sau la participiu** (adjectivizat): *nemaivăzând, nepreavăzând, nemaivăzut, nepreavăzut*[1].

4.2. Scrierea derivatelor[2]

• Regulile după care se scriu **derivatele nu** depind de faptul că sunt formate în **românește** (inclusiv ca parasintetice), **calchiate** după alte limbi sau **împrumutate** gata formate.

---

[1] Aceste ultime formații nu sunt incluse în *Dicționar.*

[2] Unele cu variante fonetice. În general, formațiile ocazionale nu sunt înregistrate în *Dicționar* (decât, eventual, cu titlu de exemplu).

• După unele păreri, prefixoidele şi sufixoidele **nu** se integrează strict în derivare, fiind considerate mai curând elemente de **compunere.** În special pentru vorbitorul obişnuit, mai ales în ce priveşte modul de scriere, prevalează asemănările cu prefixarea, respectiv cu sufixarea, dar pentru acesta nu contează de fapt interpretarea, ci modul în care trebuie/se pot scrie ele.

• Unul şi acelaşi formant este interpretat uneori fie ca prefix, fie ca prefixoid, respectiv fie ca sufix, fie ca sufixoid, iar uneori există omonimie prefix – element de compunere (de ex. *hipo* ca prefix înseamnă „(mai) mic", iar ca element de compunere are sensul „referitor la cai").

4.2.1. (Formaţii cu) prefixe/prefixoide

• **I.** Se scriu într-**un cuvânt** majoritatea formaţiilor:

1. cu **prefixe** (vechi sau neologice):

amoral, antecalcul, antieuropean, arhiaglomerat, circumterestru, cisalpin, a conlucra, a contrazice, a desface, deverbal, a dezabona, diafilm, disproporţie, ectoplasmă, endotermic, a exînscrie, exotermic, extrafin, hiperaciditate, hipoaciditate, imoral, indisciplină, infrastructură, interactiv, intracarpatic, a introduce, a îngălbeni, a întredeschide, a juxtapune, neabătut, nonstop, paranormal, pericranian, a permuta, postcalcul, preşcolar, proeuropean, a răsciti, a reîmpărţi, retroversiune, străvechi, subsecţiune, supercampion, suprastructură, transalpin, ultraprogresist;

• Dar se scriu în cuvinte **separate** locuţiunile (împrumutate) cu componente asemănătoare: (*persona) non grata* (lat.), iar alte formaţii împrumutate – ca *post-scriptum* (lat.) – ori noi sau/şi ocazionale – cu **cratimă** între componente.

2. cu **prefixoide neologice:**

acvaplanare, aeroclub, a se autoaccidenta, biodegradabil, cvasiunanim, demipensiune, electrocasnic, filorus, gastroenterolog, geopolitică, heliomarin, hemodializă, hipotracţiune, izoglosă, macroeconomic, metaloterapie, microorganism, radiodifuziune, semianalfabet, sociocultural, stereoacustică, telecabină, triatomic, zoofobie;

3. cu **prefixoide vechi** + baze **inexistente** în limba română actuală: *başbuzuc* „ostaş turc" (înv.), *pravoslavnic* (înv., pop.)*, protopop;*

• Dar formaţiile cu prefixoide vechi + substantive **existente** în limba română actuală se scriu cu cratimă.

4. în care între prefixul ***ne-*** şi un verb la **gerunziu** sau la **participiu** se intercalează adverbul ***mai*****:** *nemaipomenit*.

• **II.** Anumite formaţii se scriu cu **cratimă** între prefix şi bază (corespunzând unei rostiri mai insistente), şi anume:

1. obligatoriu:

1.1. derivatele cu prefixul ***ex-*** care exprimă o stare anterioară („fost (din)"): *ex-campion, ex-premier, ex-preşedinte, ex-PSD;*

• Dar derivatele cu prefixul ***ex-*** „în afară" se scriu într-**un cuvânt.**

1.2. formaţiile cu **prefixoide** vechi + substantive atestate şi în limba română actuală (chiar dacă numai ca **istorisme**): *baş-boier, treti-logofăt, vel-spătar, vtori-stolnic;*

• Dar formațiile cu prefixoide vechi de la baze **inexistente** independent în limba română actuală se scriu într-un cuvânt.

1.3. unele formații noi sau ocazionale care au ca bază o **abreviere,** indicarea prescurtată a unui **an** calendaristic, o **literă,** un nume **propriu,** un **pronume** substantivizat**:**

non-UE, pro-UE; ante-'89, *post-'89; non-a; anti-Trump, post-Obama, pro-Macron; non-eu;*

• Dar derivatele **obișnuite** cu aceste prefixe se scriu într-**un cuvânt.**

• Ocazional, din rațiuni **fonetice** (pentru a reda rostirea în **tempo rapid**) se scriu cu **cratimă** derivate cu prefixele ***ne-, re-*** de la teme care încep cu ***îm-, în-:*** *ne-mpăcat, re-mpărțit.*

2. facultativ (pentru a pune în evidență prefixul sau/și baza), unele derivate scrise în mod obișnuit fără cratimă, mai ales:

2.1. cu prefixe cu sens **superlativ:** *ultra-progresist* (Caragiale);

• Dar, în mod **obișnuit,** asemenea derivate se scriu într-un cuvânt.

2.2. cu **sensuri** mai puțin obișnuite, asupra cărora se **insistă:**

pre-text „ceea ce precedă un text";

• Dar **omonimele** lor curente se scriu într-**un cuvânt:** *pretext* „pretins motiv".

2.3. supraprefixate cu **aceleași** element (unele formații având sens **superlativ**): *extra-extrafin, post-post-scriptum, răs-răscitat;*

• Dar derivatele **obișnuite** care prezintă **cumul** de prefixe se scriu într-**un cuvânt:** *antepreșcolar.*

2.4. mai mult sau mai puțin **ocazionale,** în care prefixul se termină, iar cuvântul de bază începe cu **aceeași** literă: *răs-străbun.*

• **III.** Un prefix poate fi scris între **paranteze** rotunde – mai ales în stilul științific sau jurnalistic –, pentru a se evita repetarea cuvântului de bază: *practici* ***(re)****introduse după 1989* „introduse sau/și reintroduse".

• **IV.** Se scriu **separat** prefixele/prefixoidele (re)devenite **cuvinte** (adjective invariabile, adverbe, prepoziții, substantive):

anti, auto, bio, contra, extra, hiper, hipo[1]*, hipo*[2]*, mini, mono, neo, pro, stereo, super, trans, ultra: El este/votează totdeauna anti. X este hipertensiv, Y este hipo = hipotensiv; grăsimi trans* și, **accidental,** alte prefixe **opuse** termenului de bază: „*legume ne* [= *nemirositoare*] *sau mai puțin mirositoare*" (Gib. I. Mihăescu).

• Prefixele **izolate** privitoare la **aceeași** bază, **neexprimată** la primul termen, se scriu cu **cratimă:** *concediu pre- și postnatal, glande endo-exocrine/exo-endocrine, plăți intra- și interbancare.*

• **V. U**nele abrevieri formate din **litera** inițială a prefixului + **litera** inițială a bazei sunt scrise (în texte farmaceutice, medicale) cu **punct** între acestea:

c.i., i.d., i.m., i.v. pentru *contraindicații, intradermic, intramuscular, intravenos.*

• **VI.** Scrierea **prefixelor din multiplii și submultiplii unităților de măsură nu este o chestiune de ortografie, care să fie decisă de lingviști**[1]**.**

4.2.2. (Formații cu) sufixe/sufixoide

• **I.** Se scriu, de regulă, într-**un cuvânt,** formațiile:

1. cu **sufixe:**

african, albăstrui, berărie, boușor, brașovean, brădet, bunătate, celular, coborâș, cocoșel, dulăpior, fățiș, frizerie, iniște, îndrăzneală, legământ, lenjereasă, liliachiu, macaragiu, mirositor, negreață, nuntaș, oportunism, oportunist, pașalâc, păsăroi, prevedere, repetabil, rodnic, românesc, scorțos, sculptural, *scumpete, temător, vălmășag*, chiar dacă bazele lor se scriu cu **cratimă:** *burtăverzime* față de *burtă-verde* sau în cuvinte **separate:** *albaiulian, antonpannesc, cincisutist, donquijotism, sierraleonez, srilankez* (față de *Alba Iulia, Anton Pann, cinci sute, Don Quijote, Sierra Leone, Sri Lanka*)**;**

2. cu **sufixoide:**

cartofor, centrifug, cronofag, dermatolog, *organigramă, rusofil, rusofob, spermicid.*

• **II.** Se scriu **cu cratimă:**

1. derivatele cu sufixe de la **abrevieri** literale sau de la **litere**: *STB-ist; X-ulescu;*

• Dar se scriu într-un cuvânt derivatele de la abrevieri devenite **cuvinte**: *ceferist, penelist, redegist, refegist, setebist, uslaș, utecist* de la *CFR, PNL, RDG, RFG, STB, USLA, UTC.*

2. derivatele cu sufixe de la unele nume **proprii străine** care păstrează litera finală a numelui ce prezintă deosebiri între scriere și pronunțare: *poe-esc, rousseau-ism* (de la *Poe* [poŭ], *Rousseau* [ruso]).

• Dar se scriu mai frecvent **fără cratimă,** cu **căderea vocalei** finale, alte derivate de la nume proprii **străine:** *shakespearian* de la *Shakespeare*.

• Când vocala inițială a sufixului **coincide** grafic sau/și fonetic cu finala bazei, se păstrează numai vocala **sufixului:** *dandy* + *-ism* > *dandism, lobby* + *-ist* > *lobbist* (nu **dandyism, *dandysm; *lobbyist, *lobbyst,* cum se întâlnește uneori).

• **III.** Un caz **izolat** îl reprezintă scrierea separată a unui sufix folosit ocazional cu rol de cuvânt: *ism* „modă, tendință”, pl. *isme.*

4.3. Scrierea grupurilor relativ stabile de cuvinte[2]

• Grupurile relativ stabile de cuvinte (unele interpretate și ca locuțiuni) se scriu, ca și locuțiunile, în cuvinte **separate,** iar cu **cratimă** numai din motive **fonetice.**

---

[1] Ea este reglementată actualmente pe plan internațional și național în cap. 3 *Multiples et sous-multiples décimaux des unités SI* din *Brochure sur le SI,* 9e éd., 2019 și în SR ISO 31-x:1995.

[2] Pentru că nu pun alte probleme ortografice, ortoepice sau morfologice decât cele generale, precum și ale componentelor lor (care figurează în *Dicționar*), grupurile de cuvinte au fost incluse în *Dicționar* numai în măsura în care era necesar să se pună în contrast cu ele scrierea unor cuvinte compuse.

• Ele sunt secvențe în care componentele își păstrează sensul de **bază** – corespunzător **realității** denumite – și pot avea structura:

1. adj. + s.:

bună creștere „dezvoltare bună” *(O ~ a plantelor se realizează greu.), bună dimineața* (formulă de salut), *bună stare* „stare bună”; *dublu ve/dublu vî* „litera *w*”; *prim ajutor* „ajutor medical imediat”, *prim plan* „plan preliminar”; *triplu voal;*

• Dar substantivele **compuse** cu componență **identică** sau **asemănătoare** se scriu **într-un cuvânt** sau cu **cratimă.**

2. adv. *bine* + adj. (în general provenit din part.):

bine crescut „dezvoltat bine” *(cozonac ~), bine cunoscut* „știut bine” *(caz ~ de toți), bine înțeles* „priceput bine” *(lucru ~ de elevi)*, *bine venit* „sosit cu bine”*;*

• Dar **adjectivele** și **adverbele compuse** cu **aceeași** componență se scriu cu **cratimă** sau într-**un cuvânt.**

3. $adv._1$ + $adv._2$:

nici când (N-a anunțat ~ a plecat.), nici cât (~ negru sub unghie), nici cum (Lucrurile nu stau ~ am spus eu, ~ ai spus tu.), nici unde (Nu s-a dus ~ a promis.);

• Dar **adverbele compuse** cu **aceeași** componență se scriu **într-un cuvânt.**

4. adv. + art.: *nici un, nici o (Nu e naiv și nu e nici un om incult/nici o persoană incultă);*

• Dar **adjectivul** pronominal **compus** cu **aceeași** componență se scrie într-**un cuvânt.**

5. adv. + loc. adv.: *nici o dată* „nici măcar o singură dată” *(Nu numai că n-a citit lecția de mai multe ori, dar n-a citit-o ~.);*

• Dar **adverbele compuse** cu **aceeași** componență se scriu într-**un cuvânt.**

6. $adv._1$ + prep. + $adv._2$:

nici de cât „nici despre cât”*, nici de cum* „nici despre cum” *(Nu vorbește nici de cât a suferit, nici de cum a fost umilit.);*

• Dar **adverbele compuse** cu **aceeași** componență se scriu **într-un cuvânt.**

7. $adv._1$ + $adv._2$/loc. adv.:

nici odată (= nici odinioară) (Nu l-am crezut nici odată/nici odinioară, nu-l cred nici acum.);

• Dar adverbele **compuse** cu **aceeași** componență se scriu **într-un cuvânt.**

8. adv. + num.:

nici o, nici un (N-am nici o soră, nici mai multe. N-am nici un frate, nici mai mulți.), nici una, nici unu (Nu participă nici una, nici mai multe/nici unu, nici mai mulți);

• Dar se scriu **într-un cuvânt** adjectivele pronominale **compuse** cu componență **identică/asemănătoare.**

9. adv. + pr.: *nici una (Nu-mi place nici una, nici alta/nici cealaltă/nici unul, nici altul/nici celălalt.);*

• Dar se scriu **într-un cuvânt** pronumele **compuse** cu aceeași componență.

10. prep. + s.:

de mâncare (pop.) *(Dă ~ la păsări.), după amiază* „după miezul zilei” *(Ei reîncep cositul ~.), după masă* „după masa (de prânz/de seară)” (*~ bea un digestiv.*)**;**

• Dar cuvintele **compuse** cu **aceeași** componență se scriu într-**un cuvânt** sau cu **cratimă.**

11. prep. + vb. (= supin): *de mâncat (~, aș mânca.);*

• Dar substantivele **compuse** cu **aceeași** componență se scriu într-**un cuvânt:** *demâncat* „merinde” (pop., rar) *(S-a dus cu ~ la câmp.).*

12. pr.$_1$ + pr.$_2$: grupurile pronominale *cel/cei/cele* + *ce;*

13. s. + adj.: *apă minerală, comisar principal, director adjunct, director general;*

• Dar alte formații cu **structură** (relativ) **asemănătoare** sunt considerate substantive **compuse** și se scriu cu **cratimă.**

14. s.$_1$ + prep. + s.$_2$: *apă de colonie, unt de cacao.*

• Dar alte formații cu **structură asemănătoare** sunt considerate substantive **compuse** și se scriu într-**un cuvânt** sau cu **cratimă.**

4.4. Scrierea locuțiunilor[1]

• Majoritatea categoriilor de locuțiuni (când sunt rostite în **tempo normal/lent**) se scriu în cuvinte **separate** (la fel ca **grupurile** relativ stabile de cuvinte); unele se scriu însă cu **cratimă** sau cu **virgulă.**

• Din punctul de vedere al scrierii ca locuțiuni nu sunt semnificative situațiile în care unele componente ale lor sunt scrise cu **cratimă** din motive **fonetice: totdeauna** (tipul *de-a berbeleacul*) sau **accidental,** pentru a reda rostirea lor **în tempo rapid** *(aducere-aminte, așa și-așa, de-asta, Doamne-ajută, dup-aceea, luare-aminte)* ori pentru că includ **cuvinte compuse scrise cu cratimă:** *de (pe) când Adam-Babadam.*

1. Locuțiunile **adjectivale** (unele cu omonime locuțiuni **adverbiale**) se scriu în cuvinte **separate:**

altfel de „diferit”*, de bine, de damă, de nimic, de pomină, de prim ordin, de seamă, de sine stătător, de-o șchioapă, de suflet, din preajmă, fără precedent, la locul lui* etc./*nelalocul lui* etc., *nu știu cât, pe alese, pe potrivă, prin absurd, te miri cât,* inclusiv numeroase locuțiuni **împrumutate:** *ad litteram* (lat.), *a giorno* (it.), *à la carte* (fr.), *low cost* (engl.);

2. Locuțiuni **adverbiale** (unele cu omonime locuțiuni **adjectivale**) se scriu:

2.1. cu **cratimă:**

(de) zor-nevoie, dis-de-dimineață „dimineața foarte devreme”, *jur-împrejur, mai-mai;*

2.2. cu **virgulă** (locuțiunile adverbiale cu structură **simetrică,** uneori **ritmate** sau/și **rimate**):

cu chiu, cu vai „cu mare greutate”; *de bine, de rău* „cât de cât”; *de ieri, de azi* „de curând”; *de milă, de silă; de voie, de nevoie* „mai mult de silă decât de bunăvoie”; *pe vrute, pe nevrute* „indiferent dacă dorește sau nu”;

• Unele locuțiuni apar fie cu **cratimă,** fie cu **virgulă:** *cum-necum/cum, necum* „de bine, de rău”; *de una-de alta/de una, de alta* „despre diverse lucruri”; *până una-alta/până una, alta* „provizoriu”; *vrând-nevrând/vrând, nevrând* „mai mult de silă decât de bunăvoie”.

2.3. (mai frecvent) în cuvinte **separate:**

---

[1] În *Dicționar,* majoritatea locuțiunilor (formate în limba română sau împrumutate) figurează, prin **convenție,** la locul alfabetic al cuvântului **principal:** *timp (cât ~).*

a doua oară, altă dată „în altă împrejurare”, *câte o dată* „câte o singură dată”, *cu bună știință, cine știe cât, cu carul, cu frumosul, cu nemiluita, cu ridicata, cu toate astea, de bunăvoie, de altfel, de (câte) două ori, de mult* „de vreme îndelungată”, *de sine, din abundență, din contra, din zi în zi, dragă Doamne, fără seamăn, în contradictoriu, în cruciș, în derâdere, în jur (de), în primul rând, întâia(și) dată, între timp, la fix, mai ales, mai mult ca sigur, mult și bine, nevoie mare, nu cumva, (de) nu știu când, o dată* „o singură dată”, *odată și odată, pe ascuns, pe capete, pe deasupra, pe fugă, pe nebăgate de seamă, pentru ce, per tu, prima dată, prin absurd, te miri când, zi de zi,* inclusiv locuțiuni **împrumutate:** *allegro ma non troppo* (it.), *avant la lettre* (fr.), *et cetera* (lat.), *face to face* (engl.);

• Dar se scriu într-**un cuvânt** adverbele **compuse** cu aceeași componență.

3. Locuțiunile **conjuncționale** se scriu în cuvinte **separate:**

astfel că, ca și când, chiar dacă, chit că, cu toate că, de câte ori, de parcă, de vreme ce, din cauză că, doar că, după cât(e), după ce că, fără să, imediat ce, în concluzie, în loc (ca) să, în timp ce, necum să, numai că, numai ce, odată ce, până ce, până să, pe lângă că, pe măsură ce, pe motiv că, până ce, până să, pentru ca... să, pentru că, precum și, prin urmare;

4. Locuțiunile **interjecționale** (românești, foarte rar împrumutate), inclusiv formulele de **invocare,** se scriu în cuvinte **separate,** și anume:

4.1. cu **blancuri:**

ce Dumnezeu, ce mai, Doamne ferește, Doamne păzește, ei bine, ferească Sfântul, ia te uită, ia vezi, la naiba, măi să fie, no comment (engl.), *nu zău, păcatele mele;*

4.2. cu **virgulă** (locuțiunile care conțin un **vocativ** pe a doua poziție): *feri***,** *Doamne; scârț***,** *Mariță; tronc***,** *Marghioalo;*

5. Locuțiunile **prepoziționale** se scriu:

5.1. cu **cratimă:** *jur-împrejurul;*

5.2. mai ales în cuvinte **separate:**

(ca) urmare a, (de jur) împrejurul, din/în afara, din/în/prin preajma, față de, în caz de, în ciuda, în jurul, în fața, în/la dreapta, în locul, la adresa, odată cu, pe baza, pe dinafara, vizavi de;

6. Locuțiunile **pronominale** se scriu în cuvinte **separate:**

cine știe ce „ceva”, *cine știe cine* „cineva”, *Domnia Sa* (despre un domnitor, boier) (înv.), *Majestatea Sa, nu știu cine* „un oarecare”, *te miri ce* „nimica toată”, *te miri cine* „ceva neînsemnat”;

• Dar se recomandă scrierea cu **literă mică** și **cratimă** a noilor pronume de politețe **compuse** din seria lui *domnia-sa.*

7. Locuțiunile **substantivale** se scriu în cuvinte **separate:**

aducere aminte „amintire”, *băgare de seamă* „atenție”, *un te miri cine* „un oarecare”, *însărcinat cu afaceri* „diplomat temporar”, *luare aminte* „atenție”, *un nu știu ce* „un farmec nedefinit”, inclusiv unele locuțiuni **împrumutate:** *curriculum vitae* (lat.) „tip de autobiografie”, *hapax legomenon* (gr.) „apariție unică”, *home delivery* (engl.) „livrare la domiciliu”, *silenzio stampa* (it.) „greva tăcerii”;

8. Locuțiunile **verbale** se scriu în cuvinte **separate:**

a(-și) aduce aminte „a(-și) aminti", *a avea de-a face* „a fi în legătură, în relații", *a băga de seamă* „a observa", *a da năvală* „a năvăli", *a lua aminte* „a ține seama de ceva; a observa cu atenție ceva", *a o lua din loc* „a pleca".

5. Despărțirea la capăt de rând

• *Despărțirea* ***la capăt de rând*** este identificată frecvent, în mod impropriu, cu *despărțirea* ***în silabe***[1]*/silabația*[2]*/silabisirea*.

• În realitate este însă vorba de două operațiuni **distincte,** deși corelative.

Despărțirea în silabe desemnează segmentarea cuvintelor după structura lor **fonetică,** privește **sunetele** și se face după criterii **articulatorii.** Ea este la origine **orală** și nu se reproduce în scris decât în puține împrejurări (**fără** legătură cu poziția cuvintelor pe rând). **Silabisirea** este utilizată (rareori în textele non-lingvistice) pentru a reproduce **pronunțarea** sacadată, silabă cu silabă – de ex. în unele opere **literare,** unde are o anumită valoare stilistică –, precum și în **analiza poeziei,** pentru a pune în evidență **metrica** bazată pe ea.

• *Despărțirea la capăt de rând,* practicată în scrisul uzual mai frecvent decât cea în silabe, este reglementată printr-un sistem **convențional** de reguli. Din ea rezultă în scrisul uzual succesiuni (numite uneori „silabe ortografice") care coincid adesea cu silabele (propriu-zise, **fonetice**[3]). Ea implică în principal **litere** și în subsidiar **sunetele** pe care le notează acestea.

• **Despărțirea** la capăt de rând ține de **ortografie,** iar despărțirea în silabe – de **ortoepie.**

• În virtutea caracterului DOOM[3] de dicționar *ortografic și ortoepic,* la cuvintele din *Dicționar* se **îmbină** indicațiile privind despărțirea la capăt de rând (precedată în paranteză de abrevierea desp.) cu cele referitoare la pronunțarea cuvintelor, care poate da și indicii asupra structurii lor silabice.

• Despărțirea la capăt de rând (pe care o numim în continuare *despărțire*) vizează în principal despărțirea în **interiorul cuvintelor.**

• Se pune de asemenea și problema despărțirii **grupurilor** de cuvinte.

• Despărțirea la capăt de rând **a pierdut** din importanță ca urmare a scrisului la **calculator** sau pe **telefon,** unde există posibilitatea de a fi **evitată automat** printr-o dispunere corespunzătoare a cuvintelor aflate la capăt de rând – prin „condensarea" ori prin „expandarea" cuvintelor sau a spațiilor dintre ele.

---

[1] *Silaba (fonetică)* este definită în DSL ca „secvență fonică minimală, caracterizată printr-un singur accent, plasat întotdeauna în același loc" (DSL 2001 s.v. SILABĂ).

[2] V. și SILABAȚIE, SILABĂ în DSL.

[3] În *Dicționarul* intitulat *de despărțire în silabe* (Aranghelovici 2008) se afirmă că este indicat un singur **„tip de silabație",** și anume **„despărțirea cuvintelor în silabe la capăt de rând",** după criteriul fonetic și după structură.

Despărțirii i se acordă o mare atenție în **școală** (mai ales sub forma/numele de *despărțire în silabe*), justificată de folosirea ei în **predarea** și **practicarea** scrierii și a pronunțării corecte; ca urmare, ea figurează și la anumite probe de la admiterea în învățământul superior.

• Cunoașterea regulilor de despărțire este utilă și **în afara școlii,** mai ales sub aspect **practic,** pentru a le aplica atunci când este necesar, **nerespectarea** lor putând avea efecte **supărătoare.** Este, astfel, cazul textelor dispuse pe **coloane** mai înguste, unde se poate constata uneori o despărțire **întâmplătoare** a cuvintelor și a numelor proprii (eventual și a **numerelor** mari!), fără **nicio regulă,** în funcție exclusiv de **spațiul** disponibil.

• Regulile despărțirii la capăt de rând în română **nu** sunt identice cu cele din alte limbi (romanice și neromanice), care **nu** trebuie aplicate automat limbii române.

5.1. Despărțirea în interiorul cuvintelor

Generalități

• La despărțirea în scris în interiorul cuvintelor se recurge atunci când un cuvânt (cu mai mult de o silabă[1]) **nu** încape în întregime la sfârșitul unui rând, partea lui finală trecându-se la începutul rândului **următor[2].**

• **Scopul** despărțirii este de a face **economie** de spațiu (de aceea **nu** are rost dacă este **neeconomică**), precum și de a contribui la o dispunere **unitară** și **estetică** a cuvintelor și a spațiilor în text.

• Despărțirea **nu** trebuie să provoace dificultăți de înțelegere și să fie neelegantă (de exemplu prin folosirea în exces a despărțirilor în același text).

• Indicațiile din *Dicționar* privind despărțirea la capăt de rând pot contribui la distingerea unor situații în care grafia și marcarea accentului nu dau suficient seama de **rostire** – de pildă de caracterul de **vocală** sau de **semivocală** al sunetului notat printr-o literă, respectiv de pronunțarea unei secvențe ca **hia**t sau ca **diftong –** ori a celor în care unele litere nu notează efectiv sunete, ci servesc numai ca **semne** grafice.

• La despărțirea în interiorul cuvintelor, **limita** dintre secvențele rezultate se marchează (ca și la despărțirea în silabe) prin **cratimă** (-)[3]. Aceasta se notează la sfârșitul primului rând și **nu** se reia la începutul rândului următor – deși, în cazul cuvintelor și al grupurilor legate permanent prin cratimă, când despărțirea se face la locul acesteia[4], în acest fel nu se mai marchează faptul că asemenea cuvinte se scriu **întotdeauna** cu cratimă.

---

[1] Este însă preferabil să **nu** se despartă cuvintele foarte **scurte,** deoarece se îngreunează înțelegerea și este neelegant.

[2] În scrisul de mână, problema se poate rezolva uneori scriind cuvântul mai înghesuit sau mai mărunt, ceea ce în scrisul la calculator se poate realiza prin **spațiere extinsă**, respectiv **condensată**.

[3] În dicționare ale **altor** limbi prin **punct.**

[4] Ceea ce este preferabil să se evite.

• În cazul modificării textului, există riscul ca în interiorul unui rând să rămână o cratimă **nejustificată**[1]**.**

• Pentru a simplifica exprimarea, când nu există risc de confuzie, folosim termenii ***consoană*** și ***vocală*** pentru ***literă-****consoană,* respectiv ***literă-****vocală.* Vorbim de ***succesiuni*** (de litere), **nu** de *silabe,* deoarece **nu** toate secvențele implicate sunt silabe în sens fonetic.

• Notăm literele care reprezintă consoane, vocale și semivocale cu ***C*,** respectiv cu ***V*** și cu ***S***, iar ordinea consoanelor în cuvânt cu indici (C_1 etc.).

• În exemple marcăm cu **cratimă** despărțirile **recomandate** și, suplimentar, și cu o **liniuță verticală** (-|) pe cele care coincid cu locul cratimei proprii unui cuvânt/ grup ortografic, iar cu **bară oblică dublă** (//) despărțirile **interzise/nerecomandabile.**

• Exemplele sunt **ilustrative,** nu exhaustive, ca peste tot în STUDIUL INTRODUCTIV, și nu sunt în general urmate de *etc.*

• În exemple, familiile de cuvinte ai căror membri se despart în același mod sunt reprezentate, de regulă, prin câte **un** singur cuvânt.

• Exemplele privesc atât **cuvinte-titlu** din DOOM[3], cât și acele **forme** flexionare ale lor la care despărțirea este **diferită** de a cuvântului-titlu.

• În exemplele care ilustrează regulile indicăm **numai** segmentarea la care se referă regula în discuție.

• De altfel, la indicarea **simultană** a tuturor posibilităților de despărțire într-o **singură** formulă *(pre-emp-ți-u-ne)* nu se recurge în mod normal (cu excepția marcării rostirii silabisite), mai adecvată fiind, eventual, enumerarea **separată** a despărțirilor realizabile efectiv în funcție de spațiul disponibil: *pr**e-e**mpțiune, pree**mp-ț**iune, preempț**i-u**ne, preempți**u-n**e.*

• **Regulile** de despărțire la capăt de rând privesc atât **modul** în care **se face** aceasta, cât și **situațiile** în care despărțirea este **interzisă** sau **nerecomandabilă.** *Dicționarul* trebuie consultat ori de câte ori există dubii cu privire la aceste aspecte.

• În *Dicționar* se indică **excepțiile** de la reguli, **nu** despărțirile **conforme** cu acestea.

• Regula **generală** și **obligatorie** a despărțirii cuvintelor este **interdicția** de a exista la sfârșit sau la început de rând o secvență care din punct de vedere **fonetic nu** este silabă.

• Altfel spus, pe al doilea rând se trec numai secvențe care sunt silabe întregi.

• **Nu** se recomandă să se despartă un cuvânt la sfârșit de rând prin trecerea pe cel următor a unei **singure** litere-**vocală**, deoarece o astfel de despărțire (chiar când, **fonetic,** este **corectă,** vocala formând silabă) **nu** are rost, **ne**economisindu-se

[1] La calculator există acum caracterele speciale cratimă **neseparatoare** (engl. *nonbreaking hyphen*) și cratimă **opțională** (engl. *optional/soft hyphen*) care permit evitarea acestor situații.

spațiu: de ex., dacă din cuvinte ca *alee, aprecia, lua, sui* s-ar lăsa la capătul unui rând *ale-, apreci-, lu-, su-* și s-ar trece *e, a, i* la începutul rândului următor[1], cratima ar ocupa pe primul rând tot atâta spațiu cât și *e, a, i* finali, dacă nu s-ar despărți.

În schimb, când este absolut necesar, **prima vocală** a unui cuvânt, deși este neconcludentă, **se poate lăsa** la sfârșitul unui rând când restul din cuvânt se trece pe rândul următor: ***a-****fla,* ***a-****re,* ***e-****ră,* ***o-****ră.*

În *Dicționar* se indică însă separat **prima** sau **ultima vocală** dintr-un cuvânt (chiar când se recomandă să se evite despărțirea lor), pentru a reflecta și **silabisirea** în rostirea **sacadată: abducție** (desp. *-ți-e*), **auzi (a ~)** (desp. *a-u-*).

• În limba română se folosesc **două** modalități de despărțire a cuvintelor „formate" (**compuse** sudate și unele **derivate**); ele sunt numite în continuare despărțire ***după pronunțare***, respectiv ***după structură***.

Normele actuale admit, în principiu, la cuvintele „formate", **ambele variante** de despărțire (**neprecedate** în *Dicționar* prin denumire).

Despărțirea după pronunțare ocupă **primul** loc, fiind cea **preferată,** și este urmată, la cuvintele în cauză, după bară oblică, de varianta de despărțire după structură (indicată prin reluarea numai a secvențelor care se despart diferit): **aerospațial** (desp. *-ro****s-p****a-ți-al/-ro****-sp****a-*).

5.1.1. Despărțirea după pronunțare

• **I.** Despărțirea ***după pronunțare*** (sau *bazată pe pronunțare*) are în vedere în principal **literele** componente ale cuvintelor și **valorile** lor.

• **II.** Din punctul de vedere al despărțirii, unele litere (ca digrafele sau literele „diacritice") au un comportament **aparte,** numărul literelor și cel al sunetelor **ne**coincizând întotdeauna**:**

1. digrafele *ch, gh* (+ *e, i*) (pron. **[k'], [g']**) în cuvinte românești sunt tratate ca o **singură** consoană și **nu** se despart între ele, inclusiv când apar în succesiuni de **mai multe** litere-consoane (v. și mai jos **4.**):

*a-****ch****ita, ana****n-gh****ie, a****n-ch****eta, a****s-ch****imodie, de****z-gh****eț, i****s-ch****emie, î****n-ch****ide, î****n-ch****ipui, î****n-gh****eț, î****n-gh****iți, le-****gh****e, li-****gh****ioană, po****rt-ch****ei, po****rt-sch****i, u****n-gh****er, ure-****ch****e;*

2. digraful *dg* (+ *e, i*) [pron. **ğ**] în unele nume proprii și împrumuturi este tratat ca o **singură** consoană și **nu** se desparte:

Cambo-**dg****ia, *Me-****dg****idia;* **cambodgian** (desp. *-bo-dgi-an*), **dudgeonare** (desp. *-dge-o-*), **gadget** (desp. *ga-dget*), **kimeridgian**[1] (desp. *-dgi-an*), **ridger** (desp. *ri-dger*);

3. literele ***e*** și ***i*** pot servi **și** ca simple **semne** grafice atât după digrafele ***ch, gh,*** cât și după ***c, g,*** în aceste cazuri ele **necontând** ca (semi)vocale:

[1] Creând și dificultăți de înțelegere.

*ce**a-**ră, ch**ea-**mă, ch**ia-**bur, g**ea-**muri, g**ea**n-tă, gh**ea-**ră, gh**ia-**ur, g**ia**r-dia, tul-c**ea**n,* **nu** **ce//a**ră* etc.; în alte cuvinte aparent asemănătoare însă, ele au valoare de **vocale** și fac parte dintr-un **hiat:** *Agh**i-u**ță, ch**i-a**sm, ch**i-e**tism, g**e-a**nticlinal, g**e-o**logie, gh**i-o**c, lic**e-a**n,* indicarea despărțirii putând contribui la distingerea între astfel de situații: **ciaconă** (desp. *cia-*) dar **cianură** (desp. *ci-a-*);

4. litera ***h*** **nu** are valoare **fonetică proprie** în digrafele ***ch, gh,*** precum și în unele grafii străine, și **nu** se desparte de consoana precedentă, împreună cu care este tratată ca un **singur** sunet (v. și mai sus **1.**):

dh [pron. **d**], ***gh*** [pron. **g**], ***th*** [pron. **t**]: *ca-**th**ar-sis, ma-**ghr**e-bian, mi-**thr**a-ism, prou-**dh**o-nism, si**n-gh**a-lez*; ***ch*** [pron. č], respectiv [pron. **h**]**:** *ma-**ch**ist*[1]*, ma-**ch**ist*[2]*, te**ch-n**e-țiu;* dar *bo**g-h**ead.*

5. litera ***i,*** când notează un ***i*** **devocalizat, nu** formează silabă din punct de vedere fonetic și **nu** contează ca vocală sub aspectul despărțirii, iar consoanele urmate de aceasta sunt tratate ca o consoană singură atât în interiorul unor **compuse,** cât și la **finală** de cuvânt:

*o**ri-c**ând, o**ri-c**e, câte**și-tr**ei;* 2 sg. *az-vârl**i;** lincș**i,** duș-ma**ni,*** dar inf. *azvâr-**li,** înflo-**ri;*** s. *linc-**șii,** duș**ma-nii,*** indicarea despărțirii putând contribui (uneori alături de accent) la distingerea între astfel de situații;

6. litera ***x,*** care notează **două sunete-**consoane ([pron. **ks**] sau [pron. **gz**]), chiar dacă, **fonetic,** limita **silabică** este **între** sunetele [*k*] și [*s*], respectiv [*z*], se comportă grafic la despărțire ca o **singură literă-**consoană: *ta-**xi,*** inclusiv în succesiunile de două sau trei **litere-**consoane:

*e**x-cl**ama, e**x-c**ursie, e**x-pl**ica, e**x-pr**ima, e**x-s**icator, e**x-s**udat, e**x-tr**age, imi**x-t**iune.*

7. Alte digrafe și trigrafe din **împrumuturi** în care redau **un** singur sunet se comportă în același mod:

*bu-**sh**el, jiu-ji-**ts**u, que-**tz**al, ke-**tch**up*, *kibbu-**tz**uri, se-**qu**oia, wa**tt-m**etru*, în care ***qu*** [pron. **kv**]; ***sh*** [pron. **ș**]; ***tch*** [pron. **č**]; ***ts, tz*** [pron. **ț**]; ***tt*** [pron. **t**].

• Despărțirea ***după pronunțare*** se poate aplica aproape tuturor cuvintelor cel puțin bisilabice, inclusiv cuvintelor „formate” și componentelor acestora, și este modalitatea de despărțire unică pentru cuvintele simple și pentru majoritatea derivatelor cu sufixe.

• Pentru despărțirea după pronunțare se pot stabili reguli **generale**, însă **unele** cunosc excepții sau privesc un număr redus de cuvinte.

• Aplicarea despărțirii după pronunțare la cuvinte „formate” conduce uneori la rezultate ce pot leza simțul lingvistic al persoanelor care recunosc structura unor cuvinte românești sau chiar a unor împrumuturi: *centro**s-f**eră, po**s-t**eminescian, proto**p-s**alt,* ocultând elementele lor componente: *centro, post, proto* și, respectiv,

sferă, eminescian, psalt, puse în evidență prin despărțirea **după structură.** Asemenea despărțiri după pronunțare trebuie însă acceptate în virtutea faptului că regulile acesteia au un caracter pur **formal**, independent și distinct de analiza structurii cuvintelor respective.

Vorbitorii altor limbi, în care despărțirea după pronunțare este unica sau principala modalitate în uz, nu par defel șocați de despărțiri asemănătoare.

• Pentru cuvintele **neanalizabile** în limba română (în care nu se recunoaște nicio unitate mai mică cu sens lexical și care cuprind numai componente neînțelese sau neproductive în româna actuală) și pentru marea majoritate a derivatelor analizabile, norma prevede **exclusiv** despărțirea după pronunțare: *a**b-st**ract, su-**b**iect,* **nu** (și) ******abs//tract, *sub//iect,* precum și evitarea unor despărțiri care ar contraveni regulilor: *a-**br**oga,* **nu** ******ab//roga,* deoarece *br* este un grup nedisociabil.

• Regulile despărțirii după pronunțare au drept criterii **valorile** literelor (v. Tab. 2) în scrierea limbii române și **poziția** lor în diversele succesiuni.

5.1.1.1. Consoane

• Regulile de despărțire a consoanelor privesc **consoanele** aflate **între vocale** (inclusiv când **litera-**vocală **precedentă** ori **următoare** notează o **semivocală**): *ma**i**-că, lupoa**i**-că, re-s**e**amănă.*

• Regulile **generale** sunt următoarele:

- **o** consoană unică între vocale se trece pe rândul **următor, fără excepție: -**C

- în succesiunile de **două, trei** sau **patru** consoane, despărțirea se face, de **regulă,** după **prima** consoană, cealaltă/celelalte trecându-se pe rândul următor: **-C-C, C-CC, -CCC-**, cu anumite **excepții;**

- în extrem de puținele secvențe de **cinci** consoane, despărțirea se face, **fără excepție, după a doua** consoană (ultimele trei trecându-se pe rândul următor): **CC-CCC-**.

• Un **indiciu** este reprezentat, în general, de existența, respectiv de inexistența sau de raritatea secvențelor în cauză la **început** de cuvânt.

• Anume, în principiu, **nu** se poate afla la **început** de silabă grafică (scrisă) o succesiune de consoane care **nu** există în limba română sau este foarte **rară** la început de cuvânt**,** fiind eventual limitată la câțiva termeni de **specialitate** sau la câteva cuvinte **vechi,** puțin întrebuințate[1] (v. însă cazul lui ***dl, tl***).

[1] Astfel, o succesiune de consoane precum **ct, cț, gv, hn, pt, tf,** care la început de cuvânt **nu** este atestată sau este foarte rară (cf. numai *ctitor* și familia; (înv.) **gvalt, *gvardie; pteranodon* ș.a.), nu este admisă nici la început de silabă.

• Regulile de despărțire după pronunțare a **consoanelor** și **excepțiile** de la ele sunt detaliate în cele ce urmează.

REGULA 1.1.: O consoană: ***-C***

• **O** consoană între vocale se trece pe rândul **următor:** ***V-C-V.***

• O literă-consoană unică aflată între două vocale se trece întotdeauna pe rândul următor:

*su-**b**iect, fa-**c**ă, fa-**c**e, po-**d**iș, a-**f**i-**ș**a, le-**g**a, le-**g**e, ha-**h**a-**l**e-**r**ă, a-**b**a-**j**ur, i-**r**a-**k**ian, mă-**l**in, tea-**m**ă, lu-**n**ă, ma-**p**ă, se-**q**uoia, soa-**r**e, ie-**s**e, ma-**ș**i-**n**ă, ia-**t**ă, ța-**ț**ă, ta-**v**ă, ba-**s**e-**d**o-**w**ian, ta-**x**i, ra-**z**ă.*

Pentru digrafele și trigrafele care redau **un** singur sunet și se comportă din punctul de vedere al despărțirii ca o singură consoană v. Despărțirea după pronunțare **II**.

• Regula nu are **nicio excepție.**

REGULA 1.2.: Succesiunile[1] de două consoane: ***C-C***

• În majoritatea situațiilor, **două consoane** între vocale **se despart:** ***VC-CV.***

În general, dintre două litere-consoane aflate între vocale, cea dintâi rămâne pe primul rând, iar a doua se trece pe rândul următor (dar v. și **EXCEPȚIA** DE LA REGULA **1.2.**).

• Cele două consoane pot fi:

- diferite:

*a**b**-**c**es, a**c**-**t**iv, a**s**-**t**ăzi, mu**l**-**t**e, o**s**-**c**ior, ră**b**-**d**a, a**b**-**h**ora, a**b**-**j**ect; i**c**-**n**i, ti**c**-**s**it, a**c**-**t**iv, fre**c**-**v**ent; lo**d**-**b**ă, o**d**-**g**on, a**d**-**j**ectiv; io**f**-**c**a, a**f**-**g**an, ca**f**-**t**an; mi**g**-**d**ală, ma**g**-**m**ă, ti**g**-**v**ă; po**h**-**f**ală, li**h**-**n**it; mi**j**-**l**oc, va**j**-**n**ic; ca**l**-**c**ula, mu**l**-**t**e; si**m**-**b**ol, toa**m**-**n**ă, o**m**-**l**etă, do**m**-**r**ă; mâ**n**-**c**a, î**n**-**g**er, lu**n**-**g**it, algo**n**-**k**in, fi**n**-**l**andez, a**n**-**r**ocament, tra**n**-**s**ilvan, mu**n**-**t**e, a**n**-**x**ios; ca**p**-**s**ă, aște**p**-**t**a; a**r**-**c**ă, a**r**-**c**e, mie**r**-**l**ă, ce**r**-**n**e, a**r**-**s**ură, a**r**-**ș**iță, a**r**-**t**ist, amo**r**-**ț**i, a**r**-**v**ună, a**r**-**z**ător; a**s**-**c**et, o**s**-**c**ior, brea**s**-**l**ă, a**s**-**p**ic, i**s**-**r**aelian, a**s**-**t**ăzi; mu**ș**-**c**a, pu**ș**-**l**ama; ma**t**-**c**ă, bo**t**-**f**or, ca**t**-**g**ut; le**ț**-**c**aie; pla**v**-**c**ă; i**z**-**b**i, i**z**-**l**az, de**z**-**r**obi.*

- identice, notând:

- **același** sunet:

*fortis-**s**imo; i**n**-**n**avigabil, inte**r**-**r**egional, î**n**-**n**ădi, sâ**n**-**n**icolean, su**b**-**b**ibliotecar;*

sau

- sunete **diferite:** ***c*** [pron. **k**] + ***c* + *e, i*** [pron. **č**]: *a**c**-**c**ent, a**c**-**c**ident.*

Pentru cazul literei ***x*** **[ks]** v. Despărțirea după pronunțare **II**.

[1] Roceric-Alexandrescu 1968: 64, 78 a inventariat 110 **grupuri** de două sunete-consoane.

EXCEPȚIE DE LA REGULA **1.2.**: Despărțirea ***-C + l, -C + r***

• **Nu** se despart, ci formează grupuri **nedisociabile**, trecându-se împreună pe rândul următor, succesiunile de **două** consoane aflate între vocale care au ca **al doilea** element o consoană sonantă **lichidă** (C_2 = ***l*** sau ***r***) și ca **prim** component una dintre următoarele litere reprezentând anumite tipuri de consoane[1]: C_1 = ***b, c*** (eventual ***k***), ***d, f, g, h, p, t, v***[2]**.** Succesiunile în cauză sunt:

bl	*ca-**b**lu*
br	*neo-**br**ăzat*
cl	*pro-**cl**ama*
cr	*nea-**c**rit*
dl	numai *io-**dl**er, ma-**dl**enă, povi-**dl**ă, pu-**dl**aj; *Co-**dl**ea*
dr	*co-**dr**u*
fl	*nea-**fl**at*
fr	*pana-**fr**ican*
gl	*nea-**gl**utinat*
gr	*nea-**gric**ol*
hl	*bâ-**hl**i, ca-**hl**ă, cea-**hl**ău, pe-**hl**ivan, si-**hl**ă,* alte câteva cuvinte
hr	*anti-**hr**ist, cata-**hr**ează, po-**hri**b, psi-**hr**ofil,* alte câteva cuvinte
pl	*su-**pl**u*
pr	*cu-**pr**u*
tl	*ti-**tl**u*
tr	*li-**tr**u*
vl	*de-**vl**ă, do-**vl**eac, do-**vl**ecel, e-**vl**avie,* alte câteva cuvinte
vr	*de-**vr**eme*

• La fel se pot despărți numele **proprii străine** care cuprind grupurile ***kl, kr:*** **Cona-**kr**y, *Ira-**kl**ion.*

• Pentru claritate, în *Dicționar,* la indicarea despărțirii se reproduce în astfel de cazuri și silaba precedentă: **biblic** (desp. *bi-blic*).

Pentru cuvintele care cuprind **trei litere**-consoane dintre care un ***h*** **numai grafic** v. Despărțirea după pronunțare **II**.

REGULA 1.3. Succesiunile de trei consoane[3]: ***C-CC***

• **Trei** consoane se despart, **de regulă, după prima consoană:** ***VC-CCV.***

[1] În cazul unor cuvinte **compuse** sau **derivate,** posibilitatea de despărțire poate fi **dublă,** cea **după structură** și cea **după pronunțare** putând **diferi: sublunar** (desp. *su-blu-/sub-lu-*), **subredacție** (desp. *su-bre-/sub-re-*).

[2] În ciuda faptului că în limba română **nu** există cuvinte care să înceapă cu grupurile **dl** și **tl,** pentru despărțire, ele sunt tratate ca **nedisociabile,** prin simetrie cu **dr, tr.**

[3] Roceric-Alexandrescu 1968:86 a găsit 53 de grupuri de trei sunete-consoane, la care a adăugat cinci (*jdr, lcl,* [nks] scris *nx, rșt, stm*) care nu apăreau în textele cercetate.

• În succesiunile de **trei** litere-consoane aflate între vocale, despărțirea se face, **în majoritatea situațiilor, după prima** consoană, celelalte două trecându-se pe rândul următor (dar v. **EXCEPȚIA** DE LA REGULA **1.3.**):

*arti**n-sk**ian, a**s-pr**u, ava**n-sc**ină, ca**r-st**ic, ci**n-st**e, circu**m-sp**ecție, co**n-tr**a, crenvu**r-ș**tii, deli**n-cv**ent, fo**l-cl**or, î**n-ș**făca, li**n-gv**ist, mo**j-dr**ean, o**b-ș**te, sa**n-gv**in.*

Pentru digrafele care redau **un** singur sunet, precum și pentru succesiunile de **trei litere**-consoane dintre care **prima** este ***x*** **[ks]** v. Despărțirea după pronunțare **II**.

La unele cuvinte „formate", despărțirea după pronunțare **coincide** cu/ respectiv **diferă** de cea după structură: *ava**n-pr**emieră;* dar *pai**s-pr**ezece/pai-**spr**ezece, trei**s-pr**ezece/trei-**spr**ezece.*

• Despărțirea succesiunilor de **trei** consoane cunoaște **o** singură **excepție.**

EXCEPȚIE DE LA REGULA **1.3.**: Despărțirea ***CC-C***

•1. În următoarele succesiuni de **trei** consoane aflate între vocale ***VCC-CV***, care se regăsesc în **neologisme** și în familia lui *jertfă,* despărțirea se face **după a doua** consoană, a treia trecându-se pe rândul următor[1]. Succesiunile în cauză sunt:

lp-t: numai *scu**lp-t**a* și familia

mp-t; mp-ț: *si**mp-t**om, so**mp-t**uos* și familia; *asu**mp-ț**ie, pree**mp-ț**iune* și alți câțiva termeni (în general rari)

nc-s, nc-ș, nc-t, nc-ț: *sco**nc-s**ul; sfi**nc-ș**ii* și alte cuvinte; *o**nc-t**uos, pu**nc-t**e; fu**nc-ț**ie, pu**nc-ț**ie, sa**nc-ț**iune,* familiile lor și multe alte cuvinte

nd-v: numai *(alt)câ**nd-v**a, (om-)se**nd-v**iș/sa**nd-v**ici*

rc-t: numai *a**rc-t**ic,* familia lui și *(pre)infa**rc-t**uri*

rt-f: *je**rt-f**ă* și familia lui

st-m: numai familiile lui *a**st-m**atic, i**st-m**ic* și compusele împrumutate *ea**st-m**ancolor, tru**st-m**en;*

• **2.** La succesiunile de sub **1.** se adaugă altele, cu **puține** ocurențe (unele unicate), care se regăsesc în cuvinte **„formate" (semi)analizabile,** la care excepția ***VCC-CV*** este justificată de regulile despărțirii **după structură** și/sau în care secvența C_2C_3 din aceste succesiuni nu este posibilă în aceeași silabă, nefiind atestată la început de cuvânt (decât cel mult în câteva cuvinte străine):

lb-g: *a**lb-g**ardist*

***ld-m, lt-c* [ltk, ltč]:** numai *fe**ld-m**areșal; a**lt-c**areva, a**lt-c**eva* și alte câteva formații similare

nd-b, nd-c, nt-l, nz-p: numai *ha**nd-b**al; fii**nd-c**ă;* numai *be**nz-p**iren*

rb-ț ș.a.: *abso**rb-ț**ie, adso**rb-ț**ie* și alți câțiva termeni, *je**rt-f**ă* și familia; pentru tipul *po**rt-*** v. mai jos;

st-b, st-c, st-d, st-f, st-l, st-n, st-p, st-s, st-t, st-v: *a**st-f**el; be**st-s**eller;* pentru tipul *po**st-*** v. mai jos;

[1] Prin aplicarea regulii generale C-CC ar fi rezultat secvențe care sunt în majoritate **nereperate** sau **rare** la **inițială** absolută în cuvinte românești.

Pentru digrafele care redau **un** singur sunet-consoană și se comportă deci din punctul de vedere al despărțirii ca o singură consoană v. Despărțirea după pronunțare **II**.

• Asemenea succesiuni de **trei** consoane, foarte numeroase, **nu** pot fi și nici nu trebuie memorate, deoarece se întâlnesc, de cele mai multe ori, în cuvinte **„formate"** (**semi)analizabile,** cărora li se aplică despărțirea **după structură,** mai ușor de intuit. Este vorba în special de formații cu:

- un element de **compunere** terminat într-un **grup consonantic**:

*be**nz-p**iren; **port-:** po**rt-b**agaj, po**rt-c**uțit, po**rt-h**artă, po**rt-j**artier, po**rt-m**antou, po**rt-p**agină, po**rt-ț**igaret, po**rt-v**izit;*

- un **prefix** terminat într-un **grup consonantic:** ***post-, trans-***

*po**st-c**alcul, po**st-d**ata, po**st-g**aranție, po**st-m**eridian, po**st-n**atal, po**st-p**alatal, po**st-v**erbal; tra**ns-c**arpatic, tra**ns-d**anubian;*

- un **sufix** care începe cu o consoană ***(-lâc, -lâu, -nic, -șor, -ție),*** atașat la teme terminate într-o **succesiune de două consoane:**

*ama**nt-l**âc; pazva**nt-l**âu; stâ**lp-n**ic;**tâ**rg-ș**or; abso**rb-ț**ie.*

REGULA 1.4.: Succesiunile de patru consoane[1]: ***C-CCC***

• **Patru** consoane se despart, de regulă, **după prima** consoană ***(VC-CCCV).***

• În succesiunile de **patru** consoane aflate între vocale, despărțirea se face, **de regulă, după prima** consoană, celelalte trei trecându-se pe rândul următor (v. și **EXCEPȚIA I, EXCEPȚIA II**):

*a**b-str**act, co**n-str**uctor, mo**n-str**u, sa**n-scr**it.*

• Unele succesiuni de **patru** consoane apar numai în cuvinte „formate", în care despărțirea după pronunțare **coincide** cu cea **după structură:** ***m-scr;*** ***n-spr***, ***n-zdr*****;** ***x-str*** [pron. **ksstr**]: *circu**m-scr**ie* și familia lui**;** numai *di**n-spr**e, î**n-spr**e, u**n-spr**ezece* și familia lui**;** *î**n-zdr**ăveni* și familia lui**;** numai *e**x-str**ofie.*

• Despărțirea după pronunțare a succesiunilor de patru consoane cunoaște **două categorii de excepții:** CC-CC și CCC-C.

EXCEPȚIA I LA REGULA **1.4.**: Despărțirea ***CC-CC***

• În unele succesiuni de **patru** consoane aflate între vocale din cuvinte aproape unicat, despărțirea după pronunțare se face **după a doua** consoană[2], ultimele două trecându-se pe rândul următor[3]. Succesiunile în cauză sunt:

- ld-sp: numai *fe**ld-sp**at, fe**ld-sp**atic*

- nd-gr: numai *la**nd-gr**af, la**nd-gr**afiat*

- ng-st**:** numai *ga**ng-st**er, ga**ng-st**erism* și *tu**ng-st**en*

[1] Roceric-Alexandrescu 1968: 91 a găsit cinci succesiuni de patru sunete-consoane, la care se pot adăuga alte patru, scrise cu câte **trei litere**-consoane, cu C_1 **= x.**

[2] La care, prin aplicarea regulii generale C-CCC, ar rezulta, în unele cazuri, secvențe în general **nereperate** sau (foarte) **rare** la **început** de silabă și de cuvânt în cuvinte **românești.**

[3] Succesiunile **dgr, dsp, gst, nbl** sunt nereperate în limba română la **început** de cuvânt.

- formații cu:
- un element de **compunere** terminat într-un **grup consonantic**:
  port-: numai *po**rt-dr**apel*
- un **prefix** terminat într-un **grup consonantic: *post-, trans-***
  ns-gr: numai *tra**ns-gr**esa, tra**ns-gr**esiune*
  st-cr, st-pr, st-șc: numai *po**st-cr**iză;* numai *po**st-pr**andial, po**st-pr**ocesare;* numai *po**st-șc**olar.*

• Despărțirea CC-CC **coincide** cu structura acestor cuvinte din română, respectiv din limbile de **origine. Nu** este nevoie ca aceste succesiuni de consoane să fie memorate, deoarece se întâlnesc în cuvinte **(semi)analizabile, compuse** sau formate cu un **prefix** terminat într-un **grup** consonantic, și li se **poate** aplica (și) despărțirea **după structură,** care este destul de evidentă și conduce la **același** rezultat.

Pentru secvența de patru **litere**-consoane incluzând **digraful *ch (+ e)*** [pron. **k'**] v. Despărțirea după pronunțare **II**.

EXCEPȚIA II LA REGULA **1.4.:** Despărțirea ***CCC-C***

• Succesiunile de **patru** consoane ***rst-n, rst-v*** între vocale (greu de pronunțat) se înregistrează într-un împrumut vechi *(deju**rst-v**ă)* și în trei derivate: *(ne)vâ**rst-n**ic* și *vâ**rst-n**icie* (înv., reg.) și se despart[1] **după a treia** consoană ***(VCCC-CV),*** a patra trecându-se pe rândul următor; li se adaugă împrumutul (înv.) *spo**rts-m**en.* În aceste formații, despărțirea după pronunțare **coincide** cu cea **după structură** (din română, respectiv din limba de origine).

REGULA 1.5.: Succesiunile de cinci consoane[2]: ***CC-CCC***

• **Cinci** consoane se despart **după a doua** consoană: ***VCC-CCCV.***

• Succesiunile de **cinci litere**-consoane aflate între vocale în cuvinte românești sunt ***pt-spr*** și ***rt-sch –*** ultima, care cuprinde digraful **ch,** având **patru sunete-**consoane: ***sch*** [pron. **sk'**]**;** ele se despart după a doua consoană, celelalte trecându-se pe rândul următor. Ele se găsesc numai în *o**pt-spr**ezece, al o**pt-spr**ezecelea* și *po**rt-sch**i* (pentru **chi** v. Despărțirea după pronunțare **II.**), la care despărțirea **după pronunțare** și cea **după structură coincid.** Li se adaugă *a**ng-str**om.*

Această regulă **nu** are excepții.

• Sintetizând, cele **cinci reguli** de despărțire pentru **consoane** sunt:

-C, C-C, C-CC, C-CCC, CC-CCC

iar cele **patru excepții** de la aceste reguli sunt:

[1] **Convențional,** întrucât pentru aceste succesiuni intervocalice complexe **nu** se susține nicio segmentare fonetică, tăietura silabică neputând fi determinată univoc în funcție de structura lor.

[2] Roceric-Alexandrescu 1968:91 a găsit trei grupuri de cinci consoane: **ptspr** *(optsprezece)*, [*nčspr*] (scris însă **ncispr,** despărțit *cinci-sprezece*) și **stscr** (*post-scriptum,* scris cu **cratimă,** care se desparte la locul acesteia).

-C,C, CC-C, CC-CC, CCC-C

deci în succesiunile de **2, 3 și 4 consoane,** despărțirea se face de regulă **după prima consoană;** au **alt regim** anumite succesiuni de **2 consoane,** care **nu se despart,** succesiunile de **5 consoane** și, în anumite condiții, cele de **3-4 consoane,** în care despărțirea se face **după a doua consoană,** iar în cazul unor succesiuni **de 4 consoane, după a treia consoană.**

5.1.1.2. Vocale

• Pentru o despărțire corectă a **literelor-vocale** trebuie cunoscută valoarea lor de sunet-**vocală** sau de sunet-**semivocală**[1]**.** În caz de dubiu trebuie consultat *Dicționarul.*

• Când despărțirea implică litere-vocale trebuie să se aibă în vedere faptul că literele ***e, i, o, u, y*** redau atât **vocale** propriu-zise, cât și **semivocale,** despărțirea depinzând de valoarea lor.

> • Vorbitorii nativi de română fac cu relativă ușurință distincția sunet-vocală – semivocală la cuvintele din fondul **vechi.** În cazul **neologismelo**r însă, pot exista mai frecvent dubii dacă unele succesiuni de litere-vocale se pronunță cu **vocală** sau cu **semivocală,** deci cu **hiat** sau cu **diftong**[2]**,** și se despart ca atare: *te-**a**ndrie,* respectiv *te**a-tr**u.*

• În principiu:

- două litere-vocale alăturate care notează **vocale** propriu-zise (în **hiat**) **se despart:** *V-V*

- când literele ***e, i, o, u, y*** notează o **semivocală** urmată de o **vocală** (făcând parte dintr-un **diftong ascendent** sau dintr-un **triftong**), despărțirea se face înaintea lor: *-SV*

- literele-vocale care notează sunete aflate în diftongi sau în triftongi **nu** se despart între ele;

- literele-vocale care în cuvinte cu grafii (parțial) **străine** notează împreună un **singur sunet**-vocală **nu** se despart: ***au*** fr. [pron. **o**] (desp. *au-badă*), ***ee*** engl. [pron. **i**] (desp. *splee-nul*), ***eu*** fr. [pron. **ö**] (desp. *cozeu-rul*), ***ie*** germ. [pron. **i**] (desp. *lie-dul*), ***ou*** fr. [pron. **u**] (desp. *cou-lomb*) ș.a.

> Pentru situația specială în care se pot afla literele *e, i* în cuvinte românești v. 5.1.1. Despărțirea după pronunțare **II**.

• Regulile de despărțire a literelor-vocale se pot detalia în modul care urmează.

REGULA 2.1. Succesiunile *V-V*

• Două vocale alăturate se despart.

[1] Nu intrăm în discuția privitoare la termenii **semivocală – semiconsoană,** pentru care v. în DSL SEMIVOCALĂ.

[2] Limba română are, în cuvintele românești, nouă diftongi ascendenți – [ĕa, ĕo: ĭa, ĭe, ĭo, ĭu: ŏa: ŭa, ŭă] – și 14 descendenți – [aĭ, ăĭ, eĭ, iĭ, oĭ, uĭ, aŭ, ăŭ, eŭ, iŭ, îĭ, îŭ (scriși *âi, âu*), oŭ, uŭ] –, precum și numeroși triftongi: [ĕaĭ, ĕaŭ, ĕŏa, ĭaĭ, ĭaŭ, ĭeĭ, ĭeŭ, ĭŏa, ŏaĭ, ŭĕa]. Vocalele în hiat sunt puse în evidență în *Dicționar* la cuvintele respective.

• Dintre două **vocale propriu-zise** alăturate, a doua se trece pe rândul următor[1]; altfel spus, vocalele în **hiat** se despart.

• Cele două litere-vocale pot fi:

- diferite:

*fa-**e**ton, arha-**i**c, ba-**o**bab, bacala-**u**re-**a**t; behă-**i**t, lingă-**u**l; hârâ-**i**t, pârâ-**u**l; be-**a**titudine, cere-**a**le, de-**i**ctic, ge-**o**logie, le-**o**nin, che-**u**toare, le-**u**l; ci-**a**nură, zi-**a**r, pompi-**e**r, **i-o**nian, cafegi-**u**l; cro-**a**t, po-**e**t, cro-**i**tor, bo-**u**r; lu-**a**, polu-**a**re, continu-**ă**m, du-**e**t, bănu-**i**se, afectu-**o**s; keny-**a**n* (**nu:** *be//ată, io//nian,* **dar:** *bea-tă, cia-conă, geor-gian* etc.);

- identice:

*ale-**e**, fi-**i**nță, alco-**o**l, continu-**u**m, perpetu-**u**m (mobile), vacu-**u**m,* dar **continuu** (desp. *-nuu*)/**continuu** (desp. *-nu-u*).

• Unele succesiuni de vocale apar în cuvinte „formate", în care **despărțirea** după pronunțare *V-V* **coincide** cu cea **după structură:** *anti-**i**nfecțios, bine-**î**nțeles, contra-**a**rgument, co-**o**rdona, re-**e**xamina.*

REGULA 2.2. Succesiunile SV

Literele-vocale **alăturate** care notează o **semivocală** urmată de o **vocală nu** se despart.

• **Nu** se despart între ele, ci se lasă/se trec **împreună** pe același rând literele-vocale **alăturate** dintre care prima notează o **semivocală,** iar a doua o **vocală,** făcând parte dintr-un:

- diftong ascendent:

*ba-**ia,** bă-**ia**t, bă-**ie**ți, bea-tă, bia-tă, bo-**ua**r, coa-fa, do-**uă,** du-**io**s, ghio-tura, **ie**-pure, **iu**-bit, mior-lăi, no-**uă, oa**-meni, zi-**ua;** himala-**ya**n, himala-**ye**ni, bo-**yu**l* (**nu:** *be//ată,* **dar:** *be-atifica* etc.);

- triftong: *ari-pioară, do-reau, le-oaică, leoar-că* (**nu:** *aripi//oară,* **dar:** *albi-oară* etc.).

REGULA 2.3. Succesiunile V-S

• Literele-vocale **alăturate** care notează o **vocală** urmată de o **semivocală nu** se despart.

• Într-o succesiune de două litere-vocale alăturate, când prima notează o **vocală,** iar a doua o **semivocală** (care face parte dintr-un **diftong** sau dintr-un **triftong**), despărțirea se face, **după caz:**

• **I.** în succesiunile de litere-vocale în care ***e, i, o, u*** sau ***y*** notează o **semivocală,** aceasta se trece pe rândul **următor** când se află:

- după o vocală propriu-zisă, iar literele ***e, i, o, u, y*** care notează semivocala fac parte dintr-un:

[1] Dar **aalenian**[1, 2] [*aa* pron. *a*] (desp. *aa-le-ni-an*).

- diftong ascendent:

*accent**u-ea**ză, ag**re-ea**ză, cr**e-io**n, dub**i-oa**să, d**u-io**s, g**ă-oa**ce, g**u-ya**nez, mam**a-ia,** pr**o-ie**ct, r**o-iu**l, n**o-uă,** r**o-ua,** s**u-ia,** s**u-ie,** t**ă-ia,** tăm**â-ia,** tăm**â-ie; a-ya**tollah* (**nu:** *accen**//tuea**ză*)

- triftong: *d**u-i**oasă, înș**e-ue**ază, l**e-o**aică, t**ă-i**ai, v**o-i**au* (**nu:** *al//b**ioa**ră,* **dar:** *alb**i-oa**ră* etc.)

- după un diftong ascendent (deci tot după o **vocală** propriu-zisă), iar literele ***a, e, i, o, u*** sau ***y*** fac parte dintr-un **diftong:** *parag**ua-y**an, pl**oa-i**e, st**ea-u**a* (**nu:** *al//b**ioa**ră).*

• Altfel spus,

- diftongii și **triftongii** se despart de **vocala** sau de **diftongul** care îi precedă;

- diftongii alăturați se despart între ei.

• **II.** când vocala și semivocala formează un **diftong descendent,** ele **nu se despart:**

***ai-**bă, **au-**gust, bojd**eu-**că, d**oi-**nă, c**âi-**ne, c**ey-**lonez* (**nu:** *bojde**//**ucă,* **dar:** ***a-i-**kido* etc.).

5.1.2. Despărțirea după structură

• Despărțirea **după structură** (numită și *despărțire bazată pe analiza morfologică* sau *(lexico-)morfologică*[1]) este guvernată de reguli întemeiate pe *morfologia derivațională,* care reflectă structura cuvintelor din punctul de vedere al formării lor.

• Numai cuvintele **„formate" – compuse sudate,** derivate cu **prefixe** și unele derivate cu **sufixe** – pot fi supuse **(și)** despărțirii după structură.

• Și prin despărțirea după structură trebuie să rezulte numai secvențe care sunt, fonetic, **silabe,** putându-se pronunța și independent, precum și secvențe care **nu** contravin pronunțării:

nu **artr**//algie, *centr**//**african, *gastr**//**ectomie, *hexametilen**tetr**//**amină, *hidr**//**oxid, *într**//**ajutorare, *nevr**//**algie*;* **nu** *apendic**//**ectomie, *laring**//**ectocmie*.

• Această modalitate se poate folosi numai la **limita** dintre elementele componente ale cuvintelor din categoriile enumerate. Pentru aceeași zonă a cuvântului, cel care scrie are, în anumite cazuri, libertatea de a **alege,** în funcție de spațiul disponibil și de opțiunea sa, una dintre cele două variante de despărțire: **dezinfecta:** *de-**zinfecta**/**dez-**infecta.*

• Despărțirea după structură se aplică la cuvintele formate **în limba română** sau **împrumutate gata formate** și care au o structură **relativ** transparentă. Ea **nu** este obligatorie și are caracter **cult,** aplicarea ei depinzând de măsura în care cel care scrie recunoaște forma și sensul elementelor componente ale cuvintelor formate în limba română sau împrumutate gata formate din alte limbi. Recunoașterea structurii acestor cuvinte depinde de gradul de cultură al vorbitorilor, de cunoașterea de către ei a limbilor de origine și de intuiția lor lingvistică.

[1] Pentru alte limbi, această despărțire este numită uneori *etimologică,* în sensul că se bazează pe etimologia **internă** a cuvintelor create în limba respectivă.

• Ea se poate aplica, alternativ sau/și facultativ (alături de cea **după pronunțare**), atunci când sfârșitul unui rând coincide cu limita dintre componentele cuvintelor „formate".

• În cazul cuvintelor aparținând unor terminologii de specialitate și alcătuite, în mare parte, din elemente vechi grecești și latinești (precum *ana-mneză*), despărțirea morfologică este adesea accesibilă numai unor specialiști din domeniul respectiv.

• În română, despărțirea după structură este dusă **mai departe** decât în alte limbi romanice, aplicându-se nu numai cuvintelor **analizabile,** ci și celor **semianalizabile** – deci formațiilor în care se recunoaște cel puțin unul dintre componente, chiar dacă **nu** există **independent** în **formă** sau/și cu **sens identice** celor din formația respectivă.

• Este vorba deci de formații[1] ale căror componente sunt **neapărat, amândouă** sau cel puțin **una** dintre ele:

- cuvinte independente: *benz-**aldehidă;***

- elemente de compunere identificabile ca atare de către vorbitorii obișnuiți (nu doar de către specialiști sau oameni de cultură): ***port-**tabac, **port-**țigaret.*

• Despărțirea după structură **nu** se aplică la cuvintele **neanalizabile** în limba română – în care nu se recunoaște nicio unitate mai mică cu sens lexical și care cuprind numai componente neînțelese sau neproductive în româna actuală. Pentru asemenea cuvinte, norma prevede **exclusiv** despărțirea după pronunțare: *a**b-str**act, su-**b**iect,* nu (și) **a**bs//tr**act, *su**b//**iect.*

• Unele cuvinte **împrumutate** sunt compuse numai în limba de **origine.** Structura lor în aceasta, necunoscută majorității românilor, **nu** reprezintă însă un criteriu pentru despărțirea lor după structură în română. De ex. *mal-adresă* „neîndemânare" (compus în franceză), în care se poate recunoaște componentul *mal-* (prezent în românește în numeroase compuse, ca *malformație* etc.), **nu** are nicio legătură cu rom. *adresă* „domiciliu"; *port-land* (compus în engleză), în care se poate identifica elementul *land,* **nu** are nicio legătură cu rom. *port, port-* (dar *portland* **nu** se poate despărți **por-tland* după **pronunțare** deoarece ***tl*** **nu** este posibil la început de cuvânt și de silabă).

• Despărțirea după structură **nu** se aplică împrumuturilor **neanalizabile** în limba română al căror al doilea element **nu** există în românește, cu un sens corespunzând celui din compus, ca un cuvânt independent sau în formații similare. Asemenea cuvinte pot fi supuse numai despărțirii **după pronunțare,** chiar dacă în limba de origine sunt compuse sau derivate, iar unii români recunosc structura respectivă, astfel încât o despărțire contrară ei ar putea să-i șocheze. Cf. *fo**l-cl**or* și cuvintele înrudite, care se despart numai **după pronunțare,** *fo**l-cl**or,* în română neexistând ca elemente independente **folc, *lor* (din engl. *folk*[2]*, lore*); *tra**n-s**ilvan,* deoarece **silvan**[1, 2] înseamnă numai „compus chimic" sau „faun".

---

[1] În exemplele date aici se indică **numai** despărțirea după structură – care face obiectul discuției –, **nu** și cea după pronunțare, chiar când este posibilă.

[2] Rom. *folk* are sensul specializat „stil în muzica ușoară contemporană".

• Detaliind, pot fi supuse (și) despărțirii după structură cuvintele **(semi)analizabile,** formate în limba română sau împrumutate (dar având o **structură recognoscibilă**):

- **compuse** din **cuvinte** dintre care cel puțin unul există și independent în limba română cu un sens corespunzând celui din compus, ori formate din **elemente de compunere:**

*a**lt-**c**eva, a**lt-**c**umva; a**st-**f**el; cin**ci-**spr**ezece; **de-**spr**e; **drept-**un**ghi, fi**nd-**că;*

- **compuse** cu **elemente de compunere:** ***port**-altoi;*

- derivate cu **prefixe:**

*dez**-e**chilibru; i**n-**e**gal, n**e-**st**abil; po**st-**e**minescian; su**b-**a**cut, su**b-**l**inia* (deși *b* + *l* nu se despart după pronunțare în cuvinte „neformate”)**;** *tra**ns-**a**frican;*

• În compuse, precum și în derivate cu prefixe în care **ultimul** sunet (vocală) al primului element și **primul** sunet (tot vocală) al elementului următor se confundă în scris într-o singură **literă,** la despărțirea **după structură** se acordă prioritate **ultimului** element sau **radicalui:** *pro**t-**o**xid, to**p-**o**nomastică*[1] (care se despart însă **după pronunțare** *pro-to-, to-po-*).

- derivatele cu **sufixe** care încep cu o consoană *(-lâc, -lâu, -nic, -șor, -ție)* de la teme terminate în secvențe consonantice: *sava**nt-**l**âc; pazva**nt-**l**âu; vâ**rst-**n**ic; *tâ**rg-**ș**or; abso**rb-**ț**ie.*

• Pot fi de asemenea supuse despărțirii după structură formațiile **semianalizabile** dintre ale căror componente **cel puțin una** există în limba română și independent, cu același sens: *fe**ld-**m**areșal* cf. ***mareșal**.*

• Componentelor cuvintelor „formate” li se poate aplica, dacă este necesar, despărțirea **după pronunțare oriunde** între **celelalte** secvențe: *a**r-**t**e-**ri**-**os**-**cl**e-**r**o-**z**ă.*

• Despărțirea după structură **nu** se poate folosi pentru a indica rostirea **silabisită.**

• Când sunt posibile **ambele variante** de despărțire, despărțirea **după pronunțare** este indicată în *Dicționar* **prima,** fiind cea **preferată,** după care se pun în **evidență** numai **părțile** din cuvânt pentru care cele două despărțiri **diferă: altundeva** (desp. *al-tun/alt-un)*, **arterioscleroză** (desp. *-ri-os-cle-/-o-scle-*), **despre** (desp. *des-pre/de-spre*), **dezechilibru** (desp. *de-ze-, -li-bru/dez-e-*), **dreptunghi** (desp. *drep-tunghi/drept-unghi*), **nestabil** (desp. *nes-ta-/ne-sta-*), **nestrămutat** (desp. *nes-tră-/ne-stră-*), **panafrican** (desp. *pa-na-fri-/pan-a-*), **portaltoi** (desp. *por-tal-/port-al-*), **postaprindere** (desp. *pos-ta-prin-/post-a-*), **sublinia (a ~)** (desp. *su-bli-ni-a/sub-li-*), **transafrican** (desp. *tran-sa-fri-/trans-a-*).

5.1.3. Raporturile dintre cele două modalități de despărțire

• Sintetizând, despărțirea după structură și cea după pronunțare se pot găsi în următoarele **raporturi:**

- **coincid** în multe cazuri, ca în

[1] Uneori pentru despărțirea aceluiași cuvânt sunt valabile mai multe reguli care conduc la același rezultat. În cazul lui **transcrie,** de ex., se aplică atât regula *C-CCC* (de aceea despărțirea *tra**n-**scr**ie* **nu** este indicată în *Dicționar*), cât și cea conform căreia **radicalul** *(scrie)* este **privilegiat față de prefix** *(trans).*

anti-infecțios, port-bagaj, post-comunism, trans-carpatic;

Astfel, prin indicația **albgardist, albgardistă** (desp. *alb-gar-*) se reflectă faptul că, în prima sa parte, cuvântul poate fi supus despărțirii **după pronunțare,** în conformitate cu excepția CC-C – despărțire care coincide cu cea **după structură –** , dar **nu (și)** în conformitate cu regula generală C-CC (desp. *al//bgardist*), deoarece ***bg*** nu poate apărea la inițială de silabă, cuvântul putând fi despărțit după regulă, la nevoie, doar ca *albgar-dist*; de atfel, secvența *lbg* apare **numai** în acest compus.

- **diferă** în multe cazuri, ambele modalități fiind corecte, fiecare din punctul de vedere respectiv:

de-zinfecta-/dez-infecta, electros-tatic/electro-static, hi-pe-ra-ciditate/hi-per-aciditate, inte-racțiune/inter-acțiune, manus-cris/manu-scris, metap-sihic/meta-psihic, pe-ninsulă/pen-insulă, pezeven-glâc/pezeveng-lâc, su-blingual/sub-lingual, teles-cop/tele-scop, tran-zacție/tranz-acție;

- despărțirea după structură poate **contraveni** regulilor de despărțire după pronunțare:

dez-echilibru, pan-african contravin regulii *-C; port-altoi, post-aprindere, trans-african* – regulii *C-C; sub-linia* – excepției de la regula *-CC;*

- în multe cazuri, despărțirea după structură este un **indiciu** pentru cea după pronunțare (de ex. în *absorb-ție, adsorb-ție, resorb-ție,* care se despart după **excepția** de la regula *C-CC*).

• Ca urmare, în numeroase situații, despărțirea după structură poate **dispensa** de memorarea unora dintre foarte numeroasele succesiuni de consoane care reprezintă excepții de la regulile generale de despărțire după pronunțare și care privesc asemenea succesiuni întâlnite numai în cuvinte compuse (rar, și în anumite derivate) (semi)analizabile. Este, de ex., cazul formațiilor analizabile și semianalizabile care cuprind secvențe de **trei** sau **patru** consoane care se despart după **a doua** consoană (*CC-C,* respectiv *CC-CC* sau *CCC-C*) și care sunt formate cu:

- **elementul de compunere *port-:***

tipurile *port-bagaj,* respectiv *port-chei, port-drapel;*

• Pentru a se putea aplica (și) despărțirea după structură, și al **doilea** element al formației (chiar dacă **nu** există totdeauna (sau este rar) ca un cuvânt **independent,** cu **forma** și/sau **sensul** din compus) trebuie să fie **recognoscibil** cel puțin prin raportare la **cuvinte asemănătoare** sau la **alte formații:** tipul *port-jartier* (prin raportare la *jartieră*).

- **prefixul *post-:***

tipurile *post-calcul,* respectiv *post-traumatic;*

- **prefixul *trans-:*** *trans-renan;*

- **sufixele *-lâc, -lâu, -nic, -șor, -ție*** atașate la teme terminate în **succesiuni** de consoane:

tipurile *savant-lâc, pazvant-lâu, stâlp-nic,* respectiv *vârst-nic;* variante cu sincopă, ca *târg-șor; absorb-ție.*

5.1.4. Despărțiri interzise/nerecomandabile

• Există și categorii de cuvinte a căror despărțire este **interzisă** sau cel puțin **nerecomandabilă.** Astfel, conform criteriului **unității** lexicale, nu se despart prin niciuna dintre modalități[1]:

- siglele: nu *SI//DA, U//NES//CO;*

- derivatele scrise cu cratimă de la abrevieri: **nu** *ST**B-//i**st;*

• Abrevierile și derivatele de la ele devenite **cuvinte** urmează regimul **cuvintelor:** *cefe**-r**ist, la-**s**er.*

- numele proprii de **persoane: nu** *Po**//p**escu, Pope**s//c**u*[2]*;*

- numeralele ordinale scrise în cifre și litere și cu cratimă: **nu** *al **V-//l**ea, a **5-//a.***

5.1.5. Despărțirea cuvintelor scrise cu semne ortografice

• La cuvintele scrise cu semne ortografice, pentru păstrarea unității lor se recomandă **evitarea** despărțirii la capăt de rând atunci când locul acesteia ar **coincide** cu poziția semnelor respective; **însă,** dacă **nu** poate fi evitată (de ex. în texte dispuse pe coloane), despărțirea se **admite** totuși, și anume la locul semnelor respective.

• Este vorba de:

- cuvinte **compuse** sau **derivate** și **locuțiuni scrise cu cratimă:**

*aducere**-|a**minte, calea**-|v**alea, po**st-|sc**riptum, wa**tt-|o**ră;*

- cuvinte **compuse complexe** scrise cu **linie de pauză:**

*american**o – |s**ud-coreean* sau *americano **– su**d-|c**oreean;*

- **grupuri ortografice** scrise cu **cratimă:** *ducând**u-|m**ă, d**u-|t**e, fi**r-|a**r, văzând**u-|m**ă;*

- **împrumuturi** la care articolul și desinențele se leagă prin **cratimă:** *slas**h-|u**l, slas**h-|u**ri.*

• Despărțirea cuvintelor scrise cu semne ortografice **nu** se face când la sfârșitul primului rând sau/și la începutul rândului următor ar rezulta o **singură literă** – o consoană, inclusiv + *-i* „șoptit" sau chiar o vocală: **nu** *dând**u-//l, mi-//a, dă-//mi.***

• La **grupurile ortografice,** despărțirea în alt loc decât al **cratimei** lor *(di**n|t**r-un, fi**|r**-ar)* trebuie **evitată,** deoarece mărește numărul cratimelor, contravenind și principiului **estetic** în ortografie. La grupurile mai lungi și când este absolut necesară, despărțirea se poate face totuși și în **alt** loc decât acela al cratimei, în funcție de poziția ocupată de acel grup față de sfârșitul rândului: *d**u|c**ându-se.*

• Când locul despărțirii la capăt de rând ar coincide cu locul **liniei de pauză** din interiorul unei formații, dacă despărțirea în acel loc **nu** poate fi evitată, linia de pauză **ține și locul cratimei** care ar fi marcat despărțirea la capăt de rând.

---

[1] La calculator se recurge în asemenea cazuri la extinderea, respectiv la condensarea spațierii, pentru ca acel cuvânt să apară integral pe același rând.

[2] La numele proprii **nonpersonale** incluse în *Dicționar* se indică, atunci când pun probleme, posibilitățile de segmentare la care se poate recurge **eventual** în textele cu **rânduri scurte,** oferindu-se și indicii asupra **pronunțării** lor (cu hiat, nu cu diftong): **Aghiuță** (desp. *-ghi-u-*).

5.2. Despărțirea expresiilor și a grupurilor de cuvinte[1]

• Dacă nu mai încap pe un rând, se recomandă să **nu** se separe de la un rând la altul, ci, pe cât posibil, să se treacă împreună pe rândul **următor:**

- prenumele (sau abrevierile lor) și **numele de familie: nu** *Ion // Popescu, I. // Popescu;*

- notațiile cifrice care includ abrevieri: **nu** *10// km, art.// 3.*

• **Se tolerează** plasarea pe rânduri diferite a abrevierilor pentru denumiri generice, respectiv a numelor proprii din titulatura unor **instituții:** *FC* **|** *Argeș, Roman* **|** *SA, SC Severnav* **|** *SA,* dar și *SC* **|** *Severnav SA* (ca și în scrierea neabreviată: *Fotbal* **|** *Club Argeș, Fotbal Club* **|** *Argeș*).

6. Câteva observații și recomandări[2]

Preambul

• În cele ce urmează reunim câteva observații și recomandări prin care atragem atenția asupra unor aspecte ținând de gramatică, de semantică, de sintaxă sau de stilistică, în legătură cu care se fac mai frecvent greșeli sau există dubii și care nu au putut fi incluse în *Dicționar* pentru că excedau domeniului strict al acestuia.

• Componenta gramaticală fiind dominantă, ele sunt sistematizate, convențional, după **clasele lexico-gramaticale** cărora le sunt subsumate în principal și care sunt prezentate în ordine **alfabetică.**

6.1. Adjectivul

6.1.1. La **pluralul** adjectivelor *anumit, destul, diferit, divers, felurit, mult, numeros, puțin, tot,* **valorile** de **genitiv** și de **dativ** se pot exprima și prin **formele** de **acuzativ** cu **prepoziția *a***, respectiv ***la*: *opiniile a anumiți oameni, a se adresa la anumiți oameni.***

6.1.2. Multe adjective, tratate ca **defective** în unele surse, sunt în realitate atestate și pe lângă substantive de **alt** gen/număr decât cel indicat: *alcalino-pământos, aneroid, anofel, antimonic, bisect, covăsit, retrovers, sterlin, sudoripar, sulfurat, viran.*

6.1.3. Anumite adjective **neologice** prezintă la **feminin diftongarea vocalei accentuate:** *analoagă, omoloagă; econoamă; pitorească,* iar **altele nu:** *autonomă; baladescă, burlescă, coșmarescă, dantescă, gigantescă, picarescă.*

6.1.4.1. Sunt **invariabile** o parte din adjectivele cu finala ***-ce*** *(atroce, eficace, factice, ferice, feroce, locvace, motrice, perspicace, precoce, propice, vivace),* în timp ce altele sunt **variabile:** *complice, novice, rapace, sagace, tenace, veloce*[1]*, vorace.*

6.1.4.2. Și numeroase **alte** adjective, ca *bej, bleumarin, ciclamen, ecosez, grej, instant, roz, vernil,* sunt în limba literară **invariabile,** deși finala lor ar permite flexiunea.

6.1.5. Există **oscilații în uz** în cazul **perechilor** de adjective în ***-sor/-soriu*** și ***-tor/-toriu*,** considerate în DOOM[3] cuvinte distincte, deși **numai** unele au putut fi glosate mai mult sau mai puțin diferit: *executor* „care execută", dar *executoriu* „care trebuie executat".

Ele s-au consacrat ca însoțind **anumite substantive,** în **sintagme** mai mult sau mai puțin **fixe:**

---

[1] Notăm cu o liniuță verticală (|) separarea posibilă între cuvinte de la un rând la altul.

[2] V. și **6. Câteva norme morfologice,** în DOOM², p. LXXXIX-VCVIII, care nu se reiau aici.

pendul compensator, dar *măsuri compensatorii, recurs compensatoriu; nerv depresor,* dar *efect depresoriu, funcție, zonă depresorie; proces inflamator,* dar *patologie inflamatorie; bloc/câmp/protocol operator,* dar *anatomie/intervenție/medicină operatorie; tratament postoperator,* dar *accident/edem postoperatoriu; an preparator,* dar *măsuri/studii preparatorii, școală preparatorie; somn reparator,* dar *chirurgie reparatorie, măsuri reparatorii; aparat respirator,* dar *căi/mișcări respiratorii, virozăă respiratorie.*

6.1.6. La adjectivele **neologice** terminate în ***-uu*** (tipul *continuu, perpetuu* etc.), norma actuală **privilegiază** pronunțarea finalei ca **diftong descendent *uĭ***[1] (aceste adjective încadrându-se în tiparul adjectivelor din fondul vechi de tipul *nou, noŭă, noi*)**:** la fel se pronunță adverbul *(în)continuu* și substantivul *reziduu.*

În schimb se pronunță cu hiat substantivele *continuum; perpetuum (mobile)* (lat.)**:** *vacuum, vacuumare, vacuummetru* (ca și verbul *a continua: (el) continuă, să continue*).

6.1.7. Adjectivul (ca și articolul/marca ***cel, cea, cei, cele***) trebuie **acordat** în caz cu substantivul determinat: *alegerea candidatelor cel**or** mai potrivite,* nu: **alegerea candidatelor cel**e** mai potrivite.*

6.1.8. Adjectivul se pune la **singular** în construcții precum *limba și literatura român**ă*.***

6.1.9. Pentru **GD** și **pluralul** adjectivului *grec* se folosesc formele adjectivului *grecesc: limba greacă,* dar *istoria limbii grecești.*

6.1.10. Sunt nerecomandabile construcțiile eliptice, cu omiterea determinantului*: a face lucruri, ceva de genul.*

6.2. Adverbul

6.2.1. Uneori înaintea unor adverbe provenite din adjective se pot adăuga (întrucâtva pleonastic), pentru a sublinia sensul adverbial al construcției, **expresiile** *în mod(ul)…* (dar **nu:** *la modul…*), *într-un fel…* ș.a.

6.2.2. Este inutilă folosirea actuală exagerată, în locul adverbelor/adjectivelor *astfel/așa,* a **perifrazei** *în felul…*

6.2.3. Se recomandă ca, pe lângă anumite cuvinte, determinanții (adverbe, care în alte situații pot fi și adjective), precum *critic, cronic, funcțional, grav, locomotor, mintal, politic, psihic, social,* implicând sensul „cu caracter...”, „din punct de vedere...”, pe lângă **adjective/substantive** (aflate inclusiv la **feminin** sau la **plural**), ca *analfabetă/analfabeți, asistată/asistați, bolnavă/bolnavi, debilă/debili, deținută/deținuți*, *handicapată/handicapați* să **nu** fie acordate:

Este (o) analfabetă funcțional./Sunt (niște) analfabeți functional.; asistată/asistați social; bolnavă/bolnavi critic/grav/psihic (ca și *grav bolnavă, grav bolnavi); debilă/debili mintal, deținută/deținuți politic, handicapată/handicapați (locomotor),* însă s-a adoptat titulatura *Asociația Foștilor Deținuți Politici;* cf. și: *bolnavi cronici,* (colocv.) *Secția Cronici a Spitalului de Boli Psihice.*

Dar: *tulburări funcționale; boli cronice, grave, psihice; în stare critică; analiști politici, oameni politici.*

[1] În DOOM[2] se recomanda pronunțarea cu hiat, *u-u,* menținută în DOOM[3] ca variantă, pe locul al doilea.

6.3. Articolul[1] *și mărci omonime cu el*

6.3.1. Marca ***cel*** a **superlativului** relativ este **variabilă** la **adjective** (inclusiv **participiale**): *elevii **cei** mai buni/elevii **cei** mai pregătiți,* dar **invariabilă** în context **adverbial** (*Ei învață **cel** mai bine.*), inclusiv atunci când este încorporată într-un **grup adjectival:** *elevii pregătiți **cel** mai bine/elevii **cel** mai bine pregătiți.*

Fac excepție situațiile în care adverbul la superlativ este inclus într-un **grup adjectival,** apare în poziția **inițială** a unui **grup nominal,** iar *cel* marchează și caracterul **definit**: ***Cei** mai bine pregătiți (elevi) au reușit.*

6.3.2. Substantivele comune care apar în DOOM[3] la **forma-tip,** de **NA singular,** descrise ca **(formal)** „**articulate",** pot admite **simultan** și un articol **nehotărât:** ***o/niște** floarea-soarelui, **un/niște** ochiul-boului.*

6.3.3.1. DOOM[3] recomandă atașarea **fără cratimă** a articolului ***-(u)l*** (ca și a desinenței ***-uri***) și la împrumuturile cu finala ***-y*** care nu prezintă deosebiri între scriere și pronunțare (ci în care ***y*** se rostește cu valoarea lui **prototipică**, **[i]** sau **[ĭ]**): **body** art. *bodyul;* **boy** art. *boyul.*

Opțiunea se justifică prin aceea că ***y*** a fost recunoscut (încă de acum aproape patru decenii) ca făcând parte din **alfabetul limbii române.**

6.3.3.2. Tot **fără cratimă** trebuie atașat și articolul hotărât plural ***-i*:** *boy* pl. *boy,* (rar) art. *boyi,* dar asemenea grafii sunt percepute ca rebarbative și trebuie evitate, dacă este posibil.

6.3.3.3. Se recomandă de asemenea atașarea **fără cratimă** a articolului ***–(u)l*** (ca și a desinenței ***-uri***) și la **împrumuturile –** chiar **neadaptate sub alte aspecte – care se termină și în alte litere** percepute în continuare ca străine, dar pronunțate cu valoarea lor **prototipică**[2]**,** ca ***w*** **[v]:** *basedow* art. *basedowul,* pl. *basedowuri.*

6.3.3.4. În schimb, în cuvintele în care ***w*** și ***y*** au altă valoare decât **[v],** respectiv **[i],** articolul ***–(u)l*** (ca și desinența ***-uri***) se leagă prin **cratimă:** *bungalow* [*w* pron. *ŭ*] s. n., art. *bungalow-ul;* pl. *bungalow-uri; chardonnay* s. n., art. *chardonnay-ul* [pron. *șardone̲ul*], (porții; sorturi) pl. *chardonnay-uri* [pron. *șardone̲ur*^{i}].

6.3.4. În timp ce la **substantivele comune** masculine și neutre la **NA singular,** articolul postpus ***-l*** este **obligatoriu** în **scris** și în **vorbirea solemnă,** la substantivele **proprii** situația este diferită.

6.3.4.1. Supranumele vechi îl păstrează pe *-l:* *Mihai Viteazu**l**,* ca nume al domnitorului (dar fără **-l** în nume de localități: *Mihai Viteaz**u**).*

6.3.4.2. Numele de entități **geografice** sunt scrise în general **fără *-l:*** *Moldovean**u*** (vârf muntos), forme susținute și de unii lingviști.

---

[1] În DOOM[3] se păstrează, tradițional, termenii *articol, articulat,* deși în GALR articolul nu mai este tratat ca o clasă lexico-gramaticală distinctă; în cuprinsul GALR există, totuși, referiri la formele de articol, subsumat categoriei determinării.

[2] Inclusiv *é: ciné-véritéul, col-rouléuri; ù: tiramisùul.*

6.3.4.3. În denumirile **oficiale** ale unor localități din România, fixate actualmente prin *Legea nr. 290/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului României,* sunt unele **inconsecvențe** privind și scrierea **cu** sau **fără** ***-l*** a unor nume cu o structură asemănătoare (uneori chiar identice în rest): *Izvor**u** Rece* (jud. Vâlcea) – *Izvoru**l** Rece* (jud. Dolj), *Pârâ**u** Mare* (jud. Mureș) – *Pârâu**l** Mare* (jud. Neamț). Ele **contravin** recomandărilor ortografice generale: *Izvor**u** Mureșului, Râmnic**u** Sărat, Râmnic**u** Vâlcea* (față de folosirea substantivelor comune: *izvoru**l** (Mureșului), pârâu**l**, râmnicu**l*** (reg.) „iazul"). Cum numele de localități **nu** fac obiectul normelor **ortografice**[1]**,** ci al celor **legislative,** formele din *Lege* sunt **obligatorii** și **trebuie folosite** ca atare, utilizatorii **neavând** căderea de a le „corecta" (mai ales că eventualele intervenții asupra formelor consfințite prin lege ar antrena complicații administrative majore).

La finală, ***-u*** după vocală preia rolul de „articol" al lui ***-l*** dispărut și se produce **modificarea** sub aspect **silabic** a radicalului, ***-u*** formând **hiat** în nume ca *Pârâ**u** Mare* [pron. *pîrî̯-**u***], *Răcătă**u** de Jos* (jud. Bacău) [pron. *răcătă̯-**u***], față de **diftong** în *pârâ**u*** [pron. *pîrî̯**ŭ***], *Răcătă**u*** (jud. Alba) [pron. *răcătă̯**ŭ***].

Articolul postpus **reapare la GD:** *primarul Râmnicu**lui** Sărat,* formulare cu care sunt relativ echivalente construcțiile cu **prepoziții** *(primarul **din** Râmnic**u** Sărat)* sau **perifrazele** de tipul *primarul orașului Râmnic**u** Sărat.*

6.3.4.4. Numele proprii de localități având forma-tip de singular sau plural **nearticulat** (*București, Cluj, Iași*) pot primi **articolul** de singular *(București**ul,** Cluj**ul,** Iași**ul**),* unele și de plural *(București**i,** Iași**i**)*; ultimele sunt simțite ca forme învechite, păstrate în special în anumite sintagme: *București**i** Noi* (cartier), *Luna București**lor.***

6.3.4.5. La finală, ***-l*** **nu** se omite în termenii **geografici traduși** din alte limbi și care desemnează realități din afara României: *Cornu**l** Africii* (față de *Corn**u** Luncii,* comună din România).

6.3.5. În construcția *din punct(ul) de vedere, punct* trebuie folosit **nearticulat** când este urmat de un **adjectiv:** *din punc**t** de vedere statistic***,*** dar **articulat** când este urmat de un **substantiv în G:** *din punct**ul** de vedere al statisticii.*

6.3.6. Se recomandă **formulările** de tipul Catedra de *Istori**e a** limbii române* (nu: de **Istori**a** limbii române*).

6.4. Conjuncția

6.4.1. Nu trebuie confundate conjuncțiile ***or*** (livr.) „așadar; însă" și ***ori*** „sau", așa cum, în practică, în loc de *or* se folosește (mai ales oral), **greșit,** **ori: Hotărârea a fost publicată; o**r*** [**nu:** **or**i***]**, *numai realitatea va arăta dacă va fi aplicată o**ri** încălcată.*

[1] Dar ar fi fost de dorit ca legiuitorul să le respecte.

6.4.2. Pentru introducerea unor **subordonate** este suficientă **conjuncția *că,*** fiind inutil să se recurgă la construcția ***faptul că,*** de care se abuzează în prezent: *Amintim **că** Hotărârea a fost publicată./*Amintim **faptul că** Hotărârea a fost publicată.*

6.4.3. În construcțiile cu **corelative,** acestea trebuie să preceadă fiecare dintre elementele la care se referă: *Învățământul se va desfășura în sistem **fie** clasic, **fie** online.,* **nu:*** *Învățământul se va desfășura **fie** în sistem clasic,* **[*ori/sau]** ***fie** online.*

6.5. Numeralul

6.5.1. În **construcții** de tipul *acele/aceste/câteva milioane de lei / câteva zeci de kilometri*, se recomandă ca **acordul** adjectivului pronominal să se facă cu **substantivul** care indică **numărul, nu** cu determinantul acestuia (**nu:** **acei/aceşti/câțiva milioane de lei/*câțiva zeci de kilometri*).

6.5.2. La aproximarea valorii numerice prin s. f. sg. *majoritatea* sau prin *cea mai mare parte,* **acordul predicatului** se poate face la **singular** (după formă) sau la **plural** (după înțeles, mai ales când urmează un **substantiv** la **G pl.**): *Majoritatea/Cea mai mare parte (a cetățenilor) **a/au** votat în favoarea deciziei.*

6.5.3. După numeralele mai mici de ***douăzeci*** se recomandă ca substantivele să urmeze direct: *Spleen se scrie cu doi e.,* dar se pot și lega cu prep. *de: Urmează doi de re., A luat doi de zece.* După numeralele egale cu sau mai mari de ***douăzeci,*** substantivele la care se referă trebuie **precedate** de prepoziția ***de:*** *1.500 **de** cazuri noi,* **nu** **1.500 cazuri noi* (cum apare uneori mai ales în limbajul administrativ).

6.6. Prepoziția

6.6.1. Pentru introducerea **agentului [+nonuman]** al unei acțiuni dintr-o construcție **pasivă nu** trebuie folosită prepoziția ***de către*** în locul lui ***de:*** *Rezultatele au fost înregistrate **de** documente.,* **nu:** **Rezultatele au fost înregistrate **de către** documente.* (dar: *de către istorici.*).

6.6.2. Norma literară condamnă folosirea, tot mai răspândită, a lui *ca și* (sau, mai rar, oral, a lui *ca, virgulă*) în locul prep. ***ca*** pentru evitarea cacofoniilor (și cu atât mai mult când acest pericol nu există), în construcții de tipul *L-a luat **ca și** consilier.* În locul ei se pot folosi, după caz, construcții precum *L-a luat **(drept) consilier/**A lucrat **în calitate de** consilier.*

6.6.3. Este necesară folosirea prepoziției ***de*** în sintagme de tipul *procuror șef **de** secție,* deși în limbajul administrativ (inclusiv în COR/*Clasificarea ocupațiilor din România*) apare curent tipul, nerecomandabil, **șef secție.* În schimb nu se recomandă folosirea prepoziției *de* în locul **genitivului** în construcția *(măsuri) la *nivel de București* pentru *la nivelul Bucureștiului.*

6.6.4. În construcții de tipul *grație a...*: *grație **a** mulți parlamentari* (**nu** **grație la...*), ***a*** este **prepoziție**, **nu** articol.

6.6.5. Folosirea prepoziției ***în*** în detrimentul lui ***la*** nu este totdeauna justificată: *TIFF 2020 a avut loc* ***în*** *Cluj* = ***la*** *Cluj.* În cazul numelor identice de **județe** și de **localități, selecția prepoziției** poate servi la dezambiguizare: *Numărul de cazuri a crescut* ***la*** *Cluj.* = *în* ***orașul*** *Cluj.,* dar: ***în*** *Cluj* = *în* ***județul*** *Cluj.;* cf. și *numărul de cazuri* ***de la*** *Cluj,* respectiv ***din*** *Cluj.*

6.6.6. Prepoziția ***pe*** s-a extins în jargonul **sportiv,** înaintea numelor de **cluburi** sportive etc.: *Rapid (o) bate* ***pe*** *Dinamo.* = *echipa Dinamo.*

6.6.7. Se recomandă evitarea construcțiilor de tipul ***în cadrul, la nivelul*** în locul celor cu prep. ***în/la:*** *profesor* ****în cadrul*** *Universității din București/****la*** *Universitatea din București, Examenul se organizează *la nivelul fiecărei unități de învățământ./****în*** *fiecare...*

6.6.8. ***dinainte*** *(<* *de* + *înainte)* nu trebuie precedată de *de: perioada dinainte de 1989,* **nu** **de dinainte de 1989.*

6.7. Pronumele, adjectivele pronominale și locuțiunile pronominale

6.7.1. În limba literară actuală, pronumele din seria *dânsul* au valoare de pronume de **politețe**, deci nu este corect să fie folosite referitor la substantive cu trăsătura **[+inanimat/+nonpersonal]** (deci **nu** referitor la *cartea, pisica* etc.) – ceea ce reprezintă un uz regional.

6.7.2. Formele de adresare/referire pentru persoana a II-a ***d****omnia****-t****a, ****d****omnia-****v****oastră, ****d****omniile****-v****oastre*, respectiv pentru persoana a III-a ***d****omnia****-s****a, ****d****omniile****-l****or,* care s-au extins în uz, alături de *dumneavoastră,* respectiv de *dânsul, dumnealui,* au devenit noi **pronume de politețe** și se recomandă a fi scrise cu **cratimă** și cu **literă mică** la inițiala ambelor componente. Ele se deosebesc de **locuțiunile pronominale omonime,** ieșite din uz, din seria ***D****omnia* ***T****a* etc. (scrise **fără** cratimă și cu literă **mare** la inițiala ambelor componente), care se foloseau mai ales către/despre boieri/domnitori etc.

6.7.3. Există ezitări între **dublarea** și **nedublarea** complementului prin **clitic** pronominal, dublarea nepotrivită apărând în exces, de ex. în cazul **inanimatelor neart.:** *Oarece dubii* ****le*** *am.* pentru *Oarece dubii am.*

6.7.4. Deși a fost explicată în DOOM[2], precum și în numeroase articole ulterioare, insistăm și aici asupra scrierii **într-un cuvânt** a pronumelor (și a adjectivelor) negative compuse sudate din seria ***niciun***[1]**.**

6.7.5. Este recomandabilă evitarea construcțiilor calchiate de tipul *Situația este* ****una*** *gravă.; Aspretele a fost găsit de X, pe atunci* ****un*** *student.,* și favorizarea exprimării directe *Situația este gravă., Aspretele a fost găsit de X, pe atunci student.*

---

[1] La fel cu a celor din seria ***vreun.*** Scrierea într-un cuvânt s-a mai practicat în trecut și are corespondent în grafia formațiilor similare din celelalte limbi romanice.

6.8. Substantivul

6.8.1. Anumite substantive **neologice** nume de ocupații/profesii/specializări ș.a. prezintă la **feminin diftongarea vocalei accentuate:** *agron**oa**mă, astron**oa**mă, filoz**oa**fă/filos**oa**fă, gastron**oa**mă* (ultimele două acceptate deja de DOOM[1]), *teoz**oa**fă/ teos**oa**fă,* în timp ce altele **nu:** *demag**o**gă, (psiho)pedag**o**gă.*

• În ce privește foarte numeroasele asemenea nume cu variante în *-ol**oa**gă/-ol**o**gă,* în DOOM[3] s-a dat preferință celor dintâi, deși ele – mai ales compusele mai lungi sau desemnând specializări oricum mai rare chiar și la masculin – sunt percepute (în funcție, în special, de generație și de formație) de unii ca fiind mai curând **colocviale,** față de celelalte, simțite de aceiași ca **livrești:** *filol**oa**gă* (colocv.)/(livr.) *filol**o**gă.*

• Pe de altă parte, în România există, în general, o rezistență destul de mare, mai ales în unele medii, față de folosirea, pentru ocupațiile exercitate de **femei,** alături de/în locul denumirilor de genul **masculin** (**generice** și percepute ca **valorizante**), cf. *Doamna X este **filolog, lexicograf*** etc., a corespondentelor lor formal de genul **feminin** (chiar dacă nu pun probleme de formă): *Doamna X este **filoloagă, lexicografă***.

> În documentele administrative și legale (v. *Clasificarea ocupațiilor din România/* COR) apar exclusiv formele de masculin.

În DOOM[3] s-au **completat** totuși seriile, eventual cu existență deocamdată numai **virtuală,** în perspectiva **viitorului,** în care este de prevăzut că problemele de gen și de egalitate între sexe, fără discriminare, vor deveni tot mai sensibile.

6.8.2. Este nerecomandabilă folosirea, fie și colocvială, în **adresare** a formei omonime cu nominativul articulat (neurmat de numele propriu): *Doamn**a**!, Domn**ul**/ Domn**u'**!, Șef**a**!, Șef**u**'!* etc., în loc de *Doamn**ă** (X)/Doamn**a X,** Domn**ul X,** Domn**ule (X).***

6.8.3. Inconsecvențele în formele unor cuvinte **populare, regionale** sau **învechite** aparțin **limbii** înseși în diversele ei realizări diacronice sau diastratice, normele limbii literare actuale **ne**putându-se extrapola la acest nivel.

6.8.4. Substantivele rezultate prin **siglare** sunt **folosite, în general,** ca **invariabile** la **GD:** *programele BBC = programele postului BBC.*

6.8.5. Norma nu recomandă însă folosirea, ca în jargonul **mass-mediei,** a formelor de **NA,** precum **reporterii Realitatea (TV),* în locul celei de **GD** *reporterii Realității (TV)* – chiar dacă, oral, *reporterii realității* poate fi înțeles diferit –, corectă fiind construcția perifrastică (este drept, mai puțin economică) de tipul *reporterii postului „Realitatea".*

6.8.6. Acceptarea, în DOOM[3], a unor foste **variante** de plural (și de **GD sg.** corespunzătoare) ale anumitor substantive **feminine** – ca mult discutatele *căpșună,* pl. *căpșuni, cireașă,* pl. *cireși* – trebuie înțeleasă prin prisma faptului că se încadrează în tendința istorică a trecerii, la pluralul femininelor, de la desinența ***-e*** la ***-i,*** cf. *boli* (*boale* numai în expresii), *coli, fragi, nuci, piersici, roți* pentru *roată*[1] „cerc" (*roate* doar în expresii), *școli* (față de *Casa Școalelor*) etc., care au fost de multă vreme unanim

acceptate. Aceasta nu a dereglat sistemul, așa cum nu se va întâmpla nici prin opțiunea pentru plurale precum cele de mai sus (chiar dacă la plural unele nume de fructe coincid cu numele pomilor corespunzători: s. f. *nucă, piersică,* s. m. *nuc, piersic,* pl. *nuci, piersici*). Conform aceleiași tendințe, în DOOM[3] s-au eliminat și alte **variante** de plural în ***-e*** la substantive **feminine,** păstrându-se numai cele în ***-i*** (și formele de **GD sg.** corespunzătoare): de ex. la *gălușcă, rumeneală.*

6.8.7. DOOM[3] reflectă și faptul că în „jargonul" **profesional** al **unor muzicieni** s-a creat, la anumite substantive, precum *clarinet, contrabas, fagot, flaut, oboi, timpan, trombon,* alături de forma curentă de genul **neutru** cu sensul „instrument muzical", o formă de **plural masculin** pentru a-l desemna pe instrumentistul respectiv din orchestră, cf. **clarinet** „instrument muzical" s. n., pl. *clarinete***/**s. m., pl. *clarineți (La acest concert, **clarineții** și-au interpretat partitura la **clarinete** noi.).*

6.8.8. Numele de **dansuri** populare românești cu **formă** de **plural** (articulat*) (alivencile, măturelele, trei-leșeștile)* cer în acord **singularul:** *Trei-leșeștile este jucat...* (având un comportament asemănător cu al unor nume proprii, ca *Trei Ierarhi este o biserică din Iași*.).

6.8.9. La unele substantive **polisemantice** (feminine sau neutre) nu s-au putut găsi criterii clare care să departajeze cele două forme de **plural/GD singular:** ***coarde/corzi,*** *nivel**uri**/nivel**e.***

6.8.10. Desinența de plural ***-uri*** se leagă:

6.8.10.1. fără cratimă la cuvintele – chiar neadaptate sub alte aspecte – care se **termină** în **litere** din **alfabetul** limbii **române** (inclusiv ***(c)k*****), w [v]**) **pronunțate** ca în limba **română:** *baseda**wuri,** drin**kuri,** ro**ckuri.***

Astfel, DOOM[3] recomandă atașarea **fără cratimă** a desinenței ***-uri*** (ca și a articolului ***–(u)l***) – și la împrumuturile cu finala ***-y*** care nu prezintă deosebire între scriere și pronunțare (ci în care ***y*** se rostește cu valoarea lui **prototipică**, **[i]**): **body** art. *bodyuri.*

Opțiunea se justifică prin aceea că ***y*** este recunoscut (încă de acum aproape patru decenii) ca făcând parte din **alfabetul limbii române,** și, ca urmare, deja DOOM[1] recomandase grafii ca pl. *hobbyuri, sprayuri, whiskyuri.*

6.8.10.2. prin **cratimă** la cuvintele **greu flexionabile/neflexionabile,** de ex. la substantivele rezultate prin **siglare:** *CD-uri, VIP-uri*;

6.8.10.3. la cuvintele a căror **finală** prezintă **deosebiri** între **scriere** și **pronunțare** (*bleu*[2] (nuanțe) pl. *bl**eu-uri*** [blöuri]) sau care au **finale neobișnuite** la cuvintele din fondul vechi al limbii române: ***w*** [ŭ] (*sho**w**-uri*) sau combinații străine de litere: *chardonn**ay**-uri, displ**ay**-uri; fla**sh-uri,** ki**tsch-uri,** sco**tch-uri,** spee**ch-uri*** etc.

6.8.11. În construcții de tipul *indicele de răspândire **a** virusului,* se **recomandă** ca substantivul în **G să fie acordat** cu al **doilea** termen, la care se referă, **nu:** **indicele de răspândire **al** virusului* = *răspândirea virusului,* nu **indicele virusului.*

6.8.12. Pentru claritate și eleganță, este nerecomandabilă referirea în texte la femei numai cu numele **de familie și omiterea prenumelui,** care împiedică identificarea persoanei.

6.9. Verbul

6.9.1. Perfectul simplu, înregistrat în *Dicționar* ca formal **posibil,** este mai puțin folosit în limba standard actuală (cu excepția graiurilor **oltenești,** unde se referă la o acțiune **recentă**) – lucru nemenționat la fiecare verb. El se regăsește în special la persoana a **3**-a în opere **narative** din **literatura** de ficțiune, iar la verbele **neologice** este **rar.**

6.9.2. Pentru **mai-mult-ca-perfect** (destul de rar în comunicarea curentă, cu frecvență ridicată numai în anumite tipuri de texte (culte) (de istorie sau memorialistice) se menține recomandarea din DOOM[2] (deși s-a semnalat că **nu** are acoperire totală nici la buni scriitori) de a se prefera, la **pers. 1 plural,** formele cu augmentul ***-ră-,*** în defavoarea celor fără ***-ră-***: **admite (a ~)** m.m.c.p. 1 sg. *admisesem,* 1 pl. *admisese**ră**m.*

6.9.3.Viitorul standard de tipul ***voi*** **+ infinitiv:** *voi face* se folosește cu precădere în **scris** și în registrul **formal,** în timp ce în registrul **colocvial** sunt mai firești formele de tipul ***am să*** *fac,* ***o să*** *fac.*

6.9.4. În limba **vorbită** se manifestă tendința (inclusiv la persoane cultivate), **neacceptată** de normă, de a trece anumite verbe de conjugarea a 2-a (**a părea, a plăcea,** derivatele lor prefixate), la anumite forme, la conjugarea a 3-a*: *mi-ar (dis)place* (prin aceeași tendință prin care verbe ca **a rămânea, *a ține, *a umplea* suferiseră de mult această trecere la toate formele).

6.9.5. Sunt greșite formele *(el) *precede, (el) *succede, (ei) *preced, (ei) *succed,* care corespund mai vechilor infinitive **a precede, *a succede;* **corect:** (*el, ei) precedă, succedă,* de la actualele *a precedea, a succeda.*

6.9.6. Nu sunt acceptate de normă forme **neliterare** frecvente, cu șanse de a se răspândi, eventual chiar de a se impune, cum este cazul celor rezultate din contaminarea paradigmelor de **imperfect** de la **voi[1] (a ~)** și **vrea (a ~):** imperf. 1 (fam.) *vroiam;* **literar:** *voiam.*

6.9.7. În textele **științifice** este preferabilă folosirea formei ***este*** și nu ***e,*** care câștigă însă teren.

6.9.8. Este nerecomandată **deplasarea accentului** la **imperativ + clitic:** **spuneți-le* în loc de *spuneți-le.*

6.9.9. Este **de evitat** folosirea formei **active** în locul celei **reflexive** în contexte de tipul ****A panicat.*** în loc de ***S-a*** *panicat.,* și invers: **nu:** **a **se** băga în seamă* „a-și da importanță”, **se merită*; a unor **locuțiuni** calchiate precum **a face sens* (în loc de *a avea sens*); a verbului *a finaliza* cu sensul lui *a termina* (ca și a s. *final* în loc de *sfârșit).*

6.9.10. După *a merita* este preferabil ca participiul să se lege prin verbul *a fi: merită să fie apreciată* față de **merită apreciată*, deși ultima construcție a câștigat teren; corect însă **și:** *trebuie (să fie) apreciată.*

6.10. *Alte recomandări*

6.10.1. La **cuvintele/expresiile latine** folosite în contexte în limba **română,** pronunțarea indicată pentru uzul **general** este conformă cu tradiția din România, cu excepția majorității celor cu *-s-* intervocalic, pronunțat și ca atare:

conclusum (lat.) [*s* pron. *s*/rom. *z*]

În uzul științific, pronunțarea este conformă cu cea „restituită" pentru latina clasică: **captatio benevolentiae** (lat.), dar [*ti, ae* pron. rom. *ți, e*].

6.10.2. La cuvintele/expresiile intrate mai de mult în uz în limba română din franceză se recomandă **păstrarea pronunțării** tradiționale **din franceză** și **nu** înlocuirea ei cu pronunțarea din engleză: **déjà-vu** (fr.) [pron. *dejavü*], nu [*pron. engl. *dejavu*].

6.10.3. Este recomandabil să se evite, mai ales în situațiile formale, calcurile și clișeele golite de conținut, unele aflate la limita dintre familiar și popular, altele pretențioase: *a considera pe persoană fizică, a da cu subsemnatul, a da din casă*, *a face din pix, a fi despre, a iubi* „a-i plăcea", *a povesti* „a spune, a relata", *a semna ca primarul, a spune cu subiect și predicat, Ce să vezi?!, dă cu virgulă, Despre ce vorbim?, Ei bine! E noaptea minții* ș.a.

6.10.4. Trebuie evitată rostirea neglijentă *poa' să* pentru *poate să.*

ÎNDRUMĂRI PENTRU CONSULTAREA DICȚIONARULUI[1]

Preambul

• În cele ce urmează se detaliază **ce** informații pot găsi utilizatorii în DOOM[3], **unde** anume și **cum** trebuie ele **interpretate.**

• Pentru aspectele care nu-și pot avea locul într-un dicționar de tipul DOOM[3] trebuie consultate lucrări specializate, cărora DOOM[3] nu li se substituie și dintre care unele sunt incluse în BIBLIOGRAFIA SELECTIVĂ.

1. Lista de cuvinte

1.1. Ce cuprinde DOOM[3]

• Inventarul DOOM[3] cuprinde, în **intrări separate:**

- precumpănitor **cuvinte** (inclusiv **abrevieri[2]** care au și statut de cuvinte) și **grupuri** stabile **de cuvinte**, mai ales **locuțiuni**, care aparțin limbii române **standard actuale;**

- anumite elemente din **afara** acesteia sub raport **diacronic** sau **diatopic,** în special[3]**: învechite** (și chiar **ieșite din uz**), **populare** sau **regionale,** marcate cu abrevierile (înv.), (pop.), (reg.);

• Ele **nu** aparțin limbii standard actuale: cele marcate (înv.) nu se mai folosesc practic în uzul **activ** al limbii; cele (pop.) și (reg.) apar în uzul **oral, rar** și în cel **scris,** sau doar **local.** Toate pot fi valorificate în literatură, cu anumite efecte, sau preluate și în uzul curent, dar numai ca elemente expresive, familiare ș.a.

---

[1] Diversele aspecte prezentate aici sunt grupate pe probleme, în general în ordinea secțiunilor din articolele DOOM[3], și alfabetic în interiorul fiecărei secțiuni, pentru a fi regăsite mai ușor. În exemple (neurmate de *etc.*) sunt reproduse acele părți din articolele de dicționar care privesc chestiunea în cauză, fără a se marca omisiunile deliberate. Accentul este indicat numai când formează obiectul discuției sau este semnificativ, precum și în transcrieri. Între [ ] se dau unele explicații suplimentare. Pentru înțelegerea regulilor aplicate în diversele cazuri particulare se recomandă consultarea STUDIULUI INTRODUCTIV.

[2] Precum și unele simboluri și trunchieri.

[3] Conform deciziei fostului Consiliu științific al Institutului, asemenea cuvinte, provenind din DOOM[1], fuseseră păstrate în DOOM[2], deși, potrivit autoarelor și multor altor lingviști, ele nu se pot norma.

• **Istorismele,** care denumesc realități dispărute și sunt folosite și astăzi pentru a le desemna, nu au indicația (înv.): **aspru**[2] [monedă veche].

- anumite **nume proprii** la care se precizează acest caracter[1];

- anumite cuvinte **străine** folosite în contexte românești.

• Cuvintele/expresiile **omografe** (chiar scrise uneori cu minime deosebiri) la forma-tip[2] sunt înregistrate în *Dicționar* ca intrări separate, în succesiune imediată, cu glosări care pun în evidență **deosebirile** dintre ele:

arborele-vieții (tuia) s. m. art.; **arborele vieții** (schema evoluției omului) s. m. + s. f.

i-i[1] pr. + pr.; **i-i**[2] pr. + vb.

• **Distincția** omonimie totală – polisemie **nu** interesează **DOOM**[3], deoarece, în virtutea caracterului său de dicționar în primul rând de **forme**, în obiectul său intră **omografia, nu** omonimia.

• Toate componentele inventarului DOOM[3] sunt tratate din punctul de vedere al **corectitudinii ortografice, ortoepice** și **morfologice.**

• Cuvintele introduse **în plus** în DOOM[3] față de DOOM[2] **nu** au fost **glosate** — cu excepția cazurilor de omografie și de paronimie — (chiar dacă unele nu figurează în alte dicționare), deoarece DOOM[3] **nu** este un dicționar **explicativ** și respectă anumite **constrângeri de redactare.**

• **Prezența** în DOOM[3] a unor **cuvinte/forme/variante nu** înseamnă că **toate** sunt **recomandate.** Unele dintre ele figurează numai pentru cazurile în care **ar putea** fi întâlnite/folosite în anumite **situații/texte,** pentru a se consemna scrierea, pronunțarea și flexiunea lor acceptate.

• **Neconsemnarea** în DOOM[3] a **altora nu** înseamnă că ele **nu** sunt posibile sau că sunt toate **incorecte,** ci că fie au utilizări **limitate** la anumite situații/texte, fie nu corespund **convențiilor** de redactare ale DOOM[3].

• Din inventarul DOOM[3] necesită aici o prezentare mai amănunțită substantivele proprii și cele provenite din abrevieri; pentru abrevierile propriu-zise, grupurile stabile de cuvinte și locuțiuni v. mai jos.

1.1.1. Substantivele proprii

• În DOOM[3] figurează substantive **proprii identice** cu sau **apropiate** de substantive **comune**. Ele se scriu, se pronunță sau/și se comportă din punct de vedere gramatical **diferit** (cel puțin într-o anumită măsură) de cele **comune** corespunzătoare. În *Dicționar,* ele sunt însoțite de explicații minimale:

Arcaș (zodie) s. propriu m.; **Arcașul** (constelație) s. propriu m. art.; **arcaș** (oștean) s. m.

[1] În schimb, caracterul de substantive **comune** se deduce din absența oricărei mențiuni în acest sens și din scrierea lor cu literă mică la inițială.

[2] Pentru **forma-tip** sub care figurează cuvintele din diverse clase lexico-gramaticale v. mai jos.

Ampère (fizician francez) s. propriu[1]; **amper** (unitate de măsură[2]) s. m.

• În DOOM[3] apar și nume **proprii fără corespondent** nume comun, în măsura în care pun unele probleme de corectitudine:

Alba Iulia (oraș) *(-li-a)* s. propriu f., g.-d. *Albei Iulia*
Peru (stat) s. propriu n., (fam.) art. *Perul,* g.-d. art. *Perului/*[*statului Peru*]
Toma s. propriu m., g.-d. *lui Toma* (dar: *Duminica Tomei/Tomii*).

• Unele sintagme folosite ca nume proprii de instituții etc. sunt menționate numai la sfârșitul articolului consacrat cuvântului comun de bază, pentru că, spre deosebire de acesta, se scriu cu literă mare la inițială[3]:

academie s. f. (dar: *Academia Română* s. propriu f.).

• DOOM[3] **nu** este un dicționar enciclopedic/de nume proprii, de aceea **nu** se găsesc în el explicații mai amănunțite despre acestea și nici nume de personalități și de alte realități chiar mai importante, după criterii extralingvistice, decât unele dintre cele care au fost introduse din considerentele lingvistice enunțate.

1.1.2. Substantivele provenite din abrevieri

• Anumite cuvinte din DOOM[3] sunt reprezentate de **abrevieri**[4] folosite relativ frecvent și ca **substantive** (dar la care nu se menționează proveniența).

• Cele mai multe se scriu uneori integral cu **litere mari** și **fără** punct final/puncte intermediare:

BBC[1]/bbc (bumbac) [cit. *bebecę*] s. n.; **BBC[2]** (post de radio-TV) [cit. engl. *bibisi*] s. propriu n.

• Asemenea substantive se **scriu,** se **pronunță** sau/și, eventual, se **flexionează** într-o anumită măsură **diferit** de substantivele **comune** asemănătoare:

AGA (adunare a acționarilor) s. f., pl. *AGA*; **aga** (comandant) (înv.) s. f., art. *agaua,* g.-d. art. *agalei;* pl. *agale*.

• Abrevierile care **nu** au devenit și cuvinte **nu** figurează în *Dicționar* la locul lor alfabetic, ci, eventual, numai **după** cuvintele/expresiile abreviate: **initio (ab ~)** abr. *a.i.*

1.2. Forma cuvântului-titlu

• Intrările în DOOM[3] sunt în general la **forma-tip.** Pentru aceasta și pentru **excepții** v. mai jos diversele clase lexico-gramaticale.

• La **cuvintele** și la **locuțiunile** plasate la locul alfabetic al elementului principal, **celelalte** componente se dau imediat după cuvântul-titlu, urmate de **~. Convențiile** de reprezentare în *Dicționar* trebuie decodate ținând seama de acest mod de înregistrare:

---

[1] La formele **oficiale** ale numelor de familie românești sau străine **nu** se poate indica **genul.**

[2] În DOOM[3] nu se poate explicita motivarea concretă a includerii **fiecărui** nume propriu, care este, în general, **deductibilă** din alăturarea de substantivele comune corespunzătoare.

[3] Regulile generale de scriere a substantivelor proprii sunt prezentate în STUDIUL INTRODUCTIV.

[4] Termen prin care înțelegem aici și **sigle** și **simboluri.**

abitir (mai ~) adv. [= *mai abitir*]
altfel (de ~) loc. adv. [= *de altfel*].

1.3. Marcarea unor cuvinte-titlu[1]

• Înaintea unor **cuvinte-titlu,**
- **semnul +** marchează **articolele adăugate** în DOOM[3]:
+adagietto[2] s. n.

- semnul ! marchează faptul că în DOOM[3] s-au operat față de DOOM[2] **una** sau **mai multe modificări** care afectează într-o anumită măsură fie **norma** (ortografică, ortoepică sau/și morfologică), fie, mai ales, **interpretarea gramaticală**[2] a cuvântului-titlu (inclusiv adăugarea/eliminarea unor forme articulate sau flexionare ori a unor variante, modificarea reprezentării accentului la compuse, precizarea despărțirii la capăt de rând).

Natura modificărilor poate fi identificată de cei interesați dacă **cunosc** norma anterioară, respectiv prin **comparare** cu **DOOM[2]:**

!abducție/abducțiune, față de **abducție**
!ablaut (desp. *a-blaut),* față de *(a-blaut/ab-laut)*
!absorbant[2] s. n./(tehn.) s. m., față de s. n.
!acatalectic adj. m., f. *acatalectică (formă ~)*, față de **acatalectic** adj. m., pl. f. *acatalectice*
!acatist față de **acatist/acatist**
!acont față de **acont/aconto**
!adenopatie + pl. *adenopatii*
!ad-interim adj. invar., adv., față de **ad-interim/ad interim** adj. invar.

• **Nu** sunt marcate cu **!** modificările care **nu afectează normarea** cuvintelor sau **nu** privesc aspectele menționate ale **interpretării gramaticale:**

abține (a se ~): imper. 2 sg. afirm. *abține-te*
aluneca (a ~): ind. prez. 1 sg. *alunec,* 2 sg. *aluneci.*

• Semnul ® după cuvântul-titlu indică faptul că este vorba de o **marcă înregistrată: xerox®.**

1.4. Ce nu cuprinde DOOM[3]

• Utilizatorii **nu** trebuie să se aștepte să găsească în DOOM[3] totalitatea cuvintelor, grupurilor de cuvinte și a locuțiunilor din toate ariile, timpurile și varietățile stilistice ale limbii române și din toate limbajele de specialitate, nici **toate** abrevierile sau numele proprii care i-ar putea interesa.

• Astfel, nu s-au introdus ca intrări separate **toate expresiile,** extrem de numeroase, nici toate **compusele**, **derivatele** și cuvintele rezultate prin **conversiuni (cvasi)automate, foarte productive,** obținute prin aplicarea unor reguli, din cuvinte/forme care figurează în DOOM[3]: unele **adjective participiale; adverbe**

[1] Reprodusă aici la exemple numai când este semnificativă pentru discuție.
[2] De aici numărul relativ mare al acestor articole, care nu trebuie să sperie, întrucât **nu** reprezintă o **reformă ortografică.**

și **substantive** corespunzătoare unor **adjective; substantive** în **-re („infinitive lungi")** de la majoritatea **verbelor; derivate negative** de la infinitive lungi sau de la participii.

• Fac **excepție** mai ales formațiile care au dezvoltat **sensuri speciale.**

• Spre deosebire de dicționarele explicit **corective**[1]**,** în DOOM[3] (care are un astfel de caracter numai **implicit**[2]**) nu** sunt înregistrate faptele considerate **greșite** (unele sunt semnalate însă în STUDIUL INTRODUCTIV).

Formele **corecte** trebuie căutate în diversele locuri în care este previzibil să figureze: de ex., cuvintele cu privire la care utilizatorii își pot pune întrebarea dacă se scriu cu sau fără ***h-*** trebuie căutate sub ambele inițiale posibile, de pildă, pentru **arap,** respectiv **Harap-Alb,** la literele ***A*** și ***H*** (în aceste cazuri neexistând trimiteri).

• Din cauza constrângerilor formatului de dicționar și a dimensiunilor acestuia, în DOOM[3] **nu** s-au putut include toate **formele** flexionare care se conformează regulilor generale (pentru care v. GALR, GLRG), ci cu predilecție cele care **pun probleme ortografice** sau/și **ortoepic** ori/și **morfologice.**

• Din clasa **articolului,** nu sunt incluse cele **enclitice,** care **nu** sunt cuvinte și **nu** au independență grafică.

• **Nu** figurează nici elementele care sunt **numai afixe** – cu excepția cazurilor când au devenit **și** cuvinte (ca **anti, ism, pro** etc.).

• DOOM[3] **nu** cuprinde nici informații de ordin **semantic** și, cu atât mai puțin, **enciclopedic,** decât cu caracter **minimal.**

• Problemele **generale** legate de scrierea, pronunțarea și morfologia cuvintelor din DOOM[3] sunt prezentate în STUDIUL INTRODUCTIV.

1.5. Organizarea informației

• Articolele din DOOM[3] sunt mai mult sau mai puțin **complexe. Centrul** lor de greutate îl constituie încadrarea **lexico-gramaticală** a cuvântului, urmată de indicarea, la cele flexibile, a principalelor **forme** care pun probleme ortografice, ortoepice sau/și morfologice. Acest nucleu poate fi precedat de informații **lexicale, urmate** de unele referitoare la **formă** și de precizări privind **contextul** în care se utilizează cuvântul (anumite indicații de acest ordin se dau și în **cuprinsul** unor articole).

• **Ordinea informațiilor** este, în structura **maximală a** unui articolul**,** după caz, următoarea: imediat după cuvântul-titlu, pentru **identificarea** lui, se indică **sensul/ sensurile** sau **domeniul/domeniile**; pot urma indicații privind **registrul/uzul**; în continuare, la cuvintele **străine** se precizează **limba** de proveniență; se dau apoi indicații de **pronunțare,** respectiv de **citire,** și privind **despărțirea** la capăt de rând;

---

[1] Indicarea în fiecare caz a formelor **greșite/nerecomandate** și de evitat aproape că ar fi dublat DOOM[3]. Acesta ar fi alt dicționar, care rămâne de făcut (v. deocamdată, de ex., Aranghelovici 2007, cu dimensiunea unui *Îndreptar,* și DIN).

[2] Fiind de la sine înțeles că formele neincluse în DOOM[3] **nu** sunt, în general, considerate corecte.

urmează încadrarea **lexico-gramaticală,** cu includerea unor **forme** semnificative; le succedă citarea unui **context** specific și **abrevierea** sau **simbolul** termenului în cauză:

acquis (drepturile și obligațiile statelor UE; actele normative respective) (fr.) [pron. *akĭ*] (desp. *ac-quis*) s. n., art. *acquis-ul* [pron. *akĭul*] *(~ comunitar)*

ad-interim (lat.) adj. invar., adv. *(ambasadori ~, a numi ~ ambasadori);* abr. *ad int./a.i.*

• **Omografele** care sunt **omonime totale** sunt comasate sub **același cuvânt-titlu;** ele **nu** sunt distinse de cuvintele **polisemantice,** ambele tipuri fiind subsumate convențional unei forme lexicale supraordonate:

cală s. f., g.-d. art. *calei;* pl. *cale* [=„încăpere a unei nave" și „plantă"]

cap[2] (parte a corpului; căpătâi; extremitate; început; măciulie; motiv; sfârșit; unitate; vârf) s. n., pl. *capete*

• Pentru **economie** sunt reunite în același articol și utilizările aceluiași cuvânt-titlu conform apartenenței la **clase** lexico-gramaticale apropiate sau fără deosebiri **formale** (adj. – adv.), distinse prin **exemplificări:**

ad-hoc (lat.) adj. invar., adv. *(divanuri ~, a se reuni ~)*

cappella (a ~) (it.) loc. adj., loc. adv. *(compoziții ~, a cânta ~).*

• Tot din motive de economie sunt reunite în același articol grupări constituite din același adverb, dar cu prepoziții diferite:

acolo (dintr-~/într-~).

• **Omografele** care **nu sunt omonime totale** sunt distinse prin **cifre „la umăr"** (ca **exponent**):

abate[1] **(a ~)** vb.; **abate**[2] s. m.

adagio[1] adv.; **adagio**[2] s. n.

afin[1] (arbust); **afin**[2] (rudă).

2. Ordonarea alfabetică

• **Omografele** care sunt **omonime parțiale** figurează în **ordinea alfabetică** strict **formală** a literelor **inițiale** ale **cuvintelor** care **urmează** în articol (indiferent de ordinea în care s-a produs eventuala conversiune):

acaju[1] adj.; **acaju**[2] (arbore) s. m.; **acaju**[3] (culoare) s. n.

• **Locuțiunile** adjectivale și adverbiale care au o **prepoziție** pe **primul** loc se găsesc sub cuvântul **principal** (de pe poziția a doua): **alese (pe ~)** loc. adv. [= *pe alese*].

Fac excepție numeroasele **formații** cu *de-a,* plasate toate la D.

• **Grupurile de cuvinte omofone** cu cuvinte **compuse** și care se scriu parțial diferit figurează imediat după compusele respective:

arborele-vieții (tuia) s. m. art.; **arborele vieții** (schema evoluției omului) s. m. + s. f.

• **Îmbinările omofone** scrise cu **cratimă** sau în cuvinte **separate** sunt plasate după cuvintele simple corespunzătoare:

al art.; **a-l** prep. + pr.

altădată adv.; **altă dată**[1] adj. pr. + s. f.; **altă dată**[2] loc. adv.

3. Indicarea accentului

• Accentul se indică atât la **cuvântul-titlu,** cât şi la **formele** lui flexionare (chiar când **nu** suferă deplasări).

• Accentul **(principal)** este marcat prin **sublinierea** cu **o linie** a **vocalei** accentuate:

anterioritate s. f., g.-d. art. *anterității.*

• Unele cuvinte au, pe lângă accentul **principal,** şi unul **secundar.** Acesta este notat, prin **sublinierea** cu **două linii** a vocalei în cauză, **numai** la unele formații cu **elemente de compunere** la care se produc **frecvent ezitări** sau **confuzii** cu privire la locul accentului: **autoacuza (a se ~)**.

• La cuvintele **compuse** scrise cu **cratimă** se indică accentul **general** al compusului (chiar când cade pe un component **monosilabic**), **nu** și accentul celorlalte **componente** (polisilabice) ale lui:

argint-viu.

• În felul acesta **se diferențiază** suplimentar cuvintele compuse – după principiul „un cuvânt, un accent" – de **grupuri** de cuvinte sau de **locuțiuni** (în care accentul este marcat la fiecare component):

meridiem (**ante** ~) loc. adv.

ante-mortem adj. invar., adv.

• **Absența** accentului arată că:

- un cuvânt-titlu sau o formă flexionară este **monosilabic(ă)** (caz în care nu se precizează pronunțarea, nici despărțirea la capăt de rând):

hait[2] pl. *haituri* (desp. *hai-*)

an[2]

- litera sau grupul de litere care redă **vocala accentuată** a unui cuvânt **străin** polisilabic se pronunță **altfel** decât se scrie, accentul fiind notat în aceste cazuri la indicațiile de **pronunțare:**

airbag (engl.) [pron. *erbeg*]

happening (engl.) [pron. *hepăning*].

4. Variantele[1] **din DOOM**[3]

• DOOM[3] este un dicționar **normativ,** care înregistrează numai variantele a căror folosire este **recomandată** sau cel puțin **acceptată** în **anumite condiții.**

• În DOOM[3] se dau, uneori, **variante,** care privesc mai ales **forma cuvântului-titlu,** alte **forme** flexionare sau **indicații** din cuprinsul articolelor.

• **Ordinea** în care sunt înregistrate variantele indică **preferința** normativă pentru cea plasată pe **primul** loc.

4.1. Variantele simple (cele mai numeroase) sunt despărțite prin **/**.

[1] Mult reduse numeric față de DOOM[2].

• Ele pot privi[1]:
- unele **abrevieri:**
segno (al ~) abr. *al seg./AS*
- **accentul: poli̲p/po̲lip**
- elementele cu care se poate **combina** cuvântul-titlu:
alde *(~ Ion/~Ionescu)*
arhon (+ nume de persoană/rang)
- **cuvinte,** respectiv **sintagme** din **titlul** unui articol: **!alzheimer/boala (lui) Alzheimer**
- **despărțirea** la capăt de rând, după pronunțare și după structură:
abdominalgie (desp. *-mi-nal-/-min-al-)*
idiostil (desp. *-di-os-/-o-stil*)
- **forma cuvântului-titlu**:
adineauri/adineaori
atât/atâta[1]
greier/greiere
• Variante pot apărea și la unele exemple date în paranteză: **alături** (*Locuiește ~.;* dar: *alăturea cu drumul*).
- **forme flexionare:**
ansamblu pl. *ansambluri/*(tehn.) *ansamble*
căpșună g.-d. art. *căpșunii/căpșunei*
mămucă g.-d. art. *mămucăi/mămuchii*
răzui (a ~) *(să) răzuiesc/(să) răzui*
- **genul:**
astru s. m./s. n.; pl. m. *aștri/*n. *astre*
ghiont s. m./s. n., pl. m. *ghionți/*n. *ghionturi*
- **grafia/pronunțarea cuvântului-titlu:**
Ahero̲n/(gr.) **A̲cheron**
filozofie/filosofie
- **grafia cuvântului-titlu** și a unor forme **flexionare: ASLO/Aslo,** pl. *ASLO-uri/Aslouri*
- **limba: bluf**[2]/(engl. **bluff**) [pron. *blaf*]
- **pronunțarea,** în funcție de:
- **origine,** în cazul cuvintelor străine: **airbus** (engl./fr.) [pron. *e̲rbas/erbü̲s*]
- **tempo**:
aducere aminte/(în tempo rapid) **aducere-aminte**
avea[2] **(a ~)** imper. 2 sg. neg. *nu avea/*(în tempo rapid) *n-avea*
- **regimul cazual** (rezultând din contexte):
aidoma *(~ mie/cu mine)*
asupra *(~ lui/sa)*

[1] În ordinea alfabetică a aspectelor.
[2] La variantele în română nu se precizează limba.

- **registrul/uzul:**
  aduce (a ~) imper. 2 sg. afirm. *adu/*(fam.) *adu*
- **simbolul:**
  amper-oră simb. *Ah/A·h*
  aprilie simb. *IV/.04./-04-*.

4.2. Grupurile de variante

Când sunt date (foarte rar), se despart prin **//:**

domnule//(fam., în tempo rapid) **dom'le/domn'*e.***

4.3. Statutul variantelor

• Unele variante incluse în același articol au o repartiție parțial diferită:

acum/(pop.; fam.) **acuma**

belarus/(înv.) **bielorus** [în trecut după limba rusă, iar actualmente după limba belarusă]

disertație/(colocv.) **dizertație**

fi[1] (a ~), ind. prez. 1 sg. și 3 pl. *sunt//*neacc. (pop.) *-s* ((pop.) *mi-~, Ăștia-~.*), (reg.) *îs,* 3 sg. *este/e//*(fam.) *-i, i-,* (reg.) *îi*

• Variantele pot fi uneori **conotate** diferit și este posibilă **favorizarea** în uz a variantei de pe locul **al doilea: adendă**/(lat.) **addenda.**

• Unele variante sunt însoțite de precizarea **condițiilor** de utilizare/a tipului de **context:**

acum (de ~)/(în tempo rapid) **de-acum**

adormi (a ~) imper. 2 sg. afirm. *adormi*/(+ clitic) *adoarme (Adormi repede!,* dar: *Adoarme-l repede! Adoarme-i bănuielile!)*

fi[1] (a ~) cond. prez. 3 *ar fi/*(în imprecații) *fir-ar*.

• La **împrumuturi,** variantele aceluiași cuvânt pot reflecta preferințe **diferite** în uz, una dintre ele atestând tendința actuală de **reetimologizare**, iar cealaltă, dimpotrivă – de **românizare.** În asemenea cazuri, în DOOM[3] se precizează limba de origine a formelor etimologice în raport cu cele adaptate la limba română:

cocktail (engl.) [pron. *kokteĭl*]/**cocteil.**

• Variantele cu grafii **românizate** ale unor cuvinte străine sunt evitate uneori de cei care scriu din teama de a nu fi suspectați de incultură sau din cauza riscului de confuzie cu un cuvânt din fondul tradițional:

ghem[2] (joc (la tenis))**/**(engl.) **game** [pron. *g'eĭm*]; **ghem[1]** (înfășurare de fire).

• Unele variante reflectă uzul **profesioniștilor** din domeniile implicate, respectiv **originea** unor termeni cu etimologie **multiplă:**

capelmaestru/(înv.) **capelmaistru**

filozof/(livr.) **filosof** [a doua formă a fost apropiată de către specialiștii din domeniu de gr. *sofia,* deși a intrat în română din fr. *philosophe,* în care litera ***-s-*** se pronunță **[z]**].

5. Informații lexicale

5.1. Contextul

• La unele cuvinte-titlu se dau precizări privind anumite **restricții contextuale:**
arhon (+ nume/rang); **arhonda** (folosit singur).

• Câte un context **caracteristic,** între ( ) și cu caractere italice, se dă, de regulă, la **sfârșitul** articolelor (mai ales pentru a ilustra apartenența la clase lexico-gramaticale diferite a aceleiași unități lexicale):

așa adj. invar., adv. ((*un*) ~ *om, ~ oameni, ~ mi-a promis., ~ și pe dincolo, în ~ fel*)

cappella (a ~) loc. adj., loc. adv. *(compoziții ~, a cânta ~).*

• Și în **interiorul** articolelor s-au inclus uneori exemple de **contexte** caracteristice:
adăugit adj. m. (+ s. n.: *tiraj ~); f. adăugită (ediție ~)*
dată[1] (o anumită zi) *(pe data de...),* g.-d. art. *datei (în jurul ~ de...).*

După **semnul =** se explicitează uneori formele folosite în tempo rapid față de cele corespunzătoare în tempo normal/lent:
a-ți prep. + pr. *(~ da = a îți da)*
c-a (tempo rapid) conjcț. + vb. aux. *(Cred ~ venit. = că a venit).*

5.2. Registrul/uzul

• DOOM[3] are și o componentă **stilistică** minimală: la unele cuvinte se menționează, după cuvântul-titlu, între ( ), distincții cu caracter **orientativ** de ordin **diastratic: argotic; colocvial** și mai ales **familiar,** dar și **livresc,** sau privind **frecvența: rar** sau **(mai) frecvent**), marcate cu **abrevierile** (arg.), (colocv.), (fam.), (livr.), ((mai) frecv.):

aberativ (rar)
abolițiune (înv.)
achiesa (a ~) (livr.)
aburca (a ~) (pop.)
acarniță (reg.)
babetă (fam.)
bermudă (mai frecv.) pl. *bermude*
canci (arg.)
ism (colocv.).

• Cuvintele aparținând unor **terminologii culte** sau **populare nu** sunt etichetate cu (livr.), respectiv cu (pop.) sau cu (rar):

abacă
priboi[1, 2]**.**

• Unele indicații sunt **duble,** reflectând fie statutul diverselor **sensuri** ale aceluiași cuvânt, fie preluarea cuvântului și în **alt registru:**

baban (arg., fam.)
berbantlâc (înv., fam.)
bocnă[1] (pop., fam.)

chiondorâș (reg., fam.).

• Uzul poate fi (relativ) diferit la cuvinte din aceeași **serie:**

brumar (pop., înv.); **cuptor**[2] (iulie) (pop.)

sau din aceeași **familie:**

dijmui (a ~) (înv., fam.); dar: **dijmuială, dijmuire, dijmuit, dijmuitor** (înv.)

• Rar, informații cu privire la uz se dau și la unele **variante** sau **forme** flexionare, când acesta nu coincide cu cel al formei-tip:

datora[2] **(a se ~)** (a avea drept cauză)**/**(înv.) **datori (a se ~)**

delicatesă pl. *delicatese/*(fam.) *delicatesuri.*

5.3. Sensul/domeniul

• Indicațiile de **sens** sau de **domeniu** sunt sumare și orientative, nevizând exhaustivitatea sau maxima precizie. Ele au numai scopul de a servi la **identificarea** unor cuvinte-titlu și la **dezambiguizare,** permițând să se **distingă** între cuvinte care s-ar putea confunda.

Când se dau mai multe sensuri care privesc **același** cuvânt **polisemantic** sau cuvinte **diferite (omonime)**, ele sunt separate prin **virgulă** sau **punct-și-virgulă:**

bretea (detaliu de îmbrăcăminte; rețea feroviară sau rutieră)

bumbac[1] (fibră; fir; țesătură).

• **5.3.1. Indicații de sens** se dau, între ( ), cu caractere drepte, pentru a identifica:

- **omografele** care sunt **omonime parțiale:**

acordor[1] (instrument) pl. *acordoare*; **acordor**[2] (persoană) pl. *acordori*

- **paronimele:**

absorbi (a ~) (a încorpora); **adsorbi (a ~)** (a fixa pe suprafață)

- **substantivele comune și proprii cvasiomonime:**

acropolă (citadelă); **Acropole** (colină din Grecia)

- **anumite substantive compuse:**

apă-tare (acid azotic) s. f.

boul-popii (buburuză) s. m. art.

ca-la-Breaza (dans) s. f.

crin-galben (plantă) s. m.,

distingându-le de **îmbinări libere** care cuprind aceleași tipuri de cuvinte:

apă minerală s. f. + adj.

sau, implicit, de cele care nu figurează în *Dicționar:*

boul popii (= *boul preotului*) s. + s.

ca la Breaza prep. + prep.+ s.

crin galben s. + adj. [= nu *alb*]

- **abrevierile** parțial **omofone** cu anumite **cuvinte:**

CEC (instituție) s. propriu n.; **cec** (document) s. n.

• Indicațiile de tipul (animal), (insectă), (pește), (plantă) etc. trebuie înțelese ca „(o anumită) specie de...".

• Unele **precizări** de sens se dau și în cuprinsul anumitor articole, pentru a semnala accepțiile la care se limitează utilizarea unor forme:

abilitate (deprinderi) pl. *abilități.*

• **5.3.2. Domeniul/domeniile** în care se încadrează cuvântul-titlu se menționează, când glosarea succintă nu este posibilă, tot între ( ), prin abrevieri:

ax (anat.; tehn.); **axă** (fiz.; mat.).

5.4. Cuvintele străine

• Cuvintele **străine/neintegrate** sunt **împrumuturi** relativ **recente,** care **păstrează** cel puțin unele caracteristici din limbile de **origine,** prezentând **grafii** sau/și **pronunțări** integral **străine** ori **mixte,** și care sunt, eventual, **adaptate (parțial)** la română (și) din punctul de vedere al comportamentului gramatical.

• **Statutul** acestor cuvinte/felul cum sunt ele percepute de vorbitori este precizat prin limbile[1] de **proveniență** directă, indicate prin **abrevieri** între ( )[2], iar între [ ] se dă, dacă pune probleme, **pronunțarea** (fără a se intra în cele mai mici nuanțe):

accelerando (it.)
advertising (engl.) [pron. *ĕdvărtaĭzing*]
aide-mémoire (fr.) [pron. *edmemŭa̯r*]
baedeker (germ.) [pron. *be̯dekăr*]
bokmål (norv.) [pron. *bu̯kmol*]
catharsis (gr.)
curaçao (port.) [*ç* pron. *s*].

• Limba se indică **numai la pronunțare** dacă cuvântul este adaptat la limba română ca **desinență** sau ca **sufix:**

aubadă [*au* pron. fr. *o*]
machi̯sm[1] (atitudine de macho) [*ch* pron. sp. *č*]
machi̯sm[2] (empiriocriticism) [*ch* pron. rus. *h*]
signorie [*gn* pron. it. *n'*].

• Cuvintele intrate **independent** din **două** limbi au indicații **duble** de proveniență, respectiv de pronunțare: **airbus®** (tip de avion) (engl./fr.) [pron. *e̯rbas/erbü̯s*].

• **Pronunțarea** cuvintelor **străine** folosite în contexte în limba **română** este mai mult sau mai puțin **adaptată** la posibilitățile acesteia[3] și **nu** este, în general, identică cu cea din limba de origine[4]. Rostirea **românizată** este redată prin convențiile expuse

[1] Limba de origine nu se indică la împrumuturile mai vechi, integrate în limba română, cf. **start,** dar **start-up** (engl.) [*up* pron. *ap*].

[2] (engl.), de ex., înseamnă aici „cuvânt **din** engleză" folosit în limba română, **nu** „cuvânt **în** limba engleză".

[3] Pronunțarea **nu** este niciodată identică, nici măcar în ce privește sunetele notate cu litere comune celor două limbi, cu modul rostirii acestora în limbile de origine (precum caracterul aspirat, nepronunțarea lui *r,* durata sau gradul de deschidere la vocale ș.a.). Când pronunțare în limba română se îndepărtează mai mult de cea din limba de origine, rostirea românizată este indicată prin abrevierea [pron. rom…]: **challenge** (engl.) [pron. rom. *čelenğ*].

[4] Aceasta **nu** se găsește ca atare în DOOM[3], ci trebuie căutată în dicționarele limbilor în cauză.

sub **Semne pentru indicarea pronunțării,** care **nu** sunt totdeauna perfect adecvate diferitelor limbi. Pe măsura progreselor în cunoașterea directă de către anumiți români a unor limbi străine, mai ales a englezei, pronunțarea împrumuturilor tinde să se apropie de cea **originară.**

• La cuvintele din **engleză**, pronunțarea se orientează uneori (fără ca acest lucru să fie totdeauna conștientizat de vorbitori și fără a fi precizat în DOOM[3]) după varianta **americană,** auzită mai frecvent în România prin filme, muzică etc., nu după cea **britanică,** predată, în general, în învățământ:

bodyguard (engl.) [pron. rom. *ba̲digard*].

• La cuvintele din **latină**, pronunțarea indicată pentru uzul general în contexte în limba **română** este cea **românizată**, conformă cu **tradiția** din România:

aequo (ex ~) [pron. rom. *ekse̲kvo*].

Fac excepție cuvintele cu ***-s-*** intervocalic, la care se dau două pronunții:

honoris causa (lat.) [*causa* pron. *ka̲ŭsa*/rom. *ka̲ŭza*].

În uzul științific, pronunțarea cuvintelor **latinești** este cea „restituită", a latinei clasice, nemenționată, cu excepția lui *-s-,* în DOOM[3].

• La cuvintele originare din limbi **„exotice"** (cu care româna, mai ales în trecut, **nu** a intrat în contact **nemijlocit**) se fac trimiteri la **cultura** și **civilizația** pe care le evocă; provenind din limbi cu **sisteme de scriere proprii,** ele sunt redate în transcrieri și cu pronunțări inspirate din limbile de circulație **internațională** care au servit ca **filiere.** De ex., **ayatollah**, cuvânt persan (referitor la Irak), a ajuns în română prin engleză sau franceză (etimologii directe care ies din obiectul DOOM[3]). Cf. și:

abaca (cuv. filip.)
burka (cuv. ar.)
feng shui (cuv. chin.) [*sh* pron. *ș*]
guarani[1] (cuv. amerind.) [*u* pron. *ŭ*]
ikebana (cuv. jap.)
kava (cuv. polinez.)
kibbutz (cuv. ebr.) [*tz* pron. *ț*]
kiwi[2] (pasăre) (cuv. maori)
koala (cuv. austral.) (desp. *ko-a-*)
taekwando (cuv. cor.) [pron. *taĭkŭando̲*].

O situație specială au și anumiți **termeni tehnici** care **nu** au intrat în română direct din limbile la care sunt raportabili, ci din fondul **internațional,** și care au fost creați **artificial,** cel mai adesea pe baza numelui unei **personalități** din domeniul respectiv; la aceștia se face uneori precizarea (term. internaț.), cu excepția celor la care grafia sau/și pronunțarea trimit explicit la o numită limbă:

oersted (unitate de măsură) (term. internaț.) [*oe* pron. dan. *ö*]
Oersted (savant danez) [*oe* pron. *ö*] s. propriu m.,

dar:

hertz (unitate de măsură) [*tz* pron. germ. *ț*]
+Hertz (fizician german) [*tz* pron. *ț*] s. propriu

• Limba de proveniență **nu** este indicată la cuvintele străine care se scriu și se pronunță după reguli **comune** cu ale limbii române: **adagio[1], adagio[2].**

• La substantivele străine a căror **finală** prezintă **deosebiri** între scriere și pronunțare, articolul ***-(u)l*** și desinența ***-uri*** se leagă prin **cratimă: acquis** art. *acquisul* [pron. *akiul*].

• La cele a căror **finală** se pronunță **cum se scrie** (inclusiv cu valoarea prototipică a literelor *-w* și *-y*), chiar dacă **în interior** au și grafii neromânești, articolul ***-(u)l/-i*** și desinența ***-uri*** se leagă **direct:**

!basedow art. *basedowul*
cowboy art. *cowboyul* pl. (rar) art. *cowboyi*
!whisky (engl.) [pron. rom. *uĭski*] pl. *whiskyuri.*

• Mențiunea referitoare la limbă nu coincide uneori cu **etimologia** (care nu intră în obiectul DOOM[3]). Astfel, un anumit cuvânt poate apărea, datorită pronunțării, cu marca (engl.), chiar dacă este un **fals** englezism, împrumutat din franceză, unde s-a format însă din elemente englezești: **happy-end** (engl.). Cf. și **calcio-vecchio** (fals it.)**,** cu **aparență** de italienism, dar **inexistent** în italiană. Deși abreviază o sintagmă din **latină** *(curriculum vitae),* lectura lui **CV** este [cit. engl. *sivi*], pentru că se pronunță ca în **engleză, de unde** a fost preluat.

Cuvintele-titlu la care **nu** se indică pronunțarea se rostesc **cum se scriu**, potrivit regulilor de citire în limba română (printre altele în cazul majorității **consoanelor duble** sau ***+h*** ș.a., când nu se schimbă valoarea fonetică).

Variantele la care **nu** se indică limba sunt în **română: cocktail** (engl.)/**cocteil**.

Nu toate cuvintele asemănătoare se pronunță la fel, rostirea putând **depinde** de vechime, calea de pătrundere – orală sau scrisă (grafia influențând adesea rostirea) –, filiere, analogii, registru ș.a.

Includerea cuvintelor străine în *Dicționar* **nu** înseamnă că DOOM[3] **recomandă** folosirea tuturor, cu atât mai puțin a celor pentru care se pot găsi în limba română cuvinte sau expresii cu sensuri asemănătoare ori chiar aproape identice.

• Scopul urmărit a fost acela de a **consemna** grafia, pronunțarea și comportamentul lor gramatical considerate **corecte** în cazul în care se utilizează, pentru a se evita dubiile și greșelile.

6. Indicații privind forma

6.1. Citirea/pronunțarea

• DOOM[3] are și o componentă **ortoepică** – privind **pronunțarea** considerată **corectă** pentru **limba standard actuală.**

• Indicații de pronunțare se dau, în [ ], cu caractere italice[1], după abrevierea pron., la **cuvintele** (**străine,** pentru care v. și mai sus, **5.4. Cuvintele străine,** dar

[1] Deși, în lucrările de specialitate, **pronunțarea** se dă cu caractere drepte, **italicele** s-au păstrat în DOOM[3] pentru concordanța cu DOOM[1, 2]. Transcrierea dată aici este mai curând **fonologică,** reținându-se numai trăsăturile **distinctive, fără** a reflecta **toate** particularitățile de pronunțare (legate de context etc.).

uneori și **românești**) și în situațiile în care rostirea **nu** rezultă în mod neechivoc din scriere sau din recomandările pentru despărțirea la capăt de rând.

• În DOOM[3], notația folosită este **mixtă,** fiind apropiată de ortografia **românească** curentă; pentru ca ea să fie **accesibilă** unui public cât mai larg, **nu** s-a recurs la *Alfabetul fonetic internațional*. Pentru valoarea semnelor fonetice a căror introducere a fost totuși necesară v. SEMNE PENTRU INDICAREA PRONUNȚĂRII.

• Indicarea pronunțării se face reproducând, după caz, în transcriere, fie cuvântul **integral,** fie **secvența** sau **litera** în cauză. Ea privește **cuvântul-titlu** sau unele **forme** ale acestuia.

• Detaliind, este vorba de cuvinte **românești**

- la care pronunțarea nu concordă cu scrierea (sau cu valoarea prototipică a unor litere):

cincisprezece [(în tempo rapid) *cinci* pron. *čin*]
eczemă [*cz* pron. *gz*]
enolog/oenolog [*oe* pron. *e*]
examen [*x* pron. *gz*]
hasdeian [*s* pron. *ș*]

- la care pronunțarea **nu** rezultă în mod neechivoc din scriere:

actiniu [*niu* pron. *nĭu*]

- care sunt **împrumuturi** (parțial) adaptate sau cuvinte **străine** (cu precizarea limbii după care se orientează pronunțarea):

acheuleean[1] [*cheu* pron. fr. *șö*]
basedowian [s pron. germ. *z*]
boghead (engl.) [*head* pron *hed*]
curaçao (port.) [*ç* pron. *s*]
machism[1] [*ch* pron. sp. *č*]; **machism**[2] [*ch* pron. rus. *h*]
segno (al ~) (it.) [*gn* pron. *n'*].

• Pronunțarea **nu** se indică (în afara cazurilor în care există alte rațiuni) la cuvintele **străine** la care rezultă în mod **neechivoc,** chiar dacă se scriu după alte norme decât ale limbii române: consoane **duble** pronunțate la fel cu consoana **simplă** corespunzătoare (spre deosebire de cazurile în care consoanele duble au altă valoare); consoane urmate de ***h*,** când *h* **nu** modifică pronunțarea consoanei precedente:

cappella (**a** ~) (it.)
hobby (engl.),

dar:

caudillo (sp.) [*ll* pron. *l'*][1].

Dacă pot exista dubii (de ex. în ce privește valoarea lui ***-i*** final) se include recomandarea de despărțire la capăt de rând, când coincide cu **silabația:**

[1] În spaniola standard, *ll* se pronunță [l'], nu [ĭ] – pronunțare regională care se aude uneori la TV la subiecți români.

broccoli (it.) (desp. *-li*).

• În absența unor indicații de pronunțare, orice literă sau succesiune de litere susceptibilă de mai multe valori se pronunță:

- cum se scrie (cu valoarea sa prototipică):

e [*e*] în **epocă**
gn [*gn*] în **designa (a ~)**
x [*ks*] în **axilă**
w [*v*] în **wagnerian**

- și conform regulilor generale ale ortografiei românești[1]:

gh [*g'*] în *bogheată* s.v. **boghet.**

• Pronunțarea în română a unor împrumuturi poate **diferi** de cea din limba de origine:

w [*v*] în **watt** s. n. (engl.) [pron. *vat*], dar: **Watt** s. propriu [pron. engl. *ŭot*].

• La **împrumuturile neadaptate** sau **parțial adaptate** grafic și/sau fonetic se dă, orientativ, rostirea dominantă actualmente la utilizatorii români. Aceasta nu este totdeauna identică cu pronunțarea indicată în dicționarele limbilor în cauză:

Big Brother (engl.) [*Brother* pron. rom. *br<u>a</u>dăr/br<u>a</u>zăr*]
thriller (engl.) [pron. rom. *tri<u>l</u>ăr/sri<u>l</u>ăr*].

• Pentru literele care pot fi interpretate atât ca **vocale**, cât și ca **semivocale**, când dubiul nu se rezolvă prin indicarea accentului, pronunțarea se deduce din recomandarea pentru despărțirea la capăt de rând:

a<u>u</u>l, dar: **<u>a</u>ulă** (desp. *a-u-*).

• În unele cazuri se dau pentru același cuvânt două indicații de **pronunțare,** în funcție de:

- **tempoul** vorbirii (la cuvinte **românești**): **deocamdată** [*deo* pron. *de-o*/(în tempo rapid) *dĕo*]
- **limbile** de proveniență (la cuvinte **străine**): **airbus** [pron. engl. *<u>e</u>rbas*/fr. *erb<u>ü</u>s*].

• Pentru **abrevieri** sau pentru numele **literelor** și ale **sunetelor** se dau indicații de **citire**:

abc [cit. *abeč<u>e</u>*]
b[1] (literă) [cit. *be/bî*]; **b**[2] (sunet) [cit. *bî*]
1 Decembrie [*1* cit. *întâ<u>i</u>*] s.v. **decembrie**

6.2. Despărțirea la capăt de rând[2]

• În *Dicționar,* între ( ), se dau, cu caractere italice, după abrevierea desp., indicații privind despărțirea **în scris** a cuvintelor la capăt de rând, **cratima** marcând limita dintre secvențe.

• Indicațiile privesc despărțirea **convențională** a cuvintelor (așa cum sunt rostite în tempo normal/lent) când nu încap în întregime pe același rând.

• Despărțirea se indică numai la cuvintele **cu mai mult de o silabă** care pun **probleme** din acest punct de vedere și numai pentru **segmentele** cu probleme.

---

[1] Pentru care v. **Tab. 2. Valorile literelor și ale combinațiilor de litere.**
[2] Pentru detalii v. în STUDIUL INTRODUCTIV **Despărțirea la capăt de rând.**

Despărțirea poate fi **după pronunțare** sau/și **după structură**.

• În *Dicționar* se indică despărțirea **cuvintelor-titlu**, iar a **formelor** flexionare numai atunci când implică **alte** probleme sau litere decât la acestea:

abducție (desp. *-ți-e*)**/abducțiune** (desp. *-ți-u-*) s. f., art. *abducția* (desp. *-ți-a*)*/abducțiunea,* pl. *abducții/abducțiuni,* art. *abducțiile* (desp. *-ți-i-*)*/ abducțiunile*

abrevia (a ~) (desp. *a-bre-vi-a*) vb., ind. prez. 1 sg. *abreviez* (desp. *-vi-ez*)**;** ger. *abreviind* (desp. *-vi-ind*).

• Indicațiile de despărțire se dau:

- când o literă ar putea fi interpretată ca **vocală** sau ca **semivocală: acuarelă** (desp. *-cua-*)**;**

- în cazul **succesiunilor de consoane** care constituie **excepții** de la **regulile** generale de despărțire:

arctic (desp. *arc-tic*)
cablu (desp. *ca-blu*)
feldspat (desp. *feld-spat*)
sculpta (a ~) (desp. *sculp-ta*)
vârstnic (desp. *vârst-nic*).

Nu se dau indicațiile de despărțire când aceasta se face **după reguli** (cu excepția de mai jos).

• Când este absolut necesar, **prima vocală** a unui cuvânt (deși acest lucru este neconcludent) **se poate lăsa** la sfârșitul unui rând când restul cuvântului se trece pe rândul următor: ***a-****fla,* ***a-****re,* ***e-****ră,* ***o-****ră,* inclusiv pentru a indica mai clar despărțirea celorlalte silabe: **aclama (a ~)** (desp. *a-cla-*).

Despărțirea **după pronunțare** este urmată de consemnarea celei **după structură** (în cazurile în care **nu** coincid) a anumitor secvențe, separată de prima prin /:

acrostih (desp. *a-cros-tih/-cro-stih*).

Când se consemnează și despărțirea după structură, cea după pronunțare se dă chiar dacă se face după reguli.

• La unele cuvinte **„formate"** se indică pentru anumite secvențe un **singur** mod de despărțire, care coincide cu **structura** lor (când despărțirea după pronunțare a acelor secvențe **nu** este posibilă):

albgardist (desp. *alb-gar-*).

• În principiu, **împrumuturile adaptate** se despart după regulile limbii **române,** iar cuvintele **străine neadaptate,** pe cât posibil după regulile limbii de **origine.**

• Se recomandă să **nu** se despartă numele **proprii** de persoane:

diesel (desp. *die-*) s. n., dar: **Diesel** (inginer german) s. propriu.

• Dacă este absolut necesară (de ex. în textele dispuse pe **coloane**), despărțirea unor nume **proprii nonpersonale,** neindicată în DOOM[3], poate urma, la rigoare, modelul substantivelor **comune omonime:**

Ceahlău (munte) s. propriu n., eventual (desp. *Cea-hlău*), ca și **ceahlău** (pasăre) (desp. *cea-hlău*) s. m.

• **Abrevierile/acronimele nu** se despart:

ASLO/Aslo s. n., (analize; teste) pl. *ASLO-uri/Aslouri.*

7. Informații morfologice

• Pentru DOOM[3] este cu atât mai adevărată afirmația Mioarei Avram despre DOOM[1] că dicționarul este și „o morfologie a limbii române **detaliată** până la paradigma **de bază** a **tuturor** cuvintelor înregistrate" (DOOM[1], p. V).

• Faptele cele mai **generale** cunoscute din gramaticile elementare **nu** se menționează însă, de cele mai multe ori, în *Dicționar.* Au fost incluse numai cele care pun probleme **ortografice,** mai rar **ortoepice,** iar din punct de vedere **morfologic** în special cele care **se abat** de la regulile generale. Pentru verificarea aspectelor care lipsesc se recomandă consultarea GALR, a gramaticilor școlare și a GLRG.

• În DOOM[3] s-a optat în general pentru soluțiile gramaticii **tradiționale.**

• Mai ales printre cuvintele cu **corp fonetic redus** există numeroase **omografe** aparținând la **clase lexico-gramaticale diferite –** în special **adverbe, conjuncții, interjecții, prepoziții, pronume – distinse** în *Dicționar* prin **contexte**[1]**:**

ca[1] (ca și; decât; în calitate de) prep. *(la fel de bun ~ tine/~ tine de bun, mai bun ~ tine, a aduce ~ martor);* **ca[2]** conjcț. (în *ca să*)**; ca[3]** (la fel ca) adv. *(Îi vorbesc lui ~ ei.);* **ca[4]** (reg.) interj.

de[1] conjcț. *(~ treci codrii de aramă...);* **de[2]/deh** interj. *(N-ai ce face, ~!);* **de[3]** (pop.) pr. invar. *(omul de-a venit aseară);* **de[4]** prep. *(casă ~ piatră).*

• Informațiile **gramaticale** se dau, de la caz la caz, **după** informațiile **lexicale** și după cele privitoare **la formă** și **încep** cu indicarea **clasei/claselor lexico-gramaticale** în care se încadrează cuvântul-titlu (desemnare făcută printr-o **abreviere**):

acquis (drepturile și obligațiile statelor UE; actele normative respective) (fr.) [pron. *aki*] (desp. *ac-quis*) s. n.

• Încadrarea **lexico-gramaticală** se limitează, de regulă, la consemnarea clasei, **fără** a coborî la nivelul **subclaselor.**

• Cuvintele care au intrat prin **conversiune** într-o **a doua** clasă lexico-gramaticală (și care sunt invariabile sau, dacă sunt flexibile, au **forme** flexionare **comune** cu prima) se dau uneori în DOOM[3], și anume în **același** articol. Clasele lexico-gramaticale sunt indicate în ordine **alfabetică** (chiar dacă aceasta **nu** coincide cu **sensul** conversiunii), cu **exemple** lămuritoare:

absurd (prin ~) loc. adj., loc. adv. *(reușită ~, a reuși ~)*

aievea adj. invar., adv. *(apariții ~, a apărea ~)*

abonat adj. m., s. m., pl. *abonați;* adj. f., s. f. *abonată,* pl. *abonate.*

• De regulă, cuvintele aparținând unor **clase** lexico-gramaticale **diferite nu** sunt glosate, cu excepția situației în care unul dintre ele are un **paronim,** de care trebuie distins.

[1] Pentru o analiză mai rafinată (care depășește cadrul DOOM[3]) a se vedea în special DIN.

• Alte cuvinte rezultate prin **conversiune** figurează în articole **diferite** (uneori cu exemple), pentru a se pune în evidență **diferențele** de **comportament gramatical:**

acaju[1] adj. invar.; **acaju**[2] (arbore) s. m., art. *acajuul;* pl. *acaju;* **acaju**[3] (culoare) s. n., art. *acajuul*

dimineață[1] adv. *(Vino mâine ~.);* **dimineață**[2] s. f., g.-d. art. *dimineții;* pl. *dimineți.*

• Pentru a diferenția substantivele omonime de genuri diferite se indică **sensul** și **formele** flexionare care le deosebesc:

acordor[1] (instrument) s. n., pl. *acordoare;*

acordor[2] (persoană) s. m., pl. *acordori*

ochi[2] (de apă; de fereastră; la o împletitură; la plită; mâncare) s. n., pl. *ochiuri;* **ochi**[4] (organul vederii; mugur; privire) s. m., pl. *ochi,* art. *ochii.*

7.1. Adjectivele și locuțiunile adjectivale

• **Forma-tip** sub care figurează, de regulă, **adjectivele** în DOOM[3] este cea de **masculin singular:**

aberant adj. m.

Fac excepție adjectivele care **nu** au această formă: **pitice** adj. f. pl.

• În *Dicționar* **nu** se precizează **subcategoriile** de adjective, cu excepția celor **invariabile.**

• În caz de dubiu, **scrierea** adjectivelor **compuse** (dintre care unele pot fi și substantive) trebuie verificată în *Dicționar;* ele se scriu:

- într-**un cuvânt: clarvăzător** adj. m., s. m.
- cu **cratimă:**

așa-zis (pretins) adj. m.

nou-născut adj. m., s. m., pl. *nou-născuți*

nou-nouț adj. m., pl. *noi-nouți*

- (rar) cu **linie de pauză: nord – nord-estic** adj. m., pl. *nord – nord-estici.*

• La adjectivele **variabile** se dau și formele de **feminin** și de **plural.** Formele aceluiași gen sunt separate prin **virgulă,** iar blocurile celor două genuri – prin **punct-și-virgulă: abdominal** adj. m., pl. *abdominali;* f. *abdominală,* pl. *abdominale.*

Uneori se înregistrează și **vocativul:**

drag[1] adj. m., voc. neart. *drag (prieten ~)/dragă (~ prietene, frate ~),* art. *dragule (prieten);* f. *dragă,* voc. neart. *dragă (~ prietenă, prietenă ~)*

sfânt adj. m., s. m., voc. *sfântule/sfinte (Sfinte Părinte).*

• Când pune probleme de **scriere/pronunțare** se dă și forma **articulată** de **feminin singular** (după *j, ș*):

abraș f. *abrașă,* art. *abrașa.*

• Dacă prezintă probleme de **ortografie** și de **despărțire la capăt de rând** se includ și formele **articulate** de **plural:**

roșu[1] pl. art. f. *roșiile* (desp. *-și-i-*).

• La adjectivele care determină (numai) substantive de genul **neutru** apar la singular forma de **masculin,** iar la plural cea de **feminin:**

ascuțitunghic adj. m. (+ s. n.: *triunghi ~*); pl. f. *ascuțitunghice.*

• La adjectivele **defective,** acest caracter reiese din numărul redus de forme **incluse:**

acetilsalicilic adj. m. *(acid ~)*
alicotă adj. f. *(parte ~),* pl. *alicote.*

• Multe adjective sunt și **substantive** de ambele **genuri,** cu **aceleași** forme ca și adjectivele:

abhaz adj. m., s. m., pl. *abhazi;* adj. f., s. f. *abhază,* pl. *abhaze,*

sau numai substantive **masculine:**

abrudean adj. m., s. m., pl. *abrudeni;* adj. f. *abrudeană,* pl. *abrudene,*

atunci când substantivele **feminine** corespunzătoare au forme **diferite:**

abrudeanca (dans) s. f. art.; **abrudeancă** (persoană) s. f.

• Substantivele **neutre** provenite din **adjective** se dau în articole **separate:**

vișiniu[2] s. n., art. *vișiniul.*

• La adjectivele care sunt **invariabile** (chiar dacă forma unora **ar permite** flexiunea) se precizează adj. invar. și se dau contexte în care determină substantive **feminine** sau/și substantive la **plural:**

caramel adj. invar. (*cremă ~*)
tartar[1] adj. invar. *(biftecuri ~).*

• La adjectivele **invariabile** care sunt și **adverbe** (respectiv la **locuțiunile** adjectivale și adverbiale), **ambele** valori se dau în **același** articol și se ilustrează prin **contexte:**

mișto[1] adj. invar., adv. *(geci ~, Se îmbracă ~.)*
vivace adj. invar., adv. *(ritmuri ~, a executa ~).*

• Pentru economie, în DOOM[3] **nu** s-au introdus toate adjectivele **participiale,** care nu pun probleme vorbitorilor.

• În *Dicționar* figurează numai **câteva** adjective **gerunziale**, categoria fiind **rară** în limba **actuală:**

crescând adj. m., pl. *crescânzi;* f. *crescândă,* pl. *crescânde (ordine crescândă)*
suferind adj. m., s. m., pl. *suferinzi;* adj. f., s. f. *suferindă,* pl. *suferinde (persoane ~)*

și **puțin frecventă** chiar în poezia secolului 19:

murind (înv.) adj. m., s. m., pl. *murinzi;* adj. f., s. f. *murindă,* pl. *murinde* (*lebăda murindă* EMINESCU).

• **Cazul** impus de unele adjective **nu** este precizat în *Dicționar* (deoarece îi depășește obiectul), însă poate fi dedus după **formele cazuale/prepoziții** ilustrate prin exemple:

atent (și: *atent la/cu*)
drag[1] (și: *drag nouă*).

• **Locuțiunile** adjectivale sunt **plasate** alfabetic (ca și cele **adverbiale**), **convențional,** după **primul** element semnificativ (**nu** după prepoziția cu care încep):

nimic (de ~) loc. adj. *(oameni de nimic)*
vârstă (fără~/în ~) loc. adj. *(femei fără vârstă, femei în vârstă).*

7.2. Adverbele și locuțiunile adverbiale

• Adverbelor, respectiv **locuțiunilor** adverbiale, le sunt consacrate articole

fie independente: abia adv.,

fie comune cu **adjectivul** invariabil, respectiv cu **locuțiunea** adjectivală cu care sunt **omografe,** caz în care se diferențiază prin **contexte:**

absurd (prin ~) loc. adj., loc. adv. *(reușită ~, a reuși ~)* [= *prin absurd*]
aievea adj. invar., adv. *(aparițiii ~, a apărea ~).*

• În caz de dubiu, **scrierea** adverbelor **compuse** și a **locuțiunilor** adverbiale trebuie verificată în *Dicționar;* în multe cazuri, ele se disting grafic de grupările de cuvinte **nelocuționale** asemănătoare, fiind scrise:

- într-**un cuvânt:**

altădată adv.; **bineînțeles** adv., dar: **altă dată**[1] adj. pr. + s. f., **bine înțeles** adv. + adj.

- cu **cratimă** (permanent sau accidental):

bineînțeles/(în tempo rapid) **bine-nțeles** adv.
de-a azvârlita loc. adv.
după-amiază[1] adv.

- în cuvinte **separate** (ca și grupările **nelocuționale** de cuvinte):

altă dată[2] loc. adv.
siguranță (cu ~) loc. adv. [= *cu siguranță*].

• Anumite adverbe construite cu prep. ***de*** sunt considerate grupări **adv. + prep.: aproape de** adv. + prep. (**nu locuțiuni prepoziționale**).

• În *Dicționar* figurează, în articole separate, și adverbe (de mod, de timp) provenite din **substantive** (la **singular** sau la **plural**):

dimineața adv.; **dimineață**[1] adv.; **dimineților** adv.
ochi[3] adv. *(plin ~).*

• Numeroase **adjective** (la forma de **masculin singular**) se pot folosi și ca **adverbe**, însă, pentru economie, în DOOM[3], deși numărul adverbelor a fost sporit, **nu** s-au introdus decât relativ aleatoriu adverbe rezultate din **adjective.**

• Unele adverbe sunt formal identice cu **prepoziții: deasupra**[1] adv.; **deasupra**[2] prep.

• În majoritatea situațiilor, **asemănarea este parțială,** formele aparent **„nearticulate"** fiind **adverbe/locuțiuni adverbiale,** iar cele aparent **„articulate" – prepoziții/locuțiuni prepoziționale:**

dedesubt[1] adv.; **dedesubtul** prep.
împotriva prep.; **împotrivă** adv.

• **Cazul/regimul** impus de unele adverbe nu este precizat în *Dicționar* (deoarece îi depășește obiectul), dar se poate deduce din formele care apar în exemple:

aidoma adj. invar., adv. *(~ mie/cu mine)*

asemenea[1] adv. *(~ ție).*

• **Locuțiunile** adverbiale sunt **plasate** alfabetic (ca și cele **adjectivale**), **convențional,** după **primul** element semnificativ (**nu** după prepoziția cu care încep); ele sunt prezentate frecvent în contrast cu **grupările** prep. + adv. cu care ar putea fi confundate:

afară (de/din ~) prep. + adv. [= *de afară, din afară*], **afară (în ~)** loc. adv. [= *în afară*].

7.3. Articolul și mărcile omonime cu el

• Deși **nu** mai este considerat o **clasă** lexico-gramaticală în GALR (unde se vorbește totuși despre articolul **hotărât** și **nehotărât** ca **mărci** ale **categoriei determinării;** v. și GLRG), în DOOM[3], termenul *articol* este folosit în continuare în conformitate cu interpretarea **tradițională.**

• Articolul **hotărât enclitic nu** beneficiază de intrări proprii în *Dicționar,* întrucât **nu** este un cuvânt de sine stătător.

Celelalte tipuri de articol sunt cuvinte **independente.**

• **al, a, ai, ale:**

al[1] art. m., pl. *ai;* f. *a,* pl. *ale;* g.-d. pl. m. și f. *alor (alor lui/săi, de-ai voștri, de-ale gurii),*

interpretat și ca **pronume semiindependent:**

al[2] pr. m., pl. *ai;* f. *a,* pl. *ale;* g.-d. pl. m. și f. *alor (prietenul lui Ion și al meu).*

• ***cel*** este interpretat în GLRG ca **articol** (demonstrativ[1]) și ca **marcă a superlativului relativ – variabilă** la **adjective:** *cei mai buni* și **invariabilă** la **adverbe:** *cel mai bine (clasați)* –, precum și ca **pronume semiindependent:**

cel[2] art. m. *(elevul ~ bun, elevul ~ mai bun),* g.-d. *celui (omului ~ bun,* dar: *lui Ioan Vodă cel Cumplit),* pl. *cei ((Toți) ~ trei copii sunt olimpici.);* f. *cea,* g.-d. *celei,* pl. *cele;* g.-d. pl. m. și f. *celor;*

cel[4] pr.[2] m., g.-d. *celui,* pl. *cei;* f. *cea,* g.-d. *celei,* pl. *cele;* g.-d. pl. m. și f. *celor (cel bun = elevul bun; cel mai bun = cel mai bun elev; cel de acolo; cel de-al treilea = elevul de acolo; cel de-al treilea elev; Cei trei* [= *cei trei elevi*] *sunt olimpici.;* și în: *cel ce*).

• *Lui* proclitic poate marca **GD sg. art.** analitic la unele **substantive comune** de tipul *frate-meu*, *gură-cască, ianuarie, tanti, tată, vlădică, vodă* sau la numere reprezentând un **an** calendaristic: *lui 1989,* precum și la nume de **persoane românești masc.,** uneori și **fem. (invariabile):** *lui Ion, lui Carmen,* inclusiv la nume **străine** (care nu trebuie traduse, pentru a se păstra identitatea persoanei/ personajului): *lui Blanche, lui Rosa Maria, lui Margareth.*

---

[1] Numit în gramatica **tradițională** și articol **adjectival.**

[2] **Semiindependent.**

• În DOOM[3], numeroase **intrări** au mențiunea art. = **articulat** (care se înțelege „**formal** articulat **hotărât**"): substantive **comune**, uneori și **proprii**, la **NA** (uneori și la **GD singular**) sau la **plural:**

Anul Nou s. propriu m. art., neart. *An Nou,* g.-d. art. *Anului Nou*
Dobrogea s. propriu f. art., neart. *Dobroge,* g.-d. art. *Dobrogei*
floarea-soarelui s. f. art., g.-d. art. *florii-soarelui*
lupul-bălții (pește) s. m. art.

• Articolul **hotărât** se **scrie** legat **direct** de cuvântul **românesc** pe care îl determină:

aba[2] s. f., art. *abaua,* g.-d. art. *abalei*
abagerie s. f., art. *abageria,* g.-d. art. *abageriei;* pl. art. *abageriile* (desp. *-ri-i-*)
abagiu s. m., art. *abagiul;* pl. art. *abagiii* (desp. *-gi-ii*)

și de cuvinte **străine** (chiar **neadaptate** sub alte aspecte) terminate în litere din **alfabetul limbii române pronunțate** ca în limba **română** (inclusiv ***w, y*):**

basedow art. *basedowul*
dandy art. *dandyul.*

Forma **articulată** a acestor substantive **nu** este consemnată în *Dicționar* dacă este dat **pluralul,** modul ei de scriere fiind deductibil din modul de atașare a desinenței ***-uri,*** care se face după același principiu:

weekend (engl.) pl. *weekenduri* [pron. *u̲ĭkendur*[i]].

• Articolul **hotărât** se leagă cu **cratimă** de substantive **românești** numai dacă sunt **greu flexionabile:**

pH art. *pH-ul*
x-*ul*
11-le (echipă de fotbal),

iar de unele substantive **străine** dacă **finala** lor **se pronunță altfel decât se scrie:**

Bruxelles [pron. *brüse̲l*] art. *Bruxelles-ul*
chardonnay [pron. *șardone̲*] art. *chardonnay-ul* [pron. *șardone̲ul*]
show [pron. *șoŭ*] art. *show-ul*.

7.4. Conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale

• În caz de dubiu, **scrierea** conjuncțiilor (**simple** sau **compuse**) – dintre care unele au și omonime **adverbe** – și a **locuțiunilor conjuncționale** trebuie verificată în *Dicționar;* ele se scriu:

- într-**un cuvânt:**

fiindcă (deoarece) (desp. *fi-ind-că*) conjcț.

- în cuvinte **separate:**

ca și[3] (și) loc. conjcț. *(Ea, ~ el, au venit devreme. Au venit el, ~ cine a mai fost chemat.)*

ci și conjcț.

• **Nu** sunt considerate **locuțiuni conjuncționale,** ci **grupări de cuvinte,** construcțiile **de tipul:**

condiția ca/să (cu ~) prep. + s. f. + conjcț. [= *cu condiția ca/să*]

fiind că (dat ~) part. + ger. + conjcț. *(Dat fiind că ploua, meciul s-a amânat.)*.

7.5. Interjecțiile și locuțiunile interjecționale

• În caz de dubiu, **scrierea** foarte numeroaselor interjecții **compuse** și **locuțiuni interjecționale** trebuie verificată în *Dicționar;* ele se **scriu** în cea mai **mare** diversitate de moduri dintre toate clasele lexico-gramaticale:

- cu **cratimă: gâl-gâl** interj.; **mamă-mamă** loc. interj.
- într-**un cuvânt**: **heirup**[1] interj.; **iacătă** interj.
- în cuvinte **separate: ei aș** interj.; **ei bine** loc. interj.
- cu **virgulă** (uneori):

cioc, cioc, cioc interj. (sub **cioc**[1]); **scârț, Mariț**o loc. interj.

• **Formulele** de **salut** sau de **urare nu** sunt considerate **interjecții: bună ziua** adj. + s. f. art.

7.6. Numeralele

• Dintre categoriile numeralului din **gramaticile** mai **vechi,** GLRG recunoaște ca numerale numai pe cel **cardinal** și pe cel **ordinal,** în timp ce au primit **alte interpretări** cele numite în interpretarea **tradițională** numerale **adverbiale, colective, distributive, fracționare** și **multiplicative.** Acestea, deși implică unele referiri numerice, sunt considerate acum, respectiv, **locuțiuni adverbiale; pronume/adjective (pronominale); adj.** ***toți/toate*** **+ numerale cardinale; adv.** ***câte(și)*** **+ numerale cardinale; substantive; adjective** (**participiale** și **neologice**):

amândoi pr. m., adj. pr.
câte adv. (+ num.: ~ *trei, trei ~ trei* etc.)
câteșitrei pr. m., adj. pr.
întreit adj., adv.
o dată[1] (o singură dată) loc. adv.
toți trei etc. adj. pr. m. pl. + num.
treime s. f.
triplu[1, 2, 3] adj., adv., s. n.

• Numeralele se scriu curent în **cifre**. **Scrierea** în cuvinte a numeralelor **compuse** trebuie verificată în *Dicționar* în caz de dubiu; ele se scriu:

- **legat: doisprezece** num.; **douăzeci** num.
- în cuvinte **separate: două sute** num.; **douăzeci și unu** num. m.
- cu **cratimă** (accidental):

doilea (de al ~/în tempo rapid **de-al**) prep. + num. *(cel de al.../cel de-al...)*.

• Unele numerale au și **omonime substantive:**

doi[1] (cifră; notă; număr) s. m., pl. *doi (A scris din greșeală un ~ în loc de trei. La teze a luat doi de ~.; etajul ~; zece minus ~)*
mie[2] s. f. *(prima ~ de dolari)*
zece[1] (mulțime de zece elemente) s. f.; **zeci** s. f. pl.

• La numeralele **invariabile** se precizează acest caracter:

cinci[2] num. invar.; **două mii** num. invar.

• La numeralele **variabile,** această trăsătură rezultă din indicarea **genului** și din includerea mai multor **forme:**

doi[2] num. m., f. *două*; **douăzeci și doi** num. m., f. *douăzeci și două*; **doisprezece** num. m., f. *douăsprezece.*

7.7. Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale

• Încadrarea în **prepoziții** (**simple** și **compuse,** dintre care unele au și omografe **adverbe**), în locuțiuni **prepoziționale** și în **grupări** de prepoziții este indicată în *Dicționar:*

cât despre loc. prep.; **datorită a/la** prep. + prep. *(~ mulți cercetători)*; **despre** (desp. *des-pre/de-spre*) prep.

• **Scrierea** lor trebuie verificată în *Dicționar* în caz de dubiu; ele se scriu:

- **legat: despre** prep.
- în cuvinte **separate: afara (din/în ~)** loc. prep.; **de către** prep.
- cu **cratimă:**

de a[1]**/de-a**[1] (în tempo rapid) prep. + vb. la inf. *(a avea de a face/a avea de-a face)*; **de a**[2]**/de-a**[2] (în tempo rapid) prep. + num. f. *(cea de a doua/cea de-a doua)*; **de-a**[3] (în loc. adv.).

• **Cazul** impus de prepoziții nu este precizat în *Dicționar* (deoarece îi depășește obiectul), dar **regimul** unor prepoziții care se construiesc cu **D,** respectiv cu **G**/cu **posesive** se poate deduce din contexte:

asupra prep. *(~ lui/sa, ~ a două teze, ~ celor două teze);* **datorită** prep. *(~ lui);* **împotrivă-** prep. *(~i/le/ne).*

• În situațiile de **asemănare parțială,** distincția **formală prepoziție – adverb** reiese din caracterul aparent **„articulat",** respectiv **„nearticulat":**

dedesubt[1] (în partea de jos; sub ceva) adv.*;* **dedesubtul** prep. (~ *lui/său*).

• Construcțiile de tipul *cu condiția/excepția/intenția/scopul, din cauza/pricina, în cazul/centrul/momentul/scopul* sunt considerate **grupări** formate din **substantive** precedate de **prepoziții (nu** locuțiuni prepoziționale):

condiția (cu ~) prep. + s. f.,

întrucât substantivele respective pot primi **determinanți:** *cu această condiție* etc.

• Pentru prepozițiile **impuse,** în general, de unele **adjective, substantive** sau **verbe** a se vedea *Dicționarul:*

atent adj. m. *(~ la/cu);* **atenție** s. f. *(~ la/pentru);* **apuca**[2] **(a se ~)** (a începe) vb. refl. *(a se apuca de).*

7.8. Pronumele, adjectivele pronominale și locuțiunile pronominale

• **Felul** pronumelor se precizează în DOOM[3] la cele care sunt (și) **adjective** pronominale, precum și la cele **interogative și relative** și la formele **accentuate/ neaccentuate:**

alt adj. pr.; **care**[2] pr. int.; **care**[3] pr. rel.; **noi** pr., d. acc. *nouă*, neacc. *ne.*

• În caz de dubiu, **scrierea** pronumelor **simple,** a celor **compuse**, a **locuțiunilor pronominale** și a **grupărilor** de pronume trebuie verificată în *Dicționar;* ele se scriu:

- într-**un cuvânt: niciun** adj. pr.; **vreun** adj. pr.

- în **cuvinte separate: ceea ce** pr. invar.; **Domnia Sa** loc. pr.

- cu **cratimă** (rar): **domnia-sa** pr.

• **Topica** pronumelui/adjectivului pronominal este menționată în DOOM[3] când este semnificativă:

acel adj. pr. antepus m. *(~ om);* **acela** pr. m., adj. pr. postpus m. *(omul ~)*

• La pronumele/adjectivele pronominale **invariabile** se menționează acest caracter: **alde** adj. pr. invar.; **altceva** pr. invar.

• În schimb, la pronumele/adjectivele pronominale **variabile,** acest caracter rezultă din faptul că se precizează **genul și numărul** (dacă pronumele este la **plural)** și se dau **formele flexionare:**

același pr. m., adj. pr. m., g.-d. *aceluiași,* pl. *aceiași;* f. *aceeași,* g.-d. *aceleiași,* pl. *aceleași;* g.-d. pl. m. și f. *acelorași;* **ambii** pr. m. pl., adj. m. pl., g.-d. *ambilor;* f. *ambele,* g.-d. *ambelor*.

• Când reiau sau însoțesc **substantive neutre,** pronumele/adjectivele pronominale au la **singular** forma de **masculin,** iar la **plural** forma de **feminin:**

acest caiet, aceste caiete; unul, unele [= *caiet(e)*].

• Numeroasele **expresii ceremonioase** sunt considerate **locuțiuni pronominale:**

Alteța Voastră loc. pr.

7.9. Substantivele și locuțiunile substantivale

• **Forma-tip** sub care se dau în DOOM[3] substantivele este, de regulă, cea de **NA singular neart.:**

aba[2] s. f.; **abagiu** s. m.; **abajur** s. n.; **Albion** s. propriu n.; **Acropole** s. propriu f.; **Adonis** s. propriu m.

• Cele care **nu** au această formă se dau, rar,

- la **alt caz:** la **singular: arhonda** s. m. voc.

- sau la **plural:**

Almageste s. propriu n. pl.; **anale** s. f. pl.; **antici** s. m. pl.; **aplauze** s. n. pl.; **Armindeni** s. propriu m. pl.; **Sânziene** s. propriu f. pl.

• Alte substantive figurează sub forma de NA **singular** sau **plural (formal) articulat:**

acul-doamnei (plantă) s. m. art.; **Cosânzeana** s. propriu f. art.; **Domnul** s. propriu m. art.; **măturelele** s. f. pl. art., neart. *măturele.*

• Formele de **gen** sunt **separate** în *Dicționar* prin **virgulă,** iar blocul formelor de singular și al celor de **plural** prin **punct-și-virgulă.**

• **Scrierea** substantivelor **compuse** și a **locuțiunilor substantivale** trebuie, în caz de dubiu, verificată în *Dicționar;* ele se scriu:

- într-**un cuvânt: botgros** s. m.; **bunăvoință** s. f.; **Câmpulung** s. propriu n.

- în **cuvinte separate: Baia Mare** (oraș) s. propriu f. art.; **bătaie de joc** (batjocură) loc. s. f.

- cu **cratimă**:

- accidental: aducere aminte/(în tempo rapid) **aducere-aminte** loc. s. f.

- permanent: bună-credință s. f.; **proces-verbal** s. n.

• În *Dicționar,* **subcategoria** substantivului **nu** se precizează decât la cele **proprii.**

• Unele substantive **defectiv**e de **număr** au numai **singular: curaj** s. n.; **lapte**[1] s. n.; **oină** s. f.

• La toate **substantivele** se precizează **genul** (iar la cele defective de număr care au numai plural, și **numărul)** și se dau, în funcție de problemele pe care le pun,

- forma **articulată hotărât:**

aba[2] s. f., art. *abaua;* **câine** s. m., art. *câinele;* **registru** s. n., art. *registrul,*

- rar și forma **articulată nehotărât: floarea-soarelui** s. f. art. (și: *o floarea-soarelui*)

- la substantivele feminine, la **singular** forma de **GD articulat: aba**[2] g.-d. art. *abalei,* **sau nearticulat: abiologie** s. f., g.-d. *abiologii,*

- sau atât **nearticulat,** cât și **articulat: lexicologie** s. f., g.-d. *lexicologii,* art. *lexicologiei,*

- uneori și **vocativul** (**nearticulat** sau/și **articulat**) **singular,** eventual și **plural:**

Atotputernicul s. propriu m. art., voc. *Atotputernice;* **băiat** s. m., voc. neart. *băiete,* art. *băiatule;* **conaș** s. m., voc. art. *conașule;* **conul** s. m. art., voc. *coane/conule;* **doamnă** s. f., voc. *doamnă;* pl. *doamne,* voc. *doamnelor;* **domn**[2] s. m., voc. *domn (stimate ~)/domnul (~ meu),* art. *domnule;* pl. voc. *domni (stimați ~),* art. *domnii mei/domnilor;* **Ion** s. propriu m., voc. *Ioane/Ion,*

- alteori (când pune probleme privind **despărțirea** la capăt de rând) și forma **articulată** de **plural:**

abație s. f.; pl. *abații,* art. *abațiile* (desp. *-ți-i-*).

• Formarea **GD analitic** cu marca *lui* la numele **românești** de **persoană** depinde de **gen (masculin):** *lui Ion* și de **formă** (la **feminin –** la cele **invariabile**): *lui Carmen;*

• GD poate fi (și) **sintetic:**

- de **regulă** la **femininele flexibile: Ileana** s. propriu f., g.-d. *Ileanei/Ilenei*

- accidental la unele **masculine: Toma** s. propriu m., g.-d. *lui Toma* (dar: *Duminica Tomei/Tomii*).

• Substantivele care desemnează **constelații, (figuri la) dansuri (populare), jocuri, obiceiuri, vânturi,** sunt **formal** „articulate" (cu finale identice cu articolul hotărât, dar la care **nu** este vorba de **opoziția determinat (ne)hotărât – nedeterminat**); la ele se dă și forma nearticulată:

alunelul (dans) s. n. art., neart. *alunel;* **ghimpele** (dans) s. m. art., neart. *ghimpe;* **țarina** (dans) s. f. art., neart. *țarină;* **Hora** (constelație) s. propriu f. art., neart. *Horă.*

7.10. Verbele și locuțiunile verbale

• **Forma-tip** sub care se dau verbele este cea de **infinitiv** (la conjugarea **activă**, fără să se specifice acest lucru) urmat de **(a ~)** (spre **deosebire** de majoritatea dicționarelor, unde se dau fără **a,** prezența acestuia în uz depinzând de context): **cânta (a ~)** vb. = *a cânta.*

• Verbele (obligatoriu) **reflexive** (la care se specifică acest caracter) sunt urmate de **(a se ~)** sau de **(a-și ~): abține (a se ~)** vb. refl.; **aroga (a-și ~)** vb. refl.

• Alte verbe se dau sub forme ca: **arde**[2] **(a-i ~)** vb.; **acri**[2] **(a i se ~)** vb. refl.; **zbughi**[1] **(a o ~)** vb.

• La verbele/locuțiunile verbale cu paradigmă **incompletă,** cuvântul-titlu se dă sub formele **atestate:**

> **confer** (lat.) vb., imper. 2 sg. afirm.; **nota bene** (lat.) loc. vb., imper. 2 sg. afirm.*;* **păsa**[1] **(a ~)** imper. 2 sg. afirm. *pasă/pas*' (numai: + *să/de* + vb.: *Pas' de pricepe/să pricepi.*); **va**[1] vb., ind. prez. 3 sg. (numai în expr.: *Mai ~ până să reușești.*).

• În *Dicționar* **nu** se precizează (în plus față de cazul verbelor reflexive) **subcategoriile** de verbe, cu excepția **auxiliarelor,** în opoziție cu perechile lor **predicative:**

> **avea**[1] **(a ~)** vb. aux. pentru perf. comp. 1 *am,* 2 sg. *ai,* 3 sg. *a* etc.; **!avea**[2] **(a ~)** vb. pred., ind. prez. 1 sg. *am,* 2 sg. *ai,* 3 sg. *are* etc.

• În DOOM[3] în raport cu DOOM[1, 2], verbul a fost **dezvoltat cel mai mult** dintre toate clasele lexico-gramaticale; acest lucru **nu** presupune, în general, modificări de normă, **ne**fiind marcat prin semnul **!.**

• Flexiunea verbelor românești, foarte bogată, **nu** poate fi însă reflectată **integral,** ci numai **selectiv** într-un dicționar de tipul și dimensiunile DOOM[3], **ne**semnalându-se toate formele care respectă **regulile** generale.

• Astfel, se indică doar forme verbale **simple** din conjugarea **activă,** nu și forme **compuse,** nici construcțiile **pasive** (care se formează, toate, potrivit regulilor cunoscute). În caz de dubiu, pentru **regulile generale** de formare și de folosire a modurilor și a timpurilor verbale și pentru o descriere **completă** a lor trebuie consultate gramaticile normative (GALR, GLRG) și dicționarul specializat (Barbu 2005), incluse în BIBLIOGRAFIA SELECTIVĂ.

Pe lângă **sincretismele caracteristice,** în *Dicționar* figurează forme cu **alternanțe** față de infinitiv, precum și alte forme care pun **probleme ortografice** sau/și de **pronunțare.**

• Formele **flexionare** (precedate de **abrevieri**) se dau în **ordinea** obișnuită a **modurilor.**

• **Modurile** sunt **separate** prin **punct-și-virgulă,** iar **timpurile** aceluiași mod – prin **virgulă**; **persoanele** sunt indicate prin cifre **arabe,** de la **1** la **3,** urmate de abrevierea **numărului:**

> **abate**[1] **(a ~)** vb., ind. prez. 1 sg. și 3 pl. *abat,* 2 sg. *abați,* 3 sg. *abate;* conj. prez. 1 sg. *să abat,* 3 *să abată;* ger. *abătând;* part. *abătut*

• **Neprecizarea** numărului la o persoană înseamnă că forma este **aceeași** la **ambele** numere:

abandona (a ~) 3 *abandonează.*

• Conform **schemei minimale** a articolelor consacrate verbelor, sunt consemnate **modurile** și **timpurile** de bază **simple** (la persoana și numărul selectate), în orice caz la **indicativ** și la **conjunctiv prezent.** Alte **timpuri,** eventual **persoane** și **numere,** ale **indicativului** (imperfect, perfect simplu, mai-mult-ca-perfect) și alte **moduri** personale (**imperativul afirmativ** pers. 2 sg.), precum și forme verbale **nepersonale – gerunziu, participiu –** se înregistrează în măsura în care pun **probleme** de **formă,** de **grafie** sau/și de **pronunțare:**

abține (a se ~) vb. refl., ind. prez. 1 sg. *mă abțin,* 2 sg. *te abții,* 3 sg. *se abține;* conj. prez. 1 sg. *să mă abțin,* 3 *să se abțină;* imper. 2 sg. afirm. *abține-te;* ger. *abținându-mă;* part. *abținut;* **acompania (a ~)** vb., ind. prez. 1 sg. *acompaniez,* 3 *acompaniază,* 1 pl. *acompaniem;* conj. prez. 1 sg. *să acompaniez,* 3 *să acompanieze;* ger. *acompaniind* (desp. *-ni-ind).*

• Verbele care **pot fi și reflexive** numai cu anumite sensuri sau în anumite contexte se dau doar la forma **activă: abandona (a ~)** vb.

• În anumite cazuri se dau separat **perechi** formate din același **verb** uneori activ, alteori reflexiv:

afirma[1] (a ~) vb.; **afirma[2] (a se ~)** vb. refl.

• Ca în toate dicționarele, în DOOM[3] se indică, la verbele **personale,** pe primul loc, la modurile și timpurile la care este **atestată** sau **posibilă,** persoana **1 sg.:**

abdica (a ~) vb., ind. prez. 1 sg. *abdic.*

• **Absența** persoanei 1 înseamnă că verbul **nu** este personal:

abunda (a ~) vb., ind. prez. 3 *abundă.*

• Formele pentru **alte** persoane se includ numai când sunt semnificative, de ex. prezintă alternanțe: **adăpa (a ~)** imper. 2 sg. afirm. *adapă.*

• **Numărul** indicat este, la **toate** formele, **singularul,** însă, în unele cazuri, și/ numai **pluralul.** Astfel, la perfectul simplu sunt consemnate și formele de plural, când prezintă o deplasare de **accent** față de singular: **aduce (a ~)** perf. s. 1 sg. *aduse̲i,* 1 pl. *adu̲serăm.*

• La verbele **unipersonale** cu subiect **nonanimat** și la cele care admit **subiect nonuman** se dau pers. **3** sg. și pl.:

apune (a ~) ind. prez. 3 sg. *apune,* 3 pl. *apun;* **cotcodăci (a ~)**, ind. prez. 3 sg. *cotcodăcește,* 3 pl. *cotcodăcesc.*

• Alte verbe **unipersonale,** cu forme de pers. 3 **sg., nu au subiect:**

tuna (a ~) ind. prez. 3 sg. *tună.*

• Câteva verbe unipersonale se **pot** folosi însă, **contextual, figurat/metaforic,** și cu subiect **uman** (inclusiv la pers. **1** și **2**):

Nu mai tot cotcodăci, femeie! Ce tot tuni și fulgeri?!

• Invers, sunt **ocazional impersonale,** numai cu anumite sensuri sau în anumite contexte, unele verbe, incluse separat în DOOM[3]:

ajunge[1] (a ~) (a fi suficient) ind. prez. 3 sg. *ajunge,* 3 pl. *ajung;* **ajunge[2] (a ~)** (a prinde din urmă; a sosi) ind. prez. 1 sg. și 3 pl. *ajung.*

• Și alte verbe au, pentru un **anumit sens, numai** pers. **3 sg.:**

cuveni[2] (a se ~) (a se cădea) ind. prez. 3 sg. *se cuvine,*

sau, pentru **alt sens, și** pers. **3 pl.:**

cuveni[1] (a se ~) (a-i reveni ceva cuiva) ind. prez. 3 sg. *se cuvine,* 3 pl. *se cuvin.*

• Uneori, pentru a reieși clar că verbul se folosește și la **plural** este inclusă și o formă de **imperfect: adia (a ~)** ind. prez. 3 *adie,* imperf. 3 pl. *adiau.*

• **Tranzitivitatea/intranzitivitatea** se menționează (cu exemple) numai cu privire la **imperativul 2 sg.** afirmativ al câtorva verbe, care au forme diferite pentru cele două valori:

trece (a ~) imper. 2 sg. afirm. intranz. *treci,* tranz. *trece (Mai treci pe la noi! Trece-l clasa! Trece-i nota! Trece drumul!).*

• La verbe **parțial omonime** sunt consemnate variantele de conjugare **specializate** semantic și diacronic:

datora[1] (a ~) (a avea o datorie materială sau morală) vb., ind. prez. 1 sg. *datorez;* **datora[2] (a se ~)** (a avea drept cauză)**/**(înv.) **datori (a se ~)** vb. refl., ind. prez. 3 sg. *se datorează/se datorește.*

• Se evidențiază și faptul că în unele cazuri, în funcție de **sens,** verbele **înrudite** sau parțial **omonime** se conjugă **în parte diferit**, de ex. la **imperfect** și **mai-mult-ca-perfect** (cu sau fără **reduplicare**):

reda[2] (a ~) (a descrie) imperf. 1 *redam,* (rar) perf. s. 1 pl. *redarăm,* m.m.c.p. 1 sg. *redasem,* 1 pl. *redaserăm;* **reda[1] (a ~)** (a da din nou) imperf. 1 *redădeam,* perf. s. 1 pl. *redădurăm,* m.m.c.p. 1 sg. *redădusem,* 1 pl. *redăduserăm,*

ca **da[2] (a ~)** imperf. 1 *dădeam,* perf. s. 1 pl. *dădurăm,* m.m.c.p. 1 sg. *dădusem,* 1 pl. *dăduserăm.*

• O problemă care **nu poate** fi tranșată în **toate** cazurile privește verbele cu sau fără **augmentele** ***-esc*** și ***-ez*** la **indicativ** și **conjunctiv prezent,** la care în DOOM[3] s-au făcut unele modificări (**întemeiate** pe **studii** pentru care v. BIBLIOGRAFIA SELECTIVĂ), optându-se pentru **una** dintre forme: **!bocăni (a ~)** vb., ind. prez. 1 sg. *bocăn;* **!ciocăni (a ~)** vb., ind. prez. 1 sg. *ciocănesc.*

La unele verbe s-au păstrat **ambele** variante, cu și fără **sufix:**

cheltui (a ~), ind. prez. 1 sg. *cheltuiesc/cheltui;* **învia (a ~)**, ind. prez. 1 sg. *învii/înviez.*

La alte verbe s-a schimbat numai **ordinea** celor două variante:

!birui (a ~) vb., ind. prez. 1 sg. *birui/biruiesc.*

• La **sfârșitul** articolelor consacrate verbelor se semnalează, după caz, în paranteză, la ce **moduri** sau/și **timpuri** ori **persoane nu** se folosesc, sau/și, dimpotrivă, ce forme sunt utilizate **cu precădere:**

concede (a ~) (nefolosit la perf. s., m.m.c.p., part.); **deceda (a ~)** (folosit mai ales la timpuri trecute, ger., part., supin); **radiofica (a ~)** (folosit și la forme compuse, ger., part., supin; nefolosit la unele persoane și timpuri).

• Astfel, nu se folosesc la **imperativ** (lucru nespecificat la fiecare verb) verbele care nu au decât pers. **3**, dar nici **alte** verbe, în funcție de **sens**:

conveni[2] **(a ~)** (a corespunde) (nefolosit la imper.); **conveni**[1] **(a ~)** (a cădea de acord) (rar) imper. 2 sg. poz. *convi̯no*.

• Verbele neutilizate la **gerunziu** sau la **participiu nu** au, evident, nici formele **compuse** cu acestea, ceea ce nu se specifică la fiecare verb în parte.

• În unele cazuri, la anumite forme verbale se face precizarea (rar):

accede (a ~) (rar) part. *acces.*

• Puținele verbe **compuse** sunt sudate și se scriu, toate, într-un cuvânt: *a se autoacuza, a binecuvânta, a se sinucide, a telecomanda.*

• Se scriu într-**un cuvânt** formațiile alcătuite din prefixul ***ne-*** + adv. ***mai*** sau (rar) ***prea*** + verb la gerunziu/participiu (adjectivizat): *nemaivăzând, nepreavăzând, nemaivăzut, nepreavăzut.*

• Întrucât *Hotărârea Academiei Române privitoare la revenirea la scrierea cu* ***â*** datează de peste un sfert de secol (v. și STUDIUL INTRODUCTIV și ANEXELE), în DOOM[3] nu s-a mai insistat nici la verb asupra distincției dintre formele care se scriu cu ***î*** și cele care se scriu cu ***â.***

8. Grupurile de cuvinte

• În DOOM[3] au fost incluse și un număr limitat de **grupuri** relativ **stabile** de cuvinte, pentru a distinge de ele cuvintele **compuse** omofone.

• Caracterul de grupuri **nu** se menționează expres, rezultând din **descrierea** lor ca **însumare** de elemente din diverse clase lexico-gramaticale.

Grupurile se caracterizează:

• din punct de vedere **ortografic,** prin faptul că se scriu în **cuvinte separate**;

• din punctul de vedere al **accentuării** indicate în *Dicționar* (spre deosebire de cuvintele compuse), prin faptul că aceasta se face la **toate** componentele polisilabice;

• din punctul de vedere al **informațiilor** din *Dicționar* (spre deosebire de cuvintele compuse și de locuțiuni), prin faptul că **nu** se dau și formele **flexionare,** chiar dacă sunt **posibile:**

apă minerală s. f. + adj., dar: **apă-oxigenată** (peroxid de hidrogen)/**apă oxigenată** s. f., g.-d. art. *apei-oxigenate/apei oxigenate.*

• Grupurile de cuvinte sunt însoțite, în general, în *Dicționar,* de **glosări** și, uneori, de **exemple:**

arborele vieții (schema evoluției omului) s. m. + s. f.; dar: **arborele-vieții** (tuia) s. m.; **bine cunoscut** (știut bine) adv. + adj. *(caz ~ de toți);* dar: **bine-cunoscut** (celebru) *(scriitor ~)* adj.; **nici odată** (nici odinioară) adv. + adv. *(Nu l-am crezut ~, nu-l cred nici acum.);* **nici o dată** (nici o singură dată) adv. + loc. adv. *(Nu s-a dus acolo ~, nici de mai multe ori.*), dar: **niciodată** (în niciun moment) adv. *(~ n-a cântat mai bine.).*

9. Locuțiunile

• În DOOM[3] au fost incluse foarte multe locuțiuni (dar relativ puține locuțiuni substantivale și mai ales verbale).

• **Locuțiunile** care au pe primul loc o **prepoziție** figurează sub cuvântul **principal** (fără trimiteri):

absurd (prin ~) loc. adj., loc. adv. *(reușită ~, a reuși ~);* **alese (pe ~)** loc. adv. [= *pe alese*].

• Fac **excepție** cele cu ***de-a,*** plasate la litera D: **de-a bușilea** loc. adv.

Locuțiunile se caracterizează:

• din punct de vedere **ortografic**, prin faptul că se scriu mai ales în cuvinte **separate,** dar unele apar scrise cu **cratimă** sau/și cu **virgulă:**

altă dată[2] „în altă împrejurare" loc. adv. (dar: **altădată** „odinioară" adv.)**;** **cum-necum/cum, necum** loc. adv.**;** **feri**, **Doamne** loc. interj.

Unele locuțiuni se scriu cu **cratimă** din motive **fonetice – totdeauna** (locuțiunile adverbiale de tipul **de-a berbeleacul**) sau **accidental** (pentru a reda rostirea lor în **tempo rapid** ori pentru că **includ** un cuvânt **compus**):

așa și așa/(în tempo rapid**) așa și-așa** loc. adv.**;** **Adam-Babadam (de (pe) când ~)** loc. adv.

• din punctul de vedere al **accentuării** indicate în *Dicționar* (spre deosebire de cuvintele compuse), prin faptul că aceasta se marchează la **toate** componentele polisilabice: **bătaie de inimă** loc. s. f.

• din punct de vedere **morfologic,** prin **echivalența** cu **clasele lexico-gramaticale corespunzătoare,** prin care sunt **glosate** uneori.

• La locuțiuni se dau**,** unde este cazul (spre deosebire de grupurile de cuvinte), și formele **flexionare:**

aducere aminte (amintire), loc. s. f., g.-d. art. *aducerii aminte;* pl. *aduceri aminte,* art. *aducerile aminte.*

• Unele locuțiuni sunt **glosate** sau/și urmate de **exemple:**

cum-necum (de bine, de rău) loc. adv. *(Până la urmă s-a descurcat ~.).*

• Locuțiunile care sunt și **adjectivale,** și **adverbiale** sunt tratate în **același** articol, cu **exemple:**

abrupto (ex ~) (lat.) loc. adj., loc. adv. *(pauză ~, întrerupt ~).*

• Locuțiunile **adverbiale** și cele **prepoziționale** formate de la aceleași elemente **se deosebesc** prin caracterul formal **„nearticulat",** respectiv **„articulat":**

jur-împrejur loc. adv.*;* **jur-împrejurul** loc. prep. *(~ lui/său).*

• Multe locuțiuni **substantivale** și **verbale** își **corespund:**

aducere aminte (amintire) loc. s. f.**;** **aduce aminte (a-și ~)** (a-și aminti) loc. vb.

• **Locuțiunile verbale** figurează în DOOM[3] numai **selectiv** (cu trimitere pentru flexiune, dacă este cazul, la verbul **de bază** și cu includerea **formelor** care pun probleme specifice, mai ales în măsura în care implică un aspect **ortografic,** și anume scrierea cu **cratimă** la **imperativ** și la **gerunziu:**

da seama (a-și ~) (a se lămuri) loc. vb. refl., v. **da**[2]; imper. 2 sg. afirm. *dă-ți seama;* ger. *dându-mi seama.*

V. și clasele lexico-gramaticale corespunzătoare.

10. Informații sintactice

• Informațiile sintactice sunt **minimale,** limitându-se la câteva precizări referitoare la **topică,** sprijinite și de **exemple:**

acel adj. pr. antepus m. *(~ om);* **acela** pr. m., adj. pr. postpus m. *(omul ~)*; **amândoi** pr. m., adj. pr. m., f. *amândouă,* g.-d. (antepus) *amânduror,* (singur/postpus) *amândurora (Amândoi (elevii)/Elevii amândoi au promovat.)*

• Alte precizări privesc anumite **limitări:**

păsa[1] **(a ~)** imper. 2 sg. afirm. *pasă/pas*' (numai: + *să/de* + vb.: *Pas' de pricepe/să pricepi.).*

11. Exemplele

• Între ( ) se dau, cu caractere **italice,** la **sfârșitul** articolelor, uneori și în **interiorul** lor, exemple prin care:

• se ilustrează condițiile de **utilizare:**

standby[1] adj. invar. *(acorduri ~);* **standby**[2] s. n. (în: *a fi/a rămâne în ~, standbyul laptopului*)

• se precizează folosirea unor cuvinte/forme/variante:

- în anumite **contexte:**

aerobic[1] adj. m. (+ s. n.: *exercițiu* ~), f. *aerobică (gimnastică ~);* **candel**[1] adj. invar. *(zahăr ~)*

- în **expresii,** după dar:

conj. prez. 3 *să ardă* (dar: *Arză-l(-ar) focul.*) s. v. **arde**[1] **(a ~); daiboj** (reg.) s. n., pl. *daiboji* ***(în:*** *a fi-n ~, a umbla cu daibojul)*

• se ilustrează apartenența la mai multe **clase lexico-gramaticale:**

absurd (prin ~) loc. adj., loc. adv. *(reușită ~, a reuși ~);* **cash**[1] adj. invar., adv. *(plăți ~, a plăti ~.).*

În exemple **nu** se indică **accentul.**

12. Abrevierile[1]

• Pe lângă abrevierile devenite și substantive, care constituie **cuvinte-titlu** în DOOM[3], la **sfârșitul** unor articole (sau, rar, în **interiorul lor**) se consemnează, când este cazul, **după** abr., **abrevierile** sau **simbolurile** unor **cuvinte** și **expresii** – care se folosesc în scris în anumite situații:

Alteței Lor Regale abr. *AALLRR;* **aluminiu** simb. *Al; anul curent* abr. *a.c.* s.v. **an**[2]**; doamnă,** art. *doamna,* abr. *dna;* g.-d. art. *doamnei,* abr. *dnei;* **in-octavo**[1] (lat.) abr. *in-8°;* **mai-mult-ca-perfect** abr. *m.m.c.p.*

[1] Sub acest termen se înțeleg abrevieri propriu-zise, acronime, unele coduri (la monede), semne grafice, simboluri, trunchieri.

• În unele cazuri s-au recomandat abrevierile cele mai **scurte,** chiar dacă în uz există și altele:

pagină, *pagini* abr. *p.* [nu și *pag., pp.*].

• În alte cazuri s-au păstrat și variante **tradiționale** sau/și mai **explicite** de abrevieri, frecvente în uz:

alineat abr. *al./alin.;* **dumneavoastră** abr. *dv./dvs./d-voastră;* **feminin**[1] abr. *F, f., fem.;* **fortissimo** (it.) abr. *ff*

• La unele cuvinte se dau atât **abrevierea,** cât și **simbolul:**

decrescendo[1] abr. *decresc.,* simb. *>;* **euro** abr. *EUR/Eur,* simb. *€;* **noiembrie** abr. *nov.*; simb. *XI/.11./-11- ;* **World Wide Web** abr. *web,* simb. *www.*

• Când cuvântul-titlu desemnează (și) o literă mai specială, un semn grafic ș.a., se **reproduce,** de regulă, și semnul respectiv:

acoladă (semne grafice) {, {}; **alfa**[1] *a, A*; **balboa** simb. *B,₿*

• Pentru unele **monede** se indică (și) **codul: dirham marocan** cod *MAD* s.v. **dirham.**

• Uneori abrevierea/simbolul **diferă** în funcție de **domeniul** în care sunt folosite sau/și de **sensul** cuvântului:

metru simb. *m* (în domeniul cadastral: *metru liniar* simb. *ml/m.l.; metru pătrat* simb. *mp/m.p.*); **milă**[2] simb. (milă marină) *Mm*, (milă terestră) *mi.*

• Unele abrevieri și simboluri sunt urmate de **punct,** altele nu, în condițiile prezentate în STUDIUL INTRODUCTIV.

• În cazul **simbolurilor** scrise cu **majuscule** se recomandă scrierea lor **fără punct** final:

leu simb. (leu moldovenesc) *MDL,* (leu românesc [nou]) *L* (cod *RON),* (leu românesc anterior) cod *ROL*

• Multe dintre aceste abrevieri, coduri, reprezentări grafice au fost fixate prin **standarde** și alte reglementări **oficiale** și trebuie **respectate** întocmai, chiar dacă uneori nu coincid cu normele academice ale limbii române.

• Sub mențiunea abr., în unele articole se include și folosirea unor forme **trunchiate** ale unor cuvinte, care păstrează, de cele mai multe ori, numai **începutul** acestora (și dintre care unele figurează și în articole **separate**). Unele asemenea „abrevieri" *sui-generis* sunt mai **de mult** în uz, iar altele reprezintă rezultatul unei tendințe în curs de **extindere** și de **depășire** a limitării la limbajul strict **familiar,** fiind folosite și în „jargonul" informatic, medical, publicitar etc.:

dirigintă abr. (fam.) *dirigă; Emiratele Arabe Unite* abr. (fam.) *Emirate* s.v. **emirat**

13. Trimiterile

• Trimiterile se fac, prin v., astfel:

- **variantele** cuvintelor-titlu, când **nu** se află în DOOM[3] în succesiune imediată, sunt înregistrate și la locul lor alfabetic, cu trimitere la **varianta** sub care sunt tratate:

Acheron v. **Aheron; bielorus** v. **belarus**

- formele flexionare care diferă substanțial de cuvântul-titlu respectiv sunt înregistrate și la locul lor alfabetic, cu trimitere la **cuvântul-titlu** din care provin: **ai**[1] art. v. **al; aibă** v. **avea**[2]

- se fac trimiteri de la **locuțiuni verbale** la verbul de **bază: aduce aminte (a ~)** v. **aduce.**

• **Nu** se fac trimiteri în cazul prepozițiilor aflate pe primul loc în **locuțiunile** plasate la locul alfabetic al cuvântului principal:

alese (pe ~) loc. adv. [= *pe alese*] (care figurează numai la **A,** nu și la **P**).